

בִּינְשׁוּבִי נִשְׁלָנוּ וּבִסְבִּיבֵתִי

מִוִּלְדֵת, חֲבֵרָה וְאַזְרָחוֹת
לְכֶתֶה ד'

לבית הספר הממלכתי והממלכתי דתי

זיוה לוריא-מימוני

על פי תכנית הלימודים מולדת, חברה ואזרחות

כנרת בית הוצאה לאור

כתיבה: זיוה לוריא-מימוני
ייעוץ בעריכה, פדגוגיה ודידקטיקה: בינה גלר-טליתמן
ייעוץ מדעי: פרופ' יצחק שניל, ד"ר איריס גרייצר
ייעוץ מגדרי: ד"ר צפרירה שחם
התאמות לחמ"ד: רינה גאון
עריכת לשון: יהודית נווה
עיצוב: אמרי זרטל
איורים: טובית אוריאל
תצלומים: זיוה לוריא-מימוני, asap creative, ארכיון רעננה, משפחת עמיעד
לע"מ והצלמים: זולטן קלוגר, שרשל פרנק, הנס פין, מיכה פרי, דוד דור
מפות: mapotveod.com
גרפיקה ועימוד: צמרת שי
הפקה: תמי פרמונט

תודה

לאריאל לבנון על ציורו של אביו מרדכי לבנון בעמוד 107
לסוזי דוד על עבודתו של בעלה ז'אן דוד בעמוד 14
למשפחת שיינפלד על ציורי האב ישעיהו בעמוד 104
לישעיהו בן יליד – על ציוריו בעמודים 187, 204, 230
תודה לדני קרמן על ציורו בעמוד 61
תודה לדורית אפרתי על תצלום הפסל בעמוד 261
תודה למשפחת זלינגר על תמונת החלוצ בעמוד 203

הספר יצא באישור הוועדה לאישור ספרי לימוד במשרד החינוך, אישור מספר 2420 מיום 4.9.11.

לספר נלווה מדריך למורה

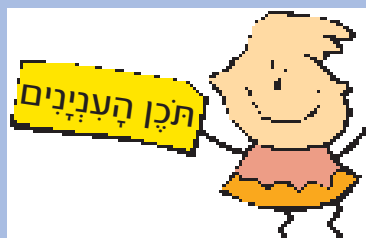
© כל הזכויות שמורות לאקו"ם ולמחברים

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני אחר כל חלק שהוא מהחומר שבספר זה. שימוש מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמו"ל.

הכנה לדפוס: חלפי פתרונות דפוס מתקדמים בע"מ

סידור, עימוד והפקה במפעלי כנרת, זמורה-ביתן, דביר – מוציאים לאור בע"מ
רח' התעשייה 10, אור יהודה, 60212
נדפס בישראל

© תשע"ב 2011 כנרת, זמורה-ביתן, דביר – מוציאים לאור בע"מ

פתיחת הנושא:

4.....ללמד בִּיחַד וּלְחֹד מִמְקוֹרוֹת מִידַע שׁוֹנִים עַל הַיָּשׁוּב.

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן: לומדים על הישוב שלנו

7.....א. מה לומדים על הישוב וכיצד?

12.....ב. שם הישוב

16.....ג. סמל הישוב

18.....ד. דגל הישוב

פֶּרֶק שֵׁנִי: מכירים את הישוב שלנו במפגשים עם אנשים וספוריהם

ובעזרת המפה

24.....א. צורת הישוב שלנו ושל ישובים אחרים
ב. חיים בִּיחַד בְּיָשׁוּב –

33.....אנשים שונים וקבוצות חברתיות שונות

46.....ג. מפת הישוב שלנו – מקור מידע

52.....ד. סימני המפה

56.....ה. הכוונים במפה

68.....ו. רשת המשבצות על המפה

71.....ז. המפה הישובית

79.....ח. גבולות הישוב

83.....ט. מהם פני השטח של הישוב?

87.....י. אזורי תפקוד שונים ביישוב

99.....יא. אזורי המגורים והראות היקפות של הישוב

138.....יב. הרשות המקומית ומוסדות הצבור למען התושבים

186.....יג. ספור תולדות הישוב שלכם

198.....יד. שנויים ביישוב לאורך זמן

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי: סביבת הישוב שלנו והישובים השכנים

206.....א. מה בסביבה של הישוב שלנו?

214.....ב. קשרי גומלין בין הישובים השכנים באזור

ג. ספור תולדות הישובים השכנים

220.....בראי תולדות מדינת ישראל

פֶּרֶק רְבִיעִי: במדינת ישראל שלנו

228.....א. ספור הקמת מדינת ישראל

250.....ב. להיות אזרחי המדינה

ללמד בִּיחַד וּלְחִיד מִמְקוֹרוֹת מִידַע שׁוֹנִים עַל הַיָּשׁוּב

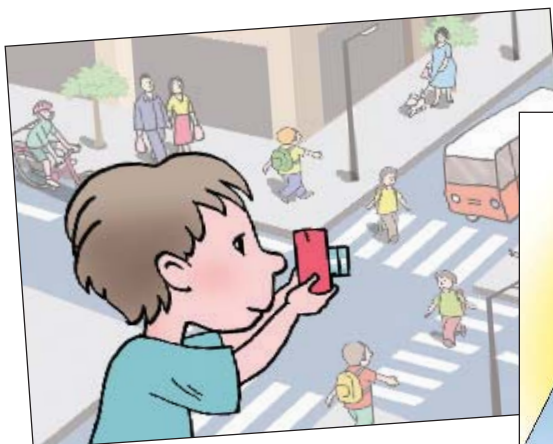
מָה תִּלְמְדוּ בַּפֶּקֶד זֶה?

1. ללמד לחקור על הישוב שבו אנו חיים: לאסוף מידע ממקורות שונים, למיין ולארגן אותו, לעבד את המידע ולהסיק מסקנות על תופעות שונות בישוב.
2. להציג את המידע החדש ולהסביר אותו.

איך לומדים על הישוב בעזרת ספר הלמוד?

תלמידי פתות ד במדינת ישראל לומדים על הישוב שלהם, וגם אתם תלמדו על ישובכם ועל סביבתו. בספר הזה, שנועד לכלל התלמידים, תלמדו דברים כלליים, אולם הם יאפשרו לכם ללמוד על הישוב הפרטי שלכם ולהפיר אותו טוב יותר.

חלק מהלמוד על ישובכם יעשה באמצעות המפה הישובית, ובמשימות חקר. בספר מצגות כמה דוגמאות של מפות מישובים שונים.

חקר: גלוי ובדיקה של תופעות ופרטים לא ידועים. החקר דורש פעילות חשיבה, ברור ובדיקה של המידע והוא נעשה בעקבות רצון לדעת, לגלות, להבין ולהסביר לתופעות שונות. כשחוקרים אוספים מידע ממקורות שונים, מארגנים אותו ומסיקים מסקנות.

תיקיה ומחברת, מפה ומחשב

אנו ממליצים לכם לארגן תיקיה (אפשר גם ממחשבת) ובה תאספו את כל המידע והחומר שתלמדו על ישובכם בדרך של חקר וגלוי. בסוף למוד הנושא הכינו בעזרתה חוברת או מצגת על ישובכם.

בספר יש שירים, תצלומים ומפות על ישובים שונים. כמו כן יש בו מידע כללי על תופעות שונות, אגדות וספורים, ואחדים מהם מצגים בחלון מידע.

אילו סימנים יש בספר?

סימן למשימות **כתיבה** (במחברת הנושא או בקלסר, או בתיקיה הממחשבת).

סימן לנושאים למחשבה ולדיון בשיחה בפתח.

סימן למשימות **יצירה**.

סימן למשימות שתבצעו **במחשב**.

סימן למשימות שתבצעו בתצפית **מחוץ לפתח** – בבית הספר, ברחובות שבאזור המגורים וב־ישוב – ותראינו אנשים שונים.

בספר הלמוד תקראו ותלמדו

- על המבנה והצורה שיש לישוב שלכם ולישובים שונים בסביבה.
- על חיי התרבות והחברה בישוב ועל הפעילות של האנשים למען הישוב.

3. על הקשרים שביין הישוב שלכם לישובי הסביבה האחרים.
4. על המשפחה לאזרחים ולתושבים של מדינת ישראל בישובים השונים שלכם.

מהו ישוב?

ישוב הוא מקום שבו חיים אנשים המנהלים את חייהם בתאום עם התושבים האחרים. הם נהנים משרותים משתפים הנתינים לכל התושבים, לדגמה: תרבות וחנוך, נקיון ואספקת מים סדירה, בטחון ובטיחות. תושבי הישוב חשים שייכות למקום ומקימים בו קשרים חברתיים. בישראל יש צורות ישוב שונות: עיר, מושב, קבוץ, כפר, ישוב קהלתי ומצפה.

נושאים למחשבה ולדין

1. הציעו כמה כדאי להעזר כדי ללמוד על הישוב.
2. אם בישוב שלכם יש ארכיון או מוזאון, מה תוכלו ללמוד בעזרתם?
3. אם אין בישוב שלכם מקום מרכזי שבו מרכז מידע על הישוב, באילו מקורות מידע אחרים תוכלו להעזר?

למוד מארכיון או ממוזאון

בישובים רבים יש ארכיון או מוזאון ובהם מרכז חקר רב על הישוב. יש ישובים שבהם אפשר למצא במוזאון או בארכיון ספרים שנכתבו על קורותיהם, או אפילו אלבומי תצלומים עם הסברים, ויש ישובים שבהם אפשר למצא אתרים ושלטים מראשית ההתיישבות המתארים מה התרחש במקום ומתי. לרוב הישובים יש כיום אתר באינטרנט, שממנו אפשר ללמוד הרבה על הישוב בעבר ובהווה.

באורי מלים ומשגים

ארכיון: מקום לשמירת תעודות ומסמכים חשובים. בכל ישוב יש ארכיון ובו מידע רב על תולדות הישוב והמדינה.

מוזאון: מבנה או מקום שבהם מתקיימות תערוכות של יצירות או תצוגות של חפצים בעלי ערך תרבותי, כגון: יצירות אמנות, כלים וחפצים מהעבר, מצגים מהטבע – מעולם החי ועולם הצומח, חדושי מדע וטכנולוגיה. יש מוזאונים מיוחדים לנושאים שונים, כגון מוזאונים למדע שבהם מציגים את חדושי המדע, יש מוזאונים שבהם מציגים ממצאים מהעבר הרחוק ומהעבר הקרוב, יש מוזאונים לאמנות, להיסטוריה, לטבע, לחי ולצומח ולעוד תחומים רבים אחרים.

לומדים על הישוב שלנו

א. מה לומדים על הישוב וכיצד?

מה תלמדו בפרק זה?

1. על חשיבותו של הישוב עבורנו ועבור בני משפחתנו.
2. על שם הישוב, על הסמל ועל הדגל שלו ועל סמל ודגל מדינת ישראל.

מדוע אנשים חוקרים? מפני שהם סקרנים ורוצים להבין תופעות ודברים שונים המתרחשים בסביבה הקרובה והרחוקה בהם ובבעבר, ורוצים להציג מחשבות לעתיד. אנשים חוקרים בתחומים שונים, לדוגמה: מדע, רפואה וחברה, צומח וחי, תרבות ואמנויות, מתמטיקה והיסטוריה, מחשבים וטכנולוגיה.

כאן / עזי חיטמן

כאן ביתי, פה אני נולדתי
במישור אשר על שפת הים
כאן החברים אתם גדלתי
ואין לי שום מקום אחר בעולם

כאן ביתי, פה אני שחקתי
בשפלה אשר על גב ההר
כאן מן הפאר שתייתי מים
ושתייתי דשא במדבר

כאן נולדתי, כאן נולדו לי ילדי
כאן בניתי את ביתי בשתי ידי
כאן גם אתה אתי וכאן כל אלקי יידי
ואחרי שנים אלפים – סוף לנדודי

כאן את כל שירי אני נגנתי
והלכתי במסע לילי
כאן בנעורי אני הגנתי
על חלקת האלהים שלי

כאן את שלחני אני ערכתי
פת של לחם, פרח רענן
דלת לשכנים אני פתחתי
ומי שבא נאמר לו – "אהלן"

נושאים למחשבה ולדין

איך עזי חיטמן, מחבר השיר, מבטא את אהבתו ואת תחושת השיכות שלו לישוב שבו הוא חי?

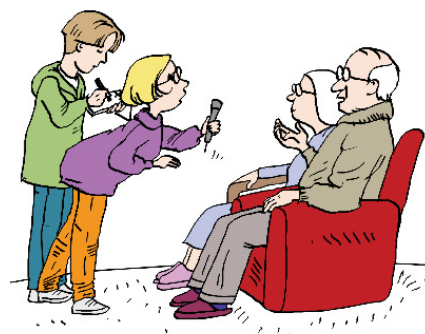

מהו הישוב שלכם עבור כל אחד וכל אחת מכם?

1. ספרו מה אתם מרגישים כשאומרים את שם הישוב שלכם או מזכירים אותו בכלי תקשורת בשל ארוע טוב ומענג.
2. כתבו על ארוע חשוב או על דבר מענג שארע בישוב שלכם, הגורם לכם להתגאות בישובכם, הסבירו מדוע.

מהו הישוב שלכם עבור בני המשפחה?

3. שאלו את בני המשפחה מה המשמעות שיש לישוב בעיניהם וכתבו את דבריהם (תוכלו גם להקליט את דבריהם).

הישוב שבו אנחנו חיים חשוב לנו וכל התושבים

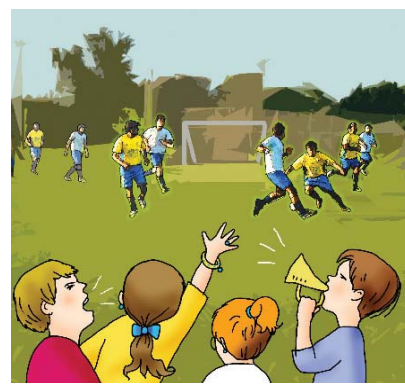
אתם והתושבים האחרים חיים באותו הישוב. המבגרים הקימו בו את ביתם וילדיהם מתחנכים וגדלים בו.

הישוב הוא מקום שבו חיים וגרים אנשים, מקום שבו מתקיימים חיי חברה ותרבות

משתפים לקלם. בישוב יש פעילות כלכלית – יש מקומות תעסוקה, קניות ומקומות לבלוי בשעות הפנאי.

לכל תושבי הישוב חשוב שיהיה טוב ונעים לחיות בישוב, שתהיה איכות חיים טובה, שישחרו שלום, יחסים טובים וכבוד הדדי בין התושבים, שיהיה בטוח, שתשור תחושת בטחון ושלום, שיהיו חיי תרבות וחברה, פרנסה, וסביבה נקייה ונעימה.

כל אחד וכל אחת מכם מכיר ומכירה את הישוב קצת אחרת, כל אחד רואה את הישוב בצורה שונה.
לכל אחד ולכל אחת יש זכרונות, יש דברים שאוהבים לעשות בישוב. לכל אחד יש הסתכלות שונה על הישוב, על אנשים בישוב, על מקומות ועל ארועים המתקיימים בו.

כתיבה

???

מה ידוע לי על הישוב?

1. ענו על השאלות:

א. האם הישוב שכלנו? הוא עיר או עיירה,

מושב או קבוץ, כפר או ישוב קהילתי,

או אחר. אם אינכם מכירים, תלמדו על כך בהמשך.

ב. מי הם תושבי הישוב? (יהודים, ערבים, מבגרים או

צעירים, עולים חדשים או ותיקים...).

3. הביעו דעתכם: מדוע חשוב ללמד על הישוב שכלנו? נסו לשכנע.

כדי להרחיב את הידע שלכם בנושאים אלה וברבים אחרים, קראו את ההסברים, שאלו שאלות נוספות, אספו מידע, חקרו והרחיבו את ידיעותיכם.

ללומדים בבתי הספר האזוריים:

יש ילדים שאינם לומדים בבתי ספר ביישוב שלהם, אלא נוסעים כל בקר ללמד בבית ספר הממוקם ביישוב שכן – אל בית הספר האזורי. אולי גם אתם, מגיעים לבית הספר מיישובים שונים: מקבוצים וממושבים, מיישובים קהילתיים מכפרים ועוד.

על בתי הספר האזוריים:

בית ספר אזורי משתף לכל היישובים באזור. התלמידים הלומדים בבתי הספר האזוריים מגיעים מהיישובים השונים. כל ישוב שונה מהאחרים: לכל ישוב יש סמל משלו, מפה או תכנית היישוב. לכל ישוב ספור שונה על עלייתו לקרקע להתישבות. בכל ישוב מתנהלים החיים באופן שונה, אולם המשתף לכלם – הלומדים בבית הספר שמשתף לכל היישובים. יש בית ספר אזורי הכולל בית ספר יסודי ויש הכולל חטיבה עליונה. בית הספר משרת את התלמידים מיישובים קטנים שאין ביישובם בית ספר.

כְּתִיבָה

הַזְכֵּרוּ: אֵיךְ מְשׁוּיִם?

כְּאֲשֶׁר מְשׁוּיִם בֵּין שְׁנֵי פְּרִיטִים אוּ יוֹתֵר,
מִחֲלִיטִים מָה יִהְיוּ הַתְּבַחֲיָנִים (פְּרִיטִים)
לְהִשּׁוּאָה, מִזֵּהִים מָה דּוֹמָה וּמָה שׁוֹנָה בֵּינֵיהֶם,
מִרְכָּזִים אֶת נִקְדוֹת הַדְּמִיוֹן לְחוּד וּמוֹלָן אֶת
נִקְדוֹת הַשְּׁנִי, מְסִיקִים מִסְקָנוֹת וּמִסְכָּמִים.

לְמַשָּׁל: הַתְּבַחֲיָנִים לְהִשּׁוּאָה בֵּין תַּצְלוּם יִשָּׁן
לְבִין תַּצְלוּם חֲדָשׁ שֶׁל אֲתֵר בִּישׁוּב: דְּגָמָה
לְתְּבַחֲיָנִים – צָבֵעַ, בְּהִירוֹת הַתַּצְלוּם, הַמָּקוֹם שָׁבוּ
צֶלֶם אוּ הָאֲנָשִׁים, הַשְּׁעָה, גִּדָּל הַתַּצְלוּם.

סְכוּם נִקְדוֹת הַדְּמִיוֹן לְעֻמַּת נִקְדוֹת הַשְּׁנִי:
בְּתַצְלוּם הַיִּשָּׁן אֵין צָבֵעַ וּבְחֲדָשׁ יֵשׁ, הַתַּצְלוּמִים
צָלְמוּ בְּאוֹתוֹ מָקוֹם אֶלָּא שֶׁהָאֲנָשִׁים הַצְעִירִים
בְּתַצְלוּם הַיִּשָּׁן הֵם אֲנָשִׁים מְבָגְרִים בְּתַצְלוּם
הַחֲדָשׁ. הַמָּקוֹם הַשְּׁתֵּנָה.

הַסְקַת מִסְקָנוֹת: בְּהִשּׁוּאָה לְעֵבֶר, הָאֲנָשִׁים
וְהַמָּקוֹם הַשְּׁתֵּנָה, אֲבָל הַמָּקוֹם נִשְׁאָר אוֹתוֹ הַמָּקוֹם
עִם שְׁנֵוִיִּים מְסִימִים, כִּךְ גַּם הָאֲנָשִׁים – אֵלֶּה
אוֹתֵם הָאֲנָשִׁים אֶלָּא שֶׁהֵם כְּבֵר מְבָגְרִים יוֹתֵר.

מִסְקָנָה כְּלָלִית וְסְכוּם: מִהַתַּצְלוּמִים אֲפָשָׁר
לְלַמֵּד עַל הָעֵבֶר שֶׁל הַיִּשׁוּב וּלְבַחֵן אֶת הַהִשְׁתַּנּוּת
בְּמַהֲלַךְ הַשְּׁנִים.

1. צִינּוּ מְאִילוּ יִשׁוּבִים מְגִיעִים הַתְּלַמִּידִים

הַלּוּמִידִים בְּבֵית סִפְרָכֶם.

2. בְּדַקּוֹ וְהִשּׁוּי: מָה הַדּוֹמָה בֵּין הַיִּשׁוּבִים שְׁמֵהֶם

מְגִיעִים הַתְּלַמִּידִים לְבֵית סִפְרָכֶם וּמָה

הַשּׁוֹנָה? מָה מְשַׁתֵּף לְכֻלָּם? (אֲפָשָׁר לְהִשּׁוּוֹת

בְּטִבְלָה).

4. קְרָאוּ שְׁנִית אֶת הַהִסְפֵּר וְתַכְנְנוּ כִּיצַד תְּלַמְדוּ

עַל יִשׁוּבְכֶם וְעַל הַיִּשׁוּבִים שֶׁל חֲבֵרֵיכֶם:

חֲקְרוּ וּלְמַדוּ עַל הַיִּשׁוּב שֶׁלְכֶם וְעַל הַיִּשׁוּבִים

הַסְמוּכִים, וְאַרְגְּנוּ אֶת הַחֲמָרִים לְכָל יִשׁוּב

בְּנִפְרָד.

בְּסוּף הַנוּשָׂא תּוּכְלוּ לְהַכִּין חוֹבֶרֶת מְשַׁתֵּפֶת (אוּ

תַּעֲרוּכָה, אוּ מַצָּגֶת) שֶׁבָּהּ תַּצְיִיגוּ אֶת הָעֲבוֹדוֹת

שֶׁלְכֶם בְּיַחַד.

ב. שם הישוב

מה תלמדו בפרק זה?

1. לחקור ולדעת מהו מקור שמו של הישוב שלכם.
2. לקרוא מידע על שמות של ישובים בישראל ולהבחין לאיזו קבוצת שמות משתייך הישוב שלכם.

חלון מידע

מקור שמות הישובים

לכל ישוב יש שם.

בישראל שם הישוב נקבע, בדרך כלל, על ידי ועדה לשמות מטעם משרד הפנים. ועדת השמות לישובים תפקידה לקבוע שמות לישובים וכן לאשר שמות. קבוצת השמות הגדולה ביותר היא קבוצת השמות על שם **מקום או אישיות הנזכרים בתנ"ך** או בתולדות עם ישראל בארץ ישראל, כגון הישובים בעמק יזרעאל: יעל, דבורה, גדעונה, או העיר בית שמש בהרי ירושלים, או העיר חצור הגלילית; יש קבוצה של שמות עתיקים שנשתמרו, כמו: ירושלים, עכו, יפו, באר שבע; קבוצה אחרת היא שמות על שם **ארוע בתולדות העם היהודי בארץ ובגולה**, כמו: גאולי תימן, לוחמי הגטאות, הראל, נתיב העשרה, אלון שבות; או קבוצה שבה נכללים שמות על שם **אישיות** שפעלה

רבות למען הישוב בארץ ויש לה חשיבות לעם היהודי, כמו: הרצליה, בנימינה, אור עקיבא. יש קבוצת שמות שהשפיעו מתצורות **הנוף**, כמו: הררית, נוה ים, ראש הנקרה; וגם קבוצת שמות על שם **צמחים**, כמו: הרדוף, רקפת. יש ישובים שבהם התושבים הם שהחליטו על שם הישוב שלהם וועדת השמות לישובים אשרה אותו כמו המושבה רעננה.

כְּתִיבָה

1. **כְּתִבוּ** מָה יָדוּעַ לָכֶם עַל מְקוֹר שְׁמוֹ שֶׁל הַיִּשׁוּב שְׁלָכֶם. אִם לֹא יָדוּעַ לָכֶם, **בְּרְרוּ וְכַתְּבוּ** אֶת הַמִּידַע הַחֲדָשׁ.

2. **הַעֲזֵרוּ בַּהֶסְפֵּר שֶׁבַחֲלוֹן הַמִּידַע** "מְקוֹר שְׁמוֹת הַיִּשׁוּבִים".

שְׁמוֹת שֶׁל יִשׁוּבִים עֲתִיקִים

לְמַעֲנֵיבִים

בְּאוּרֵי מְלִים וּמִשְׁגִּים

עֲתִיק: שִׁיךְ לְעֵבֶר הָרְחוֹק,
הַקְדוּם וְיָשָׁן מְאֹד.

יִשׁוּב עֲתִיק שֶׁשְׁמוֹ נִשְׁמַר

בְּיִשְׂרָאֵל יֵשׁ יִשׁוּבִים עֲתִיקִים מִתְּקוּפוֹת שׁוֹנוֹת: יִשׁוּבִים שֶׁהוֹקְמוּ עַל מְקוֹם עֲתִיק וְלָכֵן נִקְרְאוּ עַל שֵׁם הַמְּקוֹם. לְדִגְמָה: **בְּאֵר שֶׁבַע**. הַמְּקוֹם נִזְכָּר בַּתּוֹרָה: "עַל כֵּן קָרָא לַמְּקוֹם הַהוּא בְּאֵר שֶׁבַע, כִּי שָׁם נִשְׁבְּעוּ שְׁנֵיהֶם" (אֲבִימֶלֶךְ וְאַבְרָהָם). סֵפֶר בְּרֵאשִׁית כֹּא, לֹא. הַיִּשׁוּב הִתְפַּתַּח בְּמִשְׁךְ הַשָּׁנִים וּלְאַחֵר הַקָּמַת הַמְּדִינָה נִהְיְתָה בְּאֵר שֶׁבַע לְעִיר הַמְּרֻכָּזִית בְּנֶגֶב.

כְּתִיבָה

בְּמִשְׁימָה זֹאת וְכִלּוֹ לְהַעֲזֹר בְּסִפְרֵי עֶזֶר וּבְאַמְצָעִים אֲלֵה: מִפֶּת מְדִינַת יִשְׂרָאֵל, אֶטְלַס גְּאוֹגְרָפִי, אֶטְלַס יִשְׂרָאֵל, לְקִסְיוֹן לְתוֹלְדוֹת הַצִּיּוֹנוֹת, מְלוֹן עֶבְרִי, אֲנָצִיקְלוֹפֶּדִיּוֹת, אֲתָרִים בְּאִינטֶרנֶט. תוֹכְלוּ גַם לִשְׁאֹל מְבַגְרִים.

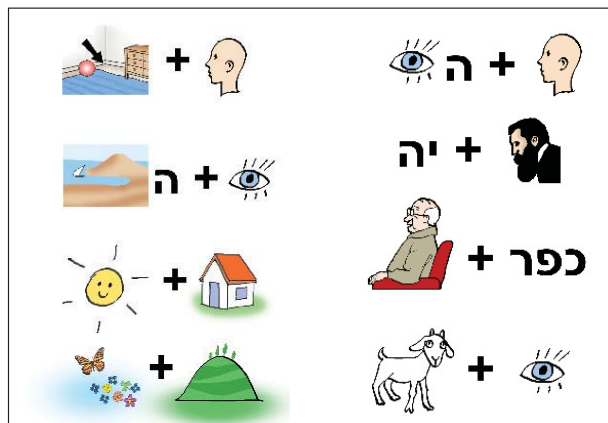
1. **בַּחֲרוּ** בַּשְּׁלוֹשָׁה שְׁמוֹת שֶׁל יְשׁוּבִים עֲתִיקִים מִרְשִׁימָה זֹאת: צֶפֶת, לֹד, אֵילַת, טְבֶרְיָה, בֵּית שֶׁאָן, יַבְנָה, יְרוּשָׁלַיִם.
2. **כָּתְבוּ** מָה מְקוֹר שְׁמֵם (הַעֲזֹרוּ בְּדַגְמָה בְּעֶמּוּד 13).
3. **חֲפְשׁוּ** מִידַע וְכָתְבוּ מֵאִיזוֹ תְּקוּפָה הַיְשׁוּבִים הָאֵלֶּה.
4. **אַתְרוּ** כַּמָּה מֵהַיְשׁוּבִים הָאֵלֶּה בְּמַפֵּת מְדִינַת יִשְׂרָאֵל שֶׁבֶּאֱטָלָס.

הָעִיר עֲכָו הָעֲתִיקָה, צִיר וְאֵן דָּוִד

חִידוֹת

1. **פְּתֹרוּ** אֶת הַחִידוֹת.
- מִי אֲנִי וְעַל שֵׁם מִי אֲנִי?
לִפְנֵיכֶם שְׁמוֹת יְשׁוּבִים בְּרָמְזִים. כָּתְבוּ שְׁמֵם.

פְּתֹרוֹן הַחִידָה: תַּל אַבִּיב, כָּפֶר סָבָא, רֹאשׁ הָעֵינ, עֵין הַמִּפְרָץ, הֶרְצֵלִיָּה, בֵּית שֶׁמֶשׁ, עֵין גִּדִּי, רֹאשׁ פִּנָּה.

2. **הכינו** חידות לחבריכם והם יכינו לכם.

פתרו אותן בהנאה.

הכינו חידות כגון: **צירו** בסמלים שם של ישוב; **חברו** תשבץ של

שמות ישובים; **בחרו** בשם של ישוב **ובקשו** משאר הילדים

לגלות את שם הישוב בחמש שאלות

(התשובה היא כן או לא);

כתבו שמות של ישובים בגימטריה –

במספרים, לדגמה: שמי משתי מלים:

50/10/70/5–300/1/200

(הפתרון: ראש העין)

בעקבות למוד הפרק

1. **הסבירו** לילדים שלא למדו: מה מקור השם של הישוב

שלכם? (על שם מה או על שם מי הוא נקרא?)

2. **הציגו** עוד שני שמות של ישובים ששמם הוא מאותו מקור.

3. **הציגו** שני שמות של ישובים ששמם מבסס על **מקור שונה**.

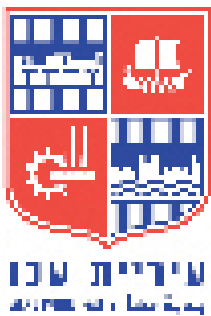
ג. סמל הישוב

מה תלמדו בפרק זה?

1. על סמל הישוב שלכם, על מרפידיו ומדוע נבחרו.
2. להציע סמל לישוב שלכם ולנמק החלטתכם.
3. על סמל מדינת ישראל.

לכל מדינה ולכל ישוב יש סמל המבטא את הרעיון של המדינה ושל הישוב

דגמה למרפידים של סמל עכו

סמל עכו מרכב מארבעה חלקים המבטאים את השלוב בין עתיק וחדש:

מימין למעלה – הסירה מסמלת את הנמל;

מימין למטה – חומת העיר העתיקה על חוף הים;

משמאל למעלה – בתי העיר החדשה;

משמאל למטה – גלגלי שנים וארבות מסמלים את התעשייה המתפתחת.

כתיבה

1. **התבוננו** בסמל הישוב שלכם. תוכלו למצא אותו מתנוסס על דגל הישוב, על תעודות או מסמכים שהרשות המקומית שולחת, ובדאי גם על אחד מקירות בית הספר, ראו דגמה של סמלי ישובים.

- א. זהו אילו מרפידים יש בסמל הישוב שלכם.
- ב. **כתבו** אותם. **העזרו** בדגמה של סמל עכו:

2. אילו רעיונות לדעתכם מבטא הסמל? אם אינכם יודעים,

חפשו מידע באתר האינטרנט של הישוב או בספרים המסבירים זאת.

3. **הביעו דעתכם:** האם גם היום מתאים הסמל לישוב שלכם? מדוע? הציעו סמל ו**נמקו** החלטתכם.

4. **צירו** את סמל הישוב שלכם או **גזרו** ממסמך **והדביקו** אותו.

על סמל המדינה

סמל המדינה כולל:

מגן שבמרכזו **מנורת שבעת הקנים** ומשני צדדיה **שני ענפי זית**, במרכז השם **ישראל**.

מנורת שבעת הקנים הוצבה בבית המקדש בירושלים, ונלקחה לרומא

לאחר חרבן בית המקדש על ידי הרומאים לפני כ-2000 שנה. כשהוקמה מדינת ישראל החלט לשלב את ציור המנורה בסמל המדינה כבטוי לשובה לירושלים. ענפי הזית מסמלים את השאיפה לשלום (לפי ספור פרחשת נח בספר בראשית).

נושאים למחשבה ולדין

מדוע לדעתכם תולים את סמל המדינה במקום בולט בבתי הספר הממלכתיים והממלכתיים-דתיים ובמוסדות צביר ממלכתיים?

ד. דגל הישוב

מה תלמדו בפרק זה?

1. על דגל הישוב שלכם, על מרכיביו ועל הסבות לבחירתו.
2. על דגלים שונים במדינה ועל חשיבותם.
3. לבחון את הסבות לחשיבותם של דגלים מימי המקרא (התנ"ך) ועד ימינו.

דגל העיר ירושלים

חלון מידע

מהו דגל?

דגל הוא פסית בד צבעונית שיש עליה ציור, בדרך כלל סמל (יש גם דגלים שעליהם יש כתוב). הדגל מתנופף על תורן – עמוד גבוה – או שהוא תלוי במקום בולט אחר, למשל על קיר.

הדגל נועד ליצר הזדהות וגאווה עם קבוצת האנשים, החברה, הישוב, או המדינה, המניפים אותו.

לדגמה: בתחרויות ספורט בינלאומיות, כמו המכביה והאולימפיאדה הספורטאים צועדים בטקס הפתיחה, כשהם מניפים את דגלי המדינות שלהם.

בסוף התחרויות האזכים במדליות עומדים על הדוכן לצלילי המנון מולדתם ודגל המדינה שלהם מונף על התורן. ועוד דגמה: בטקס הכרזת חגיגות העצמאות בהר הרצל צועדות יחידות הצבא כשבראשן הדגלנים, המניפים את דגלי היחידה שלהם.

וכך גם באירועים בינלאומיים – מניפים את דגלי המדינות ואף מציבים אותם באולם.

תָּרַן: מוט גבוה שקושרים אליו דגל או מפרש בספינה.

הַנְּדָהוּת: הסכמה מלאה, השתתפות ברגשות ובדעות של האחרים, של הקבוצה או החברה.

1. **התבוננו** בדגל הישוב שלכם. **תארו** אותו (בכתב או בציור):
 2. **צינו** היכן תולים דגלים בישוב שלכם ובאילו ארועים מניפים את דגל הישוב.
- א. אם תוכלו, **צלמו** את המקום שעליו מתנוסס דגל הישוב

ושלבו את התצלום במחברת או בתיקה, או **סרקו** לתיקה הממחשבת שלכם.

ב. באילו מקומות ואירועים בארץ או בעולם ראיתם שמציבים את דגל ישראל? מדוע לדעתכם הם עושים כן?

דגל מדינת ישראל

הדגל מיצג את מדינת ישראל בארץ ובעולם. בשנת 1949 החליטה הכנסת הראשונה על פרטי וצורת הדגל.

רקע הדגל לבן ועליו שני פסים בצבע כחול מיצגים את הטלית שבה מתעטפים בעת תפלה. במרכז הדגל מגן דוד באותו צבע. מגן דוד הוא סמל יהודי-לאומי ציוני שנמצא בבתי כנסת עתיקים בארץ. את הדגל מניפים בכל ארוע של המדינה או הישוב ובחגיגות העצמאות. אזרחים תולים את דגלי המדינה על ביתם ועל מכוניותיהם.

מקורות היהדות דגלים נזכרים בתקופת המקרא

"וידבר ה' אל-משה ואל-אהרן לאמר: איש על-דגלו באתת לבית אבתם
יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל-מועד יחנו."

(במדבר פרק ב, פסוקים א-ב)

מהו דגל ומהי אות?

במרכז המחנה עמד אהל מועד ושנים עשר השבטים נחלקו
לארבעה מחנות – ארבעה דגלים – לפי ארבע רוחות השמים.

לכל מחנה היה

הדגל שלו, ובראש

כל אחד מהמחנות

עמד שבט,

שתפקד כראש

המחנה והוא

נושא הדגל.

גם לכל

שבט היה

דגל ועליו האות, שהוא ציור

המצין את השבט. צבע הדגל של כל שבט

היה כצבע אבן החשן שייחסה לו.

באורי מילים ומשגים

חשן – מעין סנר שלבש הכוהן
הגדול – היה משבץ 12 אבנים
יקרות, שכל אחת מהן יצגה
את אחד השבטים (כפי שנכתב
בספר שמות פרק לט, פסוקים
י-יד). צבע האבנים קבע את
צבע הדגל של השבט.

המנון התקנה

ביום ה' באיר, יום ההכרזה על הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל החלט שהשיר התקנה יהיה ההמנון הלאומי של המדינה. באותו מעמד שרו חברי "מועצת העם" את ההמנון. את ההמנון הלאומי שרים בטקסים שונים, בפתיחה או בסיום של אירועים חשובים, ועומדים עמידת דום. מילות התקנה חברו על ידי נפתלי הרץ אימבר.

המנון התקנה / נפתלי הרץ אימבר

כל עוד בלבב פנימה
נפש יהודי הומיה
ולפאתי מזרח קדימה
עין לציון צופיה -

עוד לא אבדה תקותנו,
התקנה בת שנות אלפים,
להיות עם חפשי בארצנו,
ארץ ציון וירושלים.

נושאים למחשבה ולדין

1. מדוע עומדים דום בשעת שירת ההמנון?
2. ספרו על אירוע בישוב שלכם שבו השתתפתם ושרתם את ההמנון.

באורי מילים ומשגים

הומיה: רועשת, גועשת
לפאתי: פאה היא פנה, צד
קדימה: לצד מזרח
צופיה: משקיפה
בת שנות אלפים: קימת
אלפים שנה
ציון: ארץ ישראל, ירושלים

בולים שמתעדים ישובים, אישים וארועים:

חלון מידע

מהו בול?

הבול הוא פסית נייר שעליה ציור המבטא רעיון, ארוע או הערכה לאישיות מסוימת, ומחירו מצין בהדגשה. בצדו האחורי של הבול יש דבק המשמש להדפקתו על דבר הדאר שישלח (מכתב, אגרת או חבילה).

הבול הוא אמצעי תשלום עבור משלח דברי דאר.

אחד מסימני העצמאות של מדינה הם הבולים. יום למחרת הכרזת העצמאות של מדינת ישראל, ביום ה' באיר תש"ח, הופיעו בבתי הדאר הבולים הראשונים של המדינה החדשה. הבולים הראשונים הוכנו זמן מה לפני שהבריטים עזבו את הארץ ולכן למחרת ההכרזה כבר היו מוכנים.

על הבולים הראשונים ציירו מטבעות עתיקים מתקופת המרד שנתנו בטיי לעצמאות העם בעבר. על הבול נכתב: "דאר עברי". בשוברל הבול נכתב הסבר. (ראו את הדגמה).

אסכנות בולים:

מבגרים וילדים רבים נוהגים לאסוף בולים, לארגן אותם באלבומים, להחליף בולים עם עמיתים וללמוד מהבולים על מדינות, על ארועים ועל אישים בארץ ובעולם.

באורי מלים ומשגים

הנפקה: הדפסה והוצאה לאור של בולים, שטרות כסף.

חברת דאר ישראל: מספקת את שירות הדאר ושירותי בנק הדאר.

כְּתִיבָה

- חֲבֵרַת דָּאָר יִשְׂרָאֵל הַנְּפִיקָה (הַדְּפִיסָה) בּוּלִים עַל שֵׁם יְשׁוּבִים רַבִּים.
1. אִם הַנְּפִיקוּ לַיְשׁוּב שְׁלָכֶם בּוּל, כְּתִבוּ מָה יֵשׁ בּוּ.

פֶּנֶת הַיְצִירָה

1. צִירוּ בּוּל לַיְשׁוּב שְׁלָכֶם וְכְתִבוּ הַסֵּבֵר מִנֶּמֶק לְהַחֲלֹטְתְּכֶם עַל מַרְכִּיבּוֹ.
2. עֲרְכוּ אֶת הַבּוּלִים שֶׁצִּירְתֶּם בְּתַצְוִיגָה. בְּחַרוּ מִבִּינֵיהֶם אֶת הַבּוּלִים הַמִּיְצָגִים לְדַעְתְּכֶם נְכוֹנָה אֶת הַיְשׁוּב שְׁלָכֶם.

שִׁלְחַן הַמַּחְשָׁב

1. חֲפֹשׂוּ בְּאַתֵּר שֶׁל הַשְּׂרוּת הַבּוּלָאִי אוּ בְּאַתֵּר שֶׁל שְׂרוּת הַדָּאָר, בּוּלִים שֶׁל יְשׁוּבִים אוּ רַק הַקִּישׁו "בּוּלִים" בְּגוּגֵל.

בְּעֻקְבוֹת הַלְמוּד

1. מִדּוּעַ קִיָּם שְׁנֵי בֵּין סִמְלֵי הַיְשׁוּבִים?
2. הַסִּבִּירוּ מָה מְשַׁתֵּף לְסִמֵּל הַיְשׁוּב וּלְדָגֵל הַיְשׁוּב?
3. יֵשׁ הַטּוֹעֲנִים שֶׁבִּימֵינוּ כָּבֵד אֵין צֶרֶךְ בְּבּוּלִים. מָה דַּעְתְּכֶם?

מכירים את הישוב שלנו במכוננים עם אנשים וספוריהם ובעזרת המפה

א. צורת הישוב שלנו ושל ישובים אחרים

באורי מלים ומשגים

מה תלמדו בפרק זה?

- על צורת הישוב שלכם ועל הסבות לכך.
- על התאמת גדל השטח, המבנים והרהוט לתפקודי האזור.
- להכיר את האזורים השונים בישוב שלכם, את אזורי התפקוד ואת הסבות לארגון המרחבי השונה של כל אזור.

תלמידי כתות ד הלומדים את נושא "הישוב שלנו וסביבתו" חיים בישובים שונים במדינת ישראל. כל ישוב שונה מישובים אחרים ולכל ישוב יש יחודיות משלו. יש ישובים שהם ערים ויש ישובים שהם כפרים ובהם חיים יהודים, ערבים ודרוזים.

ארגון מרחבי: הסדר שבו ממקמים המבנים בשטח ובמרחב מסים, למשל: המקום של מבני המגורים ברחוב, המקום של מבני התעשייה והמלאכה. הארגון המרחבי נקבע על פי הצורך של האנשים החיים במקום, למשל: כביש ראשי רחב במרכז העיר, הפרדה בין גדולי בעלי חיים מאזור המגורים בקבוץ.

חלון מידע

צורות ישוב בישראל

עיר: צורת ישוב לא חקלאית. התושבים בוחרים ביצד לחיות והיכן לגור, היכן לעבד ולהתפרנס. בעיר יש רשות מקומית שדואגת לענייני העיר. מספר התושבים בעיר בישראל הוא מעל ל-20,000.

מושב: ישוב כפרי חקלאי שבו לכל משפחה יש חלקת אדמה ובית ויש גם שטחים חקלאיים משותפים לכל התושבים. מספר התושבים נע בין כמה עשרות לכמה מאות.

צורות ישוב בישראל (המשך)

קבוץ: ישוב כפרי חקלאי שבו המושק משתף בין החברים, הפעילות החברתית-תרבותית משתפת והחנוך משתף. חברי הקבוץ מחליטים באספת חברים על תכניות ושונויים ומבצעים אותם ביחד. זו צורת ישוב שקיימת רק במדינת ישראל. מספר התושבים בקבוץ הוא בין כמה עשרות לכמה מאות (מעטים הקבוצים שמספר התושבים שבהם מעל ל-1,000).

ישוב קהלתי: ישוב קטן (לא עירוני) שבו כל משפחה חיה את חייה, אולם המשתף לכלם היא הפעילות החברתית-תרבותית-קהלית. מספר התושבים הוא של כמה עשרות או של כמה מאות ויש ישובים קהלתיים גדולים ובהם אלפי תושבים.

כתיבה

מהי צורת הישוב שלכם?

1. **צינו,** מהי צורת ישובכם? (עיר, מושב או קבוץ, כפר או ישוב קהלתי?)

2. **קראו בחלון המידע** כדי לענות על השאלה:

● אם ישובכם הוא ישוב עירוני, **כתבו** איזו עיר הוא – עיר גדולה או עיר קטנה, עיר עתיקה, עיר שהוקמה לפני הקמת המדינה, או עיר שהוקמה לאחר הקמת מדינת ישראל (בשנת 1948).

● אם ישובכם הוא ישוב כפרי, **כתבו** איזה ישוב הוא: מושב או קבוץ, ישוב קהלתי או כפר או צורה אחרת.

קבוץ ניר דוד (תל עמל)

למעננים

1. **אתרו מידע ממקורות שונים** על מבנה של אחת מצורות ישוב אלה: עיר, מושב, קבוץ, כפר ערבי או דרוזי.
 2. **כתבו** מה מיוחד במבנה של צורת הישוב שבחרתם.
 3. **הציגו את הידע** החדש שלכם לפני הכיתה.
- אל תשכחו לציין את מקור המידע.**

ערה, ישוב עירוני ערבי בנחל עירון

נעים להכיר – אנחנו מהעיר

אני יפה מחיפה: עיר על הר הפרמל ולחוף הים. חיפה היא אחת הערים הגדולות במדינה. רב התושבים אינם מתפרנסים מחקלאות אלא ממסחר, מתעשייה וממלאכה, ממפתן שירותים לאנשים, כמו שירותי בריאות, חנוך, משרדים וכספים. בעיר יש משרדים רבים וחנויות רבות. אצלנו יש נמל גדול וגם שדה תעופה.

אני חנה מנתניה: עיר בשרון, לחוף הים. שטח העיר גדול ויש בעיר מערכת כבישים ורחובות רבים. רשת הדרכים נקראת "השלד" של מפת העיר. רב השטח של העיר הוא למגורים. בתי המגורים בעיר מיצגים תקופות שונות בתולדות העיר. בעבר היתה נתניה מושבה והיו בה פרדסים רבים. היום היא עיר גדולה ויש בה אזור גדול לתירות ואזור תעשייה גדול.

אני ענת מלכית: עיר בהרי הגליל העליון. העיר שלנו היא עיר עתיקה מאוד ויש בה אזורים שבהם יש צפיפות גבוהה של מבנים עתיקים. באזורים החדשים יש מוסדות צבור רבים ומתקנימות בהם פעילויות תרבות, דת וחנוך רבות. יש בעיר מבנים לתירות (כמו בתי מלון, מסעדות ובתי קפה).

אני מתת מקרית גת: עיר בדרום הארץ. העיר שלנו הוקמה בעיר חדשה לעולים שהגיעו לאחר הקמת המדינה. היום זו עיר גדולה שיש בה מוסדות צבור, גנים ומבנים לתעשייה ומלאכה, למסחר, לנפש ולספורט ואליהם באים לקבל שירות תושבים מכל האזור.

הפירו אותנו – אנחנו מקבוצ וממושב

אני אלון מקבוצ ערן במישור חוף הגליל. הקבוצ שלנו

בגליל העליון. קבוצ הוא צורת חיים שתופית שמקיימת משק חקלאי. השתפות היא בכלכלה, בחנוך ובחיי התרבות והחברה. התושבים הם חברים שפחרו לחיות ביחד בשתוף.

אני אפרת מקבוצ יקטת בעמק יזרעאל: המשק וכל אשר

בקבוצ שיד לכלם. חלק מהתושבים מתפרנסים מגדולי חקלאות: גדול ירקות, עצי פרי ושדות ובעלי חיים. חברים רבים מתפרנסים ממפעלי תעשייה ומלאכה, ממתן שירותים ומתירות.

אני אביאל מקבוצ רור חיל בצפון הנגב: השטחים

החקלאיים גדולים והם מחוץ לאזור המגורים. מבני המגורים מארגנים בנפרד. מוסדות הקבוצ הם: חדר האכל ובית התרבות והם ממקמים במרכז הקבוצ. בעבר לנו הילדים בבתי ילדים ששכנו באזור מיוחד. היום הילדים לנים בבתי הוריהם.

אני גניה מקבוצ שדה אליהו בעמק בית שאן: בין הבתים

בקבוצ יש מדרכות להולכי רגל והפבישים הם מסביב לישוב. אצלנו נמצא בית הספר האזורי, שאליו מגיעים ילדים מקבוצים דתיים באזור.

בעבר הקבוצים היו שתופיים בכל, אבל כיום חל שנוי וחלק מהדברים מפרטים.

אני אהירט אליקית מנושה גט הריט ברהרי ירושלים: במושב לכל

משפחה יש נחלה (חלקה שלה) שבה היא מגדלת את
הגדולים החקלאיים שלה. לכן אפשר לראות את השטחים
החקלאיים קרובים לבתי המגורים. הילדים עובדים במשק
החקלאי של המשפחה. הילדים לומדים בבית הספר האזורי
לילדי המושבים הדתיים.

אני מיכל מנושה נהל בעמק יזרעאל: אצלנו יש שטחים

פרטיים ויש שטחי חקלאות משתפים לכל חברי המושב והם
מעבדים אותם ביחד. גם הפעילות החברתית משתפת. יש לנו
מוסדות צבור, כמו: בית כנסת, בית תרבות, משרדי הנהלת
המושב. המוסדות ממקמים במרכז המושב.

הכירו אותנו – אנחנו מישוב קהלתי

אני נורית מהררית בגליל התחתון: הישוב שלנו נקרא ישוב

קהלתי ובין תושביו יש קשר של שיתפות בפעילות החברתית-
תרבותית. אבל כל משפחה דואגת לפרנסתה.

אני אריאל מהישוב קדואל בשומרון: הילדים לומדים בבתי

הספר האזוריים הדתיים המקומיים בישוב אחד. חלק גדול
מהפעילות הכלכלית והתרבותית אנחנו מבצעים בכפר סבא
העיר הסמוכה.

 אני עמירט מהישוב מתן בשרון: שטח הישוב שלנו הוא ברבו למגורים. בישוב יש כבישים המחברים בין האזורים השונים. יש לנו מוסדות צביר אחדים, שבדרך כלל הם במרכז הישוב.

אהלן וסהלן – אנחנו מישובים ערבים ודרוזים שכיום הם ערים

 אני טוהילה מהעיר טירה במזרח השרון: היום טירה היא עיר גדולה, אבל בעבר היה כאן כפר שתושביו התפרנסו מגדולי חקלאות ומעבודות שרותים ובניה שונות. היום העיר גדלה ונותנו שדות תותים. בכניסה לטירה יש חנויות ובתי מלאכה רבים שאליהם מגיעים אנשים מהאזור. בעיר יש כמה מסגדים.

 אני עלי מהעיר העזות רהט שבגליל: העיר שלנו היא העיר העזות הראשונה. היא הוקמה כשוב קבע לבדדים שנדדו עם הצאן. החיים שלנו השתנו אבל אנחנו שומרים גם על מנהגים מסורתיים. בתי הישוב בנויים בשכונות על פי ההשתייכות המשפחתית (אצלנו קוראים לכך "החמולה"). ברב בתי המגורים גרה המשפחה המרחבת בבנין אחד או בשכנות.

 אני טעיר מהישוב עין מאהל באזור העיר נצרת: הכפר שלנו ממקם ליד נצרת. הרחובות של האזור הישן בכפר, הנקרא "גלעין הכפר", צרים והבתים צפופים, כי בעבר כך יכלו התושבים להגן על עצמם מפני שודדים. היום באזורים החדשים סוללים רחובות רחבים ויש מרחק בין הבתים. ליד חלק מבתי המגורים עדין יש גנה לירקות וגם בחצרות מסתובבות כמה תרנגולות. ליד בתי אחדים יש בתי מלאכה. כיום רב התושבים מתפרנסים מעבודות שונות בערים הסמוכות ולא מחקלאות, כמו שהיה בעבר הרחוק.

צריח המסגד

באורי מלים ומשגים

מסגד: בית התפלה של המסלמים.

סחר: פעלת קניה ומכירה של סחורות.

רשת כבישים: מערכת כבישים שיש קשר ביניהם.

מתפרנסים: אנשים שמספקים לעצמם את אמצעי הקיום – מזון, דיור, מגורים, חנוך ותברות וכל מה שצריך.

כנסיה: בית התפלה של הנוצרים.

מעוט - פחות מהרב.

הכונה לקבוצת אנשים

שמתגוררת וחייה בתוך

אכלוסיה ששונה ממנה בדת,

בתרבות, בלשון ובמנהגים.

אני טניה מהעיר מְסֻלִיָא בגליל העליון: הישוב שִׁלְנו עתיק.

נוסד כִּכְפָּר שֶׁל עֲרָבִים נוצרים שהתפרנסו מחקלאות והיו לנו מטעיי זיתים רבים. בכִּכְפָּר בָּתִּי בַד לִיצִירַת שָׁמֶן זֵית. כיום הישוב הוא עירוני ואת הזיתים מובילים לבית בַד מִרְכָּזִי בְּמִרְכָּז הַכִּכְפָּר הישן או לְבָתִּי בַד אַחֲרִים. בְּמִרְכָּז הישוב, בְּמִקְוֶם גְּבוּהָ וּבֹלֵט, נֶאֱבַת הַכְּנִסְיָה.

הישוב גדל בְּמִשְׁךְ השנים וכיום הוא מועצה מקומית. כיום גרים בו גם מְסֻלְמִים וְדְרוּזִים וְלֶכֶן יש בו גם מִסְגָּד.

אני ג'מאל מהישוב הַדְּרוּזִי עֵטְפָה על הפרמל:

הישוב עתיק והוא נוסד על ידי דְרוּזִים שהגיעו לְכָאן מְסוּרִיָה. התושבים מתפרנסים מחקלאות, מלאכות, מסחר ותירות. בית התפלה שִׁלְנו הוא החילווה והוא לא בולט. בְּיִשׁוּבֵי הַמְּעוּטִים שֶׁבְּצִפּוֹן הָאָרֶץ חיים עֲרָבִים מְסֻלְמִים, עֲרָבִים נוצרים וְדְרוּזִים. יש ישובים שֶׁבָּהֶם התושבים הם דְרוּזִים כְּמוֹ בְּיִשׁוּב דִּלִּית אֶל כְּרָמֶל וְיֵשׁ יִשׁוּבִים שֶׁהַדְּרוּזִים הם הַמְּעוּט.

כתיבה

קראתם את המידע על צורות הישוב, ענו על השאלות הבאות:

1. **קראו** את המשפטים בְּרִשִּׁימָה: "המאפיינים המיוחדים" (בעמוד 32).

2. **צינו** לאיזו צורת ישוב מתאים כל משפט. **שימו לב**: לכל צורת ישוב יש יותר ממאפיין אחד וכן יש מאפיינים שמתאימים ליותר מצורת ישוב אחת.

המאפיינים המיוחדים

- א. שטח הישוב מיעד ברבו לאזורי מגורים.
 - ב. השטחים החקלאיים גדולים והם מחוץ לאזור המגורים.
 - ג. השטחים בישוב הם למגורים, למסחר ולתעשייה, לתחבורה.
 - ד. בתי הישוב צפופים כי כך בנו בעבר.
 - ה. השתוף בין התושבים הוא בפעילות חברתית ותרבותית.
 - ו. בעבר הכל היה משתף, כיום חלו שנויים.
 - ז. השטחים בישוב הם לא לחקלאות.
 - ח. ילדי הישוב לומדים בבית ספר אזורי.
 - ט. הילדים עובדים במשק החקלאי המשפחתי.
 - י. בעבר הילדים לנו בלינה משתפת.
 - יא. מוסדות הצבור ממקמים במרכז הישוב.
 - יב. בעבר היה רק בית תפלה לעדה אחת.
 - יג. תושבי הישוב אוכלים ביחד בחדר אכל משתף.
 - יד. בישוב יש כבישים רבים, נמל ימי, מוסדות צבור רבים.
 - טו. המשפחה המרחבת חיה בבנין אחד או בשכונת מגורים אחת.
3. **בדקו** את ההסבר אם הוא מתאים לצורת הישוב שלכם.
אם חסרים פרטים – **הוסיפו**. אם יש טעויות – **תקנו אותן**.
 4. **נסו להגדיר** את צורות הישוב ב"באורי מלים ומשגים"
שממין, לפי מה שקראתם. **שימו לב:** ההגדרה צריכה להיות קצרה. תוכלו להעזר במקורות מידע נוספים.

באורי מלים ומשגים

ישוב עירוני:

מושב:

קבוץ:

ישוב קהלתי:

ישוב ערבי, היה כפר וכעת

ישוב עירוני:

ב. חיים בִּיחַד בְּיָשׁוּב – אֲנָשִׁים שׁוֹנִים וְקְבוּצוֹת חֲבֵרָתִיּוֹת שׁוֹנוֹת

בְּאוּרֵי מַלִּים וּמִשְׁגִּים

רַב־קִיּוֹם: חַיִּים בִּיחַד שֶׁל
אֲנָשִׁים רַבִּים הַשׁוֹנִים אֵלּוּ
מֵאֵלּוּ, תוֹךְ כְּבוֹד הַדָּרֵי
וּסוֹכְלָנוֹת אֵלֶּה כָּלֶפֶי אֵלֶּה.

מָה תִּלְמָדוּ בַּפֶּרֶק זֶה?

1. עַל קְבוּצוֹת חֲבֵרָתִיּוֹת בְּיָשׁוּב, עַל הַמִּשְׁתָּר וְהַדּוּמָה בִּינִיָּהן
וְעַל הַיְחָדוּת שֶׁל כָּל אַחַת מֵהֶן.
2. עַל קִשְׁרִים בֵּין הַתּוֹשְׁבִים וְעַל רַב־קִיּוֹם בֵּין הַקְּבוּצוֹת
הַשׁוֹנוֹת בְּיָשׁוּב.
3. לַפְתֵּחַ רִגִּישׁוֹת וַיַּחֲסֵ שֶׁל כָּבוֹד כָּלֶפֶי הָאֲחֵרִים מֵאַתָּנוּ
בְּיָשׁוּב שְׁלָנוּ וּבְכָלֵל.

מִי הַתּוֹשְׁבִים בְּיָשׁוּב?

בְּכָל יָשׁוּב בְּמִדְיַנַת יִשְׂרָאֵל חַיִּים תּוֹשְׁבִים וְאֲנָשִׁים שׁוֹנִים
מִדְיַנַת יִשְׂרָאֵל הִיא מְדִינָה שֶׁל **קְבוּצָה גִּלּוּיּוֹת**. הִיא הוֹקֶמָה עַל יְדֵי
יְהוּדִים שֶׁעָלוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בָּנוּ אוֹתָהּ וְהַקִּימוּ בָּהּ חֲבֵרָה וּמְדִינָה
יְהוּדִית וְדִמוֹקְרָטִית. לְאַחַר הַקִּמַּת הַמְדִינָה חָקַק **חֹק הַשָּׁבוֹת**
הוּא חֹק הַקּוֹבֵעַ שֶׁכָּל יְהוּדֵי הָעוֹלָם יוֹכְלוּ לַעֲלוֹת וּלְהַקְלֵט בְּמִדְיַנַת
יִשְׂרָאֵל.

הַמְדִינָה מְמַשִּׁיכָה לַקְלֵט יְהוּדִים שְׁעוֹלִים מְכָל קְצוֹת תֵּבֵל.

מדינת ישראל תהא פתוחה לעליה יהודית ולקבוץ גלויות

אכלוסית ישראל מונה בשנת 2011 מעל לשבעה מיליון תושבים. תושבי המדינה הם ילדים, בני נער, גברים ונשים, מבגרים וקשישים. תושבי המדינה ואזרחיה נחלקים ליהודים שעלו לארץ ממדינות רבות ולילידי הארץ – יהודים, ערבים ודרוזים.

אזרחי המדינה ותושביה חיים בישובים עירוניים וכפריים. בכל שוב חיה אכלוסיה מגוונת ויחודית לישוב שבו היא חיה. בין תושבי הישוב יש אנשים שומרי מצוות (דתיים) ויש חלוניים שאינם שומרים את מצוות הדת, יש ישובים שבהם חיים אלה בצד אלה יהודים וערבים, יהודים בני עדות שונות וכן מהגרי עבודה ואזרחים ממדינות שונות.

נושאים למחשבה ולדין

1. בכל ישוב יש מגוון של תושבים. מה ידוע לכם על אכלוסית ישובכם? (האם גם היא מגוונת כמו בפתאור שקראתם?)
2. האם ידוע לכם על אזרחי מגורים בישוב שלכם שבהם גרות קבוצות חברתיות בנפרד מקבוצות אחרות? (לדגמה: שכוונה של משפחות דתיות או אזור של זוגות צעירים). ספרו במה שונה או במה דומה אזור מגוריהם לאזרחי מגורים אחרים בישוב.

באורי מלים ומשגים

אכלוסיה: שם לכלל האנשים במקום מסים. אכלוסית המדינה, הישוב, בית הספר.

שומרי מצוות: יהודים שמקפידים על שמירת מצוות התורה, כמו שמירת שבת, ואהבת הרע (חבר).

קבוץ גלויות: הבאת כל היהודים מגלויות שונות וקבוצם במדינת ישראל.

תבל: שם נרדף לעולם.

כְּתִיבָה

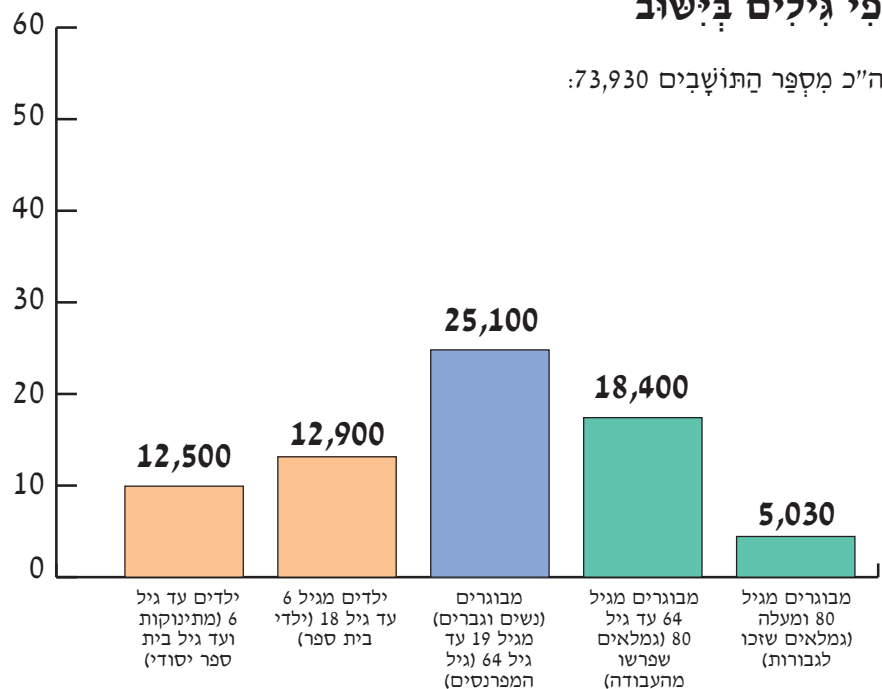
בְּאוּרֵי מְלִים וּמִשְׁבִּים

מַעוֹט: חֶלֶק קָטָן לְעֶמֶת הָרֹב.
קְבוּצָה חֲבֵרָתִית קִטְנָה וּבִעֲלָת
אִפִּי שׁוֹנָה מֵרֹב הַתּוֹשְׁבִים.

1. הַתְּבוּנָנוּ בְּאַתֵּר הַמִּידָע שֶׁל יְשׁוּבָכֶם בְּאִינְטֶרנֶט וְצִיָּנוּ מֵהוּ הֶרֶב הָאֲכֻלוּסִיָּה בִּישׁוּב שְׁלָכֶם.
2. אִם יֵשׁ נְתוּנִים מְסַפְרִים, סְרִטָטוּ תַרְשִׁים הַמְצִיג אֶת הַתְּפִלָּגוֹת הָאֲכֻלוּסִיָּה. לְפִי גִילִים הַעֲזָרוּ בְּדָגְמָה.
3. צִיָּנוּ: מִי הֵם רֹב הַתּוֹשְׁבִים? מִי הַמַּעוֹט? חֲשַׁבּוּ מַדּוּעַ.

דָּגְמָה לְתַרְשִׁים שֶׁל הַתְּפִלָּגוֹת הָאֲכֻלוּסִיָּה לְפִי גִילִים בִּישׁוּב

סה"כ מְסַפֵּר הַתּוֹשְׁבִים: 73,930

הַתּוֹשְׁבִים חַיִּים בְּאַזְוָרֵי מְבוגֵרִים שׁוֹכִים

תּוֹשְׁבֵי הַיִּשׁוּב גָּרִים בְּרַחוּבוֹת שׁוֹנִים וּבְשִׁכּוֹנוֹת שׁוֹנוֹת. אוֹלָם יֵשׁ תּוֹשְׁבִים שֶׁמִּתְרַפְּזִים בְּרַחוּב מְסָסִים אוֹ בְּשִׁכּוֹנָה מְסֻיָּמָה. לְדָגְמָה: שִׁכּוֹנוֹת שֶׁבִּהְיוּ הַתּוֹשְׁבִים הֵם זִוְגוֹת צִעֲרִים, עוֹלָם חֲדָשִׁים אוֹ דְתִיִּים.

1. **כְּתִבּוּ** מָה יָדוּעַ לָכֶם עַל קִשְׁרִים אוֹ עַל פְּעִילוּיּוֹת מְשֻׁתָּפוֹת בֵּין קְבוּצוֹת שׁוֹנוֹת בִּישׁוּב שְׁלָכֶם.
2. יֵשׁ יִשׁוּבִים שְׁלֵעֲתִים יֵשׁ בָּהֶם בְּעִיּוֹת בֵּין קְבוּצוֹת שׁוֹנוֹת. אִם יָדוּעַ לָכֶם עַל מַצָּב כָּזֶה בִּישׁוּב שְׁלָכֶם:
 - א. **סִפְרוּ** עַל הָאֲרוּעַ, וְעַל הַבְּעָיָה.
 - ב. כִּיצַד בָּאָה הַבְּעָיָה לַיָּד בְּטוּי?
 - ג. מָה נַעֲשֶׂה כִּי לִפְתֹּר אוֹתָהּ?

קִשְׁרִים בֵּין קְבוּצוֹת בִּישׁוּבִים שׁוֹנִים – בְּעִיּוֹת וּפְתֻרֹנוֹת

מִיָּזָם: מִכְּנָשִׁים בֵּין בְּנֵי נֶעֶר חֲלוֹנִיִּים וְדָתִיִּים בְּעִיר

כְּתִבְתָּנוּ בְּשֵׁרוֹן

בְּעִקְבוֹת יַחֲסִים קָשִׁים בֵּין בְּנֵי
נֶעֶר דָּתִיִּים לְחֲלוֹנִיִּים בְּעִיר יְזָמוּ
חֲבָרֵי תְּנוּעוֹת הַנֶּעֶר מִיָּזָם מְשֻׁתָּף,
לְפִיּו יִתְקַיְּמוּ פְּעִילוּיּוֹת מְשֻׁתָּפוֹת
שׁוֹנוֹת, כְּגוֹן הוֹפָעוֹת שֶׁל אֲמָנִים
דָּתִיִּים וְלֹא דָתִיִּים, וּמִכְּנָשִׁי
שִׁיחַ מְשֻׁתָּפִים שָׁבוּ יִכִּירוּ אֵלֶּה
אֶת אֵלֶּה. הַמְּאֲרָגִנִּים הָעֲקָרִיִּים
שֶׁל הַמִּיָּזָם הֵם תְּנוּעַת הַצּוֹפִים
וּמַחְנוֹת עוֹלָם (בְּנֵי נֶעֶר חֲלוֹנִיִּים)
בִּיחַד עִם בְּנֵי עֲקִיבָא (בְּנֵי נֶעֶר
דָּתִיִּים) וְרַב הִישִׁיבָה, וּבִשְׁתוֹף
מוֹעֶצַת הָעִיר.
מִטֶּרֶת הַמִּיָּזָם: קְרוֹב לְכָבוֹת בֵּין
בְּנֵי נֶעֶר שְׁגָרִים בְּאוֹתָהּ הָעִיר
וְצִמְצוּם הַמִּתַּח הַקָּיָם, וְקִיּוֹם
דוֹ-שִׁיחַ מְשֻׁתָּף וּפְעִילוּיּוֹת
תְּרֻבּוּתִיּוֹת מְשֻׁתָּפוֹת שִׁיתְּרָמוּ
לְרִב־קִיּוֹם בֵּין בְּנֵי הַנֶּעֶר וְתִלְמִידֵי
בֵּתֵי הַסֵּפֶר.

בְּאוּרֵי מְלִים וּמִשְׁבִּים

מִיָּזָם: תְּכֵנִית שְׁמִפְעֵל אוֹ
מוֹסָד יוֹזֵם וּמִקְבֵּל עָלָיו לְבַצּוֹעַ
(בְּלוֹעֲזִית: פְּרוֹיֶקְט).

תְּנוּעַת נֶעֶר: אֲרָגוֹן שֶׁל
בְּנֵי נֶעֶר וִילָדִים לְפַעִילוֹת
חֲבָרִיתִית.

חֲלוֹנִיִּים: שְׂאִינִם דָּתִיִּים.

יִשִּׁיבָה: בֵּית סֵפֶר גְּבוּהָ
לְהַשְׁכֵּלָה יְהוּדִית-דָּתִית –
בְּעֶקֶר לְלִמּוּד תִּלְמוּד.

1. קראו את הכתבה מהעתון (בעמוד 36) שמציגה דגמה לפעילות משתפת בישוב.
2. פרטו: מה בכתבה קשור לנושא: "התושבים בישוב"?
3. באיזו מדה לדעתכם המיזם עשוי לקדם את הקשרים בין בני הנער הדתיים לחלוננים? נמקו.
4. הציעו שני רעיונות נוספים (חלופות) להתמודדות עם מחלוקות בין קבוצות אכלוסיה בישוב שלכם:
 - א. בחרו באחת מהן ונמקו מדוע היא נראית לכם יותר מתאימה.
 - ב. השוו עם חבריכם והציעו הצעה משתפת שתהיה מקבלת על רב התלמידים.

באורי מלים ומשגים

חלופות: לחשב או לבחור
במשהו אחר – להחליף.
אפשרות אחרת.

הַדַּעוֹת חֲלוּקוֹת בֵּין תּוֹשְׁבֵי שְׁכוּנַת גְּבַעַת הַבְּרוּשִׁים

בְּשִׁכּוּנַת גְּבַעַת הַבְּרוּשִׁים חֲלוּקִים הַשְּׁכָנִים
עַל פְּתִיחַת מַעוֹן לְאֲנָשִׁים בְּעַלֵּי מַגְבָּלוֹיּוֹת

מֵאֵת פֶּתַח־תְּנוּ אֲבִיהָ לְהַב

הַמַּעוֹן, וְהִיא אָמְרָה: "זוֹ בּוֹשָׁה
וְחִרְפָּה לְהִתְנַגֵּד לְכָךְ. אֵלֶּה אֲנָשִׁים
טוֹבִים שֶׁלֹּא עָשׂוּ וְלֹא יַעֲשׂוּ
דָּבָר לְאִישׁ. הֵם חֶלֶק מִהִקְהָלָה
וּמִהַיְשׁוּב שֶׁלָּנוּ וְעֵלֵינוּ לְקַבֵּלם
כְּשִׁכְנִים. אֲנַחְנוּ וְיִלְדֵינוּ צְרִיכִים
לְגָלוֹת יַחַס חַיִּיבִי כָּל־פִּי הָאֲחֵרִים
שֶׁשׁוֹנִים מֵאֲתָנוּ."

דּוֹכֶרֶת הָעִירִיָּה מְסַרָּה: "הָעִיר הִיא
מְקוֹם הַמְּגוּרִים שֶׁל כָּל הַתּוֹשָׁבִים
וְחָשׁוּב שֶׁכָּלם יַחֲיוּ בִּיחָד וַיְגִלוּ יַחַס
שֶׁל סוֹכְלָנוֹת וְכַבּוֹד אֵלֶּה לְאֵלֶּה.
הַדִּירִים בְּעַלֵּי הַמַּגְבָּלוֹיּוֹת אֵינָם
מְזִיקִים לְאִישׁ, וְרֹאשׁ שְׁנַת־יַחַס
אֵלֵיהֶם לֹלֵא דַּעוֹת קְדוּמוֹת וְלֹלֵא
הַכְּלָלוֹת, אֲלֹא נִפְּרָד אוֹתָם וְנִשְׁתַּף
אוֹתָם בְּחַיֵּי הִקְהָלָה."

זֶה כִּמָּה שָׁבוּעוֹת שֶׁדִּירֵי שְׁכוּנַת
גְּבַעַת הַבְּרוּשִׁים חֲלוּקִים
בְּדַעוֹתֵיהֶם בְּקֶשֶׁר לְפִתְיַחַת מַעוֹן
לְאֲנָשִׁים בְּעַלֵּי מַגְבָּלוֹיּוֹת קְלוֹת.
כִּמָּה תּוֹשָׁבִים פָּנוּ בִּיזְמָתָם לְעִירִיָּה
וְהִבִּיעוּ הַתְּנַגְדוֹתָם לְכָךְ.

לְעִמָּתָם, תּוֹשָׁבִים אֲחֵרִים הוֹדִיעוּ
לְעִירִיָּה שֶׁאֵין לָהֶם כָּל הַתְּנַגְדוֹת
וְהַפְּנִיָּה לֹא הִיָּתָה עַל דַּעְתָּם כָּלֵל.
בְּשִׁיחָה עִם הַמַּתְנַגְדִּים, אָמַר י'
לִוִי, הַמֵּיצֵג אֶת הַקְּבוּצָה: "אֲנַחְנוּ
לֹא מוֹכְנִים שִׁילְדֵינוּ יִפְגְּשׁוּ אֶת
הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה בְּרַחוּב, כִּי הַמְּרָאָה
וְהַתְּנַהֲגוֹת שֶׁלָּהֶם מִפְּחִידִים
יְלָדִים קִטְנִים. כְּמוֹ כֵּן, עֶרֶךְ
הַדִּירוֹת שֶׁלָּנוּ יִרָד בְּגִלְלָה זֹה."
שׁוֹחַחְנוּ עִם רוּחָמָה לְבוֹן שֶׁמֵּיצֵגָת
אֶת הַשְּׁכָנִים שֶׁמְסַכִּימִים לְפִתְיַחַת

בְּאוּרֵי מִלִּים וּמִשְׁגִּים

סוֹכְלָנוֹת: מִתֵּן זְכוּת
לְאֲחֵרִים לְהַחְזִיק בְּדַעוֹתֵיהֶם
וּבְמִנְהַגֵּיהֶם. הַאֲזָנָה לְדוֹכֶרֶת
גַּם אִם אֵינָם נַעֲמִים וְנוֹחִים.

דַּעַה קְדוּמָה: דַּעַה קְבוּצָה שִׁישׁ
לְאֲנָשִׁים עַל עֲבֹדָה מְסִימָה
מִבְּלִי שֶׁבִּדְקוֹ אוֹתָהּ, לְמַשְׁלִי:
הָאֲנָשִׁים הַלְּבָנִים טוֹבִים
יֹתֵר מִהָאֲנָשִׁים הַשְּׁחָרִים. זֶה
דַּעַה לֹא נִכּוֹנָה וְהִיא פּוֹגַעַת
וּמַעְלִיכָה. יֵשׁ שְׂרוּצִים
לְפָגַע בְּאֲנָשִׁים אוֹ בְּקְבוּצָה
וּמִתִּיחָסִים אֵלֵיהֶם בְּדַעוֹת
קְדוּמוֹת. לְמַשְׁלִי: אֲתָם תְּמִיד
מְרַבִּיצִים כְּשֶׁמִּשְׁשׂוּ אוֹ לֹא מוֹצֵא
חֵן בְּעֵינֵיכֶם, אֲתָם אֵלִימִים.

הַכְּלָלָה: מִשְׁפָּט כָּלִלִי שֶׁנֶּאֱמַר
אוֹ נִכְתָּב מִבְּלִי לְהַתִּיחֵס
לְפָרְטִים שׁוֹנִים, לְמַשְׁלִי: בִּישׁוּב
שֶׁלָּנוּ כָּל הָאֲנָשִׁים מְשֻׁלָּמִים
מְסִים.

שכונות בבית משתף

נושאים למחשבה ולדין

1. מה הפעיה המצגת בפתיחה שקראתם?
2. פרטו ונמקו: איזה נמוק משכנע אתכם: של י' לוי או של רוחמה לבון?
3. הסבירו איך אתם יודעים מי צודק ומי לא. על מה הסתמכתם?

באורי מלים ומשגים

זכות: רשות חקית לרכוש,
לקבוד ולפעלה כלשהיא. (כמו
הזכות לעבוד וללמוד).

?

פתיחה

1. איזו זכות נפגעה בהתנגדות לפתיחת המעון בשכונה?
2. הביעו דעה: מה ירגישו האנשים ובני משפחותיהם בקריאת הפתיחה?
3. כתבו מכתב לעתון ובו הציעו אפשרויות שונות (חלופות) לפתרון הפעיה.

דעות קדומות והכללות – יוצרות בעיות

נושאים למחשבה ולדין

1. בפתבה (בעמוד 38) אמרה דוברת העירייה: "ראוי שנתחס אליהם ללא דעות קדומות וללא הכללות."
קראו את הפרוש ב"באורי מלים ומשגים" והסבירו מה הקשר של בטויים אלה לנושא?
2. האם ביישוב שלכם שמעתם שמתייחסים או מדברים בהכללות על קבוצת אנשים? אם כן, על מי? מה דעתכם על כך?

כתיבה

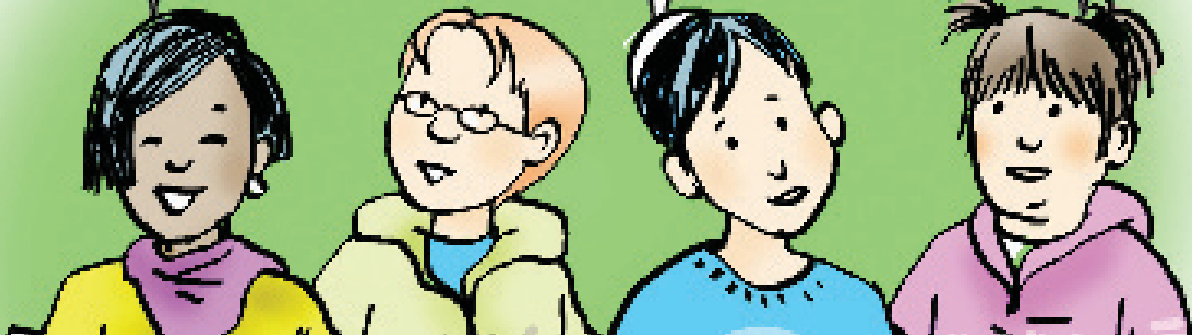
1. קראו את רשימת המשפטים וצינו אילו מהם הם משפטי הכללה ואילו הם משפטי דעה קדומה.
2. הסבירו: מה לא נכון בכל משפט? ומה יכול להעליב ולפגוע בחלק מהמשפטים?
 - א. כל הנעלים עשויות מעור.
 - ב. הבנים אוהבים לשחק בדורגל והבנות לא.
 - ג. העולים החדשים לא מדברים עברית ואי אפשר לדבר אתם.
 - ד. ילדים לא אוהבים להכין שעורי בית.
 - ה. צריך להזהר מפועלי הנקיון ברחוב.
 - ו. ילדים נכים נותנים כל מה שהם רוצים וזה מרגיז אותי.
 - ז. הערבים והיהודים שונאים אלה את אלה ובגלל זה אין סכוי לשלום.
 - ח. ילדים מפחדים מאנשים בעלי מגבוליות ומקשישים.

3. **חברו** נסח שונה לשלושה משפטים **שתבחרו**.
4. **הביאו** שתי דגמאות לדעה קדומה או להכללה שילדים או אנשים נוהגים לומר, או שקרה לכם ואמרתם, או שאמרו לכם?
5. **חשבו והציעו**: מה תאמרו לילדים שמדברים בהכללות או מביעים דעה קדומה על נושא או ענין כלשהו.

כל הבנים
אוהבים
לשחק כדורגל

כל הבנות
מתגנדרות

כל הבנים
מרביצים
מכות

חלון מידע

במדינת ישראל יש ערים אחדות שחיים בהן יהודים וערבים במלחמת העצמאות בשנת 1948, עזבו תושבים ערבים את הערים שבהן חיו (חלקם גרש וחלקם ברח) בעקבות התקרבות הלחימה. הם עברו לחיות בפליטים במדינות השכנות (ממלכת ירדן, לבנון, סוריה, מצרים). היו שנשארו בעירם. הערים האלה הן ערים מערביות, שחיים בהן יהודים וערבים, למשל: חיפה, עכו, לד, רמלה, ירושלים, יפו. מאז הקמת מדינת ישראל, כשהגיעו עולים רבים מכל העולם, היהודים הם רב התושבים והערבים הם המיעוט. העיריה דואגת לשמור על הזכויות של כלם, משום שכלם תושבי העיר ואזרחי המדינה. במועצת העיר משתתפים נציגים של התושבים היהודים ונציגים של התושבים הערבים. בין התושבים מתקיימות פעילויות שונות.

רב: החלק הגדול, יותר מחצי, למשל: בשוב שלכם רב התושבים משלמים מסים בהוראת קבע. במדינת ישראל רב האזרחים הם יהודים.

מעוט: החלק הקטן. קבוצה חברתית או דתית המתגוררת בתוך אכלוסיה בעלת אפי שונה, למשל: במדינה יש קבוצות מעוט שונות: ערבים מסלמים, ערבים נוצרים, דרוזים.

פליטים: אנשים שברחו ממקום סכנה.

חיפה, עיר מערבית

מיזם משתף לט"ו בשבט בין בני נער יהודים וערבים

לקראת חג הנטיעות בט"ו בשבט יפגשו 200 בני נער בחיפה, הלומדים בבתי ספר יהודיים וערביים וגם מישובים שכנים, לפעילויות משתפות. מטרת המפגשים לקרב לבבות וליצר יצירה משתפת שתשאיר בעיר שבה חיים בשתוף יהודים וערבים.

הפעילות נמשכת כבר כמה שנים והשנה הנושא המרכזי הוא שמירת סביבה ירקה בעיר ובסביבתה. לכן נבחרה הפעילות לקראת ט"ו בשבט, חג הנטיעות.

בני הנער יפעלו בריעיות כשבכל רביעיה שני יהודים ושני ערבים. הם יחליטו מה לצייר ויצירו ביחד. את היצירה יתלו

על קיר גדול ליד בגן העיריה. המארגנים מקווים, כי שתוף הפעלה האמנותי יצר בסיס להפרות אישית, לחלופי דעות ולהפרת תרבויות ומסורות שונות.

על פי פתבה שהתפרסמה במקומון חיפה, 1998

חלון מידע

מגלת העצמאות

המסמך החשוב של מדינת ישראל שבו כתובה ההכרזה של מועצת העם מישיבתה החגיגית ביום ה' באיר תש"ח, 14 במאי 1948. במגלה נכתבה ההכרזה על הקמת מדינת ישראל - הכרזת העצמאות - ועליה חתומים 37 חברי מועצת העם, ובראשם דוד בן-גוריון.

סעיפים אחדים ממגלת העצמאות

עקרונות היסוד של המדינה החדשה שלאורם תפעל מדינת ישראל

עקרונות אלה מבססים את הגדרת אפיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.

- מדינת ישראל תהא פתוחה לעליה יהודית ולקבוצ גלויות.
- מדינת ישראל תשקד על פתוח הארץ לטובת כל תושביה.
- מדינת ישראל תהא משתתת על יסודות החרות, הצדק והשלום לאור חזונם של נביאי ישראל.
- מדינת ישראל תקים שויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה כלי הבדל דת, גזע ומין.
- מדינת ישראל תבטיח חפש דת, מצפון, לשון, חנוך ותרבות.
- מדינת ישראל תשמור על המקומות הקדושים לכל הדתות.
- מדינת ישראל תהיה נאמנה לעקרונותיה של מגלת האמות המאחדות.

כְּתִיבָה

1. קראתם את המידע "בחלון מידע", בעמוד 42 ואת הכתבה "מיזם משתף לט"ו בשבט בין בני נער יהודים וערבים" (בעמוד 43).

א. **צינו:** מה השתנה לאחר הקמת המדינה בערים שזכרו?
 ב. **קראו** כמה מ"עקרונות היסוד של מדינת ישראל" הכתובים במגלת העצמאות, והעתיקו את הסעיפים מהעקרונות שמתאימים לכתבה.

2. יש אנשים שמתנגדים למפגשים בין בני נער יהודים וערבים, כפי שנכתב בכתבה: "מיזם משתף לט"ו בשבט".

א. **הציגו טעונים בעד** מפגשים משתפים (השתדלו להציג כמה נמוקים. תוכלו להעזר בעקרונות מגלת העצמאות).
 ב. **הציגו טעונים מתנגדים** (השתדלו להציג כמה נמוקים).
 ג. **דונו** בנמוקים שהעלו והביעו עמדה אישית מנמקת.

בעקבות למוד הפרק

- אתם חברים בועדה שבודקת כיצד נשמרות הזכויות של התושבים ביישוב שלכם. הוטל עליכם לבדק אם מישומים ביישוב את הזכויות כראוי:
הכינו רשימה של הזכויות שברצונכם לבדק. והציעו באילו מקומות לבדק אם הן מישומות.
- לאחר קביעת הדברים, פרסמו הודעה לתושבים על הבדיקה. נסחו את הודעתכם באופן ברור.

ועדת זכויות
 האזרח ביישוב
 אחראית לבדק
 כיצד מישומות
 זכויות התושבים
 ולהציע פתרונות
 ורעיונות לרשות
 המקומית. הודעות
 ביישובים פועלות
 על פי חק והחברים
 בהן הם תושבי
 היישוב.

ג. מִפֶּת הַיָּשׁוּב שָׁלֵנוּ – מְקוֹר מִידַע

מָה תִּלְמְדוּ בַּפֶּרֶק זֶה?

1. לִקְרֹא בַּמִּפֶּת הַיָּשׁוּב וּלְהַפִּיק מִמֶּנָּה מִידַע.
2. לְהִתְמַצֵּא בַּיָּשׁוּב שְׁלָכֶם בְּאִמְצָעוֹת הַמִּפָּה הַיָּשׁוּבִית.
3. לְהַפִּיר מִפּוֹת אַחֵרוֹת, לִקְרֹא בָהֶן וּלְהַפִּיק מֵהֶן מִידַע.

מָהִי מִפָּה

מִפָּה הִיא תַּאֲוֹר שֶׁל תּוֹפְעוֹת בַּמֶּרְחֵב שְׁמִסְרָטוֹת עַל נֶיֶר; בַּמִּפָּה מְתַאָּרִים בְּהִקְטָנָה אֶת הַמְּצִיאוֹת בְּגֹדֶל שְׁנִקְבַּע מֵרֹאשׁ; בַּמִּפָּה מְסַמְּנִים אֶת הַתּוֹפְעוֹת בְּסִימָנִים מְסַכָּמִים; אֶת הַמִּפָּה מְצַפְּנִים (מְכַוְּנִים) לְכוּוֹן צָפוֹן; בַּמִּפָּה יֵשׁ קוֹי אֶרֶץ וְקוֹי רֹחֵב הַיּוֹצְרִים רִשֶׁת מְשַׁבְּצוֹת שְׁבָאִמְצָעוּתָהּ קַל לְאַתֵּר מְקוֹמוֹת וְתוֹפְעוֹת.

הַמִּפָּה מְצִיגָה אֶת פְּנֵי הָאָרֶץ בַּמִּבְטָעַל כְּפִי שֶׁהֵם נִרְאִים מִלְּמַעְלָה, לְכָל מִפָּה יֵשׁ שֵׁם.

דגמה לקטע ממפת מודיעין

מ ק א	
שטח במישור לבניה/בתוכנית	חנה לבריאות הספחה
שטח ציבורי שותף/ציבורי	אתר ארכאולוגי
שטח לסוכר ציבורי	בית פרקחה
שטח מסווג	דואר
כביש בתוכנית	בית
סחריב	מגרש ספורט
טילת	אלם ספורט
עדיה	בית שדות
בית ספר	חנות דלק
ק ילדים	סניף סחר
מעון יום	כביש חד סטרי
בית כנסת	חניה
מקוה	רמזור
ישיבה / אלכנה	נשר / (במבוק)
מנהל	מסילת רכבת הבנק
ספריה	כפר
סוכיה סלפנות	כביש ארצי
מאגדן נשר / תנועת נשר	שדות חירום
מאגדן נטלאים	א.ד.א
קפת חלים	סכני אש
	סמטה

הערה: האזורים המבוקשים במפה מציגים אזורים בתוכנית.

חלון מידע

יש שלש סבות עקריות לשימוש במפה

1. לאתר מקום במרחב ולהתמצא בו (בישוב, בארץ)
2. להפיק ידע על מקום מבלי להיות בו ולהבין את הקשר בין המקומות השונים (למה זה כאן? מה הקשר ביניהם?)
3. לתכנן טיול או סיור במקום, לתכנן שכינה או גן בישוב, להציע שנוי או להתנגד לשנוי.

כתיבה

1. קראו את שלשת תאורי המקרים. התאימו בין מקרה לסבה שנוכרת בחלון המידע.

תאורי המקרים

מקרה א: אזור ירק בתכנון

תושבים מכמה רחובות שכנים בישוב, פנו אל מהנדס העיר בבקשה להקים באזור מגוריהם גנה צבורית ובה מתקנים לילדים, עצים וספסלים למנוחה. הם רוצים שטח ירק באזור מגוריהם. בפגישה שהתקיימה ביניהם לבין מהנדס העיר הראה להם המהנדס את התכניות לגנים העירוניים על מפת העיר ואמר: "מתכנן אזור ירק (גנה) באזור המגורים שלכם, הנה כאן."

מקרה ב: מה יש באזור המגורים?

משפחת בן צבי מחפשת דירה. הם קבעו שלפני ההחלטה הסופית על הדירה שיקנו, הם יבדקו במפה העירונית כמה דברים שחשובים להם באזור המגורים:

- מהו המרחק בין בתי הספר וגן הילדים לבית המגורים?
- האם יש אולם מופעים וחנון גדול בסביבה?
- האם בסביבה הקרובה יש בתי מלאכה או מגרשי ספורט?
- האם יש גנה צבורית ומרכז מסחרי קטן?

מקרה ג: איפה מועדון הנער?

רויטל קראה את המודעה שהתפרסמה בספריה העירונית:

במועדון הנער ברחוב הרצל מספר 24, תתקיים בימי
שלישי בשעה 17:00 (חמש אחר הצהרים) שעת
ספור לילדים עם מספרי ספורים

רויטל התבוננה במפת הישוב כדי לאתר את מועדון הנער ולדעת כיצד להגיע.

2. **התאימו** את המשפטים שבמסגרת לכל אחד משלושת תאורי המקרים שקראתם (המשפטים יכולים להתאים לשני מקרים או יותר):

לתכנון במרחב, להתמצא, להפיק מידע, לאתר מקום,
לזהות ולהבין את הקשר בין מקומות, להציע שנוי,
לתכנון מסלול, להתנגד לבניה או לתכנון של בניה
במקום, לבחון מקום מבלי להיות בו.

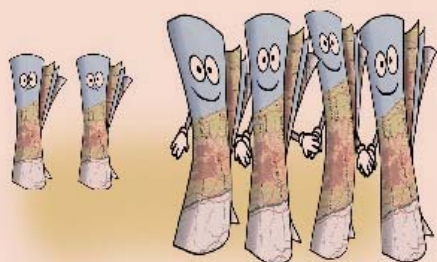
חברו תאור מקרה לכל אחד משלשת השמושים של המפה:

- התמצאות במרחב
- זהו של תופעות שונות במרחב: מקום של מבנים, פעילויות ותופעות במרחבים שונים, והסקת מסקנות על הקשר ביניהן.
- תכנון פעילויות שונות במרחב

המשתך למפות:

חלון מידע

- לכל מפה יש שם.
- לכל מפה יש מקרא ובו הסבר לכל הפריטים המסמנים במפה בסימנים מסומנים, בסמלים ובצבעים.
- בכל מפה מסמן כוון הצפון (בחץ, בכתוב או בשושנת הרוחות).
- לכל מפה יש קנה מדה (שמצין במספרים או בקו שעליו מספרים המצינים את המרחקים).
- לכל מפה יש רשת משבצות – קווי ארך וקווי רחב (שמסמנים במספרים ובאותיות).
- בכל מפה יש פתובים ושמות (בישראל הכתוב בעברית, ערבית ואנגלית).

- בכל מפה אמור להופיע תאריך פרסום המפה (בגב המפה או על פני המפה בצד).

תופעה: עברה קימת במרחב – בטבע (כגון: עצים, הר, נחל או ים) או מעשי ידי אדם (כגון: מבנים, רחובות) או בחברה (כגון פעילות חברתית, לדגמה: ארועי חג, קליטת עולים בישוב). יש תופעות שהן קבועות ויש משתנות. תופעות קבועות בטבע: ים, הרים.

תופעות משתנות בטבע: רעידת אדמה, שטפון. תופעות שהן מעשי ידי אדם מתחלקות לשתיים: במרחב הפיזי – סלילת כביש, עקירת חרש, יעור וגנון; במרחב החברתי – התנדבות, קליטת עולים חדשים, קיום ארועי ספורט או תרבות. קנה מדה: היחס בין הגדל או הארך של משהו במציאות, לבין הגדל והארך שלו במפה או בתרשים.

התבוננות במפה וקתיבה במחברת

1. קראו על המשתף למפות וצינו: מה אינו משתף לכל המפות?
2. צינו: מה יש במפת הישוב שלכם שאינו מופיע ברשימה
בחלון המידע?
3. צינו: מה אין במפת הישוב שלכם מהפריטים שברשימה?
4. הסבירו: מדוע יש שני בין הפריטים המופיעים במפות?

ד. סימני המפה

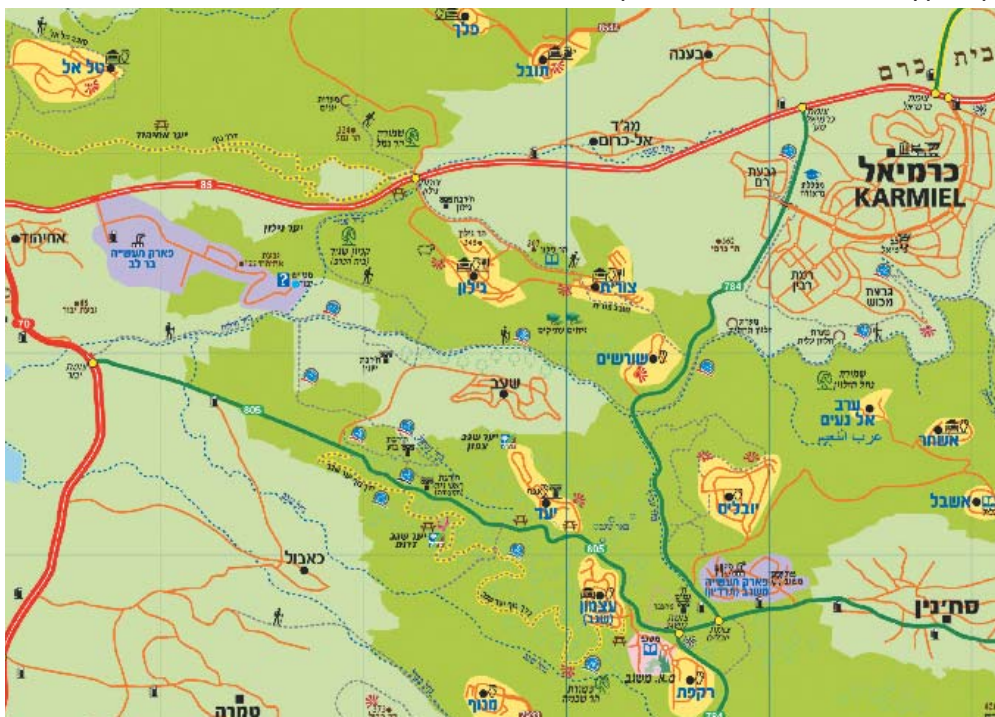
מה תלמדו בפרק זה?

1. להכיר את הסימנים המסכמים במפה, שנקראים מקרא המפה.
2. לאתר במפת הישוב מקומות ולהבין מדוע הם שם.
3. לתכנן על המפה פעילויות בישוב שלך.
4. לקרוא מידע על סימנים מסכמים אחרים ולהסיק מסקנות על חשיבותם בקריאה במפה, ולהתמצא בשטח באמצעות המפה.

ללומדים בבתי ספר אזוריים:

תלמדו על מפות הישוב של כל קבוצת תלמידים ועל מפת הישוב שבו בית הספר ממוקם. החליטו עם המורה כיצד תארגנו את הלמוד.

דגמה לקטע ממפת אזור בגליל התחתון

למפה יש מקרא שהוא הסבר לכל הפריטים המסמנים בה
בסימנים ובסמלים.

שכת המפה:

לכל מפה יש שפה המבטאת בסימנים מסמנים ובצבעים שמסרטי
המפה החליטו עליהם.

הסימנים כוללים:

צבעים בגונים שונים, צורות שונות: קוים בעבי ובאורך שונה,
רבועים, כוכבים ונקודות בגדל ובמלוי שונה.

להסבר על הסימנים המסמנים במפה קוראים בשם: מקרא המפה,
והוא מסרטט בצד המפה.

מקרא

	אזור מגורים
	מסלול/מקומות נראה רשימת מסלולים
	אזור תעשייה ומלאכה
	אזור תחבורה
	אזור מסחרי / מרכז מסחרי
	גנים ציבוריים / פארקים
	יערות / חורשות
	שטח ציבורי פתוח
	מעין: נחל
	גבול שיפוט עירוני
	קו עירובין
	מדרחוב
	רחוב ראשי
	רחוב
	רחוב/כביש מתוכנן
	כביש מהיר
	כביש ראשי
	כביש אזורי
	כביש מקומי
	מזרנות
	גשר
	מסילות ברזל
	בית-ספר
	מחיאון
	מלון / אכסנייה
	בית חולים
	מרבאה מרכזית
	סניף דואר מרכזי
	שרותים ציבוריים
	תל/אתר ארכיאולוגי
	מיצפור
	לשכת מוזיאון
	בית כנסת
	כנסייה
	מסגד

התבוננות במפה וכתובה במחברת

המקרא במפת הישוב

1. התבוננו במקרא מפת הישוב שלכם:

- א. צינו: אילו צבעים בולטים במיוחד? מה מסמל כל צבע?
- ב. הביעו דעתכם: האם יש קשר בין הצבע במפה לבין מה שהוא מסמל במציאות? הדגינו.

2. אתרו במקרא את הסימנים של: בתי הספר, גנים צבוריים, בתי כנסת, רחובות ראשיים, רחובות משניים, בית הדאר, מגרש ספורט, בית העיריה (או המועצה המקומית).

3. העתיקו למחברת טבלה כמו זו וארגנו בה את הסימנים שמייצגים מפת הישוב שלכם. העזרו בדגמה.

מה מסמן	הסימן במפה
בית ספר	

4. בחרו בסימן אחד מאלה שכתבתם בטבלה. ספרו – כמה סימנים כאלה יש במפה בשכונה שבה אתם מתגוררים?
5. בדקו היכן הם נמצאים בישוב. לדגמה: בתי כנסת רבים במקומים בשכונה אחת בישוב. חשבו מדוע?
6. כתבו שמות של שלושה רחובות ראשיים בישוב שלכם, ושלושה רחובות משניים. כיצד הבחנתם בהבדל במפה?
7. באיזה רחוב מקום בית ספרכם – ליד רחוב ראשי או ליד רחוב משני? כיצד קבעתם?
8. אם לדעתכם חסרים סימנים במפה, הציעו סימנים ונמקו מדוע יש להוסיף אותם.

באורי מלים ומשגים

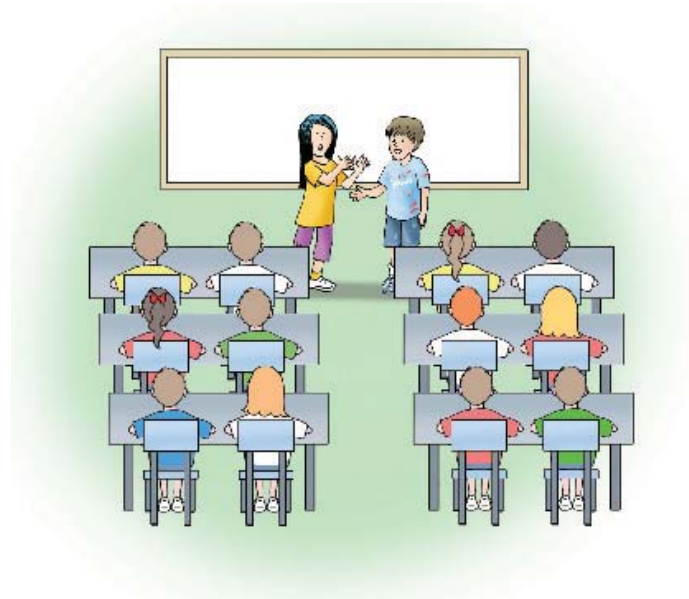
רחובות ראשיים: רחובות העוברים במקומות מרכזיים בישוב. חלקם ארוך ותנועת כלי רכב רבה עוברת בהם.

רחובות משניים: אלו רחובות העוברים במקומות לא מרכזיים בישוב. ברבם הם צרים ולא עוברת בהם תנועת כלי רכב רבה.

1. גם במקומות אחרים משתמשים בסימנים מסכמים, הביאו דגמה משלכם (לדגמה: במחשב, בכבישים, בשלטי החניה).
 - א. הרחיבו את הידע שלכם עליהם בעזרת מקורות מידע שונים (מחשבים ואחרים), והקלידו אותו לתיקית הנושא.
 - ב. שלבו דגמה של תצלום או ציור.
2. הציגו את המידע באמצעים שתבחרו: הכינו מצגת או הדפיסו על נייר והראו לפתה, או הכינו הרצאה לחבריכם.

בעקבות למוד הפרק

1. גלית טוענת שסימני המפה רק מבבלים אותה. היא מעדיפה שיהיה רק כתב ולא סימנים.
- הציעו לגלית דרך ללמוד סימני המפה כך שלא תתבלבל.

ה. הכוונים במפה

מה תלמדו בפרק זה?

1. להתמצא במפה בעזרת כווני רוחות השמים.
2. לאתר מקומות במרחב הישובי על פי הכוונים.
3. על המצפן וּמַצְעֵי נווט שונים.
4. על התמצאות במרחב; בליקה – בעזרת הכוכבים, ובים – על פי מקום השמש.

איכה הצפון? מהו הכוון?

על כל מפה מסמן כוון הצפון בֶּחֶץ או בשושנת הרוחות.
את המפה מסרטטים כשהיא מכוונת לצפון.
ברוב המפות מסכם שהצפון במפה הוא בחלק העליון שלה,
הדרום בתחתון של המפה, צד מערב משמאל לצפון
וצד מזרח מימין לצפון.

שושנת הרוחות

1. **התבוננו** במפת הישוב שלכם ו**אתרו** את סמון הצפון או את שושנת הרוחות.
2. אם במפה שלכם אין סימן לצפון, **סמנו** עליה את חץ הצפון או את שושנת הרוחות.
3. כדי שיהיה לכם קל, **כתבו** בעפרון על המפה את הכוונים הראשיים וכן את כווני המשנה, כפי שהם כתובים בשושנת הרוחות.

כדאי לדעת

האם גם בעבר המפות היו מכונות לצפון?

היום אנחנו אומרים **לצפון את המפה**, כלומר לבנו אותה לכוון צפון. אולם, האם גם בעבר צפנו את המפות – כונו את המפות לצפון? המפות הרומיות העתיקות היו **ממזרחות**. כונו אותן לכוון מזרח.

באורי מלים ומשגים

רומא: היא כיום בירת מדינת איטליה. בעבר העתיק היתה ממלכה שנקראה בשם רומא.

מִמְקוֹרוֹת הַיְהוּדוּת

על כווננים במקורות

"וה' אמר אל-אברהם אחרי הפרד-לוט מעמו שא נא עיניך וראה מן-המקום אשר-אתה שם צפנה ונגבה וקדמה וימה: כי את-כל-הארץ אשר-אתה ראה לך אתגנה ולזרעך עד-עולם."

(בראשית פרק יג, פסוקים יד-טו)

"יוסי בן חנן, איש ירושלים אומר: יהי ביתך פתוח לרוחה ויהיו עניים בני ביתך. כיצד? ביתו של אדם פתוח לרוחה לצפון ולדרום למזרח ולמערב. כמו שאיוב עשה ארבעה פתחים לביתו. ולמה עשה איוב ארבעה פתחים לביתו? כדי שלא יהיו עניים מצטערים (מתקשים) להקיף את כל הבית. הבא מן הצפון יכנס דרכו הבא מן הדרום יכנס דרכו וכן לכל רוח."

פרקי אבות א, אדר"נ, ז (בספר האגדה עמ' תק"ל)

ה' הבטיח לג'קב: "...ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה..."

(בראשית פרק כח, פסוק יד)

נושאים למחשבה ולדין

קראו ממקורות היהדות; ה' אמר לאברהם "שא נא עיניך וראה מן המקום..."

1. הסבירו איזו פעולה אמור היה אברהם לבצע?
2. הסבירו למה מתכוונים פשאומרים: "יהי ביתו של אדם פתוח לרוחה?"
3. איזו מצוה קיים איוב?
4. כיצד אנו מבינים, לפי המדרש, שאיוב קיים את המצוה בצורה משלמת?

נגבה: צד דרום לפי המקרא, הנגב נמצא בחלק הדרומי של ישראל.

ימה: מערב לפי המקרא, הים התיכון נמצא בחלק המערבי לישראל.

קדמה: מזרח לפי המקרא.

לזרעך: לבניך ולבני בניך.

איוב: אישיות תנ"כית שעל שמה יש ספר בתנ"ך. איוב סבל מאוד מארועים קשים והמשיך להאמין בה' על אף הסבל שעבר.

שא נא עיניך וראה - צפונה ונגבה וקדמה וימה

התבוננות במפה וכתבה במחברת

כוונים על מפת הישוב

1. **אתרו** במפה את בית הספר שלכם ואת הרחוב שבו אתם גרים ו**סמנו** מעגל מסביב לכל אחד.
2. **סמנו** על המפה את כוון ההליכה או הנסיעה שלכם מהבית לבית הספר.
3. **צינו** מהו הכוון שבו אתם הולכים או נוסעים מביתכם לבית הספר ו**סמנו** את המסלול על המפה שלכם. העזרו בטבלה.

מקום אל מקום	הרחוב שבו עוברים	כוון ההליכה או הנסיעה

4. **אתרו** במפה מקום שאליו אתם מגיעים מדי פעם בפעם (לחוגים, לאמוני ספורט או למופעים) ו**סמנו** את המסלול על המפה שלכם.
 5. **צירו** על נייר את שושנת הרוחות וגזרו אותה. הניחו אותה במרכז מפת הישוב שלכם.
- העזרו** במקרא המפה, **אתרו** את המקומות שבשאלות שלפניכם ו**כתבו**:

- א. באיזה כוון מביתכם נמצא בית הספר שלכם? (דרום? דרום-מזרח או דרום-מערב? צפון או צפון-מערב או צפון-מזרח? מערב או מזרח או אולי במרכז?)
- ב. באיזה כוון מבית ספרכם נמצאים: בית הכנסת המרכזי (הגדול)? מגרש ספורט (מגרש פדורסל או מגרש פדורגל)? אילו ישובים הם השכנים שלכם? באיזה צד של הישוב שלכם הם נמצאים?

איזה נתיב תחבורה ראשי יש בסביבת הישוב שלכם? מסלול

ללומדים בבית

ספר אזורי:

סמנו על המפה האזורית את שני הישובים: הישוב שבו בית הספר שלכם ממקם ואת הישוב שלכם, וכתבו, לדגמה: מהישוב שלנו נוסעים בכוון מערב עד לישוב השכן, וממנו פונים לכוון דרום לישוב שבו ממקם בית הספר. כתבו את הפרטים בטבלה כמו בדגמה.

בְּרֹזֶל [לְרֶכֶּבֶת], כְּבִישׁ אֶרֶצִי, נִמַּל תְּעוּפָה, נִמַּל יָמִי? בְּאִיזָה צֶד שֶׁל הַיָּשׁוּב הוּא נִמְצָא?

6. **אַתְרוּ** בַּמַּפָּה שְׁנֵי מְקוֹמוֹת שְׁמַעְנִינִים אֲתֶכֶם וְכַתְּבוּ אֶת שְׁמֵם וּבְאִיזָה צֶד שֶׁל הַיָּשׁוּב הֵם נִמְצָאִים.

7. **מִי יוֹדֵעַ/ת: חֲבֵרוֹ** שְׁאֵלוֹת לְחֲבֵרֶיכֶם עַל מְקוֹמוֹת בְּיָשׁוּב וְעַל הַכוּוֹן שֶׁלָּהֶם, הֵם יַעֲנוּ עַל הַשְּׁאֵלוֹת שֶׁלָּכֶם וְאַתֶּם עַל הַשְּׁאֵלוֹת שֶׁל חֲבֵרֶיכֶם.

קִצָּת לַצַּחֲקָה

יַעֲנֵק'לָה מֵהָעִיר חָלָם הַחֲלִיט לָלֶכֶת לְוֶרְשָׁה הָעִיר הַגְּדוֹלָה. שָׁאַל אֶת מֹשֶׁה הַסּוֹחֵר: "הֲרִי אֶתָּה נוֹסֵעַ בְּכָל שָׁבוּעַ לָעִיר הַגְּדוֹלָה, אָמֹר לִי, בְּאִיזוֹ דֶּרֶךְ אֵלֶּךְ לָשֵׁם?"

עָנָה לוֹ מֹשֶׁה: "לֵךְ בְּכוּוֹן צָפוֹן. אַל תִּפְּנֶה יָמִינָה אוֹ שְׂמֹאלָה."

הִשְׁיב לוֹ יַעֲנֵק'לָה: "אֲבָל אֵינֶנִּי מִכִּיר מַהוּ הַצָּפוֹן, וְאֵיךְ אֶדְעֶה?"

עָנָה לוֹ מֹשֶׁה: "לֵךְ כָּל הַזְּמַן יָשָׁר, מִשְׁעַר הָעִירָה שֶׁלָּנוּ עַד הָעִיר הַגְּדוֹלָה, אַל תִּפְּנֶה יָמִינָה אוֹ שְׂמֹאלָה."

לְמַחֲרַת יָצָא יַעֲנֵק'לָה לְדֶרֶכוֹ כְּפִי שֶׁהוֹרָה לוֹ מֹשֶׁה. בְּשַׁעַת הַצְּהָרִים

הַתַּעֲרִיף וְשָׁכַב לָנוּחַ. אוֹלָם לִפְנֵי כֵן חָלַץ נַעֲלָיו וְהִנִּיחוֹ כְּשֶׁחֲרָטוֹמָן

(קִצָּה הָאֶצְבָּעוֹת) פּוֹנָה לְכוּוֹן הַהֲלִיכָה, כְּדִי שֶׁכְּשִׁיתַּעֲוִיר יֵדַע אֶת

כוּוֹן הַהֲלִיכָה לְוֶרְשָׁה הָעִיר הַגְּדוֹלָה. נִרְדָּם יַעֲנֵק'לָה וְחָלָם חֲלוּם יָפָה.

בְּאוֹתוֹ זְמַן עָבַר עַל הַדֶּרֶךְ אֲפָרִים הַלֵּךְ מֵהָעִיר הַגְּדוֹלָה, וְהִבִּין מִדּוֹעַ

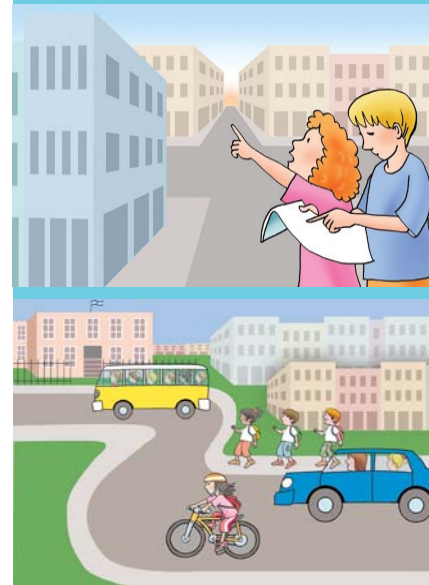
יַעֲנֵק'לָה הִנִּיחַ כֵּן אֶת נַעֲלָיו. הִפָּךְ אֶת הַנַּעֲלִים כְּשֶׁחֲרָטוֹמָן פּוֹנָה

כָּעֵת לְכוּוֹן שְׂמֹמָנוּ בָּא.

כְּשֶׁהִתְעוֹרֵר יַעֲנֵק'לָה רָאָה אֶת נַעֲלָיו וְשָׁמַח עַל שֶׁכָּךְ הִשְׁאִירוּ. נָעַל

אוֹתָן וְהִחֵל לָצֵעַד לְכוּוֹן וֶרְשָׁה הָעִיר הַגְּדוֹלָה. כְּשֶׁהִגִּיעַ לְחָלָם,

הִתְפַּלָּא וְחָשַׁב בְּלִבּוֹ: "מַעֲנִין, הָרְחוּבוֹת וְהַבִּתִּים דּוֹמִים לָעִיר

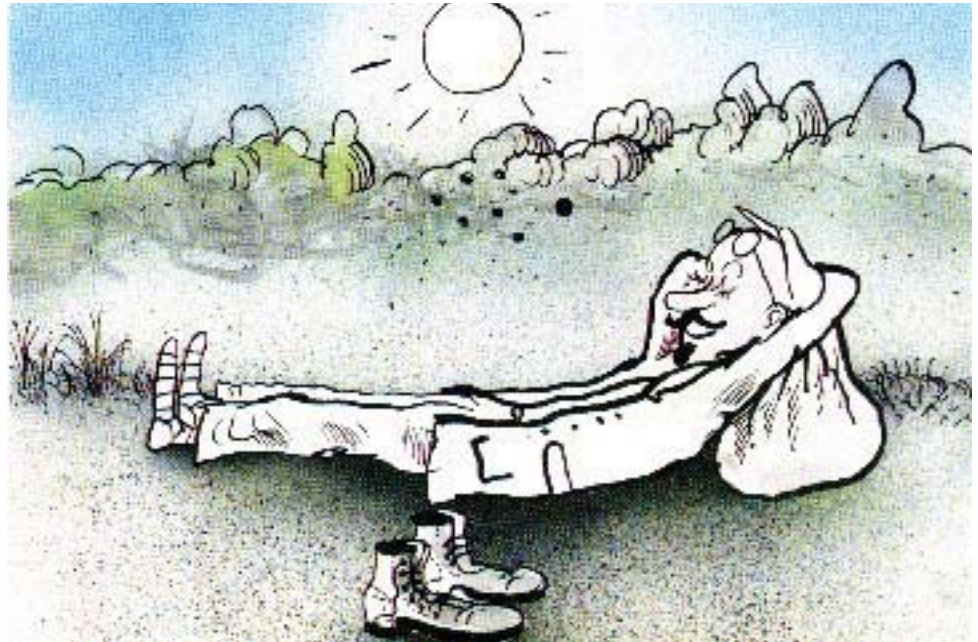
בִּאּוּרֵי מִלִּים וּמִשְׁגִּים

וֶרְשָׁה: עִיר הַבִּירָה שֶׁל מְדִינַת פּוֹלִין.

חָלָם: שְׁמָה שֶׁל עִיר בְּפוֹלִין שְׂבַמְסוֹרֶת הַיְּהוּדִית הַעֲמֻמִּית נִהְגוּ לְכַנּוֹת אוֹתָהּ בְּשֵׁם "עִיר הַטְּפָשׁוֹת". יִתְכַּן שֶׁכְּנוּהָ כֵּן עַל שׁוֹם שֶׁלֹּא הָיוּ בָּהּ הִרְבֵּה בְּתֵי מִדְּרָשׁ לְלִמּוּדֵי תוֹרָה וְעַל כֵּן לֹא קָמוּ בָּהּ תַלְמִידֵי חֲכָמִים, אֲלָא רַב הַיְּהוּדִים עָבְדוּ וְלֹא לָמְדוּ.

חֲלָמָאוֹת: מַעֲשֶׂה לֹא חָכָם וְלֹא מַחֲשָׁבָה, כְּמוֹ לִסְלֵל כְּבִישׁ לְשׁוֹם מְקוֹם.

שָׁלָנוּ. "וּכְשֶׁרָאָה אֶת אִשְׁתּוֹ וְשָׁתִי בְּנוֹתָיו, חָשַׁב בְּלִבּוֹ: "מוֹזֵר, גַּם
כָּאֵן יֵשׁ אִשָּׁה וְשָׁתִי בְּנוֹת הַדּוֹמוֹת לְאִשְׁתִּי וְלִשְׁתִּי בְּנוֹתִי. כִּמָּה
שְׂוֹרָשָׁה הָעִיר הַגְּדוֹלָה דּוֹמָה לְחָלָם שָׁלָנוּ."
(נכתב על פי הסיפור "החלמאי שהלך לוורשה", בתוך: חכמי חלם,
עיבד וערך שלמה אבס, הוצאת עגור, 1992.)

איור: דני קרמן

הַתְּמָצָאוֹת בְּשֵׁטַח עִם מִצְפֵּן, מָפָה אוֹ סִימָנִים נוֹסְכִים בְּנוֹרָה
כְּדֵי לְדַעַת אֶת הַכּוֹנֵנִים וּלְהַתְּמַצָּא בְּשֵׁטַח בָּנוּי (בְּיִשׁוּב) אוֹ בְּשֵׁטַח
פְּתוּחַ בְּעֵת טִיּוֹל (בְּשָׂדֶה, בְּגִבְעוֹת וּבְהָרִים, בְּחוּף הַיָּם, בְּחֹרֶשׁ)
נִעְזְרִים בְּכַמָּה עֲזָרִים:
בְּמָפָה, בְּמִצְפֵּן, בְּצַד בּוֹ נִמְצָאת הַשְּׁמֶשׁ לְפִי שְׁעוֹת הַיּוֹם.
הַיּוֹם יֵשׁ אֲמָצָעִים מְמַחֲשָׁבִים, כְּמוֹ מְכַשִּׁיר נְוִיט בְּשֵׁם גִּוֹט
שֶׁ"אוֹמֵר" לָאֵן לְפָנוֹת (G.P.S), וְכַמּוֹבָן, אֶפְשָׁר גַּם לְשָׂאֵל אֲנָשִׁים
אֵיךְ לְהִגִּיעַ.

חלון מידע

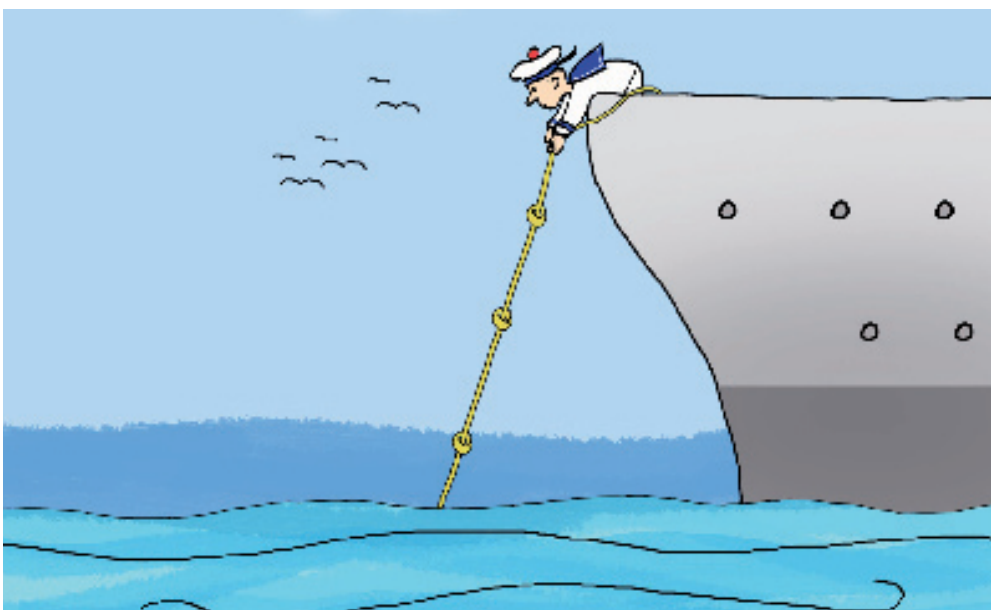
מהו המצפן?

המצפן הוא מכשיר המורה את כוון הצפון.
 במצפן יש לוח עגל וקטומ, ועליו מסרטטת שושנת הרוחות. יש שפותבים את שמות רוחות השמים באותיות הראשונות שלהן, בשפה העברית: **צ, ד, מז', מע',** ויש שהאותיות כתובות בשפה האנגלית, כך: **צפון – (North) N, דרום – (South) S, מזרח – (East) E, מערב – (West) W.**
 במרכז הלוח נצבת **מחט מגנטית** מסתובבת (יש מגנט על קצה אחד שלה) הפונה לכוון צפון. **המצפן משמש להתמצאות,** הוא מראה על כוון הצפון כך שאפשר בעזרתו למצא את שאר הכוונים. **במצפן נעזרים** ימאים, מטילים, חיילים וכל מי שמתקשה למצא את דרכו. על פי הצפון, הם יכולים לבון את מסלול ההליכה או את כוון הנסיעה הרצוי להם.

נושאים למחשבה ולדין

האם לדעתכם יש חשיבות לשמוש במצפן גם כיום? **הסבירו.**

שלחן המחשב: הרחבת הדעת

חפשו באינטרנט מידע על המצפן וכתבו:

1. מי היו הראשונים שהמציאו את המצפן?
2. מי שכללו אותו ומה היה השמוש העקרי שלו?
3. כיצד בנוי המצפן?

משימת כתיבה לסכום

1. השלימו במהברתכם את המלים החסרות:

- א. השמש שוקעת בצד _____ בכל _____.
- ב. אילת היא העיר ה _____ ביותר בישראל.
- ג. ירושלים נמצאת בצד _____ מתל אביב,
- ד. תל אביב נמצאת בצד _____ של מדינת ישראל.
- ה. מהישוב שלנו אל הים התיכון נוסעים לכוון _____.
- ו. כאשר נסעתי בבקר מהישוב שלנו לכוון צפון, השמש עדין הייתה בצד _____.
- ז. בצהרים כאשר חזרתי השמש הייתה בצד _____.
- ח. ובערב התבוננתי בשקיעת השמש בצד _____.

2. כתבו מה הטעות בכל אחד מהמשפטים הבאים:

- א. רותי אמרה: אצלנו בכל בקר השמש זורחת בצד צפון.
- ב. איל אמר: בירושלים השמש לא שוקעת כי אין בה ים.
- ג. כשפונים לצד צפון ומסתכלים אחורה רואים את צד מערב.
- ד. כשעומדים עם הפנים לצד דרום – הגב פונה לצד מזרח.

צפון

מערב

דרום

מזרח

התמצאות לפי מקום השמש בשעות היום

כתיבה

גלית ספרה: "כשמשפחתנו בקרה באילת, סקרן אותי לדעת אם גם הים באילת הוא בצד מערב כמו בחיפה, בנתניה ובבת ים. שאלתי את אבא אם זה כך ואבא אמר: 'לא, אבל אני אשאל אותך: באיזה צד הים באילת?' "התבלבלתי ולא ידעתי מה לענות, " הוסיפה גלית

לספר, "בסוף אמרתי לו שאין לי מפה של אילת, אז איך אני יכולה לדעת?"

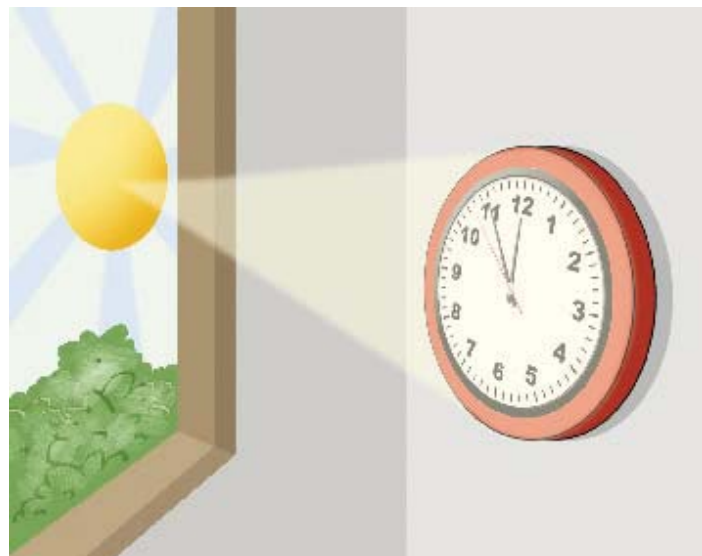
1. **אתרו** במפת ישראל באטלס או במפת הקיר שבפתח את העיר אילת ואת ים סוף שלחופו היא ממקמת וצינו: באיזה צד של העיר ושל המדינה נמצא ים סוף?
2. **מה דעתכם:** כיצד אפשר לדעת את כיוון הצפון ואת הכיוונים האחרים ללא מפה?
3. כדי לבדק את השערתכם, **קראו את המידע על השמש והשעון.**

השמש והשעון בישראל

- משעות הבקר, עד שעות הצהריים, אנחנו רואים את השמש בצד מזרח, לכן בודקים היכן רואים את השמש בשמים ויודעים את הכוון.
- משעות הצהריים עד שעות אחרי הצהריים המקדמות אנחנו רואים את השמש בצד דרום.
- משעות אחר הצהריים המקדמות, אנחנו רואים את השמש בצד מערב או בצפון מערב עד שהיא שוקעת.

הערה: בישראל יש ארבע עונות שנה ושעות האור משתנות בכל עונה. יש הבדלים בין שעות האור והחשך בעונות השונות – הקיץ, החורף, הסתו והאביב. ההסבר שהבאנו לעיל שונה בחורף ובקיץ.

חלון מידע

איך מוצאים את כוון הצפון בלילה?

איך מתמצאים בלילה, באשר אין מצפן או מכשיר נווט?
זמן רב לפני המצאת המצפן הצליחו אנשים לזהות את
מקומם ואת דרכם על פי כוכבי השמים הבוהקים. כך
הצליחו הספנים הקדמונים לנווט את הספינות בים, וגם
נודי המדבר וההרים מצאו דרכם בעזרת הכוכבים. הכוכב
הזהר והבולט במיוחד הוא כוכב הצפון, שאינו משנה את
מקומו בשמים במהלך הלילה, בנגוד לכוכבים אחרים
שמשנים את מקומם. האינדיאנים בנו אותו "הכוכב
שאינו זז".

היננים הקדמונים הבחינו בו באמצעות קבוצת כוכבים
שקראו לה בשם: **הדבה הגדולה**. לידה נמצאת קבוצה
קטנה דומה ושמה: **הדבה הקטנה**. כוכב הצפון שיך
לקבוצה זו.

למעבירים

תצפית בכוכבים

- כדי לצפות בכוכבים רצוי לצאת עם מבגרים לאזור פתוח בליקח ללא עננים או זהום אור, שבדרך כלל קים בישובים עירוניים.
1. אם צפיתם וראיתם את הכוכבים שנזכרים בחלון המידע, ספרו היכן הייתם כשצפיתם בהם.

בעקבות למוד הפרק

- להלן שני הסברים על מקום בית הספר בישוב.
- קראו את שני ההסברים והשוו ביניהם.
- החליטו על התבחינים להשוואה ותנו להם שם.
- נמקו איזה הסבר טוב יותר.

הסבר א: בית הספר ממקם בצד המזרחי של הישוב. הוא

נמצא מצד צפון

למרפאה. מצד

שמאל שלו יש שני

גני ילדים ומצד

ימין מגרש ספורט.

ליד בית הספר יש

חרשה קטנה.

הסבר ב: כתבת בית הספר: רחוב הארן מספר 32. מצד צפון בית מספר 30. מצד דרום לבית הספר בנן המרפאה שמספרו 28, מצד מערב – שני גני ילדים. מצד מזרח – מגרש הספורט השני לבית הספר. כביש הגישה ברחוב עובר מצפון לדרום.

ו. רשת המשבצות על המפה

מה תלמדו בפרק זה?

1. על הסבה לסמון רשת משבצות על המפה.
2. לאתר מקומות במפה באמצעות רשת המשבצות ומפתח השמות.

על המפה מסמנים קוים לאורך וקוים לרוחב היוצרים רשת משבצות לנוחיות המשתמש.

המשבצות מסמנות במספרים ובאותיות. בנוסף, על המפה יש רשימת שמות רחובות ומוסדות ביישוב ולצדם מספרים ואותיות.

התבוננות במפה וכתובה במחברת

1. זהו במפה (על גב המפה או על פניה) את הרשימה של שמות הרחובות (יש מפות שהרשימה נקראת בהן בשם אינדקס או מפתח השמות).
- ליד כל שם של רחוב במפה יש מספר ואות, למשל: רחוב האשל 3, רחוב הארזים 7.

באורי מלים ומשבצים

גב המפה: החלק האחורי של המפה.

פני המפה: החלק הקדמי של המפה שעליו היא מסודרת.

רשימת רחובות

6/ט, ח..... כסולות	2,1/ח, ז..... * היוצר	רחובות שלפניהם מופיעה כוכבית (*) ראה מפת אזור התעשייה ציפורית.
6,5/ד, ג..... כרכוס	7/ו..... היצירה	אגוז..... 4,3/י, ט
5,4/י, ט..... כרמל	2,1/ח-ו..... * היתד	אגמון..... 6/ה, ד
6/ד, ג..... לבנה	2/ז, ו..... * הלהב	אדמון..... 8,7/י, ט
7/ח, ז..... לוטם	7,6/י..... * הלולב	אורה..... 5/ל, כ
5/ד..... לילך	2/ח, ז..... המוביל	אורנים..... 5,4/י, ט
7,6/נ, מ..... לפידות	4,3/ט..... המוכתר מוהנה	איריס..... 4,3/י, ט
4,3/י, ט..... מגידו	7/ל..... המורד	אלומה..... 6/ג
6,5/ה, ד..... מורן	6,5/כ, י..... המלאכה	אלי כהן (ככר)..... 4/ט
6,5/ט..... מירון	7-5/ו, ה..... המעיין	אלמוג..... 6/ד, ג
7,5/כ-ד..... מעלה יצחק (שד.)	2,1/ז, ו..... * המרכבה	ארבל..... 6,5/ח, ז
7/ט..... מרגנית	6/ט..... המתכת	ארז..... 7/י
4/ט..... מרדכי אלון (ככר)	2/ח, ז..... * הסדנא	ארזי הלבנון..... 6/ז
7/ח..... נוף התבור	7/ו..... העבודה	אשוח..... 6/ד, ג
7,6/ט, ח..... נורית	6/כ..... העליה	ברוש..... 7/י
4,3/ט..... נטופה	6,5/מ-כ..... העמק	גולן..... 6/ח, ז
6,5/ה, ד..... ניצן	7/י..... הערבה	
7/ח..... ניצנית	7/ו..... הפיריון	

דגמה לרשימת רחובות במפה ישובית

מוסד צבורי: ארגון של אנשים (עירוני, ממשלתי או פרטי) שנותן שירותים לצבור התושבים כמו חנוך בבית הספר, טפול רפואי במרפאה.

2. **אתרו** ברשימת הרחובות/באינדקס שבמפת ישובכם את הרחוב שבו נמצא בית הספר. **פרטו** מה כתוב לידו. (**אתרו** אותו על פי הזהוי באינדקס). הנה קל לאתר?

3. **התבוננו** באינדקס הרחובות וברשימת המקומות והרחובות שבמפת ישובכם:

א. **בחרו** שלשה מוסדות צבור ושלשה רחובות.

ב. **אתרו** אותם במפה על פי הסמון ברשימה. (למשל: ג5, ו2).

ג. **סרטטו** במחברת טבלה כמו זו וכתבו:

המקום במפה	מספר המשבצת	האות של המשבצת	הנה קל או קשה למצוא?
דגמה: בית הספר	5	ג	קל

4. **חשבו ותנו דגמה:** באילו מקומות או הזדמנויות משתמשים

באתור מקום או נקדה בעזרת רשת משבצות או קני רחב

וארד? (**רמזים:** במשחק "המלכים", במקום לבלוי, במשחק

לשוני).

להנאתכם:

כתבו באיזו

משבצת נמצא

כל פריט.

1	2	3	4	5	6	7	8
	▲					💧	
			🏠				
					●		
	🍏		🌙				
			★		🐟		

א

ב

ג

ד

ה

ו

ז

ח

חלון מידע

מהם קווי הארץ וקווי הרוחב במפות?

במפות העולם ובמפות של מדינות מסרטים קוים דמיוניים ומחלקים את המפה לקווי אורך ולקווי רוחב. את קווי האורך והרוחב קבעו בני אדם לשם התמצאות במפות.

במפת כדור הארץ מסרטט **קו רוחב** שהוא קו דמיוני החוצה את כדור הארץ לשני חצאים – החצי הצפוני והחצי הדרומי, קו זה מכנה בשם: **קו המשווה**, כי הוא מחלק את כדור הארץ לשני חלקים שווים. **סימנו 0**. **קו אורך 0** הוא קו דמיוני שהחלט שהוא יהיה קו האורך אפס. קו זה מחלק את כדור הארץ לשני חצאים – החצי המזרחי והחצי המערבי – והוא מכנה בשם **קו גריניץ'** או **קו אורך 0**.

במקביל לקווי האורך והרוחב 0 נמתחים קוים נוספים, וביחד הם יוצרים רשת מעלות (משבצות) של כדור הארץ.

קו המשווה בקניה באפריקה

קו אורך 0 הוא קו גריניץ' באנגליה

בעקבות למוד הפרק

1. **הכינו** משחק התמצאות במפת ישובכם:

א. **הגדירו** מקומות לפי רשת המשבצות ו**בקשו** מחבריכם למצא את המקומות שהגדרתם.

ב. **התחלפו** בתפקידים עם חבריכם, ו**מצאו** את המקומות שהם הגדירו.

ז. המפה הישובית

מה תלמדו בפרק זה?

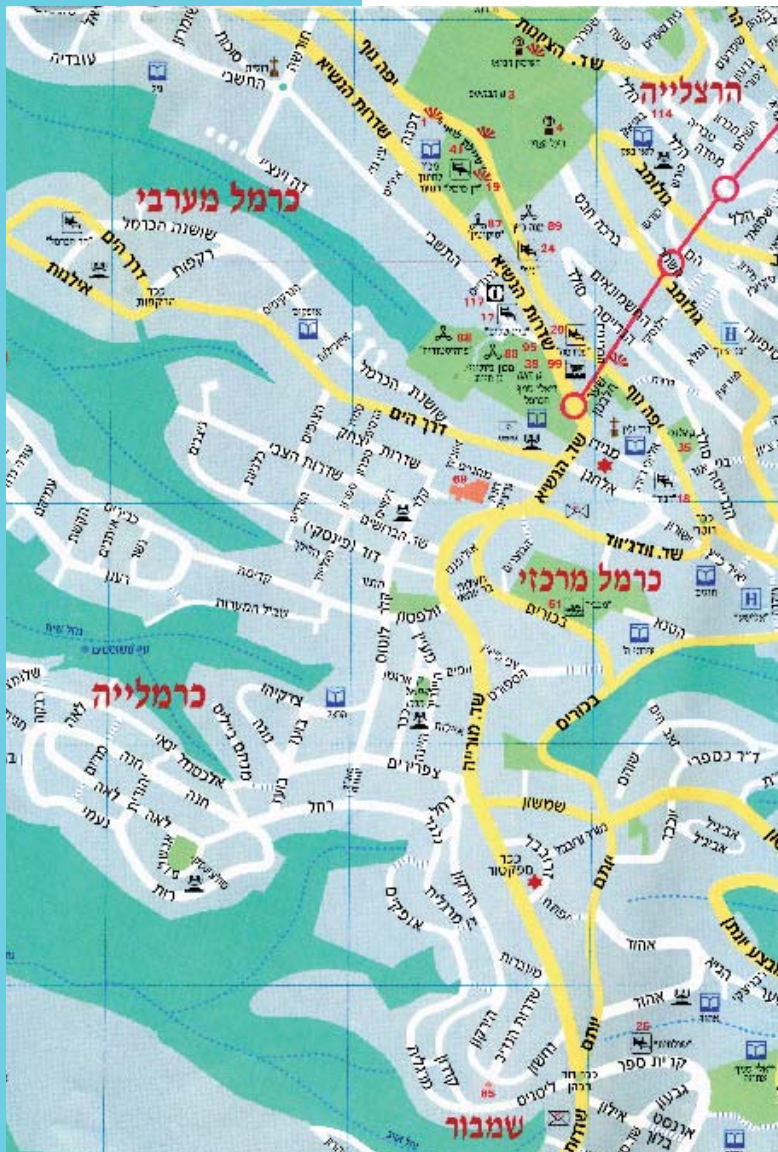
1. להפיר את שני צדי המפה וללמד לקרא בה.
2. להפיר את הישוב שלכם וללמד עליו בעזרת מפת הישוב שלכם.

קנה מידה 1:12,000

קנה מידה (במטרים)

0 100 200 300 400 500

חלון מידע

מפה ישובית או מפה עירונית
המפות שאיתם לומדים אתן
נקראות בשם מפות ישוביות
או עירוניות.

בישובים עירוניים (ערים)
הן נקראות מפות עירוניות,
בישובים לא עירוניים (כפרים),
מושבים, קבוצים, ישובים
קהלתיים) הן נקראות מפות
ישוביות.

לרוב הישובים בארץ ובעולם יש
מפות שבהן מסרטטים פריטים
שונים בישוב וכל מפה נושאת
את שם הישוב שאותו היא
מציגה.

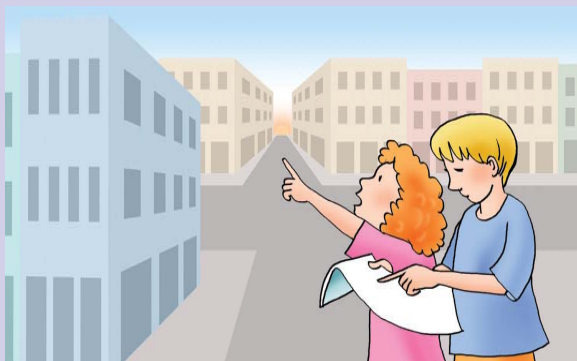
דגמה לקטע ממפת חיפה

מידע המוכיח במפות ישוביות שונות

הפריטים העקריים במפות ישוביות:

- ✎ **דרכי תחבורה**, למשל: רחובות, כבישים ראשיים ומשניים, מסלול ברוזל, נמל תעופה או נמל ימי.
- ✎ **אזורים שונים**, למשל: אזור התעשייה והמלאכה, אזורי המגורים, אזורי החנוכה (כמו אוניברסיטה וקרית חנוכה), אזורי מסחר (כמו שוק, קניון, רחובות שבהם יש חנויות רבות).
- ✎ **מבני הצבור**, למשל: בית העירייה או המועצה, בתי ספר, בתי כנסת, מתנ"ס, מרפאות, אולם תאטרון, אולמות ומגרשי ספורט, בית חולים, תחנת משטרה, בית משפט.
- ✎ **שטחים פתוחים**, למשל: גני צבור, נער, שטחים לחקלאות, חוף ים.
- ✎ **מקוי מים**, למשל: נחל, אגם, ים.

התבוננות במפה וכתובה במחברת

1. **אתרו במפת הישוב שלכם שני פריטים מכל קבוצה וכתבו**
את שמם, לדגמה: שטחים פתוחים – פרק או גן צבורי וכתבו
את שמם

משימה על מפת הישוב שלך וכתיבה במחברת

לכל מפה שני צדדים: פני המפה וגב המפה (ראו דגמה)

גב המפה

פני המפה

1. פתחו את מפת הישוב שלכם, התבוננו בגב המפה וענו על

השאלות:

א. צינו את כל המידע שאתם יכולים להפיק מגב המפה.

ב. מינו את המידע וארגנו אותו בטבלה על פי תבחינים

(קבוצות נושאים) שתחליטו עליהם. כתבו כותרת לכל

נושא, דגמה: רשימת רחובות.

2. התבוננו בפני המפה: הוסיפו מידע שאתם יכולים להפיק

מפני המפה.

3. בדקו היכן כתוב שם המפה? האם כתוב עוד דבר ליד השם

או מצר משהו? מדוע?

4. בשיחה טעו דן שלא מכרחים לכתב שמות על המפה, זה

רק מבלבל.

כתבו טעון משכנע שבו תסבירו מדוע אתם מסכימים עם

טענתו של דן, או כתבו טעון שמתנגד לטענתו של דן.

באורי מלים ומשגים

גב המפה: החלק האחורי של המפה

פני המפה: החלק הקדמי של המפה שעליו היא מסורטטת.

למענבים

1. בחרו שלושה מקומות במפה. בקשו מחבריכם לאתר אותם. האם הם אתרו אותם בקלות או בקשי? מדוע?
2. האם היה לכם קל לאתר מקומות שחבריכם הציגו לפניהם? פרטו במה נעזרתם.
3. כתבו: מה מצא חן בעיניכם בפעילות על המפה?

דגמה לשם מפה

איך ומדוע
משערים
השערות?
אנשים משערים
כדי לתת תשובה
אפשרית לשאלה.
ההשערה מתבססת
על ידע קודם, על
חשיבה או לעתים
על נחוש. המטרה
להציג אפשרויות
אחרות לאותה בעיה
או שאלה, ולבחון את
אמתותה – האם היא
נכונה.

בְּכָל הַמַּפּוֹת אָמור לְהִיּוֹת תַּאֲרִיךְ פְּרָסוּם הַמַּפָּה

1. אֲתֵרוּ בְּמַפֵּת הַיָּשׁוּב שְׁלָכֶם אֶת תַּאֲרִיךְ הַפְּרָסוּם שְׁלָה (בְּעֵבְרִית וּבְלוּעִזִּית). **צִיְנוּ:** בְּאִיזוֹ שָׁנָה פְּרָסְמָה מַפֵּת הַיָּשׁוּב שְׁלָכֶם?
2. מַדּוּעַ חָשׁוּב שְׁעַל הַמַּפָּה יִהְיֶה כְּתוּב תַּאֲרִיךְ פְּרָסוּמָה?
3. **צִיְנוּ:** עַל אֵילּוֹ מְסַמְּכִים אֲחֵרִים מְקַפִּידִים לְכַתֵּב תַּאֲרִיךְ פְּרָסוּם?

לְמַעֲנֵיכֶם

מִי מְכִיר/ה וּמִי יוֹדֵעַ/ת?

1. **כְּתִבוּ:** אִיזוֹ מַפָּה מְרָאִים בְּכָל יוֹם בְּעֵתוֹנִים הַיּוֹמִיִּים וּבְסִיוֹם הַחֹדָשׁוֹת בְּטִלוּיָזָה?

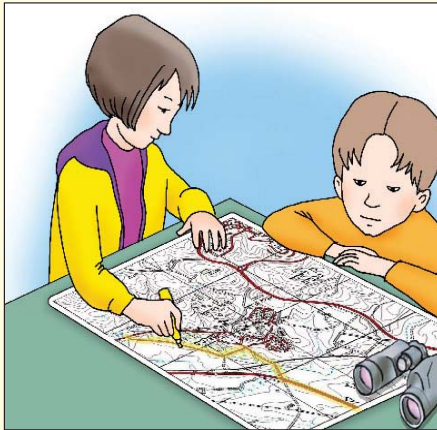
בְּאֻרֵּי מַלִּים וּמִשְׁנֵים

תַּאֲרִיךְ פְּרָסוּם: הַמוֹעֵד שְׁבוּ פְּרָסֶם הַמְּסַמֵּךְ, הָעֵתוֹן, הַסֵּפֶר אוֹ הַמַּפָּה.

תַּאֲרִיךְ לוּעִזִּי: תַּאֲרִיךְ הַשָּׁנָה הָאֲזֶרְחִית הִנָּהוּג בְּכָל הָעוֹלָם, לְדִגְמָה: שָׁנַת 1948, שָׁנַת 2011.

עֲדָכֶנִי: כּוֹלֵל אֶת הַנְּתוּנִים הָאֲחֵרוֹנִים וְאֶת הַמִּידָע הָאֲחֵרוֹן שֶׁקִּים בְּמִרְחָב שְׁאוֹתוֹ מְמַפִּים. הַמַּלָּה מְרַכֶּכֶת מִשְׁתֵּי מַלִּים – "עַד" וְ"כֹאן".

מסירים בִּישׁוּב עִם הַמָּפָה

מָה תִּלְמְדוּ בַּפֶּרֶק זֶה?

1. לִישׁוּם אֶת מָה שֶׁלִּמְדַתֶּם עַל הַמָּפָה וְלָצֵאת לְסִיּוּר בִּישׁוּב שְׁלָכֶם.
2. לְתַכְנֵן אֶת הַסִּיּוּר עַל מַפֶּת הַיִּשׁוּב.
3. לְבַחֵן בְּמַהֲלָךְ הַסִּיּוּר תּוֹפְעוֹת שׁוֹנוֹת בִּישׁוּב, לְנִסּוֹת לְהַסְבִּיר וְלִסְמֵן עַל הַמָּפָה.

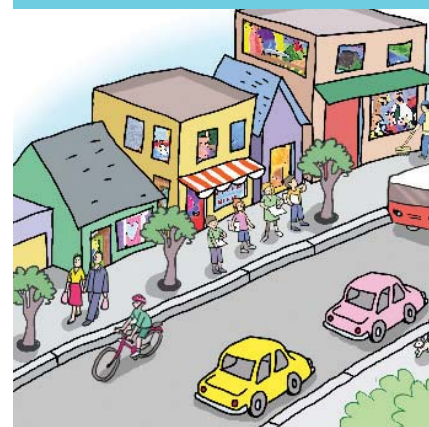
אַתֶּם כָּבֵר יוֹדְעִים לִקְרֹא בַּמָּפָה וּלְהִתְמַצֵּא
בָּהּ בְּאַמְצָעוֹת הַמִּקְרָא וְהַכּוּוּנִים, וְגַם
לְאַתֵּר מְקוֹמוֹת בְּרִשְׁת הַמִּשְׁבָּצוֹת וּבַעֲזָרַת
הָאֵינְדֵקְס (מִפְתֵּחַ הַשְּׁמוֹת).
צֵאוּ לְסִיּוּר בִּישׁוּב בַּעֲזָרַת הַמָּפָה וּבִלְוֵי שָׁל
מְבַגָּרִים – הַמּוֹרָה אוֹ בְּנֵי מִשְׁפָּחָהּ.

לְכִבִּי הַסִּיּוּר

- לְפָנֵי שִׁינּוּצֵאִים לְסִיּוּר יֵשׁ לְתַכְנֵן אוֹתוֹ. הִכִּינוּ כֶּמָּה שְׁאֵלוֹת מְרֻכָּזוֹת
שִׁיעֲזְרוּ לָכֶם בַּתְּכַנּוּן. לְדַגְמָה, רְאוּ אֶת הַשְּׁאֵלוֹת הַבָּאוֹת:
1. מֵהֵיכָן יוֹצֵאִים וְהֵיכָן מְסִיָּמִים? הַחֲלִיטוּ עַל נִקְדַּת הַמוֹצָא וְעַל
נִקְדַּת הַסִּיּוּם.
 2. בְּאֵילוּ אֲתָרִים מְבַקְרִים? הַצִּיעוּ אֲתָרִים וּמְקוֹמוֹת בִּישׁוּב
שֶׁבָּהֶם תִּבְבָּקְרוּ. נִמְקוּ, מְדוּעַ בִּבְחֵרְתֶּם בָּהֶם?

הַצִּיּוּד לְסִיּוּר: מְסָלוּל הַסִּיּוּר מְסֻרָטָט עַל מַפֶּת הַיִּשׁוּב, מִצָּפוֹן,
כָּלִי כְּתִיבָה, מִצָּע נֹחַ לְכְתִיבָה; מְמַלֵּךְ לְקַחַת מִצְלָמָה, אִם יֵשׁ.

דגמה לפריטים ולרהוט ברחוב

בַּעֵת הַסִּיּוּר

1. לכו לפי המסלול שתכננתם והקפידו על כללי הבטיחות וחקי התעבורה בדרךכם. הקפידו על נקיון ועל משמעת.
 - התבוננו בפרטים שונים ברחובות ושובכם כדי שהמידע ישמש אתכם בהמשך הלמוד.
 - כתבו את הפרטים על הנזר ואת שמות הרחובות שבהם אתם עוברים.

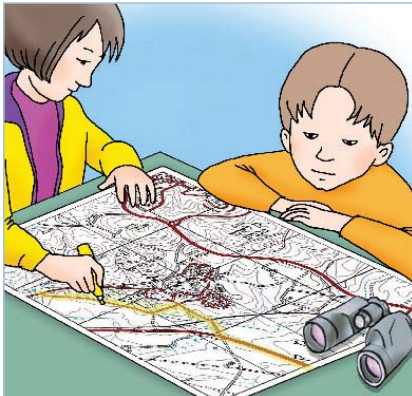
שימו לב לחקי התעבורה ולכללי הבטיחות:
 עברו רק בצמתים שיש בהם רמזורים, או במעברי חציה מסדרים ובטוחים.
 לכו רק על מדרכות מסדרות.
 צאו בלוי של מבגרים.

2. בסיור התייחסו לשאלות אלו:

- למה משמשים המבנים ברחובות ומדוע זה מקומם?
- אלו צמתים מרמזרים? מדוע דוקא הם?
- האם יש תנאים לאנשים עם מגבלויות?
- מה מידת הנקיון ברחובות? תנו ציון בין 1 ל-5 (5 הוא רמת הנקיון הגבוהה ביותר).
- האם יש צמחיה?
- מהו רהוט הרחוב ומדוע בחרו דוקא בו?
- האם יש מכלי מחזור?
- רשמו עוד פרטים שחשוב לכם לציון.

סכום לאחר הסיור

1. דיווח על הסיור:

א. האם הלכתם לפי התכנון?

אם שניתם, הסבירו מדוע.

ב. האם מצאתם את הרחובות

בקלות? הסבירו מדוע.

2. תנו ציון לאחראים בישוב על

הסדר והנקיון ברחובות שבהם

סיירתם. נמקו החלטתכם.

3. ישי טוען: לא חיבים לצאת לסיור כדי להכיר את הישוב.

א. מהם הנמוקים של ישי?

ב. טענו טענה נגדית לישי ונמקו אותה.

שלחן המחשב

1. ארגנו בטבלה את המידע שאספתם והקלידו למחשב.

שימו לב: השאלות שבסעיף בעת הסיור הן התבחינים

(קריטריונים) לטבלה.

2. סרקו את המפה והמסלול שנעזרתם בהם.

3. אם צלמתם, העבירו את התצלומים למחשב וארגנו מצגת

קצרה, המראה את מסלול ההליכה שלכם בלווי תצלומים

והסברים על המקומות שבהם בקרתם.

בעקבות למוד הפרק

1. תכננו סיור לכתבתכם על מפת הישוב שלכם לאתרים אחדים בו.

ח. גבולות הישוב

מה תלמדו בפרק זה?

1. על גבולות ישובכם באזור ובמפת ישראל.

2. הכרת גבולות נוספים בישוב.

מהם גבולות הישוב?

לכל ישוב יש גבול שנקבע על ידי משרד הפנים, שהוא משרד מממשלתי. הגבול מסמן את תחום שפוט העיר או הישוב. בעבר, לפני שנים רבות, נהגו להקיף ישובים וערים בחומה, ובה היו שערים, כדי שלא כל אחד יוכל להכנס. עד היום אפשר לראות שרידים מהחומות שהקיפו את הערים בישראל, כמו בירושלים ובכפז. באירופה אפשר לראות בערים רבות רבועים עתיקים מקפים בחומות. עדן יש ערים רבות מקפות בחומה.

חומת העיר העתיקה של ירושלים

בימינו, מצב שלט עם שם הישוב בפניסה לכל ישוב.

בישובים רבים בארץ, שכביש ראשי עובר לידם, הקימו קיר גבוה

כדי להפחית את הרעשים ולגדו שתלו צמחים.

באורי מלים ומשגים

גבול: קו או אזור מסכם המפריד בין מקום למקום, בין ישוב לישוב, בין מדינה למדינה.

תחום: שטח בתוך גבולות מגדרים. למשל: תחום המשחקים בבית הספר הוא החצר והמגרשים.

תחום שפוט: אזור הנתון לסמכות ואחריות אחת. למשל: שטח הישוב הוא בסמכותה ואחריותה של העירייה או של המועצה המקומית או של המועצה האזורית.

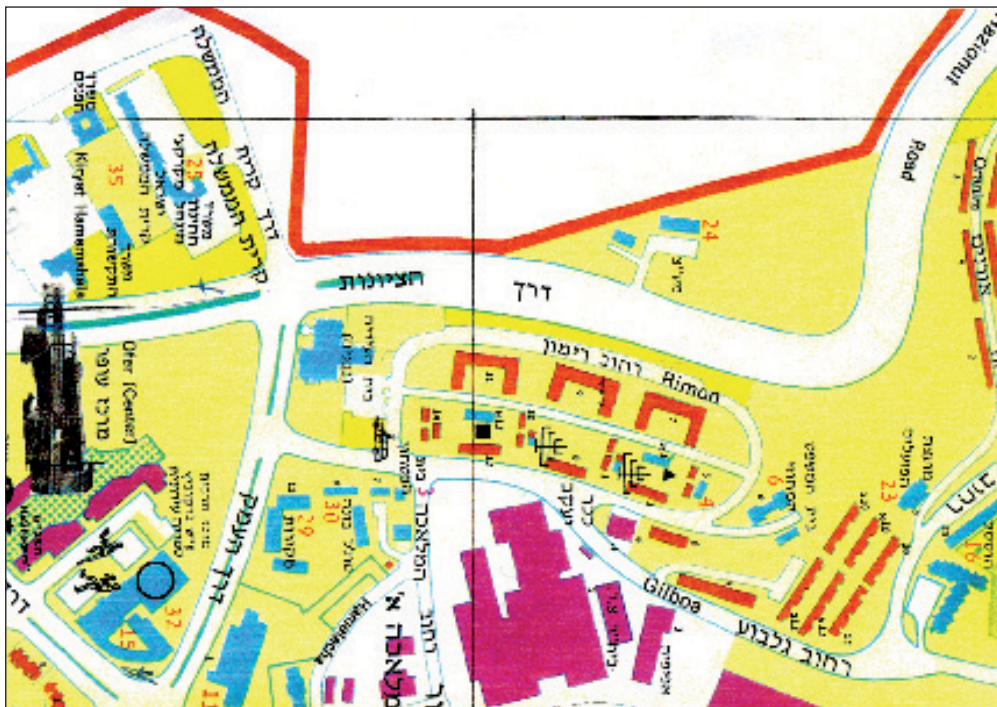
אירופה: יבשת גדולה ובה מדינות רבות, למשל: צרפת, איטליה, יון, ספרד, שווייץ, שבדיה, רומניה, בולגריה.

משרד הפנים: משרד מממשלתי שבין תפקידיו לאשר פעילות מסומות של ישובים.

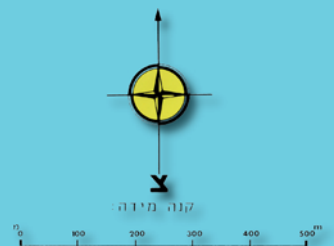
גבול הישוב מסמן על מפות שונות בצורה שונה. יש שהוא מסמן בקו ויש שצבע שונה מפריד בין שטחי הישוב לשטחים שאינם שייכים לו.

התבוננות במפה וכתובה במחברת

1. **אתרו** במפת הישוב שלכם את גבולות הישוב, **סמנו אותם וצינו** עם אילו ישובים הוא גובל בצפון, בדרום, במזרח ובמערב.
יש ישובים שאין להם גבול עם ישובים אחרים, **כתבו** מה נמצא ליד גבול הישוב בכל צד. דגמה: העיר חיפה – גבולה המערבי והצפוני מערבי הוא הים התיכון.
2. **חשבו וכתבו:** מדוע חשוב שלכל ישוב יהיה גבול?

סמון הגבול במפת נצרת עלית - הגבול מסמן בקו בצבע אדום

מִמְקוֹרוֹת הַיְהוּדוֹת

הַגְּבוּל נִזְכָּר בַּתּוֹרָה

כַּאֲשֶׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִגִּיעוּ לְכַנָּעַן אָמַר ה' לְמֹשֶׁה: "צוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־אַתֶּם בָּאִים אֶל־הָאָרֶץ כְּנָעַן זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּפֹּל לָכֶם בְּנִחְלָה אֶרֶץ כְּנָעַן לַגְּבֻלָּתִיָּה: וְהָיָה לָכֶם פֶּאֶת־נֶגֶב מִמִּדְבַּר־צֶן עַל־יְדֵי אָדָם וְהָיָה לָכֶם גְּבוּל נֶגֶב מִקְצֵה יַם־הַמֶּלַח קִדְמָה: וְנִסַּב לָכֶם הַגְּבוּל מִנֶּגֶב לַמַּעֲלָה עֲקֵרִימִים וְעֵבֶר צִנְהָ וְהָיָה (וְהָיוּ) תּוֹצְאוֹתָיו מִנֶּגֶב לְקֹדֶשׁ בְּרִנֵּעַ וַיֵּצֵא חֲצֵר־אֲדָר וְעֵבֶר עֲצֻמָּנָה: וְנִסַּב הַגְּבוּל מֵעֲצֻמוֹן נִחְלָה מִצְרִים וְהָיוּ תּוֹצְאוֹתָיו הַיָּמָה: וְגְבוּל יָם וְהָיָה לָכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל וְגְבוּל זֶה־יְהִיָּה לָכֶם גְּבוּל יָם"

(בְּמִדְבַּר פָּרָק לֵד, פְּסוּקִים ב-ו)

"...זֹאת תִּהְיֶה לָכֶם הָאָרֶץ לַגְּבֻלָּתִיָּה סָבִיב."

(בְּמִדְבַּר פָּרָק לֵד, פְּסוּק יב)

מִבֶּט עַל תֵּל אָבִיב מִיָּפוֹ – שֶׁהֵיכָּן הוּא גְבוּלָה בְּמַעֲרָב

חלון מידע

גבול נוסף: תחום שבת

תחום שבת הוא כנוי ששומרי המסורת היהודית נותנים לאזור מסוים ביישוב היהודי, שבו מתר ליהודים שומרי שבת ללכת בתוכם בשבת, מבלי לחלל שבת, כלומר מבלי לעבר על עברות, כגון העברת חפצים ממקום למקום מחוץ ליישוב. שטח התחום הוא בדרך כלל 1,000 מטרים (1 ק"מ) לכל כיוון מחוץ לגבול השטח העירוני, מכניסת השבת ועד לצאתה. כפי שכתוב בספר שמות, פרק טז, פסוק כט: "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי."

תחום שבת וגבול תחום ערוב נמדד מסביב ליישוב והוא מסמן בחוט על גבי עמודים, כדי שאנשים לא יעברו אותו בשוגג.

עובדי המועצה הדתית ביישוב מקימים עמודים מסביב לאזורי המגורים וליישוב ומותחים ביניהם חוט. בכל יום שני בצהריים הם עוברים ובודקים את תקינות גבול תחום השבת. ביישובים שבהם חיים תושבים שומרי מצוות רבים מסמן תחום שבת על מפת היישוב.

באורי מלים ומשגים

המועצה הדתית: מחלקה או אגף ברשות המקומית שאחראים על שירותי דת לתושבי היישוב.

גבול הערוב: חוט המקיף את היישוב ומסמן לאנשים שיותר לטלטל בתוכם חפצים בשבת.

כתיבה

1. מדוע חשוב שגבול הערוב ותחום השבת יהיו ברורים לתושבים?
2. **אתרו** במקרא מפת היישוב שלכם את גבול הערוב ואת גבול תחום השבת. אם לא תמצאו, **התענינו** במועצה הדתית היכן עובר הגבול.

גם זה גבול?

לעתים נוהגים לומר לאנשים או לילדים שהם עברו את הגבול או שאין להם גבול. מתכוננים למלה "גבול" כמשל.

התבוננו באיור והסבירו את פרוש הבטוי "אין להם גבול". תוכלו לחבר ספור שמדגים את הבטוי.

ט. מהם פני השטח של הישוב?

מה תלמדו בפרק זה?

1. להכיר את פני השטח של הישוב.
2. לבחון את השפעת פני השטח על הדרכים ועל הבניה בישוב.
3. לזהות על מפת הישוב ובמצייאות תופעות טבעיות ותופעות שהן מעשי ידי אדם.
4. לבחון את מקום התופעות בישוב ולהבין מדוע הן שם.

העיר פרמיאל בניה באזור הררי

חלון מידע

פני שטח:

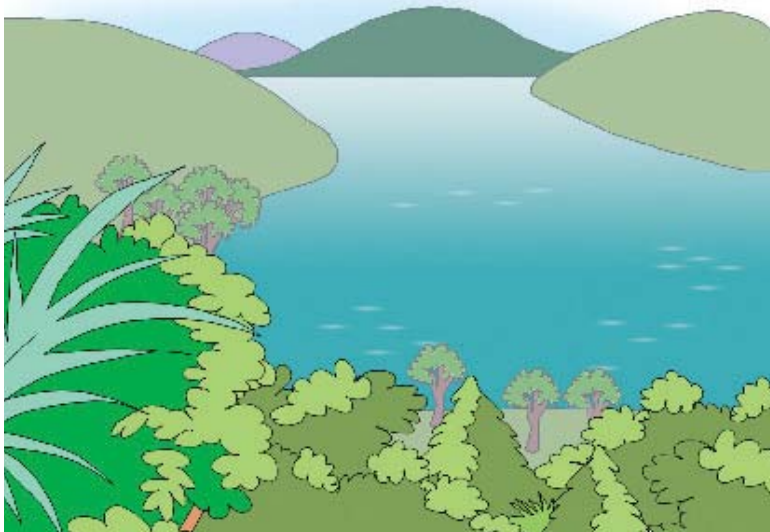
כל הפורטים שקימים על הקרקע במקום מסים (גדול או קטן), שהם טבעיים או שנעשו על ידי בני אדם, כמו: הרים, גבעות, מישור, צמחיה ומקורות מים, מבנים ודרכים.

בעת קריאה במפת הישוב אפשר לדעת אם הישוב במקום על הר, על גבעות או במישור – אפשר לדעת אם פני השטח של הישוב הם הרריים או שהם מישוריים.

יש ישובים הבנויים בנוף הררי ולכן כמה שמות של שכוונות ורחובות מעידים על צורת פני השטח, למשל: **בנצרת עלית**, השמות של כמה שכוונות הם על שם ההרים והעמקים שמסביב לעיר, לדוגמה: שכוונת התבור, שכוונת עמק כסולות. **בירושלים** יש שכוונות בשם הר נוף, או רוממה. **בחיפה** יש שכוונות בשם עין הים, כרמליה, יש רחוב הנקרא דרך הים. **בצפת** יש שכוונה בשם הר כנען.

באורי מלים ומשגים

מישור: שטח ישר.

האם גם בשוב שאלכם יש רחובות ושכונות המעידים על צורת פני השטח ועל הנוף הטבעי?

1. **התבוננו** במפת השוב שאלכם ו**אתרו** שמות של שכונות ורחובות המתארים את הנוף הטבעי. **כתבו** את שמם (לדגמה: שכונת הים, עמק הצבאים).

2. אם ידוע לכם על מקומות גבוהים או נמוכים בשוב שאלכם, **ספרו** במה שונה המקום הגבוה מהנמוך (נסו להזכר, באשר הולכים ברגל או רוכבים על אופנים, מה מרגישים ורואים)?

3. **הביעו דעתכם**: אילו

יתרונות ואילו חסרונות

יכולים להיות לחיים

בשוב שצורת פני השטח

שלו היא כזאת:

● מישור

● הר

● גבעות

● מדרונות של הר

● עמק

● על יד חוף ים או אגם

תוכלו לארגן את התשובה בטבלה, לדגמה:

חסרונות	יתרונות	חיים בשוב שצורת פני השטח היא
בחרף קר, קשה לרכב על אופנים	נוף יפה, אור טוב בקיץ	הררית

נוף באזור הררי

בעקבות למוד הפרק

בישוב הממקם על מדרון הקר החלט להקים מרכז ספורט שיכלל שלוש ברכות שחיה. בדיון עלתה בעיה אחת מרכזית – צריך להתחשב בצורות פני השטח, כגון: שפועים (ירידות ועליות), גבה המקום ועוד.

1. **הסבירו** למה זו בעיה.
2. **פנו אליכם כדי שתציעו** שתי הצעות חלופיות לפתרון הבעיה.
 - א. **נמקו אותן והחליטו** איזו הצעה טובה יותר.
 - ב. **אתם** יכולים לסרטט כדי להדגים את הצעתכם.

ישוב בגליל באזור הררי

י. אזורי תפקוד שונים בישוב

חלון מידע

אזורי תפקוד שונים בישוב

בכל ישוב יש אזורים שונים שבהם מתקיימות פעילויות שונות.

אזורי מגורים ובהם גרים תושבי הישוב ויש רחובות שבהם נמצאים גם משרדים וחניות.

אזורי מסחר ועסקים שונים בגדלם ובמקומם, יש שהם

מקומים במרכז הישוב, יש המתרכזים בקניונים ויש המוקמים כשוק וכמרכזים קטנים באזורי מגורים.

אזורי תעסוקה שבהם יש שלוב בין תעשייה,

מלאכה ופעילות של מסחר ושל תעשייה עתירה במידע ובטכנולוגיה (היטק) ו**משרדים** שונים.

אזורים מיוחדים **למוסדות צבור** ומשרדים של הישוב

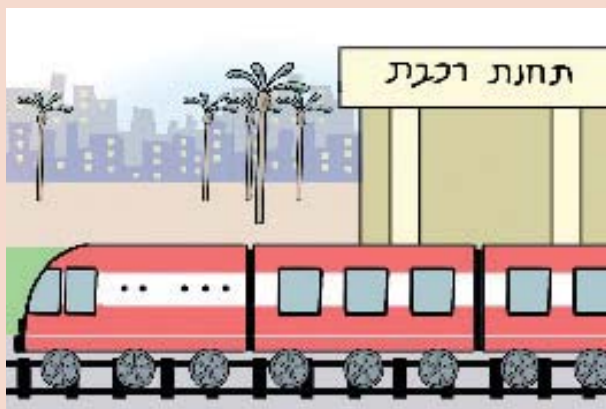
ומוסדות צבור של הממשלה בצד מוסדות פרטיים. בכל ישוב המוסדות מרכזים במקום אחד או בכמה אזורים.

אזורי תירות נמצאים ליד אזור שמתאים לבלוי, לדגמה: חוף ים, אתר הסטורי או ארכיאולוגי ובמקומות מרכזיים בישוב, ויש גם באזור התעסוקה.

אַזוּרי סְפוּרֵט, נֶפֶשׁ וּפְנָאִי שׁוֹנִים בְּגָדְלָם וּבַמֶּתְקָנִים שֶׁבָּהֶם.

אַזוּרי תַּחְבוּרָה שׁוֹנִים, לְדַגְמָה: נִמְלִים (נִמְלֵי יָם אוֹ נִמְלֵי תַעֲוֹפָה), תַּחֲנַת רֶכֶּת, תַּחֲנַת אוֹטוֹבוּסִים מְרֻכָּזִית.

אַזוּר תַּחְבוּרָה – תַּחֲנַת רֶכֶּת

אַזוּרי חֶקְלָאוֹת, לְדַגְמָה: פֶּרֶדֶס, מִטָּע, לוּל, מִשְׁתַּלָּה, שָׂדוֹת.
אַזוּרי חֶקְלָאוֹת יֵשׁ בְּיֻשׁוּבִים כִּפְרִיִּים וְגַם בְּיֻשׁוּבִים שֶׁהָיוּ
בְּעֶבֶר חֶקְלָאִים וְכַעַת הֵם יֻשׁוּבִים עִירוֹנִיִּים.

אַזוּר חֶקְלָאוֹת – שָׂדֵה תוֹת

מִטָּע

1. הַתְּבוּנָנוּ בְּאֵינָרִים וְכַתְּבוּ אֵיזָה אֲזוֹר תִּפְקוֹד מִיֵּצֵג כָּל אֵינֹר (הַעֲזָרוּ בַּחֲלוֹן מִיָּדַע לְדַגְמָה: אֵינֹר א: אֲזוֹר תִּרְוֹת, אֶתֶר אַרְכִּיאולוֹגִי).

ג

ב

א

ו

ה

ד

ט

ח

ז

י

התבוננות במפת הישוב וכתובה במחברת

1. **התבוננו** במקרא של מפת ישובכם ו**אתרו** בו אזורי תפקוד שונים, למשל: אזור תעשייה ומלאכה או אזור תעסוקה, אזורי נפש ופנאי, אזורי מסחר.
 2. **צינו:** באילו צבעים או סימנים מיוחדים מסמנים האזורים? אם אין סמון במקרא של מפת ישובכם, נסו **לאתר** בעצמכם את האזורים השונים במפה. **שימו לב:** לעתים מופיע שם האזור במפה עצמה.
 3. **העריכו:** איזה אזור בישוב שלכם הוא הגדול ביותר? מדוע?
 4. **בדקו:** איזה אזור נמצא בדרך כלל בשולי הישוב? מדוע?
 5. **אתרו** במפת ישובכם את **אזור המלאכה והתעשייה** (או בשם **אזור תעסוקה**).
 - א. מה המקום שלו בישוב? מדוע לדעתכם הוא שם?
 6. גיא ושני שוחחו ביניהם: גיא טוען שאזור התעשייה והמלאכה או תעסוקה הוא האזור הגדול ביותר, כי מפעלי תעשייה צריכים שטח גדול. שני טוענת שהוא טועה, והאזור הגדול ביותר הוא אזור הנפש והספורט, כי יש בו מגרשים גדולים ופרק.
- מה דעתכם על שתי הטענות? **הציגו נמוקים** בעד או נגד.

מה הקשר בין אזור התפקוד לבין המבנים והמתקנים שבו?

כתיבה

אזור נפש ופנאי

1. באזור תפקוד המבנים והמתקנים מתאימים בדרך כלל לתפקידם. הציגו שתי דוגמאות (העזרו בחלון המידע בעמוד 87).
2. קראו את המשפטים והתאימו בין טור א לטור ב:

טור א – אזור התפקוד	טור ב – המבנים והמתקנים
א. אזור מלאכה ותעשייה או תעסוקה	1. חנויות, משרדים, פתי אכל ובתי קפה
ב. אזור מוסדות צבור	2. בתיים על קומות, רפי קומות וצמודי קרקע, גנות
ג. אזור מסחרי	3. גנות, מגרשי ספורט, ספסלים, נדנדות
ד. אזור נפש וספורט	4. מוסכים, מפעל לתרופות, בית דפוס, מסעדות, חברה תכנת מחשבים, קניון
ה. אזורי מגורים	5. בנן העיריה, גנות, בית הפנסת הגדול, אולם ארועים

3. קראו את שלש הכתבות מהעתונים (בעמודים 92-94) וענו בכתב על השאלות בהמשך.

המוסך מזהם את הסביבה

מאת פתבנו יהושע גלניר

38 שנים, כאשר באזור עדין היו לולים ופרדסים ולא בתי מגורים. לטענתם, התושבים החדשים במקום ידעו על המצאותו של המוסך עוד לפני שבאו לגור במקום. העברתו תגרם להם נזק כספי גדול.

מהנדס העיר אמר שהדברים נבדקים כדי למצא פתרון שיתאים לכל הצדדים.

תושבים מאזור המגורים החדש שבצפון העיר מתלוננים על זהום סביבתי הנגרם על ידי מוסך "המנוע" השיך למשפחת פהן. בעקבות תלונות התושבים ובדיקת מזהמים סביבתיים החלט בעירייה לסגור את המוסך ולדרש מבעליו להעבירו לאזור התעשייה שבמזרח העיר.

בעלי המוסך מתנגדים להעברתו וטוענים שהמוסך פועל במקום

כתיבה

1. איזה אזור תפקוד מזכר בפתיחה?

2. מדוע לדעתכם נוצרה בעיה

לפי הפתיחה?

3. מי צודק לדעתכם? נמקו.

אני מפריעה לכם?

ארגון מרחבי: הסדר שבו
ממקמים המבנים בשטח
ובמרחב מסים, למשל: המקום
של מבני המגורים ברחוב,
המקום של מבני התעשייה
והמלאכה. הארגון המרחבי
נקבע על פי הצורך של האנשים
החיים במקום, למשל: כביש
ראשי רחב במרכז העיר,
הפרדה בין גדולי פעלי חיים
מאזור המגורים בקבוצ.

העיריה תחנך גן ללקויי ראיה בפרק

מאת צבי לב ארי

לכתבנו נודע כי העיריה הקימה לאחרונה גן מיחד לילדים ולאנשים
לקויי ראיה, בפרק העירוני.
בגן נשתלו צמחי תבלין וליד כל צמח הצב הסבר בכתב בריל.
השבילים מתאימים ללקויי ראיה בסמון שפת המדרכה ובוצעו
שמנחה את הצועדים.
במקום אחר בגן הוקמו כמה מתקני שמע המסבירים על
מה שבפרק.

פתיכה

1. איזה אזור תפקוד מזכר בפתיכה?
2. מה הקשר בין הקמת גן תבלינים לבין הפרק?

מחסור במקומות חניה

מאת פתבתנו אורה ברק

באי מוסדות הצבור הנמצאים במרכז העיר (בית התרבות, משרדי העירייה, הספרייה העירונית והמרכז הרפואי), מתלוננים על מחסור בחניה. לדברי תושבים רבים הם נאלצים לחפש מקום חניה במשך זמן רב ולעתים מאחרים למופע או לרופא. במשרד מהנדס העיר נמסר שהעירייה מתכננת לבנות מגרש חניה גדול שיספק מקומות חניה לאלף מכוניות. עד שהמגרש יוקם, סכס בין העירייה ובעלי חניונים פרטיים שיאפשרו לתושבי העיר להחנות את רכבם במחיר מופחת.

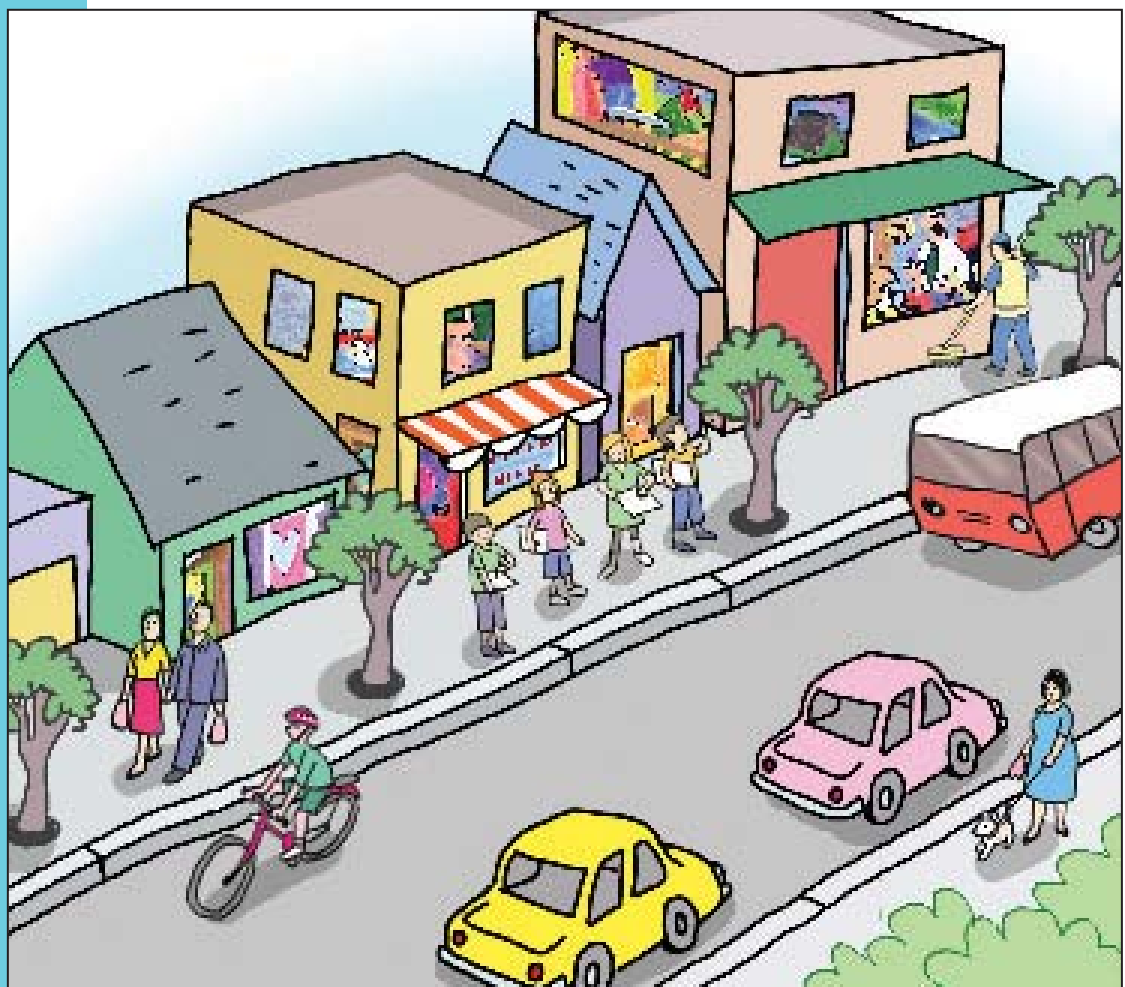

כתיבה

1. איזה אזור תפקוד מזכר בפתבה?
2. מדוע לדעתכם נוצרה בעיה לפי הפתבה?
3. האם הפתרון שהעירייה מציעה יפתור את הבעיה?

1. מְנַסִּינֶכֶם וְהַפְּרוֹתְכֶם עִם מְקוֹמוֹת שׁוּנִים בְּיָשׁוּב שְׁלָכֶם, הֲאֵם יֵשׁ דְּמִיּוֹן בֵּין הַמְּקָרִים שֶׁבַּכְּתָבוֹת? אִם כֵּן, הַשּׁוֹי וְכַתְּבוּ בָּמָּה.
2. חֲפֹשׂוּ כְּתָבוֹת מִהֶעֱתוֹנוֹת הַמְּקוֹמִית עַל בָּעִיּוֹת אוֹ עַל פְּתֻרוֹנוֹת שְׁקִישׁוּרִים לְאַזְוָרִי תַּפְקוֹד בְּיָשׁוּב שְׁלָכֶם וְהִבִּיאוּ לַכְּתָה.
3. צְאוּ לַבְּדִק (בְּחֶבְרַת מְבַגְרִים כַּמּוּבָן) אֶת הַמְּקוֹם שֶׁעָלִיו נִכְתַּב וְהִבִּיעוּ דְּעָה אִם הַכְּתָבָה מְצַדֶּקֶת.

שטחי חקלאות לצד ישוב עירוני

אזורים משלבים בישוב

1. בכל ישוב יש אזורי תפקוד שהמבנים והפעילויות שבהם משלבים אלה באלה. אלו אזורים שיש בהם מתקנים ומבנים שהם מאזורי תפקוד שונים. למשל:

א. באזורי מגורים יש רחובות אחדים שיש בהם חנויות, משקדים, גנות ומדשאות. כלומר: יש שלוב בין מגורים, מסחר, נפש ופנאי. יש ערוב ושלוב בין מתקנים מאזורי שונים.

ב. באזורי תעשייה ומלאכה תעסוקה יש רחובות אחדים שיש בהם חנויות ומתקני ספורט (כמו ברכת שחייה ומגרשי ספורט).
2. בכל ישוב יש אזורי תפקוד שהפעילויות והמבנים שבהם מפריעים אלו לאלו ולכן רצוי שלא יהיו ביחד, למשל:

א. באזורי תעשייה ומלאכה הפעילויות מפריעות לתושבי אזורי מגורים.
ב. אזור חקלאות (לולים או רפתות, שדות, מטעים ופרדסים) מפריע לתושבי אזורי מגורים וגם לבאים למוסדות צבור.

1. התבוננו במפת ישובכם וזהו אזורי תפקוד משלבים. אילו

אזורי תפקוד משלבים זיהיתם?

2. מינו אזורי שהפעילויות בהם אינן מתאימות לאזורי

מגורים. מדוע לדעתכם?

3. קראו את תאור המפה: ליד חוף הים והפרק הגדול,

שהם אזורי הנפש והפנאי ביישוב, החלט להקים מתחם

תחבורתי גדול שיכלול תחנת רכבת ותחנת

אוטובוסים מרכזית.

א. הציגו טענה בעד. הביאו לפחות שני נמוקים

משכנעים.

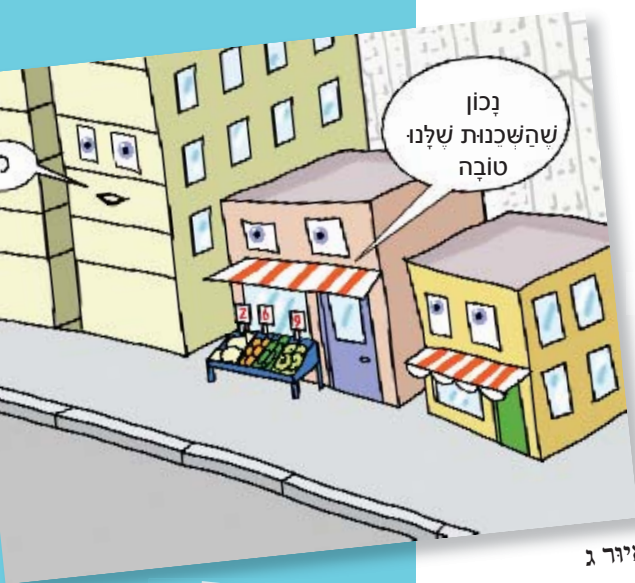
ב. הציגו טענה שמתנגדת לכך. הביאו לפחות שני

נמוקים משכנעים.

4. התבוננו באיורים וצינו באילו איורים רואים

שהפעילויות משלבות ובאילו איורים הפעילויות

מתנגשות. נמקו דעתכם.

איור ג

איור ב

איור א

בעקבות למוד הפרק

1. יובל טען בשיחה שהקמת מגרש כדורגל ליד אזור מגורים זה רעיון מצאן.

א. הציגו את טענתו של יובל ונמקו אותה.

ב. הציגו טענה נגדית ונמקו אותה.

חקרו ולמדו על אזורי תפקוד ביישוב

ביישוב שלכם יש אזורי תפקוד שונים. כעת תחקרו ותלמדו על

אזור המגורים ביישוב שלכם, על אזור מוסדות הציבור ועל

האזורים הירוקים – השטחים הפתוחים לטובת הציבור.

על האזורים הנוספים – אזורי התעסוקה הפוללים תעשייה

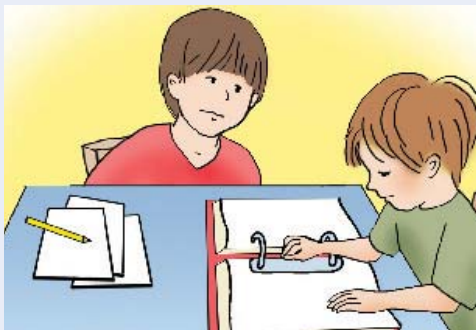
ומלאכה, משרדים נותני שירותים שונים, על המסחר ביישוב,

אזורי תחבורה, אזורי ספורט, נפש ופנאי, אזורי חקלאות –

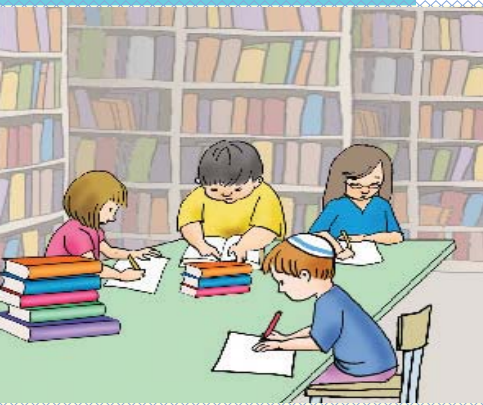
תלמדו בדרך של חקר וגלוי: תשאלו שאלות, תאספו מידע,

תארגנו אותו, תסיקו מסקנות ותציגו את המידע החדש

שלכם, כפי שלמדתם בפרקים קודמים.

יא. אזורי המגורים והראות הירקות של הישוב

מה תלמדו בפרק זה?

1. על התאמת המבנים והמתקנים באזורי המגורים לצרכי התושבים.
2. על השונות בין אזורי מגורים בישוב ועל הסבות לכך.
3. על הצומח – הראות הירקות של הישוב.

התבוננות במפת הישוב וקתיבה במחברת

1. אתרו במפת הישוב שלכם את אזורי המגורים. בדקו באילו מקומות במפת ישובכם אין אזורי מגורים. נסו להסביר מדוע.
 2. שי טוען שבכל אחד מאזורי המגורים בישוב יש בנינים מכל הסוגים.
- הביעו דעתכם:** האם הטענה של שי מתאימה לישוב שלכם? אם כן ואם לא, הציגו נמוקים משכנעים.

בתי מגורים על קומות ובתים צמודי קרקע בעיר פרמאל בגליל התחתון

1. הפנסו לאתר גוגל ארץ (<http://maps.google.com>) באינטרנט. אתרו את מפת ארץ ישראל, הגדילו אותה וגללו כך שתגיעו לאזור של ישובכם. כעת תוכלו לראות את הישוב שלכם ולבחון את סוגי המבנים באזורי המגורים.
2. תארו: כיצד נראים אזורי המגורים בישוב שלכם? השוו בין המראה בתמונת הלונד לבין המציאות המפצרת לכם: מה דומה ומה שונה?

דגמה לאזורי תעסוקה ולאזורי מגורים בתל אביב

לגבי המבנים יתרונות וחסרונות

כתיבה

גביה המבנים – יתרונות וחסרונות

1. **כתבו** מהם לדעתכם היתרונות **לבניה לגביה** ומה החסרונות.
2. מה היתרונות ומה החסרונות **לבניה צמודת קרקע**? (בתים חד או דו-קומתיים עם גנה פרטית).
3. **כתבו** בטבלה את כל המשפטים המצביעים על **יתרונות** ואת אלה המצביעים על **חסרונות** (יש כמה מכל סוג).

בית קומות – בניה גבוהה

בית צמוד קרקע

יש משפטים שהם יתרון בעיני אחד וחסרון בעיני אחר.

רשימת המשפטים

- א. משפחות רבות יכולות לגור על שטח אחד לא גדול.
 - ב. שירותים משותפים לכמה משפחות (כמו: גנה, מעלית).
 - ג. רעשים מדירות סמוכות.
 - ד. השטח הצבורי (הפניסה, חדר המדרגות והמעלית, חדר האשפה והגנה) שצד לכל הדירים וכלם אחראים לנקיונו.
 - ה. השכנים עוזרים זה לזה.
 - ו. הדירים לא מכירים איש את שכנו ושומרים על פרטיות.
 - ז. השטח שעליו הבנין בנוי קטן ונותנים שירותים למשפחות רבות.
 - ח. יש מקום חניה לכל משפחה.
 - ט. הבית והגנה תופסים מקום גדול.
 - י. הגנה באחריות בני המשפחה בלבד.
4. **הוסיפו** לטבלה משפטים משלכם.

בַּעֲקֵבוֹת לַמּוֹד הַפָּרֶק

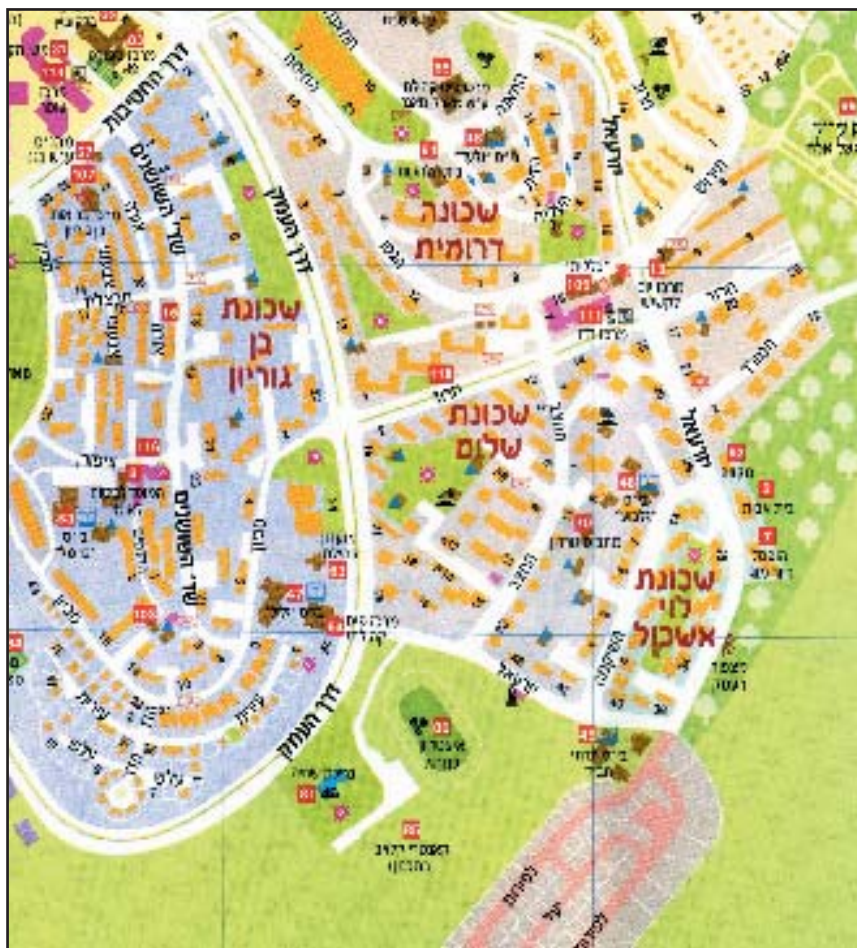
1. הַכִּינוּ "מַסַּע פְּרָסוּם" – פְּתֻבוֹת וְסִיסְמָאוֹת – לְאֶחָד מִשְׁנֵי אֲזוּרֵי מְגוּרִים: לְאֲזוֹר הַבְּנִיָּה הַגְּבוּהָה אוֹ לְאֲזוֹר הַמְּגוּרִים שֶׁל הַבְּנִיָּה הַנְּמוּכָה (בְּתִים צְמוּדֵי קָרָע). חֲשֹׁבוּ עַל נְמוּקִים מְשַׁכְנָעִים. אַתֶּם יְכוּלִים לְצַרֵּף אִיוֹר אוֹ תַצְלוּם.
2. הֲרֹאוּ אֶת תְּכָנִיּוֹת הַפְּרָסוּם שֶׁהַכְנַתֶּם לַחֲבֵרֵיכֶם וְנִסּוּ לְשַׁכְנַע אוֹתָם בְּעַל פֹּה.

בְּאֲזוּרֵי מְגוּרִים וּמִשְׁנֵי

שְׁכוּנוֹת בִּישׁוּב

בִּישׁוּבִים רַבִּים יֵשׁ שְׁכוּנוֹת מְגוּרִים. יֵשׁ שְׁכוּנוֹת וְתִיקוֹת מְאֹד מִיָּמֵי הַקֶּמֶת הַיָּשׁוּב, יֵשׁ שְׁכוּנוֹת וְתִיקוֹת פָּחוֹת וְיֵשׁ שְׁכוּנוֹת חֲדָשׁוֹת. יֵשׁ שְׁכוּנוֹת וְתִיקוֹת שְׁפִיּוֹם נִבְנוּ בָּהֶן בְּתִים חֲדָשִׁים, וְהִגִּיעוּ תוֹשָׁבִים צְעִירִים.

שְׁכוּנָה אוֹ שְׁכוּן – שֵׁם לְקְבוּצַת בְּתִים שֶׁנִּבְנוּ בַּיַּחַד בְּאֲזוֹר מְסִים וְיֵשׁ קֶשֶׁר בֵּין רַב הַתוֹשָׁבִים (לְמַשָּׁל, מְקוֹם הַעֲבוּדָה, גִּיל וְזוּגוֹת צְעִירִים), וְתַק בְּאַרְץ וְתִיקִים אוֹ עוֹלָם חֲדָשִׁים, נִטְיָה דְתִית וְהַשְׁתִּיכוֹת עַל פִּי זֶרֶם דְתִי).

דְגֻמָּה לְקוּטַע
מִמַּפֶּת נִצְרַת
עֲלִית שְׁמִצְיָנוֹת
בְּה שְׁכוּנוֹת שׁוֹנוֹת

1. **אתרו** במפת הישוב שלכם שמות של שכוונות ו**כתבו** את שמן.
2. **מינו** את השכוונות ו**צינו** ליד שמם של כל שכוונה או שכוון (כך קוראים לחלק מהשכוונות ביישובים שונים) את מקומה ביישוב. למשל: שכוונת קרית שרת ממקמת בצד הצפוני של הישוב, ליד הגבול הצפוני שלו. שכוון המזרחי ממקם בצד הדרומי של הישוב.
3. אילנה שאלה: "מדוע רב השכוונות ביישוב שלנו הן במרחק רב ממרכז הישוב?"
השיבו לאילנה תשובה מנמקת שתתאים ליישוב שלכם (**רמז**: **העזרו** במידע שפבר למדתם ובמידע שאספתם וקראתם על השכוונות ביישוב שלכם).
4. דוד ספר שבשכוונה שבה גרה משפחתו, השכנים נפגשים בבית הכנסת וברחוב. הם מדברים ביניהם וגם עוזרים זה לזה. הילדים נוהגים לשחק ביחד אחרי הלמודים.
צינו: מה משתר לתושבים בשכוונה שעליה ספר דוד? (**העזרו** בפבר שבחלון המידע בעמוד 105).

בתי מגורים בִּישׁוּב – הַצֵּיר יִשְׁעִיהוּ שִׁינְפֶּלְד צֵיר בְּתֵי מְגוּרִים בִּישׁוּב בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל

יִשְׁעִיהוּ שִׁינְפֶּלְד צֵיר אֶת יְרוּשָׁלַיִם – בְּתֵי מְגוּרִים וּבְתֵי תַפְלָה

על שכונות שאינן עוד

בכל ישוב עירוני יש מקומות שהוקמו כשכונה. יש שכונות שהוקמו על פי גיל התושבים, כמו זוגות צעירים, ותיקים. יש שכונות שהוקמו לפי ארצות המוצא של העולים החדשים, כמו: יוצאי ארופה, צפון אפריקה. יש שהוקמו לפי השתייכות חברתית, כמו: שכונה של דתיים ושומרי מסורת, של חילים משחררים, של עובדי מפעל. יש שכונות שהוקמו בסגנון בניה שהתאים לאנשים, כמו בניינים חד-קומתיים עם גנה, בניינים משתפים על קומות. יש גם שכונות מגורים שהתרכזו בהן אנשים שרצו לגור בשכונה שיש בה מרכז מסחרי קטן, בית כנסת מקומי, בית ספר מקומי, ובעקר רצו שהשכונה תהיה ממקמת לא במרכז העיר אלא בקצה העיר. שכונה שנמצאת בקצה העיר ולא במרכז נקראת פרור.

בעבר, בערים אחדות, היתה השכונה אזור מיחד ומרחק ממרכז הישוב. ואולם במשך השנים גדל הישוב ובתים רבים נבנו ליד בתי השכונה. בערים אחדות הוקמו השכונות במרכז.

כמו כן, עזבו תושבים רבים את השכונה. תושבים חדשים נכנסו לגור בה, ובתים רבים שפצו או נבנו מחדש. השכונה גדלה והיא כבר לא כמו שהיתה. בשכונות רבות נכנסו עסקים, כמו: חניות, משרדים, בתי קפה ומסעדות. לכן כיום, מעטות השכונות שנותרו כשהיו, וברב השכונות הכל השתנה ורק השם נשאר כשהיה.

שכונת נחלת שבעה בירושלים

1. **קראו את ההסבר על שְׁכוּנוֹת שְׁאִינן עוֹד. בְּדָקוּ בַּמָּפָה שְׁלָכֶם**
אם גם בִּישׁוּב שְׁלָכֶם יֵשׁ שְׁכוּנוֹת כְּאֵלֶּה. אם כֵּן, **חַפְּשׁוּ מִידָּע**
עַל אַחַת הַשְּׁכוּנוֹת הָאֵלֶּה וְסַפְּרוּ אֶת סִפּוּרָהּ.
2. אם לָכֶם תַּצְלוּמִּים מֵהַתְּקוּפָה הָרִאשׁוֹנָה – **הַבִּיאוּ** לַכֶּתֶה,
וְאִם יֵשׁ בְּרִשׁוּתְכֶם מַצְלָמָה, **צְאוּ לְצַלֵּם** אֶת הַשְּׁכוּנָה כִּיּוֹם.
כַּמּוּבָן, **צְאוּ רַק בְּלוּיֵת אָדָם מִבֶּגֶר**.
3. **הִשּׁוּוּ** בֵּין הַתַּצְלוּמִּים וְהַסְּבִירוֹ: אֵילּוּ שְׁנוּיִים חָלוּ בַּשְּׁכוּנָה
מִיָּמֶיהָ הָרִאשׁוֹנִים וְעַד הַיּוֹם?

עַל שְׁכוּנוֹת בְּעֶבֶר

כִּיּוֹם, בִּישׁוּבִים רַבִּים בְּאֶרֶץ אֲנַחְנוּ רוֹאִים שְׁכוּנוֹת שֶׁהֵן חֶלֶק
מֵהָעִיר. אוּלָם בְּעֶבֶר, לִפְנֵי עֲשָׂרוֹת שָׁנִים, שְׁכוּנוֹת קִטְנוֹת הוֹקְמוּ
כִּישׁוּבִים קִטְנִים עֲצֻמָּאִים. בְּמִשָּׁד הַזְּמַן גָּדַל הַיִּשׁוּב וְהַתְּפִתָּח
וְהַשְּׁכוּנוֹת צִרְפוּ אֵלָיו כְּחֶלֶק מֵהַיִּשׁוּב.
כִּדְ קָרָה בִּירוּשָׁלַיִם, בֵּיתֵל אַבִּיב, בְּחִיפָה, בְּהוֹד הַשָּׂרׁוֹן, בְּרַמַּת גֹּן,
וּבְעוֹד עָרִים בְּאֶרֶץ.
אֲנָשִׁים שֶׁחִיו בְּעֶבֶר בַּשְּׁכוּנוֹת יוֹדְעִים לְסַפֵּר עַל מְנַהֲגִים וְעַל הַיּוֹ
חַיִּים מִיָּחָד לְכָל שְׁכוּנָה.
הַבִּאֵנוּ דָּגְמָה אַחַת מִשְּׁכוּנָה בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁל פֶּעַם, **מֵהַמַּחֲזָה בְּסֵתָן**
סִפְּרָדִי שֶׁכְּתֵב יַצְחָק נָבוֹן, שֶׁהִיא הַנְּשִׂא הַחֲמִישִׁי שֶׁל הַמְּדִינָה.

סִיּוּר בַּשְּׁכוּנָה בִּירוּשָׁלַיִם – נַחֲלַת שִׁבְעָה

על שְׂכוּנָה בִּירוּשָׁלַיִם – מתוך בִּסְתָן סִפְרֵדִי / יִצְחָק נָבוֹן

"כִּמָּה אֶגִּיד לָכֶם, אֲנִי לֹא יוֹדֵעַ אִיד, אֲבָל בְּכָל פַּעַם שֶׁאֲנִי בִירוּשָׁלַיִם
הָרָגְלִים שְׁלִי מוֹבִילוֹת אוֹתִי לְשִׂכּוּנָה, לְשִׂכּוּנָה שְׁלִי בִירוּשָׁלַיִם. עֲזַבְתִּי
אֶת הַשִּׂכּוּנָה לִפְנֵי הָרֶבֶה-הָרֶבֶה שָׁנִים אֲבָל בְּכָל פַּעַם אֲנִי חוֹזֵר לְבִקֹּר
אוֹתָהּ. הִנֵּה כָּאֵן הַבֵּית שֶׁבּוֹ נוֹלַדְתִּי לִפְנֵי אַרְבָּעִים שָׁנָה. בְּחָצֵר, מוֹל
הַבּוֹר הָיוּ לָנוּ 34 עֲצִיצֵי פֶח שׁוֹנִים שְׁאֵמָא הִיְתָה מְסִידָת בִּלְבָּן:
בִּשְׁם, צִפְרוֹן, שׁוֹשַׁנָּה, נַעֲנֵעַ, שִׁיבָה, יִסְמִין וְעוֹד וְעוֹד. וּבְכָל פַּעַם שֶׁאֲנִי
מְבִקֵּר, הַיִּסְמִין פּוֹרֵחַ וְרִיחוֹ מִתְפַּשֵּׁט בְּאֹוִיר. אֲנִי שׁוֹמֵעַ קוֹל הַמְזֻמִּין
אוֹתִי לְהִכָּנֵס לְשִׁתּוֹת קֶפֶה, אוֹ קֶצֶת מִים עִם רֶבֶת תַּפּוּזִים שֶׁהִכִּינָה
הַשִּׁכָּנָה שְׁלָנוּ. בְּשִׂכּוּנָה אַף פַּעַם אֵתָה לֹא לָבֵד.

הַצֵּיר מֵרֶדְכִי לְכַנּוֹן צֵיר שִׂכּוּנָה בִּירוּשָׁלַיִם

דואגים לך, אולי אתה רוצה לאכל בורקס עם
גבינה בולגרית או איזה דבר מלוח? שואלת
השכנה.

אחרי הצהרים היינו חוזרים מבית הספר, חוטפים
כמה פרוסות לחם מרוחות בשמן ופלפל אדם ורצים
לשחק. היינו משחקים עד רדת החשכה. חשמל
לא היה. בכל ערב היה מופיע מדליק הפנסים מן
העירייה. וככלו מתרוצצים סביבו. הוא היה מתעסק
בפנס, בלוקס, וכשהיה מוריד אותו מהעמוד, ממלא
אותו בנפט ופתאום – אור!

ומיד נשמעו קולות האמהות: אלברט בוא הביתה, בוא חביבי!
אברמיקו עוד לא הכנת שעורים!! ואנחנו – שום דבר, ממשיכים
לשחק. ועוד קריאה: מושוניקו – האכל יתקור, בוא הביתה!
וקול של אבא: איזיקיטו בוא הביתה, אשבר לך את העצמות!

שני ילדים מהשכונה הכו אותי. מה יכלתי לעשות? הלכתי
וספרתי לאבא. אמאן אמאן מלך השכונה הוציא פקדה שלא
ידברו אתי לשבוע. אמר שאני מלשין. לא דברו אתי, לא שחקו
אתי. חרם מחלט. אזי ואבוי למי שמפר את החרם. עבר עלי שבוע
נורא. בכל ערב היו מתאספים כל הילדים של השכונה ושירים לי
במקהלה שירים שמאוד מעליבים.

לפעמים אני חושב, כל כך הרבה בשכונה אחת קטנה וכל כך
הרבה קרה ולא ספרתי. עזבתי את החצר הזאת לפני הרבה שנים
והיום אני מסתכל, ומה אני רואה? אנטנות של טלויזיה. בשכונה
שלי בירושלים טלויזיה. איך שהזמנים השתנו, טוב שפמה
מהמנגינות והריחות נשארו."

באורי מלים ומשגים

בור: בירושלים היו בורות
לאגירת מי גשמים – בורות
המים היו בכל שכונה
ובחצרות הבתים.

לוקס: פנס. בעבר כאשר לא
היה חשמל, הדליקו את פנסי
הרחוב, הלוקס, בנפט.

חרם: מפסיקים לקים קשר עם
אדם בשל מעשה שעשה.

כְּתִיבָה

1. קראתם קטע מהמחזה "בסתן ספרדי".
 א. איזה תאור במחזה מצא חן בעיניכם במיוחד? **מדוע?**
 ב. **השווו** בין מנהגי הילדים בשכונה שבמחזה לבין המנהגים שלכם בשכונה או באזורי המגורים שלכם.
 מה דומה ומה שונה?
 2. **למעננים: כתבו** שיר או ספור קצר על חיי הילדים בשכונתכם או באזור מגוריהם.

הצומח בִּישׁוּב – הַרְאוּת הִירְקוֹת שְׁלוֹ

מה תלמדו בפרק זה?

על הצומח בִּישׁוּב ועל חשיבותו.

באזורי המגורים שבישוב שלכם, בשכונות או לכל כפמה רחובות יש גן משחקים או גנה צבורית קטנה ובה מתקני ספורט או משחקים.
 לגנה מגיעים תושבי האזור הקרוב בשעות השונות של היום, בפרק, אחר הצהרים ובערב.
 בִּישׁוּבִים רבים יש גן גדול או פרק שמיעד לתושבי הישוב. יש פרקים שהם שמורות טבע שהרחבו והתאמו לצרכי הצבור ויש פרקים שתכננו במיוחד למען תושבי הישוב.

גננות, גנים, שטחים פתוחים ופרקים לטובת הצבור
משימת אסוף מידע באזורי המגורים ביישוב שלכם

פעילות זו תבצעו רק עם מבגרים!

בכל יום אתם יוצאים לרחוב כמה פעמים – בדרךכם לבית

שדרה ברחוב באזור מגורים

הספר ובחזרה ממנו או

ככה סתם, להסתובב.

בפעילות זו תצאו לסיוור

באזור המגורים שלכם

ואולי גם במקומות אחרים

בישוב, ותאספו מידע על

הצמחיה שבמקום.

לקראת הסיוור והתצפית

● **הכינו כלי כתיבה,**

מצע נוח לכתיבה, ואם

יש – הביאו מצלמה.

● **את הממצאים תוכלו לארגן בטבלה על פי תבחינים**

שתחליטו עליהם.

הוראות לסיוור תקבלו מהמורה.

לאחר הסיוור והתצפיות

1. **סכמו את המידע שאספתם בסיוור וארגנו אותו בטבלה או**

בסכום אחר שתבחרו.

2. **בדקו במפה וספרו: כמה גנים צבוריים יש באזורים**

שבהם סירתם?

3. **באיזו מדה לדעתכם יש ביישוב שלכם גנים צבוריים, חרשות**

ושדרות? במדה רבה, בינונית או מעטה? האם מספיק?

נמקו תשובתכם.

בישובים שונים בארץ מתכננים לבנות בתי מגורים, מגרשי ספורט, בתי מלון ואתרי בילוי באזורים של חרש טבעי, גבעות ושיחים, או לאורך חוף ים. מתכננים לעקור פרדסים ומטעים, שדות ושטחים חקלאיים. תושבים רבים מתנגדים לתכנון הזה.

4. **הסבירו:** מדוע הם מתנגדים ומה הנמוקים שלהם?

א. **הסבירו:** מה הנמוקים של אלה המתכננים לבנות?
 ב. מה ההתלבטות? מצד אחד זו בעיה גדולה: צריך לבנות ולפתח את הישוב ומצד שני – צריך לשמור על מרחב פתוח ועל ה"ראות הירקות" של הישוב.

5. **הציעו** פתרונות אחרים לבעיה ונמקו אותם.

מסקורות היהדות

כאשר בני ישראל הגיעו לאחר נדידתם במדבר לארץ ישראל הם חלקו את נחלותיהם לשבטים. אמר הקדוש ברוך הוא למשה:
"צו את בני ישראל ונתנו ללוים מנחלת אחזתם ערים לשבת ומגרש לערים סביבותיהם... אלף אמה סביב... ומדתם מחוץ לעיר... אלפים באמה."

(במדבר פקק לה, פסוקים ב-ה)

פרוש הפסוק: שבטי ישראל נתנו לשבט לוי ערים – כלומר שטח בנוי, וסביב הערים נתנו ללוויים מגרשים שאינם בנויים. יש המפרשים שנועדו לשדות או לגן ירק ויש המפרשים שהכונה ל"נוי הוא לעיר".

1. אֵיזָה דְּמִיּוֹן יֵשׁ בֵּין הַצֹּ
- שֶׁל מֹשֶׁה לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל לְבִין
- הַתְּכַנּוֹן הַיְשׁוּבִי כִּיּוֹם?
2. הָאֵם בִּישׁוּב שְׁלָכֶם אֹו לֵיד
- הַיְשׁוּב יֵשׁ שְׁטָחִים פְּתוּחִים,
- שְׁמֹורוֹת טֶבַע שְׁנוּעֵדוֹ לְרוֹחַת
- הַצִּבּוֹר, חֲרָשׁוֹת אֹו חוֹלוֹת? אֵם
- כֹּן, כְּתִבּוֹ הֵיכָן הֵם נִמְצָאִים בִּישׁוּב וּמָה יֵשׁ בָּהֶם.

הָאֵם לַעֲקֹר עֲצִים וְלִנְטֵעַ בָּתִּים?

חֲרָשֶׁת הָאֵיִקְלִיפְטוֹסִים הַיִּפָּה, זֹו שְׁנִטְעָה בְּחַג הַנְּטִיעוֹת לִפְנֵי
שְׁלוֹשִׁים שָׁנָה, מַעֲמָדַת לַעֲקִירָה, וּבִמְקוֹמָהּ, כָּדָּ הַחֲלֹט, יִבְנוּ בְּנֵינִים
רַבִּים לַתּוֹשְׁבִים הַחֲדָשִׁים שְׁאֵלֵינוּ מְגִיעִים.
הַתְּפִלָּאוּ יִלְדֵי הַמָּקוֹם, הָאֲמָהוֹת וְהָאָבוֹת, שְׁנִטְעוּ אֶת הָעֲצִים,
וְאָמְרוּ: הָעֲצִים הֵם חֶלֶק מִחַיֵּינוּ, הֵם מְצָלִים עֲלֵינוּ וְאֵף תּוֹרָמִים
לְאִיכוֹת הַסְּבִיבָה שְׁלָנוּ.
הֵם פָּנוּ אֶל רֹאשֵׁי הַיְשׁוּב וְשָׁאֲלוּ: מַדּוּעַ הַחֲלָטָתָם לַעֲקוֹר אֶת
הַחֲרָשָׁה הַיִּפָּה שְׁלָנוּ?

האם אין פתרון אחר?

השיבו להם: עולים חדשים גיעו בקרוב לישונו ויהיך נשכך אותם?
זוגות צעירים, שהם בנינו, רוצים להקים כאן את ביתם – ויהיך
נגורו? האם על ענפי העצים יבנו ביתם? האם נדחה אותם?

נושאים למחשבה ולדין

1. הציגו שתי טענות בעד העקירה ושתי טענות נגדה.

2. הציעו פתרון שישכנע את שני הצדדים.

חלון מידע

תרומת הצומח לרחוקה של עיר

לצומח ביישוב יש ערך גדול מאוד. הצמחים תורמים ליישוב ולתושביו מבחינות שונות.
לדגמה: הצמחים תורמים **לירידה בזהום האוויר** על ידי כך שהם פולטים חמצן וקולטים
את הפחמן הדו-חמצני, ותורמים גם לירידה ברעש ולירידה במידות החום. על כן מכנים
את הצומח ביישוב בשם **הראות הירקות**.

כתיבה

1. **חפשו מידע** במקורות שונים על תרומת הצומח לישוב. **בדקו** גם את השפעת הצומח על עלית הטמפרטורה, על רעש, ריחות וזהים סביבתי בישוב ועל עוד בחינות. **ארגנו את המידע** על פי תבחינים שתחליטו עליהם.

2. **קראו** את השיחה שהתנהלה בין עובד העירייה לבין תושבים ברחוב: יצחק מרחוב הרצל אמר למנהל אגף הגנים בישוב: "נטעתם ברחוב דקלים, ודקלים אינם נותנים צל."

שדרת דקלים בעיר

ענה מנהל אגף הגנים: "בכוונה נטענו דקלים, כי צריכת המים שלהם אינה גבוהה והם גם לא משירים עלים. הם ירקיעד."

3. **הביעו דעתכם:** האם הנמוק של מנהל אגף הגנים משכנע? מדוע?

תצפית

אתור במפה, משימת תצפית בגנה וכתיבה במחברת
משימה זו יש לבצע בלוי של מבגרים!

1. א. **אתרו** את הגנות הצבוריות על מפת ישובכם.
- ב. כמה גנות ספרתם? באילו מקומות הן ממקמות בישוב?
2. **סמנו** על המפה את הגנה הצבורית שבה תצפו וכתבו את שמה.
3. **סמנו** על המפה באילו רחובות תלכו. **שימו לב לכך שהדרך תהיה בטוחה.**

חמצן: גז הנמצא באויר והכרחי לנשימת בני אדם ובעלי חיים. הצמחים קולטים את הפחמן הדו-חמצני מהאויר ופולטים את החמצן לאויר.

פחמן דו-חמצני: גז שנפלט כתוצאה מבערה של מכוניות, תחנות כוח ליצור חשמל ומפעלי תעשייה רבים ובעת נשיפה של בני אדם. הפחמן הדו-חמצני פוגע בדרכי הנשימה של בני האדם והוא גם גורם להתחממות כדור הארץ. גזים אלו נקראים בשם **גזי חממה**. הגזים והאבק מזהמים את הסביבה. **טמפרטורה:** מדדת חם.

4. **ערכו תצפיות** בגנה הצבורית שפאזור מגוריתם וכתבו דיווח*.

א. מה נמצא בגן, למשל: מתקנים.

ב. ארועים חריגים (לא רגילים), למשל: נזק למתקנים.

ג. התאמת הגנה או הפרק הישירי לתושבים המשתמשים והמבילים בהם, למשל: סוג המתקנים ומצבם.

5. **הצומח בגנה או בפרק:** מינו את הצמחים לפי המקום שלהם

בגנה, למשל: היכן יש שיחים נמוכים? היכן יש עצים גבוהים
נותני צל? היכן המדשאות? חשבו מדוע הם דוקא שם?

*תוכלו להתארגן בקבוצות ולחלק ביניכם את התצפית.

למענינים

א. **צינו** אילו סוגי עצים יש בגן. **העזרו במגדיר** לצמחים
ובמורה למדעים.

ב. **כתבו** פרטים נוספים שחשוב לכם לכתוב.

ג. **סרטטו** את הגנה הצבורית או חלק ממנה, או מקום
מסים בפרק (העזרו בדגמה בעמוד 116).

ד. **כתבו** מקרא למתקנים ולאזורים השונים בגנה.

דגמה לסרטוט של גנה צבורית

כתיבה

1. סכמו את הממצאים שרשמתם בתצפית ואת מה שראיתם. אתם יכולים לארגן בטבלה או לכתב סכום לכל שאלה, או בחרו לעשות זאת בדרך אחרת.

דגמה לארגון הממצאים בטבלה:

שם הגן הצבורי – גן ביאליק, המקום: ליד רחוב לאה גולדברג
וירחוב רחל המשוררת, שעת התצפית: 16:00 ביום שני, 5.4.10

שמות הצמחים	התאמת המתקנים לצרכי התושבים	התאמת הצמחייה לצרכי התושבים	ארוץ חריג
		דגמה: יש עצים נותני צל במקומות שונים בגן.	

פנה בפרק

2. לאחר רשום הממצאים סכמו והסיקו מסקנות:

3. כתבו מכתב פניה למחלקת הגנון האחראית על הגנות בלשונכם. במכתב הציגו את מה שמצאתם בתצפית ואת הצעתכם לשפור.

דגמה למכתב פניה

29/01/2011

כ"ד שבט תשע"א

לכבוד

מנהל/ת אגף הגנון

מאת: תלמידי כיתה ד בבית הספר השלום

שלום רב

הנושא: מתקנים שבורים בגן המשחקים ברחוב האלון

במהלך למועדנו על הגנים ועל הצמחיה בלשוב, בקרנו בגן האלון וראינו שמתקן נדנדות מסכן משום שהשרשרת לא חזקה. ראינו גם שחלק מהצמחיה בגן לא מתאים למזג האוויר של האזור שלנו ולכן מתבזבזים הרבה מים בהשקיה. ראינו בגן מקום מסדר לבעלי כלבים, כדי שלא יפריעו לאנשים ומאוד מצא חן בעינינו. מצא חן בעינינו גם שהעמידו כמה פסלים בגן. אנו מבקשים מכם שתבדקו את המתקנים כדי שיהיו תקינים ותחשבו על פתרון לחסכון בהשקיה (למדנו בפתה שחשוב לחסוך במים).

תודה מראש ומצפים לתגובה,

תלמידי כיתה ד.

נושאים למחשבה ולדין

1. במכתב הזה יש כמה נושאים: אילו הם?
2. מה דעתכם: האם מכתב הפניה ברור ומציג היטב את הבקשה?
נמקו מדוע.
3. אלו כתבתם מכתב כזה משלכם – מה הייתם משנים בו ומה הייתם מוסיפים?

ומה קורה לאחר שהמכתב נשלח?

"הֵגֶן הוּא אַחֲלָה, אֲבָל מִשְׁטַח הַחֲצָץ הוּא צָרָה"

הַעֲתוֹן הַמְּקוֹמוֹן 22.6.07 מֵאֵת פִּתְבִּנוּ יְהוֹשֻׁעַ גִּלְנִיר

תּוֹשְׁבֵי שְׂכוּנַת הַתִּיקִים "גִּיל
עָמַל" טוֹעֲנִים שְׁהַעִירִיָּה שֶׁפָּצָה
יָפָה אֶת גֶּן הַבְּרוּשׁ, אוֹלָם בְּמָקוֹם
חוֹל הִיא שָׂמָּה מִתַּחַת לַמִּתְקָנִים
חֲצָץ מְסֻכָּן.
הַתּוֹשְׁבִים טוֹעֲנִים שְׂאֲמָנָם הֵגֶן קִבֵּל
צוּרָה יָפָה מְאוּד לְאַחַר הַשְּׁפוּץ,
אֲבָל הַחֲצָץ שֶׁמִּתַּחַת לַמִּתְקָנִים
מְסַכֵּן אֶת הַיִּלָּדִים וְגוֹרֵם לְלִכְלוּךְ
וּלְמִטְרָד. הַיִּלָּדִים מִתְגַּלְשִׁים
וְנוֹפְלִים לְבוֹר הַחֲצָץ וְנִפְצָעִים.
יֵשׁ יִלְדִים שְׂזוֹרְקִים אֲבָנֵי חֲצָץ

וּבִכְךָ מְסַכְּנִים יִלְדִים אֲחֵרִים
וּמְלַכְלָכִים אֶת הֵגֶן הַיָּפָה.
הַתּוֹשְׁבִים אוֹמְרִים שֶׁהֵם רוֹצִים
מִתַּחַת לַמִּתְקָנִים מִשְׁטַחֵי גוֹמִי,
כְּמוֹ שְׁהַעִירִיָּה הַנִּיחָה בְּגָנִים
אֲחֵרִים בְּעִיר. לְדַעְתָּם הַעִירִיָּה
רָצְתָה לְחַסּוֹךְ בְּכֶסֶף בְּגֵן שֶׁלָּהֶם.
מִהַעִירִיָּה נִמְסָר שִׁיבְדָּקוֹ אֶת
טַעֲנַת הַתּוֹשְׁבִים וַיֵּרָאוּ כִּיצַד
אֲפָשָׁר לְשַׁפֵּר.

יִלְדִים מְבַלִּים בְּגֵן הַשְּׁעִשׂוּעִים

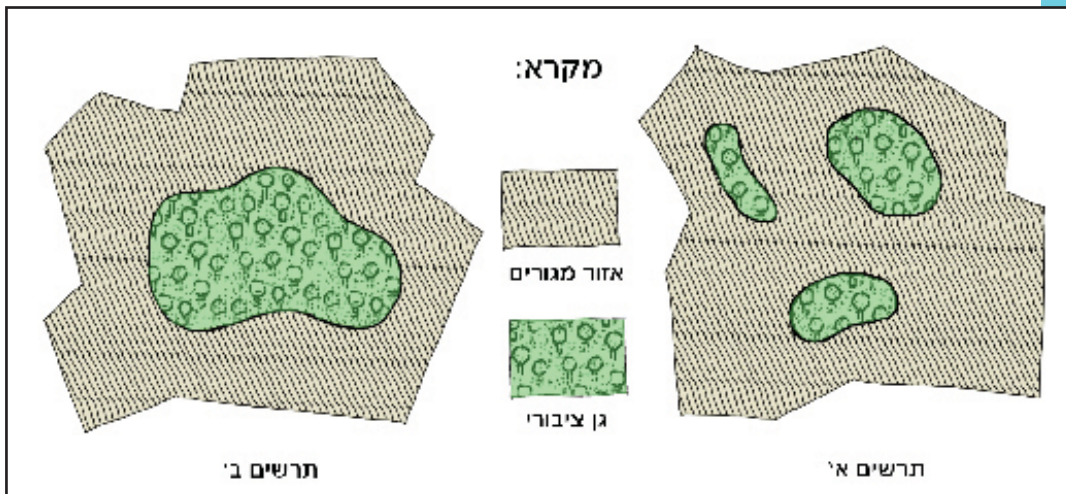

1. **קראו** את הידיעה מהעתון (בעמוד 119) ו**כתבו**: מה הפעיה של תושבי שכונת הותיקים "גיל עמל"?
 2. בידיעה מובאות עבדות ודעות.
 - א. העתיקו שני משפטים שהם עבדה.
 - ב. העתיקו שני משפטים שהם דעה.

בעקבות למוד הפרק

גנות רבות וקטנות או פרק אחד גדול?

1. באחד הישובים הציעו לבטל את הגנות הקטנות שבאזורי המגורים ולהקים במקומן פרק גדול במרכז הישוב, ולשם גיעו כל התושבים. **הביעו דעתכם**: מה להעדיף – פרק אחד גדול או גנות צבוריות באזורי המגורים? (ראו תרשימים א' ו-ב').
2. הציגו נמוקים **משכנעים** למציעי ההצעה.

מָה תִּלְמָדוּ בַּפֶּרֶק זֶה?

1. עַל הַמַּחְסוֹר בַּמַּיִם וְהַשְׁפָּעָתוֹ עַל הַיִּשׁוּב וְעַל הַמְּדִינָה.
2. עַל פְּתֻרֹנוֹת שׁוֹנִים לְחִסּוֹן.

בְּשָׁנִים הָאֲחֵרוֹנוֹת בְּיִשְׂרָאֵל וּבַמְּדִינֹת אֲחֵרוֹת בְּעוֹלָם נּוֹצְרָה בְּעֵינָה קִשָּׁה שֶׁל מַחְסוֹר בַּמַּיִם הַנֶּגֶר בְּגִלְל יְרִידָה בְּמִסְפַּר יְמֵי הַגֶּשֶׁם וּבְכַמּוּיּוֹת הַגֶּשֶׁמִּים וּבְגִלְל הַתַּחֲמָמוֹת בְּדוֹר הָאֶרֶץ.
הַמַּחְסוֹר בַּמַּיִם יוֹצֵר מִשְׁבֵּר מַיִם קִשָּׁה הַמִּתְבַּטֵּא בַּפְּחוֹת מַיִם זְמִינִים לְצָרְכֵים הַשׁוֹנִים שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם, שֶׁל הַחַי וְהַצּוֹמֵחַ וּבִסְכָּנָה לְהַמְשִׁיךְ קִיּוּמוֹ שֶׁל הַיִּשׁוּב הַטָּבֵעִי.

כְּתוּצָאָה מִיְרִידָה בְּכַמּוּיּוֹת הַמְשַׁקְעִים יוֹרֵד **גְּבֵה מַפְלֵס מִי הַכִּנֶּרֶת**, שֶׁהִיא מֵאֲגֵר הַמַּיִם הַגָּדוֹל בְּיִשְׂרָאֵל. הַבְּעֵיָה הִיא שְׁמֵי הַכִּנֶּרֶת מְזַרְמִים בְּצִנּוּרוֹת הַמּוֹבִיל הָאֶרֶצִי לְיִשׁוּבִים רַבִּים, אֲבָל מִנְּגֵד, הַמֵּאֲגֵר אֵינוֹ מִתְמַלֵּא מִחֲדָשׁ בְּשָׁנִים שֶׁל מַעוֹט גֶּשֶׁמִּים. כְּמוֹ כּוֹ, כְּאֲשֶׁר יוֹרֵד גְּבֵה הַמַּיִם נּוֹצֵר זְהוּם, דָּגִים וְצִמְחֵי מַיִם מִתִּים. בְּעִיּוֹת אֵלֶּה מְשַׁפִּיעוֹת עַל אִסְפֻּקַת הַמַּיִם שֶׁל הַמְּדִינָה.

הַכִּנֶּרֶת וְיִשׁוּבֵי הָאָזוֹר

מַחְסוֹר: חֶסֶר, כְּמוֹת לֹא מִסְפִּיקָה, גֶּרֶעוֹן. מַחְסוֹר נּוֹצֵר כְּאֲשֶׁר יֵשׁ פֶּעַר (הַבְּדֵל גָּדוֹל) בֵּין הַרְצוֹנוֹת שֶׁל הָאֲנָשִׁים וְהַיְלָדִים לְבֵין הַכַּמּוּיּוֹת וְהַמְשָׁאֲבִים הַקִּיָּמִים. לְמִשְׁלִ: כְּאֲשֶׁר רוֹצִים לְקַנּוֹת דְּבַר מָה חִיוֲנִי אֲבָל אֵין דִּי כֶסֶף כְּדִי לְקַנּוֹת אוֹתוֹ – נּוֹצֵר מַחְסוֹר.

מִשְׁבֵּר: מַצָּב סְכָּנָה, מַצָּב קִשָּׁה וּמִסְכָּן.

סוֹכֵב טָבֵעִי: הַמְרַחֲבִים הַפְּתוּחִים הַכּוֹלְלִים אֶת כָּל הַמְקוֹמוֹת שֶׁבְּנֵי אָדָם לֹא שָׁנוּ, לֹא בָנוּ אוֹ פָתְחוּ, לְמִשְׁלִ: חוֹפֵי יָם, יַעְרוֹת, אֲזוּרִים שֶׁל צִמְחִיָּה לֹלֵא הַתְעַרְבוֹת הָאָדָם, מְקוֹי מַיִם פְּתוּחִים, כְּמוֹ: נְהָרוֹת וּנְחָלִים, אֲגָמִים וַיָּמִים, הָרִים וּגְבָעוֹת לֹא מִיִּשְׁבִּים.

הַמּוֹבִיל הָאֶרֶצִי: מַפְעֵל הַמַּיִם הַגָּדוֹל בַּמְּדִינַת יִשְׂרָאֵל, שֶׁשּׂוֹאֵב מַיִם מִהַכִּנֶּרֶת, שֶׁהִיא מֵאֲגֵר הַמַּיִם הַגָּדוֹל בַּמְּדִינָה, וּמַעֲבִיר אוֹתָם בְּמַעְרֶכֶת צִנּוּרוֹת לְיִשׁוּבִים רַבִּים לְאֶרֶץ וּלְרַחֲבָה שֶׁל הַמְּדִינָה.

משאבים: אוצרות טבע שונים שאפשר לנצל אותם. מים הם משאב טבע חשוב וחיוני.

מפלס: שטח אפקי בגובה מסוים. מפלס הכנרת הוא גובה פני המים של הכנרת.

1. **ספרו** מה ידוע לכם על **משבר המים** בישראל ועל הפעילויות שנעשות בישוב שלכם כדי לצמצם את הנזקים.
2. **ספרו** מה ידוע לכם על הכנרת, שהיא משאב המים העקרי של מדינת ישראל.
3. כדי להעשיר את הידע וללמוד על הפעילות של משאב המים הגדול של המדינה, ועל הפעיה של ירידת מפלס מי הכנרת, **חפשו מידע במקורות שונים**, למשל: באנציקלופדיה, באינטרנט – בגוגל. חפשו ערכים: כנרת, משבר המים, בכתבי עת (ירחונים) כמו "מסע אחר" ו"טבע וארץ" ובספרים שונים, כולל ספר הלמוד שלכם במדעים.
4. **בדקו את המידע החדש** בהשוואה למה שספרתם (בתשובה לשאלה 2): **מה תשנו?** האם יש מה להוסיף ולהרחיב?

התמודדות הישוב עם משבר המים

קראו את הידיעה שהתפרסמה במקומון של אחד הישובים (בעמוד 125), בשנת תשס"ט, 2009 **וענו** על השאלות בהמשך.

קטע מהמוביל הארצי

השנה תצמצם העיריה את שתילת המדשאות והפרחים העונתיים

עקב המשבר במשק המים במדינה, מתכננת העיריה לנקוט כמה צעדים כדי לחסוך במים.

עובדי מחלקת הגנון התחילו להשקות את הגנות העירוניות במים מטהרים שמביאים במכליות ממכון הטהור של העיריה. מחלקת הגנון בעיריה פונה אל התושבים בבקשה לא להשקות את הגנות והמדשאות במים שפירים בשעות היום אלא רק בשעות הלילה כדי לחסוך במים.

תשס"ט, 2009

באורי מלים ומשגים

מים מטהרים: מי קולחין
(מים שאינם לשתיה – אלו
מי שפכים), שעוברים
תהליך מיוחד של טהור
והשבה לצרכי השקיה.
מכון טהור: מקום שבו
אוגרים את מי השפכים של
הישוב ובאמצעים מיוחדים
מטהרים אותם ומאפשרים
להשתמש בהם להשקיה.

מים שפירים: מים
נקיים ממקורות שונים
ואיכותם טובה. אלו מים
הראויים לשתיה, לרחצה
ולהשקיה.

נושאים למחשבה ולדין

1. בישוב היו אנשים שהתנגדו להחלטה. התארגנו לשתתף קבוצות: כל קבוצה תציג נמוקים בצד ונמוקים נגד.
2. הציגו נמוקים משכנעים. יותר מנמוק אחד.

חלון מידע

מאין מגיעים המים לברזים בישוב שלכם?

בְּיִשׁוּבִים שׁוֹנִים בְּמִדְיָנָה מְקַבְּלִים מִים שְׁפִירִים מִמְקוֹרוֹת שׁוֹנִים:

- יִשׁוּבִים רַבִּים מְאֹד מְקַבְּלִים מִים מִהַכְנָרָת בְּאֻמָּצְעוֹת הַמּוֹבִיל הָאֶרֶצִי וּמִמְקוֹרוֹת הִירְקוֹן.
- יִשׁוּבִים רַבִּים שׁוֹאֲבִים מִים מִבְּאֵרוֹת מְקוֹמִיּוֹת שֶׁנֶּחְפְּרוּ עַל מִי תְהוֹם.
- יֵשׁ יִשׁוּבִים שֶׁשׁוֹאֲבִים מִים מִמַּעֲיָנוֹת וְנִחְלִים הַמְצוּיִים בְּסָבִיבָתָם.
- יִשׁוּבִים מְעַטִּים מִתְּפִילִים מִי יָם וּבְכָךְ מִשְׁתַּמְשִׁים פָּחוֹת בְּמִי הַכְנָרָת, בְּבְּאֵרוֹת אוֹ בְּמַעֲיָנוֹת הַמְגִיעִים אֲלֵיהֶם.

בְּאֵר: חֲפִירָה בְּעֵמֶק הָאֲדָמָה עַד שֶׁמְגִיעִים לַמִּים (מִי תְהוֹם). אֵת הַמִּים שׁוֹאֲבִים בְּאֻמָּצְעוֹת מִשְׁאֲבָה חֲשֵׁמְלִית הַמַּעֲלָה אוֹתָם אֶל פְּנֵי הָאֲדָמָה לְמִתְקֵן מִיָּחָד. מִשֵּׁם מַעְבְּרִים הַמִּים בְּצִנּוֹרוֹת לְבֵתֵי הַתּוֹשְׁבִים.

מִי תְהוֹם: מִים הַנִּקְוִים עַל שִׁכְבַּת סֵלַע אֲטוּמָה בְּעֵמֶק הָאֲדָמָה.

הַתְּפִלָּת מִי יָם: תְּפִל – חֶסֶד טַעַם, לֹא מְלוּחָה. הַתְּפִלָּה הִיא פְתוּחַ טֶכְנולוֹגִי שֶׁבּוּ מִפְּרִידִים אֵת הַמֶּלַח מִהַמִּים וְעַל יְדֵי כָךְ הַמִּים הַמְתַּקְבְּלִים לֹא מְלוּחִים, אֶלָּא הֵם מִים טוֹבִים לְהִשְׁקִיָּה וּלְשִׁמוּשׁ בֵּיתִי.

מְקוֹרוֹת הִירְקוֹן: מִי מַעֲיָנוֹת הִירְקוֹן הֵם מְקוֹר לְשִׁאִיבַת מִים וְהַעֲבָרָתָם בְּצִנּוֹרוֹת לְיִשׁוּבִים.

למענבים

1. מָהֵם מְקוֹרוֹת הַמִּים שֶׁל יִשׁוּבְכֶם (בְּאֵרוֹת, מִי הַמּוֹבִיל הָאֶרֶצִי, אוֹ אֲחֵרִים).
2. אִם בְּיִשׁוּב שֶׁלְכֶם שׁוֹאֲבִים מִים מִבְּאֵרוֹת אוֹ מִמַּעֲיָנוֹת – בְּרִירוֹ פִּיצָד מִתְבַּצְעִים הַדְּבָרִים וְכֹתְבוֹ עַל כָּךְ.
3. הַשִּׁיגוֹ מִידַע עַל הַתְּפִלָּת מִי יָם וְכֹתְבוֹ מָהֵם יִתְרוֹנוֹת הַהִתְפָּלָה.

פיצד מתמודדים עם המודעות לחסכון במים וכיצד מבצעים זאת?

באחד הישובים פרסמו הוראות ועצות לתושבים כיצד לחסוך במים בבתיהם במשך היממה. כאן מובאות כמה מההצעות.

פתיכה

1. התבוננו באיורים: בכל איור הוראות ועצות לחסכון במים. פתבו נכון/לא נכון:

נגב: האזור הדרומי במדינת ישראל. מזג האוויר בו חם ויבש יותר מאשר בצפון הארץ ובמרכזה ולכן התאדות המים גבוהה יותר.

להבים: ישוב קהלתי ליד העיר באר שבע.

טהור: נקוי יסודי בחמרים שלא משאירים לכלוך וזהום.

שפכים: מי ביוב.

מחזור: מחזירים מוצר או חמר שהשתמשו בו לשמוש חוזר. כך ממחזרים את מי הביוב למים שטובים להשקית גנות.

מים מושבים: מים ששמשו לרחצה ולכביסה. מטהרים אותם ומשקים בהם גנות. משיכים אותם בחזרה לשמוש.

2. הציעו דרכים נוספות לחסכון במים בביתכם או בבית הספר.

3. הפנסו לאתר ישובכם באינטרנט:

א. אתרו את מחלקת המים.

ובדקו אם יש שם הוראות

והנחיות לחסכון במים.

ב. אם יש הוראות והנחיות,

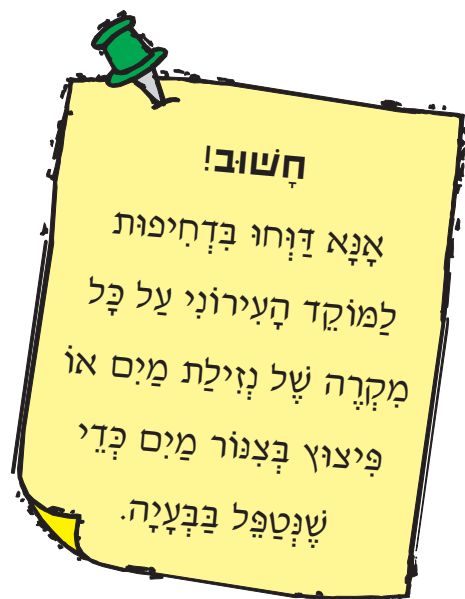
העתיקו אותן.

ג. בדקו מה אתם יכולים לישים

כבר ממחר בבית הספר.

4. דווחו על כל פעלה של חסכון

שהצלחתם לבצע.

פתחה שהתפרסמה בעתון, ביוני 2009

בישוב להבים שבנגב הצפוני הכפל מספר הגנות בשנתים האחרונות.

המועצה המקומית הקימה מכון טהור ומשתמשת במים מושבים

(ממחזרים) לצורך השקית הראות הירקות.

בזמן שרשויות רבות בישראל ובנגב בפרט, מיבשות גנות

צבוריות, הכפילו ביישוב להבים את מספר הגנות. בשנת 2003

הוקם בלהבים מכון טהור למים ובאמצעות המים המושבים

להבים הוא ישוב ירק.

פתרון אחר לבעיית המחסור במים והשקית גנות בקיץ

נושאים למחשבה ולדין

- יש עוד דרכים להשגת מים בזמן של מחסור, שלא מהמקורות הטבעיים הקיימים, כמו הפנרת, בארות או נחלים. האם ידוע לכם מהן? אם כן, ספרו על כך.
- קראו על פתרון אחר למחסור במים בפתבה (בעמוד 126) מהעתון והביעו דעתכם.

בעקבות למוז הפרק

ערכו השוואה בין השמוש במים שפירים לשמוש במים מושבים להשקית גנות. סרטטו טבלה ובה תכתבו את התבחינים להשוואה. זכרו להתייחס להבטים שונים של שמוש במים כפי שלמדתם וקראתם.

הגנת הסביבה וטפוחה בשוב שלכם

מה תלמדו בפרק זה?

1. על החק להגנת הסביבה.
2. על פעלות להגנת הסביבה הטבעית והבנויה בשוב שלכם.
3. על מחזור פסלת בשוב ועל תרומתו להגנת הסביבה.

שאלות למחשבה ולדין

1. מדוע צריך להגן על הסביבה ומפני מי להגן עליה?
2. מה ידוע לכם על פעלות להגנת הסביבה בשוב שלכם?

חלון מידע

הסביבה בשוב שלכם

- הסביבה היא מרחב גדול או קטן, טבעי או בנוי ממעשה ידי האדם, פתוח או סגור, קרוב אלינו או רחוק מאתנו.
- יש סביבות רבות מאוד ושונות זו מזו, למשל:**
- **סביבות של שטחים פתוחים טבעיים**, כמו חוף ים, מדבריות, נהרות, אגמים. עמקים ומישורים, נער או חרש, הרים מיערים או חולות.
 - **שטחים פתוחים מעשי ידי האדם**, כמו שטחי חקלאות שמגדלים בהם מטעים, פרידים, חטה או כותנה.
 - **סביבות שהן ישובים עירוניים וישובים כפריים**, יש סביבות שבהן גרים בני אדם ויש סביבות שבהן מוצרים מוצרים במפעלים.

פְּתִיבָּה

1. **כְּתִבּוּ** אֵילֵינוּ סְבִיבוֹת פְּתוּחוֹת טְבָעִיּוֹת יֵשׁ בִּישׁוּב שְׁלָכֶם אוֹ בְּסִבִּיבְתוֹ. **הַעֲזֵרוּ** בְּהַסְבֵּר שְׁבַחֲלוֹן הַמִּידַע "הַסְבִּיבָה בִּישׁוּב שְׁלָכֶם".
2. **בְּחַנּוּ** אֶת הַסְבִּיבוֹת הַשּׁוֹנוֹת בִּישׁוּב שְׁלָכֶם וְתִנּוּ **צִיּוֹן** לְמַדַּת הַטְּפוּחַ בָּהֶן. **נִמְקוּ**.
3. אִם יֵשׁ מִפְּגָעִים, **צִיּוֹנוּ** מָה אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת כְּדִי לְסַלֵּקֵם וְלִיצוֹר סְבִיבָה שְׁנָעִים לַחַיּוֹת בָּהּ.

הצעה לחק הגנת הסביבה

בישיבות הכנסת העלתה הצעה לחק הגנת הסביבה.

"מטרתו של חק זה להגביר את המודעות להגנה על הסביבה, ולחייב רשויות צבוריות לשקל שקולים סביבתיים לשם ממוש הזכות לסביבה נאותה, למניעה ולצמצום של מפגעים סביבתיים, לשפור איכות החיים והסביבה ולשמירה על המערכות האקולוגיות ועל מגון המינים, למען הצבור ולמען הדורות הבאים."

כתיבה

1. העתיקו מ"ההצעה לחק הגנת הסביבה" את המלים המצינות מה על הרשויות הצבוריות לעשות במסגרת החק.
2. מדוע חשוב לשמור על סביבה נאותה?
3. הזכרו במקרה שבו פגעו בסביבה הטבעית. כתבו מה היה המפגע ואיזה נזק נגרם?
4. קראו את ההגדים ומינו אותם בטבלה: להגדים שמתארים מפגעים ונזק לסביבה, לבני האדם ולמגון המינים; ולהגדים שמתארים מניעת נזק לסביבה ולמגון המינים:

מפגעים ונזק לסביבה	מניעת מפגעים ונזק
דגמה: א. נערים נסעו בטרקטורון על חוף הים.	

רשויות צבוריות: מוסדות צבור, ראשי עיריות וראשי ישובים.

השלכות: פעלות או ארועים שיקרו בעתיד עקב פעלה שתתבצע בהנה.

נאותה: טובה, ראויה.

מערכות אקולוגיות: כל המרכיבים הקיימים בסביבה מסימת (התנאים הטבעיים – קרקע, מים, אויר ובעלי החיים והצמחים), שיש ביניהם יחסים הדדיים (הם משפיעים אלה על אלה ומשפעים אלה מאלה). לדגמה: אל הנחל מגיעים בעלי חיים לשתות ועל גדת הנחל ובתוכו גדלים צמחים המשמשים מזון לבעלי חיים אחרים.

אקולוגיה: מלה לועזית, ופרושה: אקו – סביבה, לוגיה – תורה, מדע. ביחד: מדע הסביבה, חקר הסביבה.

מגון המינים: סך כל המינים של בעלי החיים והצמחים בעולם. יש מינים רבים ומגוונים מאוד.

הדורות הבאים: קבוצות הגיל שיוולדו לכם וילידים שלכם. דור נחשב ל-30 שנה. סבים וסבתות, הורים, ילדים – הם 3 דורות.

באורי מלים ומשגים

מפגעים: פעלות או מצבים
שגורמים לנזקים ופוגעים
בסביבה ובאיכות החיים, כמו
רעש חזק, זיהום אוויר ומים.

א. נערים נסעו על חוף הים בטרקטורונים באזור ההטלה של צבי הים.

ב. בל"ג בעומר הדליקו מדורה על מגרש שהוכן לכך.

ג. בפנסת חוקקו חק שאסור לקטף פרחי בר.

ד. מי השופכין של הישוב זרמו לנחל.

ה. ילדים הביאו גזם של עצים למדורת ל"ג בעומר שנתן להם מאגף הנוי בישוב.

ו. ילדי בית הספר הקימו שובבי קנון לבז האדם.

ז. הכביש החדש אמור להסלל באמצע שמורת האירוסים.

ח. בעת שביתת עובדי התברואה

לא פנו את פחי האשפה במשך שבוע.

ט. תושבי הרחובות במערב העיר התנגדו להקמת תחנת רכבת גדולה בסביבתם.

5. חפשו בעיתונים ובמקומונים ידיעות וכתבות שנוגעות להגנת הסביבה בישוב שלכם או בישובים השכנים. צרפו למחברתכם ועקבו מה קורה במשך הזמן עם הפעיה.

6. הציעו כיצד אתם יכולים להגן על הסביבה בישוב, ונסו ליישם את הצעתכם.

1. **הפנסו** לאתר של ישובכם **וחפשו מידע** על פעילות של המשךד להגנת הסביבה.
2. **כתבו** על שתי פעילות שהם עושים.
3. אם אין בישוב שלכם משךד של הגנת הסביבה, **חפשו** באתר של המשךד להגנת הסביבה הארצי מידע על פעילות שונות **וכתבו** על אחת מהן.

רמש: חרק, ברבים חרקים.
יהלכון: ילכו. בשפת התנ"ך
נכתב על האניות שהן
מהלכות בים. בימינו אומרים
שהאניות מפליגות בים.

ממקורות היהדות

"בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את האדם הראשון נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן ואמר לו: ראה מעשי כמה נאים ומשבחים הם וכל מה שבראתי, בשבילך בראתי תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי שאם קלקלת אין מי שיתקן אחריך".

(קהלת רבה, ז יג)

"זה הים גדול ורחב ידיים שם רמש ואין מספר חיות קטנות עם גדלות: שם אניות יהלכון לויתן זה יצרת לשחק בו".

(תהלים פרך קד, פסוקים כה-כו)

פרוש הפסוק: יש די מקום לבעלי חיים בים ולבני אדם ולפעלויותיהם. שפע בעלי החיים המיוחדים הוא עולם הטבע הזכאי לחיים משלו והוא יכול להתקיים ביחד עם בני האדם ללא הפרעה כלשהי.

"וכי תבאו אל הארץ ונטעתם כל-עץ מאכל –"

(ויקרא פרך יט, פסוק כג)

אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: אף על פי שתמצאו אותה מלאה כל טוב לא תאמרו נשב ולא נטע, אלא היו זהירים בנטיעות, כשם שנכנסתם ומצאתם נטיעות שננטעו אחרים, אף אתם היו נוטעים לאחרים.

(מדרש תנחומא, קדושים, ח)

למענינים

1. בספר קהלת רבה יש אזהרה ברורה. העתיקו למחברת את האזהרה והסבירו מדוע מזהירים.
2. קראו את ההצעה לחק הגנת הסביבה בעמוד 130 וצינו מה הקשר בינו לבין הפסוקים ממקורות היהדות.

מחזור פסלת ממחזרים ומרויחים

באחד הישובים החליטו ליום פעילות שבה ילמדו את התושבים המענינים בכך למחזר שאריות מזון וגזם, בנוסף למחזור פסלת ביתית.

הם פרסמו בעתון המקומי הודעה על קיום סדנה, שבה יסבירו וינדיגו לתושבים כיצד למחזר שאריות מזון וגזם מהגנה לקומפוסט. הקומפוסט ישמש לדשון הגנה. התושבים ירויחו והסביבה תרויח.

באורי מלים ומשלים

מחזור נצול פסלת וגרוטאות
לשמוש מחדש לאחר עבוד.
לדגמה: בקבוקים ושקיות
מפלסטיק, נייר עתון

קומפוסט: זבל המיצר
מצמחים ומשאיות מזון.
הקומפוסט משמש לזבול
הגנה.

גזם: צמחים שגזמו אותם.
בעלי הגנות מפנים את הגזם
מחוץ לחצרות הבתים.

דשן: חומר (זבל) לטיוב
והשכחת הקרקע והצמחים.
החקלאים מדשנים את
השדות.

- שְׁלַחַן הַמַּחֲשֵׁב

- מִתְקֵן לְאִסוּף בְּקִבּוּקֵי פְּלִסְטִיק לְמַחְזוֹר

בְּעִקְבוֹת לַמּוֹד הַפָּרֶק

1. הַמְשַׁפְּטִים וְהָאִיּוֹרִים הַבָּאִים מִבְּטָאִים חֲשִׁיבָה סְבִיבָתִית.
הַתְּאִימוּ בֵּין הַמְשַׁפְּטִים לְבֵין הָאִיּוֹרִים: (הַתְּאִימוּ בֵּין אוֹת לַמַּסְפָּר).

א. הַכֹּל בְּטֶבַע קָשׁוּר בְּכֹל.

1.

2.

ב. בְּזִבּוֹז הַיּוֹם – מְשַׁמְעוּ
מַחְסוֹר בְּעֵתִיד.

3.

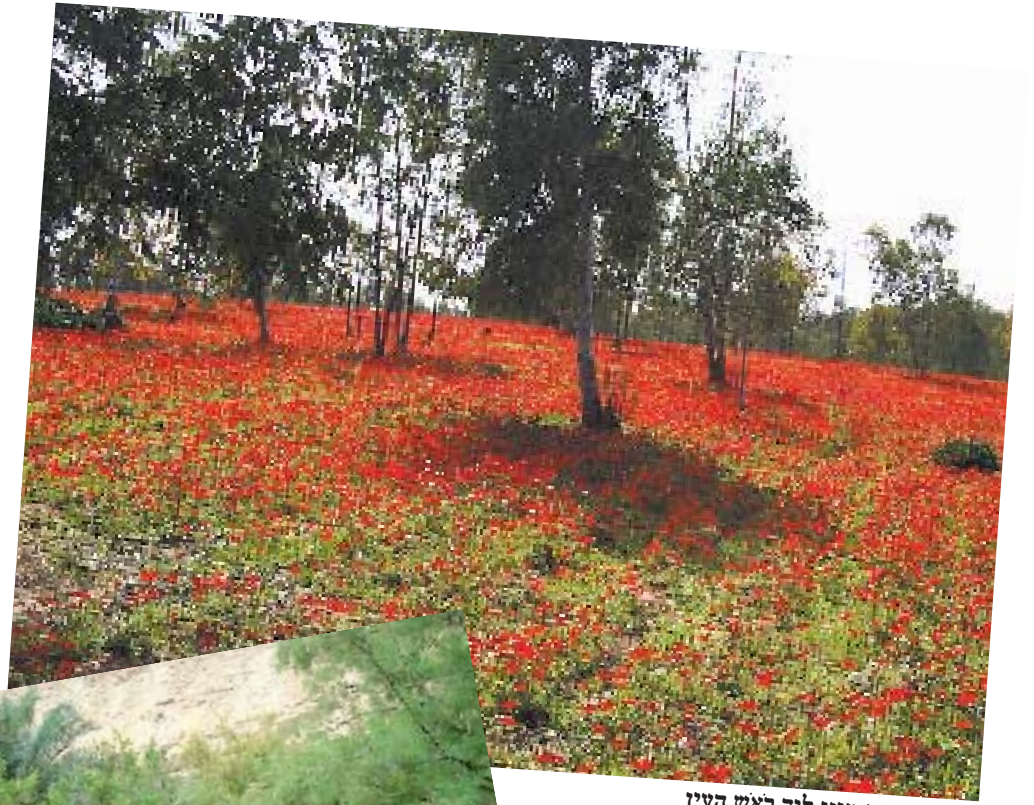
ג. הַשְׁקָעָה בַּהוֹזָה – תִּשָּׂא פְּרִי
בְּעֵתִיד.

4.

ד. הָאָדָם מְשַׁפִּיעַ עַל הַסְּבִיבָה,
מְשַׁפֵּעַ מִמֶּנָּה וְאַחֲרָאִי
לְתוֹצְאוֹת פְּעֻלוֹתָיו.

2. בָּחֵרוּ בְּשָׁנֵי מִשְׁפָּטִים מִבֵּין הָאֲרָבָעָה וְהַכִּינּוּ פָּרְסִים לְרַעֲיוֹנוֹת
הַמִּבְעִים בָּהֶם. אֲפָשָׁר בִּכְתָב אוֹ בְּצִיּוֹר.

שָׂדֶה פָּרָחִים מוֹגֵן לִיד רֹאשׁ הָעִין

שְׁמוֹרֶת טָבַע בְּאֶזְרוֹר יַם הַמֶּלֶחַ

יב. הרשות המקומית ומוסדות הצבור למען התושבים

מה תלמדו בפרק זה?

על הרשות המקומית של הישוב (כמו: עירייה, מועצה מקומית, מועצה אזורית או ועד הישוב) ועל תפקידיה ופעולותיה למען התושבים ועל קשרי הגומלין בינה לבין התושבים.

ההודעה

בכל יום בשובו מבית הספר, מוציא עדו את דברי הדאר

מהתבה, 'אולי פעם אחת

גם אני אקבל מכתב? חושב

עדו. גם היום הוא הוציא

את הדאר ובין המכתבים

וההודעות להוריו הוא ראה

הודעה מהעירייה. הוא היה

סקרן מאוד, לכן הציץ וראה

שמודיעים מהעירייה להוריו,

שעליהם לרשם את אחותו מרב לגן ילדים עירוני.

כשנכנס לביתו שאל את אמו: "מה הקשר של העירייה לגן

הילדים של מרב? הרי אתם מחליטים לאיזה גן היא תלך

ולא העירייה." אמו התבוננה בהודעה והראתה לעדו שהיא

נשלחה מאגף החינוך בעירייה, האגף שאחראי לגנים העירוניים

לילדים מגיל ארבע עד גיל שש. "כך היה גם כשאתה היית

בגיל הגן," אמרה. "תפקידי העירייה שהיא הרשות המקומית

שלנו, לתת שירותים שונים לתושבי העיר, לפתח אותה וליצור

באורי מילים ומשגים

רשות: שלטון, מוסד מסודר
לנהל מסגרת צבורית.

השם רשות נגזר מהמלה ראש,
פלומר: האנשים העומדים
בראש הישוב, מנהלים את
כל הנוגע לחיי התושבים,
ודואגים להתפתחות הישוב
בתחומים רבים.

הרשות המקומית: היא ארגון
שתפקידו לתת שירות לתושבי
הישוב.

תנאים טובים לחיי התושבים בעיר שלנו. בין היתר עליה
לדאג לחינוך הילדים ולרשום כל הילדים בגנים
מתאימים."

עדו נעץ באמו מבט שהעיד על חסר הבנה:
"למה הכוונה 'שרותים שונים'?" שאל.
באותו הרגע צלצל פעמון הדלת והשיחה
נפסקה.

נושאים למחשבה ולדין

1. מה התשובה או ההסבר שתתנו לעדו?
2. מה ידוע לכם על **הרשות המקומית** שלכם? אילו שירותים היא נותנת לתושבים?

בכל ישוב במדינת ישראל, יהודי, ערבי ודרוזי יש רשות
מקומית שהיא ארגון העומד בראש הישוב – עיר או כפר.
הרשות המקומית אחראית לענייני הישוב ותושביו כלפי
הממשלה, שהיא השלטון המרכזי במדינה. ההחלטה אם
ישוב עירוני הוא עיר נקבעת לפי מספר התושבים.

כתיבה

1. **הזכרו וכתבו** על מצב שבו היה לבני משפחתכם קשה עם
בעלי תפקידים ברשות המקומית שלכם, למשל: עם אנשים
במחלקת החינוך או עם בעלי תפקידים האחראים על שפור
פני הישוב.

על רשויות מקומיות במדינת ישראל

בכל ישוב יש רשות מקומית

בישובים עירוניים גדולים נקראת הרשות עיריה. לדגמה: בפרים
כמו רמת גן, שדרות, אם אל-פחם, כפר סבא, חולון, קרית שמונה,
סכניו, בית שאן, חדרה, ערד, מודיעין,
אריאל, דלת אל פרמל, רהט.

בישובים עירוניים קטנים שאינם

קבוץ או מושב, הרשות נקראת מועצה
מקומית, לדגמה: בנימינה, ירוחם,
כפר כנא, קצרין, כפר יונה, עיפלין או
שלומי, פקיעין.

בישובים פריים כמו מושב, קבוץ

או ישוב קהלתי נקראת הרשות ועד

הישוב או הנהלת הישוב ויש ישובים

שבהם הרשות נקראת מזכירות, למשל: בקבוצים – כפר הנשיא,
קום, ראש הנקרה, עין הנציב, או יטבתה. במושבים – כפר
הרוא"ה, כפר יהושע, אביבים, בית יוסף, בית לחם הגלילית, או
עין יחב. בישובים קהלתיים – להבים, הררית, אורנית, בית אל,
אלון שבות, עפרה.

למספר ישובים פריים
וקהלתיים יש מועצה
אזורית, כמו: עמק חפר,
הגלבע, לכיש, תמר,
שומרון, בסתן אל מרג',
משגב.

באורי מלים ומשגים

מועצה אזורית: רשות צבורית
המשרתת אזור גדול שבו
נכללים ישובים פריים קטנים
(קבוצים ומושבים, פריים
וישובים קהלתיים).

כְּתִיבָה

1. בין הישובים שֶׁבְּרָשִׁימָה נִמְנוּ שְׁמוֹת שֶׁל יְשׁוּבִים יְהוּדִים וְיְשׁוּבִים עֲרָבִים וְדְרוּזִים. **הַסְבִּירוּ** מִדּוּעַ הִגְדַּרְתָּ הָרְשׁוֹת הַמְּקוֹמִית זֶהָ לְכָל הַיְשׁוּבִים?
2. לְאַחַר שֶׁקָּרַאתָם אֶת הַמִּידָע, **צִיְנוּ** לְאִיזוֹ קְבוּצָה שָׁנָךְ הַיְשׁוּב שֶׁלָּכֶם. מֵהִי הָרְשׁוֹת הַמְּקוֹמִית שָׁלוֹ?
3. **הוֹסִיפוּ** שְׁנֵי שְׁמוֹת שֶׁל יְשׁוּבִים, יְהוּדִים, עֲרָבִים וְדְרוּזִים, הַשְּׂכָנִים לְיְשׁוּבְכֶם, אוֹ כָּאֵלּוּ שֶׁאַתָּם מְכִירִים, שֶׁהָרְשׁוֹת הַמְּקוֹמִית שֶׁלָּהֶם שׁוֹנָה מִשֶּׁלָּכֶם אוֹ זֶהָ לְשֶׁלָּכֶם. תּוֹכְלוּ לְחַפֵּשׁ בַּגּוּגֵל בְּאִינטֶרנֶט אֶת הַמִּנְחִים: עָרִים בְּיִשְׂרָאֵל, מוֹעָצוֹת מְקוֹמִיּוֹת, מוֹשָׁבִים, קְבוּצִים, יְשׁוּב קִהְלָתִי, מוֹעָצָה אֲזוּרִית.

חֲלוֹן מִידָע

רְשׁוּיֹת מְרָפְזִיּוֹת וְרְשׁוּיֹת מְקוֹמִיּוֹת

בְּמִדְיַנַת יִשְׂרָאֵל יֵשׁ רְשׁוּיֹת מְרָפְזִיּוֹת הַדּוֹאֲגוֹת לְכָל אֲזָרְחֵי הַמִּדְיָנָה, לְתוֹשְׁבֶיהָ וְלַיְשׁוּבֶיהָ.

חֲבָרֵי הַכִּנְסֶת הֵם **הָרְשׁוֹת הַמְּחֻקְקוֹת, לְדָגְמָה:** בִּכְנֶסֶת חוֹקְקוֹ חֵק חֲנוּךְ חוֹבָה.

שָׂרֵי הַמְּמַשְׁלָה וְכָל הָעוֹבְדִים בְּמִשְׁרָדֵי הַמְּמַשְׁלָה הֵם **הָרְשׁוֹת הַמְּבַצְעֹת**, לְדָגְמָה: שָׂרֵי הַחֲנוּךְ וְעוֹבְדֵי מִשְׁרַד הַחֲנוּךְ דּוֹאֲגִים לְבִתֵּי הַסֵּפֶר בְּמִדְיָנָה וּלְכָךְ שֶׁכָּל הַיִּלָּדִים יִלְמְדוּ מִגֵּן יִלָּדִים וְעַד הַתִּיכּוֹן. הֵם מְכִינִים תִּכְנִיּוֹת לַמּוֹדֵים וּמְמַמְנִים אֶת מַעֲרַכַת הַחֲנוּךְ.

בניין כנסת ישראל בירושלים שבו פועלים חברי הכנסת שהם הרשות המחוקקת. הם מחוקקים חקים.

נבְּחָרִי הַצָּבוּר בְּרָשׁוֹת הַמְּקוֹמִית וְתַפְקִידָם

רָשׁוֹת מְקוֹמִית הֵיא הַנְּהָלָת הַיָּשׁוּב וְחִבְרִיָּה הֵם נִבְּחָרִי הַיָּשׁוּב
שֶׁנִּבְּחָרוּ לְתַפְקִידָם זֶה.

חִבְרִי הַנְּהָלָת הַיָּשׁוּב נִבְּחָרִים עַל יְדֵי הַתּוֹשָׁבִים בְּבַחֲרֹת
דְּמוֹקְרָטִיּוֹת אַחַת לְחֹמֶשׁ שָׁנִים. הֵם מֵיַצְּגִים אֶת הַתּוֹשָׁבִים
בְּדִיוּנִים וּבַפְעִילוֹת שֶׁל הַנְּהָלָת הַיָּשׁוּב.

תַּפְקִיד נִבְּחָרִי הַצָּבוּר לְרָשׁוֹת הַמְּקוֹמִית :

- נִבְּחָרִי הַיָּשׁוּב הֵם הָרָשׁוֹת הַמְּחֻקָּקֶת בַּיָּשׁוּב. הֵם מְחַקְקִים
חֻקִּים הַנוֹגְעִים לַיָּשׁוּב וּלְתוֹשְׁבָיו וּמְפָרְסָמִים אוֹתָם. הַחֻקִּים
נִקְרָאִים: חֻקֵּי עֶזֶר עִירוֹנִיִּים.

● פְּעֻלוֹת לְמַעַן

יְשִׁיבַת הַנְּהָלָת הַיָּשׁוּב

תּוֹשְׁבֵי הַיָּשׁוּב, הֵם
מְקִימִים קֶשֶׁר עִם
הַתּוֹשָׁבִים וְאַחֲרָאִים
לְפָתוּחַ הַיָּשׁוּב
מִהֶבְטִים שׁוֹנִים.

בְּאוּרֵי מַלִּים וּמִשְׁוֹנִים

בַּחֲרֹת דְּמוֹקְרָטִיּוֹת: כָּל
תּוֹשְׁבֵי הַיָּשׁוּב מִגִּיל 17
בוֹחֲרִים בְּאֶפֶן חֲפָשִׁי וְחֲשָׂאִי
אֶת הָאֲנָשִׁים שֶׁיֵּיצְגוּ אוֹתָם
בְּרָשׁוֹת הַמְּקוֹמִית.

דְּמוֹקְרָטִיָּה: שְׁלֹטוֹן הָעָם
(מִיֻּנִּית: דְּמוֹס - עַם, קְרִטָּה
- שְׁלֹטוֹן; בִּיּוֹן הַחֵל לְפַעוֹל
לְרֵאשׁוֹנָה שְׁלֹטוֹן דְּמוֹקְרָטִי).

נִבְּחָרִי הַצָּבוּר: הָאֲנָשִׁים
שֶׁהֵצִיגוּ מַעֲמָדוֹת לְשֵׁרָת
בְּתַפְקִיד חִבְרִי מוֹעֶצַת הַיָּשׁוּב
וְנִבְּחָרוּ עַל יְדֵי הַתּוֹשָׁבִים.

בַּחֲרִיהַ חֲשָׂאִית: כָּל אַחַד
וְאַחַת בּוֹחֲרִים מֵאַחֲרֵי מְחִיצָה
הַמַּסְתִּירָה אוֹתָם מֵעֵין הַצָּבוּר.
אִישׁ אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּמָה בָּחָרוּ.

- **החלטה** על הקמת מוסדות צבור למען התושבים, ארגון פעילות תרבות וספורט למען ילדים ובני נער, מבגרים ואזרחים ותיקים

(גמלאים – אנשים מבגרים שפרשו מעבודתם בשל גילם).

- **החלטה על גבה תקציב** הרשות המקומית

ונלקתו למחלקות השונות לפי סדרי עדיפות, כמו: לחנוך, לתרבות, לפתוח אזורים חדשים, לפתוח פרק או גני צבור.

- **החלטה על גבה המסים** שהתושבים ישלמו.
- **תכנון הישוב – תכנון ופתוח תשתיות**, כמו: תכנון אזורים בניה חדשים, פתוח שטחים חדשים, שפור אתרים ומבנים קימים, פתוח דרכי תחבורה,

תכנון בתי ספר חדשים וגני צבור, תכנון מערכות המים והביוב, תכנון מערכות הכבישים, המדרכות והחניונים, פתוח תשתיות תקשורת.

- **אחריות** לאגפים או למחלקות או לועדות של הרשות המקומית, והבטחת מתן שירות לתושבי הישוב על פי ההחלטות.

חק עזר עירוני: חק שמחוקקת הרשות המקומית בקשר לשוב ולתושביו. החק חייב להיות מאשר על ידי חברי מועצת הרשות המקומית ועל ידי שר הפנים (במקרה שנדרש אשור).

חקי עזר עירוניים הם החקים שמחייבים רק את הרשות ואת תושבי הישוב.

- **פעילויות** שונות למען איכות הסביבה בִּישׁוּב לְשִׁפּוּר אִיכוּת החיים של התושבים בְּחַיֵּי הַיּוֹם-יוֹם וְלַעֲתִיד, לְמַעַן הדורות הבאים.

משחק תפקידים

1. **התארגנו** לקבוצות קטנות וְכָל קבוצה תִּיצֵג אֶת הַנְהָלַת הישוב.
2. כָּל קבוצה **תבחר** באחת מההחלטות שהחליטו נבְּחָרֵי הַצְבוֹר (ראו בעמוד 143).
3. **שוחחו** על נושא אחד שחשוב לָכֶם וְלִישׁוּב שְׁלָכֶם (מהרשימה שבעמוד 143) והציעו דרכים לִישֵׁם אוֹתוֹ.

כיצד פועלת הרשות המקומית?

בְּכָל רְשׁוּת מְקוֹמִית יש **בְּעָלֵי תַּפְקִידִים** האחראים לנהל את עניני הישוב ולתת שירות לתושבים. **נבְּחָרֵי הַצְבוֹר מחוקקים חקים** ומקבלים החלטות למען התושבים והישוב.

בְּרְשׁוּת הַמְקוֹמִית עוֹבְדִים **בְּעָלֵי תַּפְקִידִים שְׂמִבְצָעִים** אֶת ההחלטות ונותנים שירות לתושבים בְּכָל הַשָּׁנָה.

בְּעָלֵי הַתַּפְקִידִים – נבְּחָרֵי הַצְבוֹר וְעוֹבְדֵי הַרְשׁוּת הַמְקוֹמִית – הֵם אֲנָשִׁים שׁוֹנִים: נָשִׁים וְגִבּוֹרִים, תושבים וְתִיקִים וְעוֹלָם חֲדָשִׁים, מְבֻגָּרִים וצִעִירִים.

לפניהם דְּגֻמָּה לַחֲלוּקַת הַתַּפְקִידִים בְּרְשׁוּת מְקוֹמִית אַחַת.

באורי מלים ומשלים

חָקִי עוֹר עִירוֹנִיִּים: חָקִים שֶׁהָרְשׁוּת הַמְקוֹמִית מְחַקֶּקֶת לִישׁוּב.

אֲכִיפָה: מְמוּשׁ וִישׁוּם הַחֵק אוֹ הַתְקַנָּה בְּכַח.

תְּרָשִׁים חֵלְקַת תַּפְקִידִים בְּרִשּׁוֹת מְקוֹמִית

**ראש הרשות המקומית
(ראש עירייה או מועצה)**
אחראי על נהול הישוב ומרכז את דיוני
מועצת הישוב

**חברי מועצת הרשות, מועצת העירייה,
או המועצה המקומית**
דנים בנושאים שונים הקשורים לתושבים
ולישוב - מחוקקים חסי עזר עירוניים
מקבלים החלטות ומעבירים אותן לבצוע
לעובדי הרשות המקומית

עובדי הרשות המקומית
נותנים שירותים לתושבים,
הרשות מארגנת במחלקות או אגפים

מחלקות ואגפים שמתאימים לצרכי הישוב. לדוגמה:
חנוך ותרבות, שפור פני הישוב, תשתיות, מים ותיבונה, בטחון, כספים,
תברואה, משפטים, הנדסה, נער, ספורט, גנון.

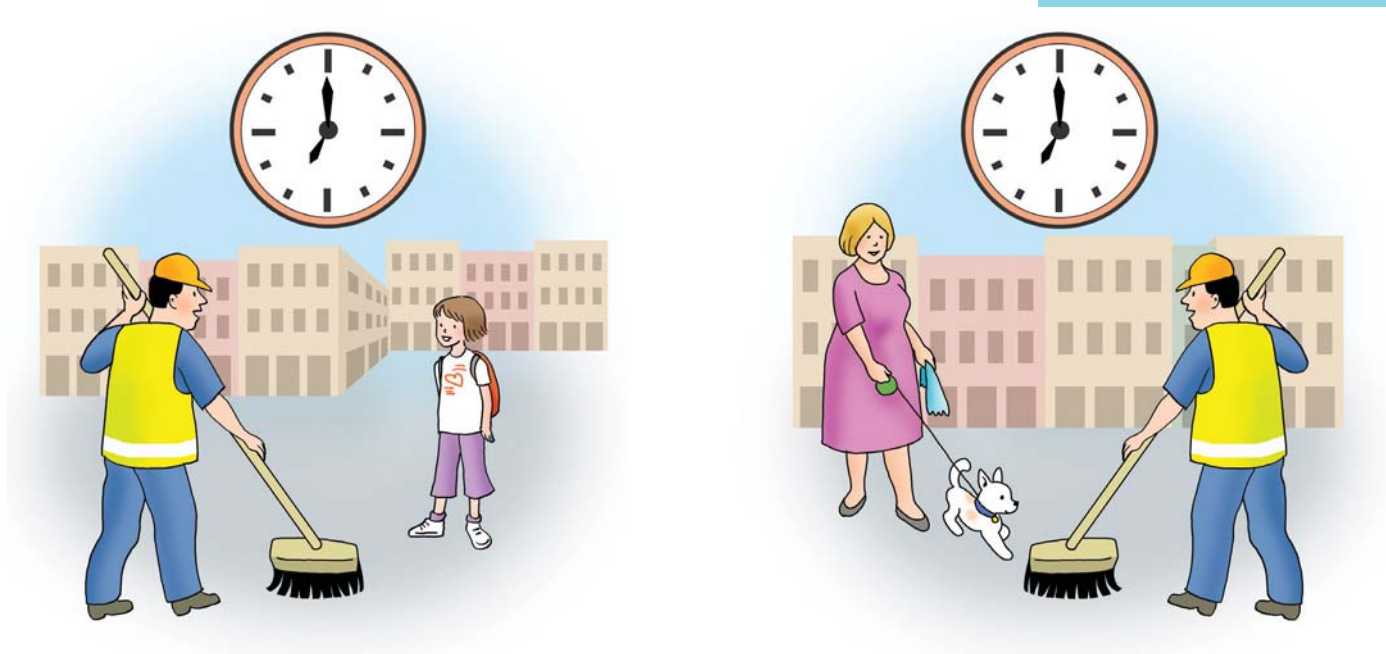
מקרא

נבחר היצבור לרשות המקומית

עובדי הרשות המקומית

כמה דגמאות לתפקידי מבצעי ההחלטות

- **מתן שרות לתושבים** בתחומים שונים, למשל: נקיון, הדברת מזיקים, בטחון, חנוך משלים, פעילות תרבות, שירותי דת, סיוע לקשישים ולנכים, טפוח הצומח ביישוב.

- **אכיפת חקי העזר** השונים שחוקקו, למשל: לאסור על שיטוט כלבים ללא בעליהם ולקנוס את הבעלים; למנוע הפרעת הסדר באזורי המגורים בשעות הלילה המאוחרות.
- **בצוע ההחלטות** שהחליטו עליהן נבחר הישוב, למשל:
החלטות בתחום **תרבות וחנוך** – קיום אירועי ספורט ושובבים בכל שנה, ארגון אירועים לכלל התושבים בחגים, קיטנות לילדים בחפשה.
החלטה בתחום **הבניה ביישוב ופתוח רשת תחבורה** יעילה למען התושבים; החלטה בתחום **איכות הסביבה ומים**, למשל: הקמת מכון לטהור מי קולחין, בדיקת איכות מי השתיה באפן קבוע ושפורם במקרה הצורך.

מי מחליטים ומי מבצעים פְּרָשׁוֹת המקומית?

פְּתִיכָה

1. **קראו את ההסבר על הרשות המקומית ועל פעולותיה למען התושבים בעמוד 144.**

2. **סרטוט טבלה כמו בדגמה וכתבו לכל פעלה:**
מי מחליט ומי מבצע – נבחר הרשות המקומית או עובדי הרשות המקומית? העזרו בדגמה.

מי מחליט ומי מבצע?

הקמת בית ספר חדש	נבחר הרשות המקומית
טפוח גן צבורי ביישוב	עובדי הרשות המקומית
כמה מסים ישלמו התושבים (גבה הארנונה) לפי גודל הדירה	
גבית המסים	
רסוס מקור מים עם יתושים	
הקמת מבני צבור, מועדון לגמלאים, בית כנסת	
החלטה על ארועי יוגל הישוב	
קביעת מקום הספסלים בגן הצבורי וברחובות	
ארגון חגיגות היוגל ובחירת המופעים	
הטלת קנס לבצעלי פלבים ללא רצועה וסימן	
חלוקת סכך לסככות לתושבי הישוב	
החלטה על השקית הגנים הצבוריים במים מושבים	
סמון מעברי חציה	

3. **הסבירו** בַּמָּה שׁוֹנָה תַּפְקִיד חֲבֵרִי מוֹעֵצַת הַיָּשׁוּב הַנִּבְחָרִים מִזֶּה שֶׁל עוֹבְדֵי הַמוֹעֵצָה בַּיָּשׁוּב?

הַפָּגְנָה

בַּעֲקֻבוֹת לַמּוֹד הַפָּרָק

1. **כַּתְּבוּ תַארוֹר מְקָרָה שֶׁבּוֹ תַצְבִּיעוּ עַל הַקָּשָׁר שֶׁל הַתּוֹשָׁבִים עִם הָרְשׁוֹת הַמְקוֹמִית. אַתֶּם יְכוּלִים לַחֲבֹר מֵהַדְמִיוֹן אוֹ לַתַּאֲר מְקָרָה שֶׁיִּדוּעַ לָכֶם.**

חורֶשֶׁה בְּעִיר שְׁמִטָּח אֶגֶף הַגִּינוֹן

הקשרים בין התושבים לבין הרשות המקומית

האזרחים פונים לרשות המקומית – והרשות המקומית פועלת למען האזרחים – תושבי הישוב.

קשרי הגומלין בין התושבים לבין הרשות המקומית

תפקיד נבחר הרשות המקומית ועובדיה הממנים	תפקיד התושבים
נמצאים בקשר עם התושבים ונותנים שירות לתושבים בכל יום, יוזמים פעילויות למען התושבים ולרווחתם	בוחרים את הנבחרים לרשות המקומית (פעם בכל חמש שנים)
אוכפים את החקים העירוניים על מי שלא התנהגו בהתאם על ידי אזהרה, הטלת קנס, או הזמנה לדיון משפטי	מתנהגים על פי החקים העירוניים
מקשיבים לפניות הצבור, בודקים את תלונה או הבקשה ובהתאם נענים להן, מסבירים ומציעים פתרונות חלופיים כאשר לא יכולים להענות	פונים באופן ישיר אל בעלי התפקידים הנבחרים והממנים בבקשות שונות, למשל: בקשה לעזרה, תלונה או בקרת, הצעות לשנוי, הבצעת תודה על טפול ראוי
שומעים, קוראים ומגיבים בהתאם לבקרת	מעבירים בקרת או תשבות באופן ישיר או בכמפי על פעילות הנבחרים או העובדים ברשות המקומית באמצעות: כלי התקשורת (עתונים, רדיו, טלוויזיה קהלתית, אינטרנט), או מכגינים

באורי מלים ומשגים

הפגנה: דרך שבה האזרחים מביעים דעתם ומתנגדים להחלטות של רשויות השלטון. לקיום הפגנה צריך רשיון מהמשרה. יש הפגנות שבהן מביעים תמיכה ועידוד.

1. הַסְבִּירוּ לִילָדִים צְעִירִים מִכֶּם אֶת הַמִּשְׁפָּט: קִשְׁרֵי גּוּמְלִין בֵּין הָרְשׁוֹת הַמְּקוֹמִית לְבֵין הַתּוֹשָׁבִים.
2. קְרָאוּ אֶת שְׁנֵי הַקְּטָעִים הַבָּאִים וַעֲנוּ עַל הַשְּׁאֵלוֹת שֶׁבְּסוֹף כָּל אֶחָד מֵהֶם.

הַהִבְטָחָה שֶׁלֹא קִיָּמָה

בְּרָחוֹב קָטָן אֵין עֲצִים רַבִּים וְהַדְּיָרִים מְחֻכָּמִים וּמִצְפִּים שֶׁבִּקְצָה הָרָחוֹב בְּמִגְרֵשׁ הַשָּׁמַם, תִּתְגַּשֵּׁם הַבְּטָחַת הָעִירִיָּה לָהֶם: לִפְנֵי כָּמָה שָׁנִים הִבְטַח לָהֶם גֵּן צְבוּרֵי קָטָן, כִּדִּי שִׁיחֶיָּה מְקוֹם שֶׁבוּ יִנוּחוּ וַיִּבְלוּ הַיְלָדִים וְהַשְׂכָּנִים.

אוּלָּם, בְּבִקָּר אֶחָד הַפְּרָעָה מְנוּחַת דְּיָרֵי הָרָחוֹב, כְּשֶׁטְרַקטוֹר גָּדוֹל וְצָהָב נִכְנָס אֶל הַמִּגְרֵשׁ הָרִיק בְּרַעַשׁ גָּדוֹל וּלְלֹא שְׁהִיּוֹת הִחֵל אֶת הַשֵּׁטַח לְחַפֵּר וּלְחַצֵּב.

נִעֲזְרוּ מִשְׁנַתֶּם הַדְּיָרִים וַיִּצְאוּ לָרָחוֹב: "מָה מִתְרַחֵשׁ כָּאֵן?" תָּמָהּ וַשְּׁאֵלוּ, "מָה עוֹשִׂים? הֲאֵם מְקִימִים אֶת הַגֵּן כְּמִתְכַּנֵּן?"

"אֵיזָה גֵּן?" תָּמָהּ הַטְּרַקטוֹרִיסֵט הַשֶּׁקֶדָן, וְהוֹסִיף: "לֹא מְקִימִים כָּאֵן גֵּן, גַּם לֹא נוֹטְעִים עֲצִים. כָּאֵן מְקִימִים מִגְרֵשׁ חֲנִיָּה לְקוֹנִים שֶׁמִּגִּיעִים לְמִרְכָּז הַקְּנִיּוֹת הַקְּרוֹב."

הַשְּׁתוּמְמוֹ הַדְּיָרִים וְאָמְרוּ זֶה לָזֶה: "זֶה לֹא בִּסְדֵּר, אֵין לָזֶה סְלִיחָה, אִידֹ: בְּעִירִיָּה שֶׁכָּחוּ אֶת הַבְּטָחָתָם:

'בְּמִגְרֵשׁ הָרִיק יוֹקֵם גֵּן, יִשְׁתְּלוּ עֲצִים וְשִׁיחִים, וַיִּבְנוּ יִתְקִינוּ מִתְקַנֵּי מִשְׁחָקִים עֲבוּר יְלָדֵי הַתּוֹשָׁבִים'!?"

מִיד הִחֲלִיטוּ לְכַתֵּב מִכְתָּב לְעִירִיָּה, לְשָׂאֵל מָה קָרָה, וְכַמוּבֵן, לְהַתְּלוֹן עַל הַהִבְטָחָה שֶׁלֹא קִיָּמָה.

א. מה דעתכם: למי כדאי להם
לפנות בעירייה? נמקו את תשובתכם
(העזרו בטבלת קשרי הגומלין בעמוד
151).

ב. המליצו להם כיצד לפנות לעירייה,
נסחו את פניתם.

כלב, רצועה ופקח

מרים יצאה אל הפרק לטייל עם כלבה חומי.
הפרק גדול, חשבה, וחומי יוכל לרוץ ללא מחסום ורצועה מבלי
להפריע.

חומי רץ, קצת נבח, ואחרי צפור קטנה קפץ.
לפתע, ממקום בלתי נראה, פקח של העירייה צץ.
הוא חבש כובע עם סמל מיחד ובקש ממרים שתעצור מיד.
אמר הפקח: "מדיע הכלב ללא מחסום על פיו וללא רצועה?
עליך לשלם 300 שקל קנס לעירייה."
מרים הפתעה ואמרה: "אכן עסק ביש, אבל הרי לא הפרענו
לאיש. הפרק ריק מאדם, וגם חומי כלב טוב ולא פרוע."

"בבקשה, אדוני הפקח, פיון שאין הפרעה, אולי תוותר על הקנס והפעם תסלח."

שאל הפקח: "אינך קוראת שלטים? אינך יודעת שצריך לשמור על החקים?"

השתוממה מרים ואמרה: "היכן השלט? היכן ההוראה? אין כאן דבר, אפילו לא אנשים ואף לא ילדים, רק הפלג, אני וכמה צפורים."

א. הציגו שני טענות: טעון לזכותו של הפקח וטעון שמתנגד לדבריו.

ב. מה דעתכם: מי צודק – הפקח או מרים?

למי פונים האזרחים? מי יתן מענה?

כתיבה

1. התבוננו בתרשים כיצד פועלת הרשות המקומית, בעמוד 145 ובשיקמה בעיות ונושאים המעסיקים תושבים שונים (בעמוד 153).

2. סרטטו טבלה כמו זו וכתבו את שם הבעיה או הנושא. צינו לאיזו מחלקה יפנו התושבים בעת הצורך.

הבעיה או הנושא	המחלקה אליה יפנו התושבים

בָּעִיּוֹת וְנוֹשָׁאִים הַמַּעֲסִיקִים תּוֹשָׁבִים שׁוֹנִים

א. בָּרְחוּב יֵשׁ מִכֶּת יְתוֹשִׁים, הֵם

מִטְרִידִים וְעוֹקְצִים.

ב. בִּקְשָׁה לְנִטְיַעַת עֵצִים לֵיד מְגֶרֶשׁ

הַחֲנִיָּה בָּרְחוּב.

ג. תּוֹדָה עַל פְּעֻלוֹת קִיטָּנוֹת הַקִּיץ

שֶׁל הַיְלָדִים.

ד. תּוֹשָׁבִים חֲדָשִׁים רוֹצִים לָרֶשֶׁם

אֶת יְלָדֵיהֶם לְבִתֵּי הַסֵּפֶר בִּישׁוּב.

ה. מְגֶרֶשׁ הַחֲנִיָּה בָּרְחוּבֵנוּ מְלַכְלָד וְאִין

מְנָקִים בְּזִמָּן.

ו. תּוֹדָה עַל פְּנוּי מְהִיר שֶׁל הָעֵץ שֶׁנִּפְל וְחָסַם אֶת

הַכְּבִישׁ.

ז. הָעֵרְכָה וְתּוֹדָה עַל אֲרֻגוֹן אֲרוּעֵי פוּרִים בִּישׁוּב

3. **אֶסְפּוּ** מִידַע מִמְּקוֹמוֹנִים בִּישׁוּב שְׁלָכֶם – בְּמִדּוֹר הַמִּכְתָּבִים

וּמֵאַתֵּר הָאִינטֶרנֶט שֶׁל הַישׁוּב עַל הַנוֹשָׂאִים הָאֵלֶּה: הָעֵרְכָה

וְאַמִּירַת תּוֹדָה, תְּלוּנוֹת, בָּעִיּוֹת אוֹ בִּקְשׁוֹת שֶׁל תּוֹשָׁבִים לָרְשׁוֹת

הַמְּקוֹמִית. כְּתִבוּ פְּנִיּוֹת שְׁמִינְצָגוֹת תְּחוּמִים שׁוֹנִים.

בְּחִירוֹת לְרִשּׁוֹת הַמְּקוֹמִית

בְּמִדְיַת יִשְׂרָאֵל בּוֹחֲרִים הַתּוֹשָׁבִים אֶת נְצִיגֵיהֶם לְמוֹעֶצַת הַיָּשׁוּב.

חֲבָרֵי הָרִשּׁוֹת הַמְּקוֹמִית בּוֹחֲרִים עַל יְדֵי הַתּוֹשָׁבִים בְּבִחִירוֹת דִּמּוֹקְרָטִיּוֹת אַחַת לְחֲמֵשׁ שָׁנִים. הֵם מֵיַצְּגִים אֶת הַתּוֹשָׁבִים בְּדִיוּנִים וּבִפְעִילוֹת שֶׁל הָרִשּׁוֹת הַמְּקוֹמִית.

נושאים למחשבה ולדין

לוח בחירות

- יש אנשים בִּישׁוּב שְׂטוּעָנִים שֶׁהַבְּחִירוֹת הֵן בְּזָבוּז וְצָרִיךְ לְמַנּוֹת הַנְּהָלָה מְרֻכָּזִית לַיָּשׁוּב.
1. מָה דַעְתְּכֶם עַל אֲמִירָה זוֹ? בְּאִילוֹ נְמוּקִים הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה יְכוּלִים לְהַשְׁתַּמֵּשׁ?
2. מָהֶם הַנְּמוּקִים בְּעַד בְּחִירַת נְצִיגִים?

3. מָה דַעְתְּכֶם? הַצִּיגוּ אוֹתָהּ בְּבִרּוּר וְנִסּוּ לְשַׁכְנַע אֶת שְׁנֵי הַצָּדָדִים.

בְּמִי לִבְחֹר?

בְּמִדְיַת שְׂבָה הַשְּׁלֵטוֹן דִּמּוֹקְרָטִי יֵשׁ מְפָלְגוֹת. כָּל מְפָלְגָה מַצִּיגָה בְּפָנֵי הַבּוֹחֲרִים מַצָּע וּבּוֹ כְּתוּבִים רַעֲיוֹנוֹתֶיהָ וּמִסְרֻתֶיהָ וְכֵן הַתְּכַנְיּוֹת לְבָצוֹעַ אִם וְכֹאשֶׁר הִיא תִבְחַר לְהַנְהִיג אֶת הַיָּשׁוּב אוֹ אֶת הַמִּדְיָנָה.

בְּבִחִירוֹת דִּמּוֹקְרָטִיּוֹת

תּוֹשָׁבֵי הַיָּשׁוּב וְאַזְרָחֵי הַמִּדְיָנָה בּוֹחֲרִים בְּאֶפֶן חוֹפְשִׁי אֶת נְצִיגֵיהֶם לְרִשּׁוֹת הַמְּקוֹמִית אוֹ לְכִנְסֶת יִשְׂרָאֵל כְּדִי שְׁיִנְהֲלוּ אֶת חַיֵּי הַיָּשׁוּב וְתּוֹשְׁבָיו אוֹ אֶת הַמִּדְיָנָה וְאַזְרָחֶיהָ.

בְּאִוְרֵי מַלִּים וּמִשְׁגִּים

מְפָלְגָה: קְבוּצָה מְאֻרְגֶּנֶת שֶׁל אֲנָשִׁים שֵׁישׁ לָהֶם רַעֲיוֹנוֹת וְתַכְנִיּוֹת וְהֵם מַעֲנִינִים לְהַשְׁפִּיעַ וּלְהַבְחִיר לְרִשּׁוֹת הַיָּשׁוּב אוֹ הַמִּדְיָנָה.

הבּוֹחֲרִים קוֹרְאִים אֶת הַמַּצָּע, שׁוֹמְעִים אֶת דְּבָרֵי הַמַּעֲמָדִים
וּמִתְלַבָּטִים בְּאִיזוֹ מַפְלָגָה לִבְחֹר.

דְּגֻמָּה לְתַעֲמוּלָה שֶׁל שְׁתֵּי מַפְלָגוֹת בְּבַחֲרֹת לְרִשּׁוֹת הַיָּשׁוּב

מַפְלָגַת הִירְקִים – לְמַעַן אִיכוֹת סְבִיבָה

וְאִיכוֹת חַיִּים בִּישׁוּב

הַצְבִּיעוּ בְּעֵדְנֹנוּ כִּי לָנוּ חֲשׂוּבָה הַסְבִּיבָה וְחֲשׂוּב שְׁתִּיבָה

אִיכוֹת חַיִּים בִּישׁוּב!

אָנוּ קוֹרְאִים לְכָל הַתּוֹשְׁבִים שְׁאִיכוֹת הַחַיִּים וְהַסְבִּיבָה

חֲשׂוּבָה לָהֶם לְהַצְבִּיעַ בְּעֵדְנֹנוּ!

מפלגת תושבים למען דו־קיום בין כל תושבי הישוב

אנו מפלגה שחבריה מיצגים את כל התושבים בישובנו:
דתיים ושאינם דתיים, צעירים וגמלאים, עולים חדשים
וותיקים, נשים וגברים, נכים ובעלי מגבלות.
אנחנו נפעל למען כלם.

אנו קוראים לכל התושבים שהיחסים בין התושבים
בישובנו חשובים להם – הצביעו בעדנו!

מפלגה של כלם

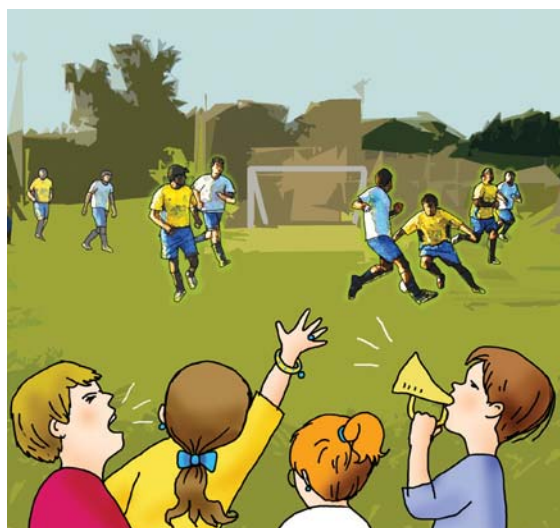
כתיבה

1. בעד איזו מפלגה מהשתים שהציגו את המצע תצביעו? למה?
2. **פיצד לדעתכם** צריכים תושבי הישוב, שאינם מסכימים עם פעולות של ראשי הרשות המקומית לנהג? מה הם יכולים לעשות? **הביאו דגמה** מארוע שקרה בישוב שלכם.

קראו את תאורי המקרים וענו על השאלות

1. אפרת שאלה: "למה צריך לפצל את התפקידים ברשות המקומית? למה יש באלה שמחליטים ומחוקקים חקים ויש אחרים שמבצעים את ההחלטות? אני מחליטה להכין שעורים בצברים ואני גם מבצעת את ההחלטה".
הסבירו לאפרת את ההבדל.
2. באחת הערים הציעה מנהלת אגף החנוך לראש העיריה לבנות בית ספר שילמדו בו בעקר תלמידים מצטיינים בספורט. ההצעה הובאה לישיבת מועצת העיר ולא התקבלה.
א. מדוע לדעתכם היה על מנהלת אגף החנוך להעביר את ההצעה לראש העיר והוא העבירה למועצת העיר?
ב. בשכונת מגורים בשוב פנו התושבים לראש המועצה המקומית ולחברי המועצה המקומית שיבטלו את החלטתם לבנות מגרש טניס במגרש הריק שבשכונה.
ג. מדוע פנו התושבים אליהם ולא אל מהנדס העיר?
ד. **הסבירו**, למה נבחרו הצבור מחליטים עבור התושבים?

ראשי הרשות המקומית בעבר וכיום

מה תלמדו בפרק זה?

1. על הנצחת ראשי ישובכם בעבר וכיום.
2. על רחובות, מוסדות וגנים בישוב הנקראים על שמם של אישים שונים.

כתיבה

1. השיגו מידע על ראשי הרשות המקומית מהעבר ועד היום וארגנו אותו על פי השנים שבהן כהנו.
2. אתרו במפת ישובכם שמות רחובות ומוסדות צבור על שם ראשי הישוב.

רחובות ומוסדות צבור על שם

בישובים, בעיריות ובקשויות מקומיות נוהגים לקרוא לרחובות ולמוסדות צבור על שם אישים וראשי הישוב בעבר ובכך להנציח את שמם ופעלם למען הישוב והמדינה. כאן מצגת דגמה אחת של: **כפר סבא**.

בכפר סבא הנצח שמו של ראש העיר **זאב גלר** שנבחר לראש העיר השלישי של כפר סבא ופעל בין השנים 1965-1983. על שמו נקראו רחוב גלר, מתנ"ס על שם זאב גלר וגן צבורי בשם גן זאב. בעת כהנתו טפח זאב גלר את מערכת החינוך בעיר באפן מיוחד, פתח את התרבות, ובזמנו הוקם בית יד לבנים עם היכל תרבות גדול, הוקמו מתנ"סים בשכונות והעיר גדלה והתפתחה מאוד. זאב גלר נהג

לבקר מדי יום ששי את המאשפזים בבית החולים מאיר וכמו כן, קבל באפן אישי כל משפחה חדשה שהגיעה לעיר.

כתיבה

1. **התבוננו** בגב המפה שלכם ו**כתבו** שמות של רחובות, שכונות, מוסדות צבור וארגונים בשוב שלכם, שמנציחים אישים וארגונים שפעלו למען המדינה והישוב.
2. **מדוע** קים בשובים רבים רחוב בשם "רחוב הרצל", רחוב "בן גוריון"?

בְּעֵקֶבּוֹת לַמּוֹד הַפָּרֶק

1. בְּאַחַד הַיָּשׁוּבִים הַתִּנְגְּדוּ לְהַחֲלִיף אֶת שֵׁם רְחוּב הָעֶצְמָאוֹת לְרְחוּב עַל שֵׁם אִישִׁיּוֹת מְכֻרָת.
כְּתִבּוּ נְמוּקִים מְשַׁכְּנָעִים לְהַתְנַגְּדוֹתֵם וְנְמוּקִים מְשַׁכְּנָעִים בְּעַד הַהַחֲלָטָה.
2. **הַתְּבוּנָנוּ** בְּמַפֶּת יָשׁוּבְכֶם וְהַכִּינוּ רְשִׁימָה שֶׁל נושָׂאִים שׁוֹנִים שְׁעַל שָׂמָם נִקְרָאִים רְחוּבוֹת. **הַחֲלִיטוּ** עַל שְׁמוֹת הַתְּבַחֲיָנִים. (דְּגֻמָּה: מְקוֹמוֹת בְּאַרְץ, עֲצִים).
3. **שַׁחֲקוּ** בְּמִשְׁחָק תַּפְקִידִים: אַתֶּם חֲבֵרֵי הַנְּהִלָּת הַיָּשׁוּב. **דוֹנוּ** בְּנושָׂא מִסָּפִים, **הַבִּיעוּ** דְּעוֹת בְּעַד וְנִגְד וְהַצְבִּיעוּ בְּסוֹף הַדִּיוֹן.

יְשִׁיבַת הַנְּהִלָּת הַיָּשׁוּב

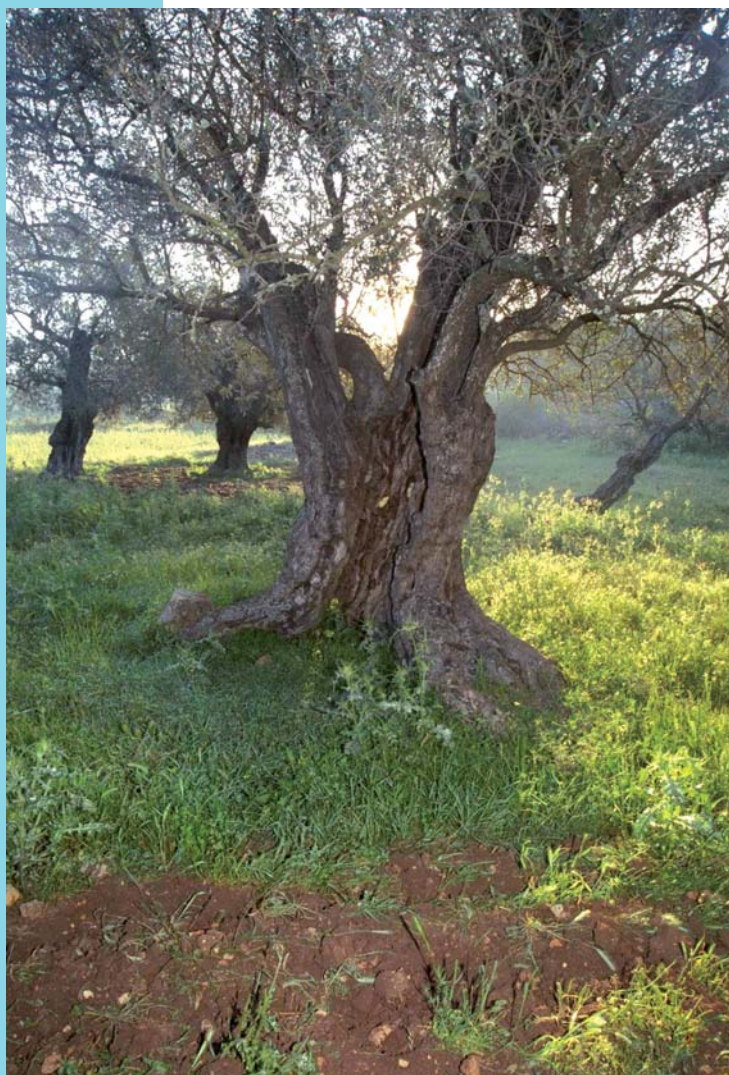

מה תלמדו בפרק זה?

1. על חשיבותם של החקים שהרשות המקומית מחוקקת.
2. על חקי המדינה לעמת חקים מקומיים.
3. על דרכי אכיפת החקים.

חקיקת חקים בִּישׁוּב

נבחרו הצבור שִׁפְרָשׁוֹת
המקומית מחליטים החלטות
שונות וביניהן הם מחוקקים
חקי עֵזֶר עירוניים שונים.
הם **דָּנִים** בבצירות בִּישׁוּב
ובצורך לחוקק חקים
חדשים. לאחר הדיון
בהצעה לחק מסוים הם
מַצְבִּיעִים על ההחלטה, ולפי
הרב – **מֵאֲשָׁרִים אֵת הַחֶק**.
את החק מעבירים לאשור
משדד הפנים (משדד של
הממשלה). לאחר האשור
של שר הפנים **מִפְרָסְמִים**
את החק ברבים כדי שכל
התושבים ינהגו על פיו.

עץ הזית הוא עץ מוגן

דגמה: בכפר סבא חוקקו חק

האוסר לכרת או לעקור עצים שנטעו לפני 50 שנים ומעלה.

הסבות להחלטה לחוקק חקי עזר הן שונות

כמה סבות:

- יש סבות שנובעות מהצורך של תושבי הישוב, לדגמה: מניעת רעש בפעילות המנוחה.

בית לשמור

- יש סבות שנובעות מצרכי הרשות המקומית, לדגמה: שמור בתים בפעילות חשיבות לשוב.

- יש סבות שנובעות מבעיות וסוגיות שקשורות לשוב ולמדינה. לדגמה: חסכון במים.

כתיבה

- הציעו סבות נוספות לחקיקת חקים בישוב שלכם.
- מה לדעתכם השני בין חקי מדינה לחקים ישוביים – חקי עזר עירוניים?
- קראו את המידע על חקי מדינה ועל חקי עזר עירוניים. (בעמוד הבא). ערכו טבלה משוה וארגנו את המידע על פי תבחינים שתחליטו עליהם.

באורי מלים ומשגים

אכיפה: ממוש החק
והפעלתו.

מהם חקי המדינה ומי אוכף אותם?

חקי מדינה הם החקים שחברי הכנסת מחוקקים עבור כל אזרחי המדינה ותושביה, והם מחייבים את כל האזרחים והתושבים במדינה.

המדינה אוכפת את החקים באמצעות משטרה, בתי משפט ורשויות שונות.

לדגמה: חק חנוך חובה שבו כל הילדים במדינה חייבים ללמד בבתי ספר. המדינה אוכפת את החק על ידי הקמת בתי ספר והצבת מורים לתלמידים.

מליאת הכנסת בירושלים, שהיא בית המחוקקים.

חקי העזר העירוניים מתפרסמים
 באתר של השלטון המקומי
 ובאתרים של הרשויות
 המקומיות באינטרנט.
 לפניכם דגמה לחק עזר מהעיר:
 אור יהודה.

החק ארץ וכאן הובאו פרטים אחדים בלבד.

חק עזר לאור יהודה (הגנה על הצומח), תשכ"ו-1966

פורסם: ק"ת 1847, תשכ"ו (3.3.1966), עמ' 1024
 בתקף סמכותה לפי סעיפים 22, 32 ו-42 לפקדת המועצות המקומיות, מתקינה המועצה המקומית
 אור יהודה חק עזר זה:

הגדרות

1. בחק עזר זה -

"המועצה" - המועצה המקומית אור יהודה;

"ראש המועצה"

"צמח" - עץ, שתיל, שיח, נצץ, פריחה, פרח או עשב, הנטוע או הצומח ברחוב או בגן, או כל חלק מהם;
 "גן" - גן צבורי, חרשה או שדרה, גנה שהמועצה אחראית בעד החזקתה, וכל מקום אחר ברשות
 הרבים שצמחים נטועים או צומחים בו, בין שהוא גידור ובין שאיננו גידור;
 "רחוב" - רחוב, רחבה, כפר ומגרש שבבעלות המועצה, וכל מקום צבורי, הנמצאים בתחום
 המועצה.

פגיעה בצמחים ברשות הרבים

לא יעקר אדם צמח ברחוב או בגן, לא ישחיתו, לא יגדעו, לא ישמידו ולא יסיר ממנו
 את קלפתו, לא יקטף ממנו פירות או פרחים, לא יתלש ממנו ענפים או עלים, לא ידרוך
 עליו ולא יזיקו באפן אחר, אלא ברשות ראש המועצה ולפי הוראותיו.

ענשים

העובר על הוראה מהוראות חק עזר זה, דינו - קנס 600 שקלים חדשים* ובמקרה
 של עברה נמשכת, דינו - קנס נוסף 24 שקלים חדשים* בעד כל יום שבו נמשכת
 העברה לאחר שנמסרה לו עליה הודעה בכתב מאת ראש המועצה, או לאחר הרשעתו
 בדין.

* נתאשר.

ו' בשבט תשכ"ו (27 בינואר 1966)

מרדכי בן פורת

חיים משה שפירא

ראש הרשות המקומית

שר הפנים

עצים בפרק

כתיבה

קראו את החק וַעֲנוּ עַל הַשְּׁאֵלוֹת:

1. **מדוע לַדַּעְתְּכֶם יֵשׁ הַגְּדֵרוֹת שֶׁל מְשָׁגִים בַּפְּתִיחַ לחק?**

2. **צִיֵּנוּ:** כִּיצַד מִתְכַּוֶּנֶת הָעִירִיָּה לְאַכֹּף אֶת הַחֶק?

3. **זֶהוּ וְצִיֵּנוּ:** מִי חָתוּם עַל הַחֶק? מִדּוּעַ?

4. **פְּרִטוּ:** מָה יִקְרָה לָמִי שֶׁלֹּא יִשְׁמַע לַחֶק?

5. **הַסִּיקוּ:** מָהוּ הַסְּבוֹת שֶׁהָרְשׁוֹת הַמְּקוֹמִית

חֹקֶקָה אֶת הַחֶק הַזֶּה? (הַעֲזֵרוּ בַּהֲסַבֵּר בְּעֶמּוּד 162)

מִמְקוֹרוֹת הַיְּהוּדוּת

"וְזֹאת הַמִּצְוָה הַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵיכֶם לְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ."

(דְּבָרִים פָּרָק ו, פְּסוּק א)

תִּנּוּ רַבֵּנִי: "לֹא יִגְדֹל אָדָם אֶת הַכֶּלֶב אֲלֵא אִם כֵּן קִשּׁוּר בְּשִׁלְשֵׁלָתוֹ, אֲכָל מִגִּדֹל הוּא בְּעִיר הַסְּמוּכָה לַסֶּפֶר וְקוֹשְׁרוֹ בַּיּוֹם וּמִתִּירוֹ בַּלַּיְלָה."

(בְּבֵא קָמָא, דָּף פג, עֶמּוּד א)

"לֹא יִסְקֹל אָדָם מִרְשׁוֹתוֹ לְרִשְׁוֹת הָרַבִּים."

(רַמְבַּ"ם, נִזְיָקִין יג, כג)

"הַשׁוֹפֵךְ מִים בְּרִשְׁוֹת הָרַבִּים וְהִזִּק בָּהֶם אָדָם אַחֵר – חַיֵּב לְשַׁאת וּלְשַׁלֵּם בְּנִזְקוֹ."

(בְּבֵא קָמָא, פָּרָק ג, ב)

כתיבה

לרשתה: לרשת אותה
ולתשובה: בך.

ספר: אזור גבול בין שני
ישובים או מדינות.

שלשלת: מלה נרדפת
לשרשרת.

לסקל: לפנות אבנים מהשדה.

רשות הרבים: מרחב ששייך
לצבור.

רשות היחיד: המרחב הפרטי
של אדם או משפחה.

הזק: נגרם לו נזק.

1. קראו את שלשת הפרושים הבאים והתאימו כל פרוש לקטע

המתאים שבמקורות היהדות."

- **הפרוש:** כלב שמירה מסכן ולכן קושרים את כלב השמירה ביום כדי שלא יפגע באנשים, אולם כאשר מגדלים אותו בשוב שבאזור ספר – משחררים אותו בלילה כדי שישמר על הבית או על הישוב.
- **הפרוש:** בארץ המבטחת – ארץ ישראל – תחיו לפי החקים והמשפטים שנתנו במעמד הר סיני.
- **הפרוש:** לא יזרק אדם אבנים משדהו לדרך או למקום ששייך לצבור ואינו שייך לו, כדי למנוע מפגע וזהום של הסביבה הצבורית שהיא רשות הרבים.

פסלת ברשות הרבים

2. התקנות שהתקינו חז"ל בנושא רשות הרבים כתובות בלשון משנאית (מתקופת המשנה שאחרי חרבן בית המקדש השני). **הסבירו** במלים שלכם את התקנה האחרונה: "השוֹפָד מים ברשות הרבים והֵזַק בָּהֶם אָדָם אַחֵר – חַיֵּב לִשְׂאת וּלְשַׁלֵּם בְּנִזְקוֹ".

למענינים

אם ידוע לכם על חקים ומצוות בכתבי הקדש ובמקורות היהודית (פרקי אבות, התלמוד, משניות וספר התנ"ך) שמתחסיס להתנהגות שגין אדם לחברו, או להתנהגות האנשים בישובכם – **הביאו דגמאות** לכִּתְּה וְהַסְבִּירוּ אֶת הַקֶּשֶׁר לַנוֹשֵׂא.

בעקבות למוד הפרק

הציעו להנהלת ישובכם חק עֶזֶר חֲדָשׁ. **חשבו** על נושא שחשוב לכם. נסחו את החק, כתבו פיצד לאָכֶף אוֹתוֹ וְשַׁלְחוּ לְרִשּׁוֹת הַמְּקוֹמִית אֶת הַצִּעָתְכֶם. מַעֲנִין מָה יַעֲנוּ לָכֶם.

מהם מוסד או ארגון צבורי?

מה תלמדו בפרק זה?

1. על מוסדות וארגונים צבוריים ביישוב ועל תפקידם במתן שירות לתושבים.
2. על הקשר בין מקומם של המוסדות ביישוב לבין השירות שהם נותנים.
3. על זכויות וחובות של מקבלי השירות ושל נותני השירות.

בית הסופרים
ומוזיאון גוטמן
ע"ש
אירין ומורי פרגמוט
לזכר בתם
שרי פ. קופל
Irene and Murray Pergam
Writer's House
and
Gutman Museum
in memory of their daughter
Sherri P. Koepfel

כתיבה

1. התבוננו בתצלומים של השלטים של מוסדות הצבור.
א. סרטטו טבלה ומינו את תצלומי השלטים על פי תבחינים שתיחליטו עליהם.
2. קראו את שלש הידיעות מהעתונות בעמוד 169 והסיקו: מה הנושא המשותף שבשלש הידיעות?

בית הספר הוותיק ברושים יסגר בסוף שנת הלימודים

מאת פתבנו יהודה פרמלי

מהעירייה נמסר שמספר התלמידים הנרשמים לבית הספר יורד בשנים האחרונות, משום שבאזור המגורים רב התושבים מבגרים. בתחלת שנת הלימודים החדשה ילמדו התלמידים מ"ברושים" בבית הספר "אלונים", הנמצא באזור רשום שכן. העירייה תדאג להסעות לתלמידים.

בני המשפחות של תלמידי בית הספר הוותיק "ברושים" זועמים על העירייה, לאחר שקבלו הודעה על סגירת בית הספר בסוף שנת הלימודים הנוכחית. יעל, אם של שני תלמידים אמרה בעצב ובכעס: "אני למדתי בבית הספר וכעת ילדי לומדים בו והנה עומדים לסגר מוסד כה חשוב להורים ולתלמידים."

תושבי ישובים כפריים בדרום מבקשים לפתח בית חולים באזור

מאת פתבנו רחל ברוך

נאלצים לנסע לבית החולים באשקלון או בבאר שבע והדבר כרוך בהוצאה כספית גדולה ובבזבוז זמן רב על נסיעות. ממשרד הבריאות השיבו שמספר התושבים באזור אינו מצדיק פתיחת בית חולים נוסף.

לאחרונה התארגנו ראשי רשויות קטנות וראשי ישובים כפריים בדרום ופנו למשרד הבריאות ולקפות החולים בבקשה שיקימו באזור בית חולים. בפגישתם הם מציינים שהאנשים הנזקקים לטיפול של בתי חולים

פתיחת בית משפט חדש בעיר מעוררת שמחה והתרגשות

מאת פתבנו דוד אלוני ומירה יהב

שרות, אך כעת הם יזכו לקבל את השרות בעירם". השופטת עליזה בן אהרן, צינה בדבריה: "בית המשפט נפתח כאן משום שהעיר גדלה מאוד ולתושביה מגיע שרות משפטי במקום."

ביום רביעי נחנך בטקס חגיגי בית המשפט החדש בעיר. ראש העיר הודה למשרד המשפטים על ההחלטה ועל הבצוע. בדבריו ברכתו הוא הזכיר את הימים שבהם תושבי העיר נסעו לעיר הגדולה לקבלת

3. בַּחֲרוּ בְּכַתְבָּה אַחַת וְהַסְבִּירוּ: מַדּוּעַ הַמוֹסָד הַצְבוּרִי חָשׁוּב לַתּוֹשְׁבִים?

4. הַתְּבוּנָנוּ בְּרִשְׁמֵת הַמוֹסָדוֹת וְהָאֲרוֹגוּנִים: כָּתְבוּ אֵילוּ מוֹסָדוֹת פּוֹעֲלִים בְּיִשׁוּבְכֶם וְאֵילוּ לֹא.
רִשְׁמֵת הַמוֹסָדוֹת וְהָאֲרוֹגוּנִים

בית חולים אזורי, מרפאה ישובית, בנקים, גן ילדים, בית משפט, בית ספר תיכון, אוניברסיטה, בתי תפלה (בית כנסת, מסגד, כנסייה), חנויות רבות, העירייה, תחנת מגן דוד אדם, מועדון תרבות, מגרשי ספורט, אצטדיון, היכל אמנויות, קניון, מרפאות מקצועיות, מזכירות הישוב, דאר מרכזי, ברכת שחיה, משרדי מס הכנסה, סניף דאר מקומי, תחנת משטרה, בית ספר יסודי, ספרייה, מוזאון, בית קולנוע, פרק, תחנת רכבת.

תחנת רכבת

פעילות על המפה וכתיתה במחברת

סניף דאר שכונתי

1. סמנו על מפת הישוב שלכם את מוסדות הצבור שאתם מכירים בישוב וגם כאלה שאתם מבקרים בהם.
2. התבוננו במפה שעליה סמנתם את מוסדות הצבור. מינו וספרו את מספר המוסדות:
 - א. מוסדות צבור שחוזרים ומופיעים במפה יותר מפעם אחת והם נמצאים בכמה אזורים בישוב.
 - ב. מוסדות שיש רבים מהם (דגמה: בתי ספר).
 - ג. מוסדות צבור שיש מהם רק אחד או שנים והם נמצאים רק במקום אחד (דגמה: תחנת משטרה).

דגמה למוסדות צבור

3. **הסיקו:** האם יש קשר בין המספר (גדול או קטן) של המוסדות והארגונים הצבוריים בישוב לבין גדלו של המקום שבו הם נמצאים? אם כן, מה הקשר?
4. תושבים באחת הערים טענו שבאזור הדרומי של עירם כמעט שאין מוסדות תרבות, נפש ופנאי. הם מבקשים מראש העירייה להקים גם באזורם מוסדות כאלו. **הציגו את נמוקי התושבים כדי לשכנע את ראש העיר בצדקתם.**
5. **הביעו דעתכם:** האם ראש העירייה צריך להתחשב בפניות? מדוע?

באורי מלים ומשגים

זכות: רשות חקית לרכוש, לכבוד ולפעלה כלשהיא. (כמו הזכות לעבוד וללמוד).

העזרו במשגים: נגישות לכל התושבים, זהוים אור ורעש, חננה, נוחיות, זמן, חסכון במקום, מספר האנשים המקבלים שרות באפן קבוע, מרחק רב. זכויות, שויון הזדמנויות, רחוק מ... קרוב ל...)

משיקה לאסוף מידע על מוסדות הצבור בישוב וכתובה

1. **כתבו:** באיזה מוסד צבור בקרבתם בישוב שלכם? (מלבד בית הספר). **צינו:** לשם מה בקרבתם? מה הייתה מטרת הבקור?
2. **בחרו** באחד ממוסדות הצבור (שפסביבה הקרובה) **ואספו** עליו מידע, כפי שאתם יודעים ממשימות דומות. הנחיות תקבלו מהמורה.

מקורות היהדות

"כל מקום שיש בו עשרה מישראל צריך להכין לו בית שיכנסו בו לתפלה בכל עת תפלה, ומקום זה נקרא בית הכנסת."
(רמב"ם, הלכות תפלה)

נושאים למחשבה ולדין

האם יש דמיון בין ההלכה שקבע הרמב"ם לגמינו? הדגימו.

בית כנסת שכונית

כָּלִים וְתִקְנוֹת, זְכוּיוֹת וְחוּבוֹת בְּמוֹסַד צִבּוּר

קְרָאוּ אֶת אַרְבַּעַת תַּאֲוֵרֵי הַמִּקְרָה וְעֲנוּ עַל הַשְּׁאֵלוֹת אַחֲרֵי כָּל תַּאֲוֹר

אֵין בְּרָרָה – הַזְמַן יָקָר

"אוף, תוֹרִי לֹא מַגִּיעַ, אֲנַחְנוּ כְּבֹר מַחֲפִים יוֹתֵר מִשְׁעָה, נִמָּאֵס לִי! אֲנִי הוֹלֶכֶת!" כֵּן הִתְלוֹנְנָה מִיכָל בְּעֵת שֶׁחֲפָתָה לְתוֹרָה בַּמְרַפָּאָה.

"אֵין בְּרָרָה, יִלְדָּתִי," אָמְרָה אִמָּא, "עָלִינוּ לְהִמָּתִין בְּסִבְלָנוֹת עַד שֶׁיִּגִּיעַ תּוֹרֵנוּ, כִּכָּה זֶה בַּמְרַפָּאָה."

הָאִישׁ שֶׁיָּשֵׁב לִידָן עַל הַסִּפֶּסֶל הָגִיב בְּכַעַס: "תִּסְלָחִי לִי, גְּבֵרֶת, עַל שֶׁאֲנִי מִתְעַרֵּב בְּשִׂיחָה שְׁלָךְ עִם בִּתְךָ, אָבֵל אֵת לֹא צוֹדֶקֶת בְּכֵן שֶׁאֵין בְּרָרָה וְשִׁצְרִיד לְחִכּוֹת זְמַן רַב. הַזְמַן שְׁלָנוּ יָקָר וְהֵם חֲיָבִים לְשַׁפֵּר אֶת הַשְּׁרוּת שְׁלָהֶם."

1. לָמָּה הַכּוֹנֵנָה "הֵם חֲיָבִים לְשַׁפֵּר אֶת הַשְּׁרוּת?"

אִז מָה אִם אַחֲרָנוּ?

לִיאָת וְרוֹנִי הָלְכוּ לְחוּג מַחֲשָׁבִים בַּמִּתְנָ"ס. כַּאֲשֶׁר הִגִּיעוּ הִתְבָּרַר לָהֶן שֶׁהֵן אַחֲרֵי וְהַשְּׁעוֹר הִתְחִיל.

דָּן הַמְדָּרִיד לֹא הִסְכִּים לְהִכְנִיס אוֹתָן לַשְּׁעוֹר, מִשּׁוֹם שֶׁלִּפְנֵי כָּלִי הַחוּג – אָסוּר לְאַחֵר. הֵן כָּעָסוּ וְאָמְרוּ לְהוֹרִיָּהֶן: "אִז מָה אִם אַחֲרָנוּ?"

אִמָּה שֶׁל לִיאָת אָמְרָה: "אֵת לֹא צְרִיכָה לְכַעַס. אֵת אַחֲרָת וְאֵלּוּ הַכָּלִים." לַעֲמָתָה אָמַר אָבִיהָ: "אֲפָשֶׁר לְהִתְחַשֵּׁב, לֹא צְרִיד לְהִיּוֹת כָּל כֵּן נִקְשִׁים."

2. מִדּוּעַ דוֹרֵשׁ הַמְדָּרִיד לֹא לְאַחֵר?

תפס אותי!

דניאל ואבי הלכו עם אמם לבנק. האם התעכבה ובינתים הילדים השתעממו. דניאל אמר לאבי: "בוא נשחק בתופסת, תפס אותי!" ומיד התחיל לרוץ בתוך הבנק, להסתתר מאחורי פסאות, לצעק בקול: "לא תצליח!" אחד הפקידים העובדים בבנק אמר לדניאל: "ילד, אל תרעיש, כאן לא מגרש משחקים, אתה מפריע לנו לעבוד." לדניאל זה לא היה אכפת, הוא המשיך לרוץ ולצעק.

3. מה אפשר להציע למנהלי הבנק לעשות כדי שילדים ישמרו על השקט בבואם עם הוריהם?

בגלל המדרגות אין גישה

יוכל הוא נכה המתנניע בעזרת כסא גלגלים. ביום ששי הוא הגיע לסניף הדואר השכונתי כדי לקבל חבילה שנשלחה אליו. הוא בקש משכנו עויד שיקח אותה עבורו: "אני לא יכול להפנס בגלל המדרגות." עויד הסכים, כמובן, ואמר לפקיד הדואר: "זה מאוד לא בסדר שאין לנכים גישה לכאן."

4. איזו זכות של יוכל נפגעה? מי פגע בזכותו?

5. אם קרה לכם מקרה שבו זכותכם או זכות של בני משפחתכם נפגעה במוסד צבורי, ספרו מה קרה ואיזו זכות נפגעה.

הציעו איך אפשר היה אחרת?

על כללי התנהגות ותקנות

בכל מוסד צבורי יש כללים ותקנות שנועדו לשמר על הזכויות והחובות של מקבלי השרות ושל נותני השרות.
הכללים והתקנות כתובים בשלטים ובדפים מיוחדים שנמצאים במקום. לדגמה:

נא לדיק! המאחרים מפסידים את תורם!

נא לשמר על השקט!

העשון אסור!

לשמר על התור

אין להכניס מזון ושתייה

בדיקות מתקבלות בין השעות 7:00-9:00,
התיעצו עם הפקידים

כתיבה

1. כתבו בטבלה אלו זכויות וחובות יש למקבלי שרות ולנותני שרות במוסדות צבור בישובכם (העתיקו את הטבלה למחברת).

המוסד הצבורי	הזכויות של מקבלי השרות	החובות של מקבלי השרות	הזכויות של נותני השרות	החובות של נותני השרות
במתנ"ס או במועדון				
במרפאה				
בברכת השחייה				
בבית הכנסת				
במוסד אחר בישובכם				

חק שויון הזדמנויות:
חק שקובע שלכלם יש
הזדמנות שוה. למשל
בעבודה, בלמודים.

כדאי לדעת

האזרחים זכאים לקבל
טפול רפואי במרפאה
שאליה הם שיכים רק
לאחר תשלום מסים
לקפת החולים.

גם במתנ"ס
מקבלים שרות רק
באשר משלמים
דמי השתתפות וכך
ברב מוסדות הצבור
נותני השרות בישוב.
בדרך כלל, השרות
במוסד צבורי נתן
בתמורה לתשלום.
לעתים התשלום
הוא מהמסים שאנו
משלמים למדינה או
לרשות המקומית
ולעתים באמצעות
תשלום ישיר עבור
השרות.

2. מה יכולים לעשות מקבלי השרות באשר הזכויות שלהם
נפגעות?

3. במדינת ישראל חק שויון הזדמנויות. **הסיקו** באיזה
תאור מקרה מהמקרים שקראתם יש אי שמירה על החק?
נמקו תשובתכם.

4. **כתבו דגמה** אחת לשמירה או לפגיעה בזכות לשויון
הזדמנויות בישוב שלכם.

העזרו במלים: זכויות, זכויות היחיד וזכויות החברה, שויון
ואי שויון, חק, חובה, חברה דמוקרטית.

בעקבות למוד הפרק

1. הוטל עליכם להעניק את פרס השרות הטוב למוסד צבורי
בישוב שלכם. **החליטו מהם התבחנים** שלפיהם תשפטו.
2. **הכינו תעודה** למוסד הזוכה והתמקדו בעקרי הציונים. **הראו**
לעובדים את התעודה שהענקתם להם.

שקולי העדפה ובחירה – במה לבחור? איך לבחור?

מה תלמדו בפרק זה?

1. על שקולים בבחירה של פעילות ביישוב.
2. לחשב על חלופות ולקבל החלטה בהתאם.

בישוב שלכם פועלים מוסדות וארגונים שונים שמארגנים פעילויות לתלמידים במהלך שנת הלימודים ובחפשות. על ההשתתפות של התלמידים בפעילויות יש לשלם. התלמידים מחפשים לקיטנות ולפעילויות, אבל ההחלטה במה לבחור אינה קלה.

שקולי העדפה ובחירה

לכל אחד ולכל אחת יש רצונות לעשות או לקנות דברים שונים או להשתתף בפעילות שונות.

אבל, יש גם **שקולים** כספיים, שקולי זמן, בריאות ויכולת.

פאן הבטיחה: לא תמיד יש די כסף וזמן שיכולים לענות על הרצונות,

ואז – צריך לחשוב ולהחליט על מה לוותר ואת מה להעדיף. באילו חלופות לבחור.

בבואנו להעדיף דבר מה ולבחור בו לעמת דבר אחר, אנחנו חושבים ומעלים שקולים שונים:

- **שקולים כספיים** – במה יעלה? יש לנו כסף די הצורך?
- **שקולי זמן** – מתי, באילו ימים, חדשים, שעות? מהו משך הזמן?

באורי מלים ומשלים

חלופות: לחשב או לבחור
במשהו אחר – להחליף.
אפשרות אחרת.

- **שְׂקוּלֵי מָקוֹם** – אֵיפֹה? נְגִישוּת לַמָּקוֹם. (קל וְנוֹחַ לְהֵגִיעַ)
- **שְׂקוּלִים חֲבֵרָתִיִּים** – מִי הַמְשַׁתַּתְּפִים? מִי אַחֲרָאִי? מִי בְּעָלֵי הַתַּפְּקִידִים?

כְּתִיבָה

1. סִפְרוּ עַל מָקָרָה שֶׁבּוֹ הִתְלַבְּטֶתֶם בְּבַחֲרִית דָּבָר כָּלִשְׁהוּ. מֶהֶם שְׂקוּלֵי הַבְּחִירָה שֶׁלְכֶם?
2. הִתְבּוֹנְנוּ בְּעֲלִילוֹן הַמַּצִּיג שְׂקוּלֵי הַעֲדָפָה וּבַחֲרָה.
 - א. כְּתִבוּ מֶהֶם שְׂקוּלֵי הַבְּחִירָה שֶׁל כָּל אַחַת מִהַדְמוּיוֹת (כְּמוֹ זֶמֶר, כֶּסֶף, מָקוֹם, חֲבֵרָה).
 - ב. חֲבִירוּ סְפִיר קָטָן לְאַחַת מִהַדְמוּיוֹת בְּעֲלִילוֹן.

בְּאֹרֵי מָלִים וּמִשְׁוִּים

תְּבַחֲיָנִים: חֲלֻקָּה לְקְבוּצוֹת אוֹ קְרִיטְרִיוֹנִים שְׂמֻכְחִינִים בִּינִיָּהֶם

2 רָצִיתִי לְהַשְׁתַּתֵּף בְּקִיטָנָה רוֹאִים עוֹלָם אֲבָל בְּאוֹתוֹ זְמַן יֵשׁ אֲמוּנִים שֶׁל הַתְּזַמְרָת	1 הַתְּקַצִּיב שֶׁלֹךְ 40 שְׂקָלִים תִּסְתַּדֵּר עִם זֶה
4 אֲנִי רוֹצֶה לְהַשְׁתַּתֵּף בְּקִיטָנָה קוֹסְמוֹת אֲבָל שְׁנֵי יְלָדִים שֶׁמַּצִּיקִים לִי נִרְשָׁמוּ וְלֹכֵן לֹא נִרְשַׁמְתִּי חֻקִּים טוֹבִים אֲרָא קִדְרָא	3 בְּחֻרָתִי לְהַשְׁתַּתֵּף בְּקִיטָנָה אֲמָנוֹת וִיצִירָה כִּי הִיא קְרוֹבָה לְבֵית וְאוֹכֵל לֵלֶכֶת בְּרוּגֵל

ארגונים ואנשים מתנדבים למען החברה בישוב שלכם

מה תלמדו בפרק זה?

1. על ערך ההתנדבות בישוב – בחברה ובקהלה.
2. על פעולות התנדבותיות של ילדים למען תושבים בישוב.

נושאים למחשבה ולדין

ספרו: מה ידוע לכם על ארגונים ועל אנשים שמתנדבים בישוב שלכם? אנשים או ארגונים?

מי מתנדבים, למה מתנדבים ומדוע מתנדבים?

במדינת ישראל יש ארגוני מתנדבים רבים שפועלים בהם אנשים – גברים ונשים, בני נער וילדים שמוכנים לתרום מזמנם ולסייע לאנשים שונים ולמען החברה כולה, מתוך רצון וללא קבלת שכר. גם בישוב שלכם יש ארגוני מתנדבים הפועלים בתחומים שונים.

רוב המתנדבים פועלים בארגוני התנדבות ויש מתנדבים שפועלים באופן עצמאי.

פעלתם של המתנדבים מרגשת בכל תחומי החיים של הישוב ושל המדינה, לדוגמה:

- בתחום העזרה לילדים בעלי צרכים מיוחדים – בארגונים כמו אקי"ם, ארגון למען עוורים, שמחה לילד, יד שרה.
- למען חילים – בארגון כמו הנעד למען החיל.
- לשמירת הבטחון בשוב – במשמר האזרחי ובמשטרה.
- בסיוע לחולים ולנכים – במגן דוד אדום.
- בהתקמה למען קדוים המחקר במלחמה בסרטן.
- באסוף מזון וציוד לבית למען נזקקים – כמו ארגון עזר מציון.
- למען שפור איכות הסביבה – בארגונים כמו שומרי הסביבה או החברה להגנת הטבע.
- למען בעלי חיים – בארגון כמו אגדת צער בעלי חיים.
- למען פליטים ומהגרי עבודה וילדיהם.

באורי מלים ומשגים

משמר אזרחי: ארגון של מתנדבים לשמירה על הישוב.

מהגרים: אנשים שעוזבים את מולדתם או את הישוב שבו הם חיים ועוברים לחיות ולעבוד ולהתפרנס במדינה או בישוב אחר.

פליטים: אנשים שברחו ממדינותיהם מסבות של סכנה לחייהם.

אסוף מידע וכתיבה

1. **חפשו מידע** על שני ארגוני מתנדבים בשוב שלכם: **קראו** במקומונים, או **שאלו** את בני המשפחה, או **חפשו** מידע באתר האינטרנט של הישוב ו**כתבו עליהם**.

מקורות היהדות

ערך הנתינה והעזרה לאחרים הוא ערך חשוב ביותר ביהדות. על כל אדם מוטלת החובה להיטיב עם הזולת ולהתחשב בצרכיו בדרך שונות:

- **עזרה במתן כספים** – לדגמה: מתן צדקה, מתן מעשר, מתן הלואה למי שצריך, מתן פרנסה ואף מתן בסתר (כדי לא לבייש).
- **עזרה מעשית** – לדגמה: בקור חולים, עזרה למגבלים בפעילותם (כמו נכים, חולים או קשישים), הכנסת אורחים, לווית לבית חולים, הכנת ארוחות חמות לחילים או לנזקקים, שמירה על הישוב.

- **עזרה בדבור** – לדגמה: לעודד אנשים במצב קשה ולתת להם הרגשה טובה, נחום וחזק הבטחון העצמי של החלשים, עזרה בלמודים לתלמידים מתקשים או לעולים חדשים.

חז"ל אמרו:

"על שלושה דברים העולם עומד: על התורה, על העבודה ועל גמילות חסדים."

(אבות, פרק א, ב)

"צדקה וגמילות חסדים שקולות כנגד כל מצוותיה של תורה."

(ירושלמי, פאה א, א)

פעולות אלו נקראות גם בשם **גמילות חסדים** ובראשי תיבות: **גמ"ח**.

ונאמר: **"אלמלא גמילות חסדים, אין העולם מתקיים אפלו שעה אחת."**

(אותיות דרבי עקיבא)

כתיבה

1. **קראתם את ההסבר** על ההתנדבות ועל העזרה לזולת. ומה אתכם? תרצו להתנדב? **הציעו** רעיונות להתנדבות **וחשבו** כיצד תממשו אותם.
2. קראתם את דברי חז"ל על עבודה, גמילות חסדים וצדקה. **מדוע לדעתכם** קים קשר בין שלשת הדברים?
3. **הסיקו:** איך קשורים הרעיונות האלה לנושא שאנו לומדים "בישוב שלנו ובסביבתו", ועליכם באפן אישי?
4. **קראו** את הקטעים הבאים המספרים על התנדבות של ילדים בשני בתי ספר בפתח תקוה. **צינו** אילו פעילויות התנדבות מצאו חן בעיניכם והמליצו עליהן לבית ספרכם. **נמקו מדוע.**

ילדים מתנדבים

התנדבות בבית ספר הדר

תלמידים מפתות ד-ו, בשתוף מועצת התלמידים, התנדבו לשמירה על סביבה נקיה ובריאה וטפוח שכוונות בישוב, גני ילדים וגני צבור שונים.

הפעילות שלהם התבטאה בכמה תחומים:

- מחזור ואסוף בקבוקי שתיה.
- תחרות נקיון בבית הספר.
- ארגון יום פתוח לתושבי שכונת גנים בנושא בריאות.
- פעילות לשפור פני השכונה.

התנדבות בבית הספר יד לבנים

תלמידים, מורים והורים פָּעְלוּ לְמַעַן הַקְהֵלָה בְּכַמָּה תְּחוּמִים:

- הוֹפְעָה בְּפָנֵי קְשִׁישִׁים בְּבֵית הוֹרִים.
- תְּרוּמוֹת לְנִזְקָקִים.
- יַד-בֵּיד – יְלָדִים חוֹנְכִים קְשִׁישִׁים בְּלִמּוּד מַחְשָׁבִים.
- תִּלְמִידֵי בֵּית הַסֵּפֶר מְאַמְצִים חֲרֻשֶׁת אִיקוֹלִיפְטוֹסִים הַנִּמְצָאת בַּקֶּצֶה הַיָּשׁוּב.

(נִכְתֵּב עַל פִּי: "מִמְשִׁיכִים עִם קוֹל הַלֵּב, הַתְּנַדְבוֹת כְּאֶרֶץ חַיִּים, בְּתֵי הַסֵּפֶר הַיִּסוּדִיִּים בְּפֶתַח תִּקְוָה", עֶרְכָּה זַעַל דְּרוֹרִי, סִנּוֹן תִּשְׁס"ז, עִירֻת פֶּתַח תִּקְוָה וְאַגֻּדַת מֵאָדָם לָאָדָם.)

בְּכָל שָׁנָה זֻכָּרִים מִתְנַדְּבִים מִמְקוֹמוֹת שׁוֹנִים בְּאֶרֶץ לְהַעֲרִכָה עַל פְּעֻלָּתָם מִנְּשִׂיא הַמְּדִינָה.

בְּרָכוֹת לְמַקְבְּלֵי אוֹת הַנְּשִׂיא לְמִתְנַדְּבִים לְשָׁנַת תִּשְׁס"ח

בֵּית נְשִׂיא הַמְּדִינָה וְהַמוֹעֵצָה הַלְאָמִית לְהַתְנַדְּבוֹת בְּיִשְׂרָאֵל

מְבָרְכִים אֶת מַקְבְּלֵי אוֹת הַנְּשִׂיא לְמִתְנַדְּבֵי.

1. יֵשׁ אֲנָשִׁים הַטּוֹעֲנִים שְׁאֲרֻגוֹנֵי הַמִּתְנַדָּבִים הַשּׁוֹבִים מְאוּד
וְתִרּוּמָתָם לַמְדִּינָה וְלַחֲבֶרֶת רַבָּה. הַצִּיּוּג שְׁנֵי טַעוֹנִים בְּעֵד
עֲמֻדָה זוּ.

יג. ספור תולדות הישוב שלכם

מה תלמדו בפרק זה?

1. להפיר את ספור תולדות ישובכם מימי הקמתו ועד היום.
2. על האנשים שהקימו את הישוב, על פעלם ועל אישים וקבוצות שתָּרמוּ במעשיהם לפתוח הישוב ותושביו.
3. להפיר מבנים, אתרים ועצים שקשורים לתולדות הישוב שלכם, לבחון את שמורם ולספר את ספורם.

שיר אהבה לאוֹשֶׁה מלים: שמרית אור, לחן: קובי אֶשֶׁר

הדרך עוד עוברת בשדרת הדקלים
ומן הפרדסים, כמו אז ריחות סמדר עולים –
רפפת מתפתלת לאטה בין השדות
עצי הזית משמרים את הסודות.

הגענו עד אליך מקצוי כל העולם
ודוקא בך מצאנו את היפי המשלם.
ואם את עצובה קצת ואם את עיפה –
עדין את הכי יפה.

הגענו עד אליך מקרוב ומרחוק,
הקשר בינינו הוא לעד והוא עמק
כי לנו את הבית ואת לנו תקוה –
ולך נשיב טובה תחת טובה.

אז הביטי וראי את בנך מושבה,
איך לבנו אט-אט מתמלא בגאון
כי שבעים שנה עברו כבר

אבל את עוד אהובה –
אז נשיב לך כאן בשיר אהבה.
הגענו עד אליך מקצוי כל העולם
ודוקא בך מצאנו את היפי המשלם.
ואם את עצובה קצת ואם את עיפה –
עדין את הכי יפה.
הגענו עד אליך מקרוב ומרחוק,
הקשר בינינו הוא לעד והוא עמק
כי לנו את הבית ואת לנו תקוה –
ולך נשיב טובה תחת טובה.
אז הביטי וראי את בנך, מושבה...

כְּתִיבָה

בְּאוּרֵי מְלִים וּמִשְׁבִּים

מוֹשָׁבָה: צוּרַת יִשׁוּב חֲקֵלָאִית
 - פְּרִטִית שְׁאִפִּינָה אֶת
 הַהִתְיָשְׁבוּת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי
 הַקָּמַת הַמְּדִינָה, כְּמוֹ: נֵס צִיּוֹנָה,
 גְּדֵרָה, פֶּתַח תִּקְוָה, רֹאשׁ פִּנָּה,
 זְכוּרֹן יַעֲקֹב. חֵלֶק מִהַמוֹשְׁבוֹת
 קִבְּלוּ מַעֲמָד שֶׁל עִיר.

1. עַל אֵיזוֹ צוּרַת יִשׁוּב כְּתִבָּה הַמְשׁוֹרְרָת? הוֹכִיחוּ בְּעֶזְרַת צִיטוֹת מִהַשִּׁיר.
2. כִּיצַד מְתַאֲרֶת הַמְשׁוֹרְרָת אֶת יַחֲסָה לְיִשׁוּבָה?
3. הַמְשׁוֹרְרָת מְסַפֶּרֶת עַל הַשְּׁנוּיִים בַּמוֹשָׁבָה פְּרִדָּס חֲנָה. הַעֲתִיקוּ לַמַּחְבֶּרֶת מִשְׁפָּט מִתְּאִים.
4. מִהֵיכָן הִגִּיעוּ תוֹשְׁבֵי הַמוֹשָׁבָה?

הָאוֹטוֹבּוּס אוֹסֵף נוֹסְעִים מִהַמוֹשָׁבָה. צִייר יִשְׁעִיהוּ בֶן-יִלִּיד

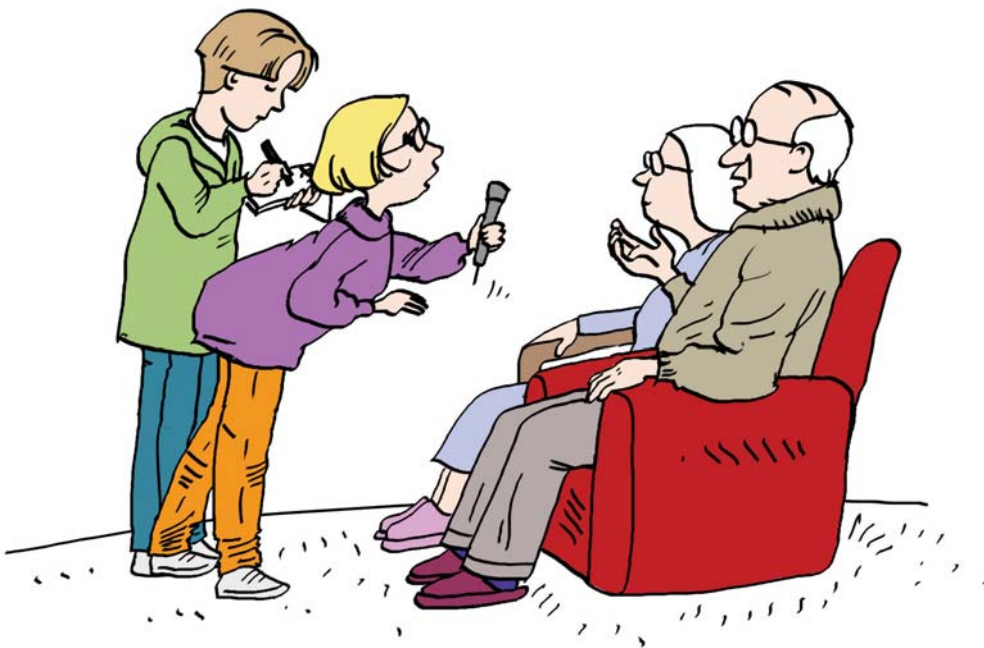
תולדות הישוב שלכם

לכל ישוב במדינת ישראל יש ספור יחודי משלו, כל ישוב עלה על הקרקע מסבות שונות, בתקופה שונה ובתאריך שונה.

לאנשים שהקימו את הישוב שלכם ולאחרים שהצטרפו אליו במהלך השנים יש ספורים, תצלומים, מסמכים, פלים, ועדויות בכתב ובצל פה.

אתם תחפשו מידע, תראינו את האנשים ותארגנו את המידע לאלבום שבו יספר ספור הישוב שלכם.

מתי, איך, מדוע ועל ידי מי הוקם הישוב שלכם?

נושאים למחשבה ולדין

1. ספרו: מה ידוע לכם על הקמת ישובכם?
2. חשבו והציעו מקורות מידע שאפשר להעזר בהם.

תהליך חקר הספור של
ישובכם

בפרק זה תאספו מידע על
תולדות ישובכם, בתהליך
של חקר וגלוי כפי שלמדתם.
להזכירכם בלבד:
1. שאלו שאלות.

2. ארגנו את השאלות שלכם

לקבוצות (תבחינים) שתחליטו עליהן.

3. אספו את המידע ממקורות שונים וארגנו אותן.

4. חשבו על ראשי פרקים. השאלות שכתבתם יכולות לשמש

כראשי פרקים. בכל פרק כתבו את הדברים העקריים.

זכרו לכתב את שם מקור המידע ואם יש תאריך – חשוב לא
לשכח.

5. לאחר שארגנתם את המידע וקבלתם תשובות לשאלות

ששאלתם, התחילו לשלב בין הפרטים בתוך הפרקים.

כלומר: כתבו את הספור של ישובכם.

מול כל מקור מידע אחד יש גם מקור אחר וגם הסבר שונה.

רצוי להביא כמה מקורות ולשלב ביניהם.

קראו את הדגמה לכתובת המידע ושלובו (בעמוד 192).

הַמַּתִּישָׁבִים הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁעָלוּ לָאָרֶץ מִמִּצְרַיִם – שְׁנֵי תַאֲוִרִים לְאוֹתוֹ אֲרוּעַ
הַמַּתִּישָׁבִים הִגִּיעוּ בְּעֶלְיָה הַגְּדוֹלָה. הֵם הִגִּיעוּ לַיִּשׁוּב בַּחֲרָף הַקָּשָׁה שֶׁל שָׁנַת 1951.
בַּהֲתַחֲלָה הָיָה לָהֶם קָשָׁה מְאֹד.

סִבְתָּא שָׂרָה סִפְּרָה: "בַּיּוֹם שֶׁנִּסְעָנוּ מִפֶּתַח תְּקוּהָ לְאֶזוֹר שָׁבוּ הוֹקֵם הַמוֹשָׁב יָרַד גֶּשֶׁם חָזָק
וְהָיָה קָר מְאֹד. בְּאוֹתָהּ שָׁנָה הַחֲרָף הָיָה קָשָׁה וְאַנְחָנוּ, שֶׁהִגְעָנוּ מִמִּצְרַיִם, לֹא הָיִינוּ רְגִילִים
לְמִזְגַּא אֲוִיר כָּזֶה."

עַל אוֹתוֹ מְקַרָּה יֵשׁ מְקוֹר מִידַע אַחֵר שֶׁמִּסְפֵּר סִפּוֹר שׁוֹנָה קָצֵת:

בַּמַּעֲבָרָה

סִבָּא יִצְחָק, שֶׁהָיָה יֶלֶד, סִפֵּר: "אַנְחָנוּ הַיְלָדִים שֶׁמְחַנְנוּ
מְאֹד עַל הַגֶּשֶׁם, כִּי בְּמִצְרַיִם כִּמְעַט שָׁאֵף פָּעַם לֹא יוֹרֵד
גֶּשֶׁם. לָכֵן, מִיָּד כִּשְׁהִגְעָנוּ, כָּל הַיְלָדִים קָפְצוּ מֵהַמְּכוֹנִיּוֹת
וְרָצוּ לְשִׁלּוּלִיּוֹת הַמַּיִם וְהָאֲמָהוֹת שֶׁהָיוּ עֵיפוֹת אֲפִלּוּ לֹא
צָעְקוּ עָלֵינוּ. הַגֶּשֶׁם וְהַבֶּץ שֶׁמָּחוּ אוֹתָנוּ."

6. בְּסִיּוֹם הַכְּתִיבָה, הַצִּיגוּ אֶת הַסִּפּוֹר שֶׁל יִשׁוּבְכֶם בְּאֵלְבוּם אוֹ
בַּחוּבָרָת, בְּעֵתוֹן אוֹ בְּמַצָּגַת מְמַחֶשֶׁבֶת.
7. תִּלְמִידֵי כְּתוּבֵי ד' בְּבֵית הַסֵּפֶר הִתְאַרְגְּנוּ לְהַקְמֵת חֹדֶר רֵאשׁוֹנִים
בְּבֵית הַסֵּפֶר.

א. הַצִּיעוּ מָה יִכְלַל חֹדֶר הָרֵאשׁוֹנִים, לְדַגְמָה: אֵילוּ פְּלִים,
תַּצְלוּמִים, חִפְצִים, טֶקְסְטִים?

ב. הַחְלִיטוּ עַל הַתְּקוּפוֹת אוֹ עַל הָאֲרוּעִים, עַל הַתְּכָנִים
וְעַל הָאִישִׁים אוֹ הַקְּבוּצוֹת שֶׁיְהִיָּה לָהֶם יְצוּג בַּחֹדֶר
הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁלְכֶם.

ג. הַזְמִינוּ בְּנֵי מִשְׁפָּחָה לְשִׁמְעַ וּלְהַשְׁמִיעַ, לְרֹאוֹת וּלְחוֹת
אֶתְכֶם אֶת סִפּוֹר תּוֹלְדוֹת יִשׁוּבְכֶם.

תַּצְלוּגַת פְּלִים בַּמוֹזִיאוֹן

בְּעֵקֶב חֲקֵר תּוֹלְדוֹת הַיִּשׁוּב

1. שְׁחַזְרוּ אֶת פְּעִילוֹת הַחֶקֶר וְצִיְנוּ מָה בְּתִהְלִיךְ כְּתִיבַת הַסְּפּוּר

שֶׁל יִשׁוּבְכֶם:

א. הָיָה מְעֻנָּן?

ב. הָיָה קָשָׁה?

ג. מָה הוֹסִיף לִידֹעַ שְׁלִי בַּפְּעִילוֹת שֶׁל

שְׁלוֹב הַמִּידָע? מִדּוּעַ?

2. מָה אֶסְפֵּר לָמִי שֶׁלֹּא לָמַד עַל

תּוֹלְדוֹת הַיִּשׁוּב שְׁלָנוּ?

הפועל-שומר במושבה רחובות - 1909

קבוצת הנוטעים במושבה רחובות הצעירה - 1909

"ספורים" של מבנים ואתרים ביישוב

שמור מבנים ואתרים ישנים
שיש להם חשיבות היסטורית ותרבותית

כמעט בכל ישוב עירוני או כפרי, בעיר עתיקה, ותיקה או חדשה, בקבוץ ובמושב, בכפר או ביישוב הקהילתי יש מבנים ואתרים עתיקים או ישנים מאוד.

יש מבנים ואתרים ששחזרו ושמרו אותם וכעת הם משמשים כמוזאון או פאתר לבקורים.

אולם יש גם מבנים ואתרים מזנחים ומתפוררים, וצריך לשמר ולשפץ אותם.

כדי לשמר את המבנים העתיקים או הישנים מאוד מקימים ביישוב ועדה של אנשים שתפקידם לדאג לשמור המבנים המיוחדים.

הסבות לשמור אתרים:

- אתרי טבע ונוף הקשורים להתיישבות בארץ • אתרים ארכאולוגיים (אתרים עתיקים) • חשיבות היסטורית
- אתרי טבע ונוף הקשורים לשמור בר-קיימא • מבנה שגרה בו אישיות מפרסמת • אתר בעל חשיבות לאמית • מבנים מיוחדים מבחינה אדריכלית • אתר בעל חשיבות מקומית
- חרשה או עץ נדיר ויחודי לאזור

היסטוריה: מדע החוקר את כל הארועים וכל מה שקרה בעבר – תולדות מדינות, עמים וישובים בארץ ובעולם. חקר תולדות הישובים, המדינות והארועים נקרא גם הוא בשם היסטוריה. ההיסטוריונים חוקרים מה קרה במקומות שונים, מתי קרה, מי היו האנשים שפעלו, מה היו הסבות לארועים וכיצד התנהלו הארועים.

שחזור: שפוץ של חפץ, מבנה או אתר והחזרתו למצב שבו היה בעבר. המלה שחזור נגזרת מהמלה חזרה.

שמור: דאגה לקיומו ולשלמותו של מבנה או של אתר והכרזה עליו כעל אתר שמור ומוגן, לאחר ששחזרו ושפצו אותו.

בר-קיימא: שיתקים לעד – לתמיד.

נושאים למחשבה ולדין

1. אם ידוע לכם על אתרים או מבנים לשמור ביישוב שלכם, ספרו עליהם.
2. אם ידוע לכם על פעילות שאינה משמרת, ספרו עליה.

מוזאון ישובי באתר משחזר

בישובים שונים שחזרו אתרים ותיקים
והפכו אותם למוזאון פתוח ולאתר לבקור
וללמוד.

תצפית וסיור בשוב שלכם להכרת
מבנים ואתרים מהעבר

צאו בלוי של מבגרים לסיור באזור הישן
והנתיק של הישוב כדי לאסף מידע על
מבנים ועל אתרים ותיקים או עתיקים.

1. קחו אתכם את מפת הישוב,

מצע לכתיבה ונייר,
כלי כתיבה ולמי
שיש - אפסר גם
מצלמה.

2. כתבו בראש

הניר את שם
הרחובות שבהם
אתם מסירים ואת
תאריך הסיור.

3. סמנו על מפת הישוב את הרחוב. אתרו בנן או בננים ישנים.

כתבו את מספר הבנן וסמנו אותו על המפה.

4. הכינו שאלות לתצפית, כפי שפבר למדתם, אספו מידע כמו
שעשיתם בתצפיות קודמות וכמובן, סכמו והסיקו מסקנות.

מידע נוסף על "שמור אתרים" קראו באתר של "המועצה לשמור אתרי מורשת
ישראל". העזרו במידע בתשובתכם.

מגדל המים הישן בקבוץ ניר דוד - תל עמל

המועצה לשמור אתרי
מורשת ישראל יוזמת
שמור אתרים ומסיעת
לישובים לשמר את
האתרים ההיסטוריים
בעלי החשיבות.
כאשר מחליטים על
אתר כעל אתר לשמור,
מציבים שלט ובו כתבת
המתארת את האתר ומה
שהיה בו בעבר.

מבנה שמור, לצד בנין חדש בתל אביב

יש האומרים שעדיף להרס
מבנים ישנים ולבנות
במקומם בנינים חדשים.
מנגד, יש אנשים האומרים
שחשוב לשמר ולשחזר את
המבנים הישנים.
דונו ביניכם על שתי
הדעות: בעד או נגד שמור
מבנים עתיקים וותיקים.

כתיבה

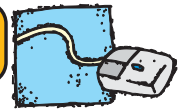
1. **אם ידוע לכם על דיון בקשר להריסה מול שמור ביישוב שלכם הביאו דגמאות וכתבו על כך.** תוכלו להעזר בבני המשפחה, במקומונים או בערוץ הטלויזיה הקהלתית.
2. **כתבו פתבה** לעתון המקומי של ישובכם: "חשוב לשמר אתרים ישנים ועתיקים ביישובנו". בפתבה הסבירו ונסו לשכנע מה החשיבות שבשמור אתרים ומבנים ביישוב שלכם.

באורי מלים ומשגים

מקומון: עתון מקומי של העיר או של האזור שיוצא לאור אחת לשבוע בימי ששי ובו יש פרסומות, כתבות וידעות על הנעשה ביישוב וביישובים שכנים.

ערוץ טלויזיה קהלתית: ברכ היישובים יש ערוץ של הטלויזיה הקהלתית המפעל על ידי תושבים בהתנדבות. ביישובים רבים מפעילים את הערוץ הקהלתי גמלאים – אנשים מבגרים שפרשו מהעבודה, וכן בני נער ותושבים אחרים.

1. **הקלידו** את המידע שֶאֱסַפְתֶּם בְּסִיּוּר עַל המְבֻנִים הַיִּשָּׁנִים שְׁמִיעָדִים לְשִׁמּוֹר.
2. **סִדְקוּ** אֶת הַתְּצֻלּוּמִים לַתִּיקָה שְׁלָכֶם.
3. **חֲפֹשׂוּ** בְּאַתְרֵי אִינטֶרנֶט מִידֶע עַל שִׁמּוֹר מְבֻנִים בְּכָלל וּבִישׁוּב שְׁלָכֶם בְּכָרֵט.
- הַעֲזֵרוּ** בְּאַתְרֵים שֶׁל "הַמוֹעָצָה לְשִׁמּוֹר אֶתְרֵי מוֹרֶשֶׁת יִשְׂרָאֵל" וּבְאַתֵּר שֶׁל "הַחֲבֵרָה לַהֲגַנַּת הַסְּבִיבָה".
4. **כְּתֹבוּ** בַּמַּלִּים שְׁלָכֶם אֶת הַמִּידֶע הַחֲדָשׁ שֶׁמַּעֲנִין אֶתְכֶם.

בית לשמור בתל אביב

בעקבות למוז הפּרק

1. **אמצו אתר בִּישׁוּבְכֶם.**
אספו מידע על האתר,
כתבו אותו והכינו תכנית
מעשית לטפוחו.
הכינו שלטים מתאימים
שבהם ספור האתר.
חשוב ליצור קשר עם
הרשות המקומית
ולהתיעץ אתם.

2. **קראו את הידיעה שהתפרסמה בידיעון של "המועצה לשמור**
אתרי מורשת בישראל":*

בעיר העתיקה בצפת, המכרזת כאזור היסטורי לשמור, נצב בית משפחת אונגר שהוקם בתחילת המאה ה-20. אלתר אונגר היה סופר סת"ם שחי בבית עם משפחתו. במארכות 1936 נרצחו בני המשפחה על ידי פורעים שהתקיפו את הרבע היהודי בעיר העתיקה. לפני כמה שנים הכרז המבנה כמבנה לשמור. א"מ, האדם שקנה את הבנין הנטוש, מענין להרס אותו ולבנות במקום דירות חדשות במקום המבנה הישן. המועצה לשמור אתרי מורשת ישראל ותושבים רבים בצפת מתנגדים לכך.

באורי מלים ומשלים

הרבע היהודי: רבע – שכונה;
בצפת היו אזורים מגורים שונים
ובהם היה אזור שנודע בשם
"רבע היהודים" בין שגרו
בו יהודים.

סופר סת"ם: כותב ספרי
תורה ומזוזות.

מארכות 1936: בתקופה
זו השלטון בארץ היה בידי
הבריטים, וערבים שהתנגדו
להתישבות היהודית התנפלו
על יהודים במקומות שונים
בארץ ופגעו בהם קשות.

* על פי "אתרים" ידיעון של המועצה לשימור אתרי מורשת ישראל, גיליון מס' 44, אלול תשס"ט, אוגוסט 2009.

- א. מה לדעתכם יטען א"מ, האדם שקנה את הבנין?
ב. מה לדעתכם יטענו המתנגדים לבניית דירות חדשות במקום?
ג. **הציעו הצעה** משכנעת לפתרון הבעיה. אפשר להציע יותר מהצעה אחת.

בתיה הראשונים של תל-אביב

יד. שנויים בִּישׁוּב לְאַרְךָ זְמַן

מָה תִּלְמְדוּ בַּפֶּרֶק זֶה?

1. עַל שְׁנוּיִים שֶׁהִתְרַחְשׁוּ, מִתְרַחֲשִׁים, וִיתְרַחְשׁוּ בִּישׁוּב שְׁלָכָם.
2. עַל הַשְׁפָּעַת הַשְׁנוּיִים עַל הַסְּבִיבָה, עַל צוּרַת הַיִּשׁוּב וְעַל הַתּוֹשָׁבִים.
3. כִּיצַד אֶפְשָׁר לְשַׁנּוֹת מִבְּלִי לִפְגֹּעַ בַּתּוֹשָׁבִים, בַּסְּבִיבָה וּבְשִׁמּוֹר אֶתְרֵי מוֹרֶשֶׁת.

אִיקְלִיפָטוֹס / כְּתָבָה לֵאמֹר נֶאֱדָר

בַּקְשֵׁהֵינוּ רְחוּקִים.
עַץ אִיקְלִיפָטוֹס אֶחָד הִרְאָה לִי
אֶת הַדֶּרֶךְ,
עֲכָשׁוּ בָנוּ שָׁם שְׁכוֹן.
מֵאֵז אֲנַחְנוּ מְסֻתּוֹבְבִים וּמְסֻתּוֹבְבִים,
וְאִין מִי שֶׁיִּרְאֶה לָנוּ אֶת הַכּוֹוֹן.

עַץ אִיקְלִיפָטוֹס אֶחָד הִרְאָה לִי
אֶת הַדֶּרֶךְ
תְּמִיד כְּשֶׁהֵייתִי תוֹעָה.
כְּבֵר אֵז הֵייתִי מְאַבֶּדֶת אֶת הַכּוֹוֹן
וְשׁוֹכַחַת אֶת הַשְּׁעָה.
הוּא הָיָה עוֹמֵד בְּאַמְצֵעַ הַשְּׁכוּנָה בְּעֶרְךָ
וְכָל הַבָּתִּים הִגִּיעוּ לוֹ עַד הַבְּרָכִים.
אִם עֲכָשׁוּ אֲנִי לֹא מוֹצֵאת אֶת הַדֶּרֶךְ
זֶה בְּגִלַּל שְׁכָרְתוֹ אוֹתוֹ בִּינְתִים.
הָיָה לוֹ לֵב עִם חַץ חֲרוֹת עֶמֶק
וְהֵמוֹן עָלָיו יִרְקִים.
אֲנַחְנוּ לֹא רָאִינוּ אוֹתוֹ כְּשֶׁהֵיִינוּ קְרוֹבִים,

כך עבדו בעבר

בנגריה

חריש בשדה

מכונת דיש

1. למה מתגעגעת המשוררת?

2. האם אפשר למנע את השנוי שעליו כותבת המשוררת?

שנויים בתעסוקה ובכרנסות בישוב לארץ זמן
בכל ישוב במדינה חלו שנויים גדולים בתחום התעסוקה
של התושבים, כך קרה בארץ ובמקומות שונים בעולם.
בעבר: התפרנסו אנשים רבים בישובים הכפריים מחקלאות
וממלאכות שעקרו עבודת ידים וממתן שירותים לתושבים.
בישובים עירוניים התפרנסו אנשים רבים בעבודה, בתעשייה
ובמלאכות שונות שהצריכו עבודת ידים רבה כי לא היו
מכונות רבות. קוראים לכך: **עבודה עתירת ידים עובדות**
(מרבית ידים עובדות).

במשך השנים חל שנוי גדול בתעסוקות עקב התפתחות
הטכנולוגיה, פתוח האלקטרוניקה, ופתוחים ממחשבים
בכל תחום ובעקרון בתעשייה, במלאכה, בתקשורת, בתחבורה
ובחקלאות. לתעשיות אלו קוראים: **תעשיות עתירות**

– **עשירות בידיע**, כי הן מתבססות על הידע של האנשים
שלומדנים ומפתחים את המכונות את התרופות ואת
האלקטרוניקה לשמוש יומיומי של בני האדם. כתוצאה
מכך אנשים רבים שנו את צורת העבודה שלהם: הם
הכניסו מחשוב ומכונות, שנו את דרך העבודה בשל
השמוש בתקשורת הממחשבת המאפשרת לעבד מרחוק.
כיום אנשים עובדים במדינות שונות כשהם יושבים
בביתם או במשרדים שלהם.

חוקרים אילו שנויים עקריים התרחשו בשוב במהלך השנים

כתיבה

1. לפניכם תצלומים של רחוב ומבנה צבור בשוב משתי תקופות שונות.

התבוננו בתצלומים ופרטו מהם השנויים שחלו במקום המצולם (העזרו בהסבר "איך משוים" בעמוד 11).

הרחוב הראשי ברעננה בשנת 2008

הרחוב הראשי ברעננה בשנת 1928

ביום הבנין משמש כבית נער

בית המגן שבו היה בית הספר התיכון הראשון במושבה

2. אֵילוּ שְׁנוּיִים חָלוּ בְּמִקְוֹרוֹת הַתַּעֲסוּקָה בַּיָּשׁוּב שְׁלָכֶם, בְּסִבִּיבַתּוֹ
וּבַיָּשׁוּבִים שְׂכָנִים הַמְּכָרִים לָכֶם? מָה הָיָה בְּעֶבֶר וּמָה הַיּוֹם?
לְדַגְמָה: תַּעֲשִׂיָּה, חֻקְלָאוֹת, תַּחֲבוּרָה, תִּקְשֻׁרֶת?
3. בַּיָּשׁוּב וְתִיק הַתְּחוּלָּה שְׁנוּיִים בְּמַהֲלָךְ הַשָּׁנִים הָאַחֲרוֹנוֹת. הֵיוּ
תוֹשָׁבִים שֶׁהִתְנַגְּדוּ לַשְּׁנוּיִים וְהֵיוּ שֹׁטְעָנוּ שֶׁטוֹב שֶׁהַיָּשׁוּב גָּדֵל
וּמִשְׁתַּנָּה. **קְרָאוּ תַּגְּבוּלוֹת** שֶׁל שְׁנֵי תוֹשָׁבִים בַּיָּשׁוּב לַשְּׁנוּיִים:

אֲנִי בַּעַד

מֵרִים, מְנַהֶלֶת בֵּית הַסֵּפֶר הַיְסוּדִי, מְבַרְכֶת עַל הַשְּׁנוּיִים שֶׁחָלוּ בַּיָּשׁוּב. הִיא טוֹעֶנֶת שֶׁהִגִּיעוּ
זוּגוֹת צְעִירִים וְעוֹלָם חֲדָשִׁים, יֵשׁ יְלָדִים רַבִּים, אֲנָשִׁים מוֹצְאִים עֲבוּדָה בַּיָּשׁוּב, נִפְתָּחוּ
חֲנוּיֹת רַבּוֹת וּמִקְוֹמוֹת לְבִלּוֹי בְּשַׁעוֹת הַפְּנָאִי, הַכְּבִישִׁים הָרַחְבּוֹ, הוֹקְמוּ גַּם צְבוּר רַבִּים
וְגַם נִפְתָּח מֶרְכֶּז סְפוּרֵט חֲדָשׁ וְיֵשׁ מִגֹּן פְּעֻלוֹת תְּרַבּוּת. אֵךְ בְּעֶקֶר – הִיא אוֹמֶרֶת – יֵשׁ לָנוּ
חֲבֵרָה מְגֻיָּנָה מְאֹד. אֲנִי מֵרָצָה מְאֹד מִהַשְּׁנוּיִים.

אֲנִי נֶגֶד

גוֹלָן, בַּעַל מִשְׁתַּלָּה גְּדוֹלָה, חוֹשֵׁב שֶׁהַגְּדוּלָּה שֶׁל הַיָּשׁוּב הָיָה מְהִיר מְדִי, מִכִּיּוֹן שֶׁמִּטְעִים
וּפְרִדָּסִים נִעְקְרוּ וּבְמִקְוֹמָם "שִׁתְּלוּ" בְּתֵי מְגוּרִים. הוּא אוֹמֵר: "דֶּרֶכִּי הָעֶפֶר נִהְיוּ לְכַבִּישִׁים
שְׁחֹרִים וְהַמְּכֻנִּיּוֹת הָרַבּוֹת מְזַהְמוֹת אֶת הָאָוִיר וְגוֹרְמוֹת לְרַעֲשׁ. הִגִּיעוּ תוֹשָׁבִים רַבִּים
מְאֹד וְכַעַת אֲנִי כָּבֵר כְּמַעַט לֹא מִכִּיר אֶת הָאֲנָשִׁים בַּיָּשׁוּב שֶׁבּוּ נוֹלְדָתִי וּבּוּ נוֹלְדוּ גַם יְלָדֵי.
בְּבֵית הַסֵּפֶר יֵשׁ יְלָדִים רַבִּים וְהַצְפִּיפוֹת גְּדוֹלָה, בְּחֲנוּיֹת יֵשׁ תוֹרִים. בְּמֶרְכֶּז הַסְּפוּרֵט הִיפָּה
צָפוּר. בְּעֶבֶר נִהְגָּנוּ לְשַׁחֵק עַל מַגְרִשֵׁי הַסְּפוּרֵט הַיָּשָׁנִים לֹלֵא תִשְׁלוּם וְכַעַת מִשְׁלָמִים בְּעֶבֶר
כְּנִיסָה. אֲנִי מִתְּגַעְגֵּעַ לַיָּשׁוּב הַקָּטָן שֶׁהָיָה בְּעֶבֶר."

4. שְׁנֵי הַתּוֹשָׁבִים, מֵרֶם וְגוֹלָן, מַצִּיגִים סְבוֹת וְתוֹצָאוֹת שְׁגָרְמוּ לְשִׁנּוּיִים בְּיָשׁוּב. מִיָּנֹכַח בְּטִבְלָה סְבוֹת וְתוֹצָאוֹת.

דְּגֻמָּה לְטִבְלַת סְבוֹת וְתוֹצָאוֹת:

הַסְבָּה	הַתּוֹצָאוֹת
הִגִּיעוּ לְיָשׁוּב אֲנָשִׁים רַבִּים (עוֹלָם חֲדָשִׁים וְאַחֲרִים) וְהָיָה צָרִיךְ לִבְנוֹת בְּשִׁבְלִים בְּתֵי מְגוּרִים.	נִבְנוּ שְׁכוּנוֹת מְגוּרִים חֲדָשׁוֹת בְּסָגְנוֹן בְּנִיָּה חֲדָשׁ וּבְחֻמְרֵי בְּנִיָּה שׁוֹנִים.
	נִבְנוּ שְׁכוּנוֹת חֲדָשׁוֹת רְחוֹקוֹת מִמֶּרְכֶּז הַיָּשׁוּב וְתוֹשָׁבִים עָבְרוּ לְגוּר בָּהֶן.

הַפָּרֶדֶס נֶעֱקַר וּבִמְקוֹמוֹ מִגֶּרֶשׁ חֲנִיָּה

5. כַּעַת, הַתְּאַרְגְּנוּ לְזוּגוֹת. בְּזוּג הַצִּיגוּ אֶת שְׁתֵּי הָעֲמָדוֹת

הַשּׁוֹנֹת – נִמְקוּ שְׁנֵי נִמּוּקִים לַפְּחוֹת.

חֲשְׁבוּ וְהַצִּיעוּ דְּעָה שְׁמִשְׁלֶבֶת בֵּין שְׁתֵּי הַדְּעוֹת – כְּלוּמַר יוֹצֵרֶת

אֶפְשָׁרוֹת לַפְתָּרוֹן שְׂיִהְיֶה מְסַכֵּם עַל שְׁנֵי הַצְדָּדִים. שִׁימוּ לֵב

שֶׁהַנִּמּוּקִים יִשְׁכַּנְעוּ אֶת שְׁנֵי הַצְדָּדִים.

6. גַּם בִּישׁוּב שְׁלָכֶם הַתְּחוּלְלוּ שְׁנוּיִים.

א. צִיְנוּ הֵיכֵן הַתְּרַחְשׁוּ שְׁנוּיִים וְעַל מָה הַשְׁפִּיעוּ. לְדַגְמָה:

עַל מִבְּנֵה הַיִּשׁוּב,

וְעַל הַבְּנִיָּה, בָּרְרוּ:

הָאֵם נִגְרָם נֶזֶק

לְסִבִּיבָה הַטְּבָעִית אוֹ

לְאַתְרִים?

ב. בַּחֲרוּ מְקוֹם

בִּישׁוּב שְׁלָכֶם וְדַמִּינוּ

שְׁנוּיִים נוֹסָפִים

שְׂיִהְיוּ בְּעוֹד 50

שָׁנִים. אַתֶּם יְכוּלִים

לְצִיר, לְכַתֵּב אוֹ

לְבִנוֹת דָּגָם.

חֲלוּץ בְּשָׂדוֹת עֵין חֶרֶד (1936)

הָיוּ זְמָנִים – כָּךְ הָיָה בְּעֶבֶר

הָאָמֶן יִשְׁעִיהוּ בֶן־יֵלִיד: הַכּוֹבֶסֶת בֵּיד

בֵּית הַקּוֹלָנוֹעַ

1. זהו במפת ישובכם את האזור התיק, הישן או העתיק.

פיצד זהיתם?

פרטו: באילו פרטים שונה המרכז של הישוב התיק, הישן או העתיק מן האזורים החדשים (לדגמה: רחב הרחובות, צורתם וצפיפות המבנים, מקום מבני צביר)?

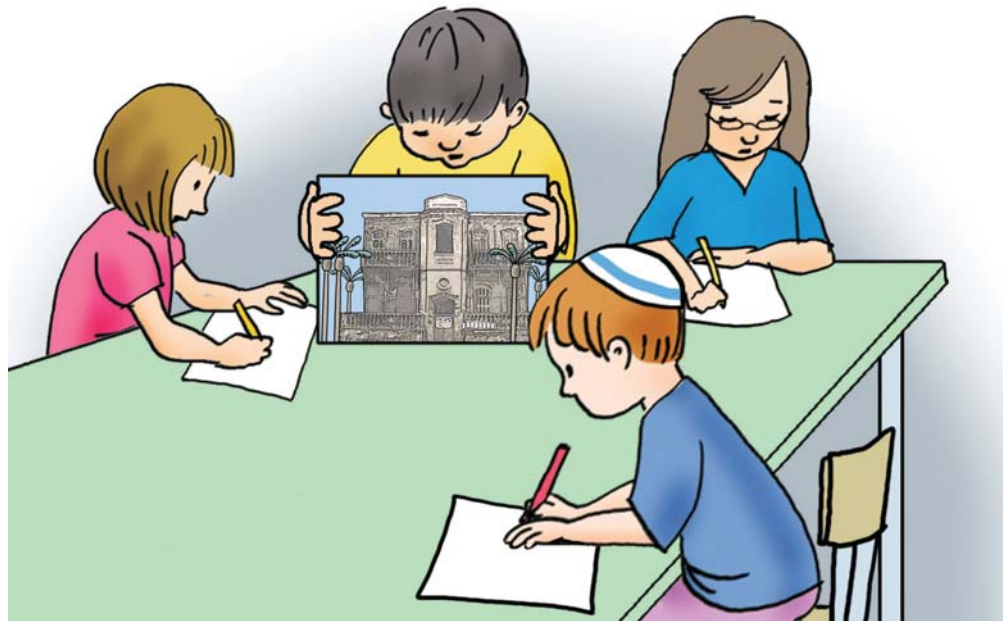
2. **בדקו** לאילו כוונים התפתח הישוב (למערב או למזרח, לצפון

או לדרום)? מדוע לדעתכם לכוונים אלה?

לאילו כוונים הישוב לא התפתח? (לדגמה: תל אביב לא התפתחה למערב אל תוך הים).

3. **סכמו:** איך השפיע השנוי על התעסוקה ועל הישוב מבחינת

המבנים, הרחובות ואזורי התפקוד?

סביבת הישוב שלנו והישובים השכנים

א. מה בסביבה של הישוב שלנו?

מה תלמדו בפרק זה?

1. לזהות את הנוף הטבעי ואת משאבי הטבע בסביבת הישוב שלכם ובאזורכם.
2. בעיות ופתרונות לפיתוח ולשמור אתרי נוף ומשאבי טבע באזור ובסביבה שלכם.

הנוף הטבעי בסביבת ישובכם

נושאים למחשבה ולדין

באורי מלים ומשגים

ספרו אילו תופעות טבעיות יש באזור שלכם ובסביבת ישובכם (לדגמה: גופי מים, כמו: ים או נחלים; פני שטח, כמו: הרים או חוליות (דיונות) במדבר, מישור וגבעות; נוף צומח, כמו: יער או חרש).

תופעה: התרחשות, עכדה או עצם בטבע או בחברה. יש תופעות טבע כמו הר, ים, גשם חזק, ויש תופעות חברתיות כמו ישוב או חגיגות. יש תופעות קבועות ויש תופעות משתנות.

נוף של גבעות וחרש

1. **התבוננו** בגב מפת ישובכם, וצינו: היכן נמצא ישובכם? (לדגמה: בגליל תחתון, בשרון, בעמק יזרעאל, במישור חוף הכרמל, בחבל אשכול)
2. **בדקו וכתבו:** אילו תופעות טבע מצויות במפה? (צורות נוף ואתרי טבע, כגון הרים או עמקים, מישור או גבעה; גופי מים, כגון: ים או נחל; נופי צומח, כגון: יער או חרש). האם ישובכם מרחק מתופעות הטבע, או אולי הן חלק מהישוב או גובלות בו? (בגבול הישוב).

3. אֵילוּ יִתְרוֹנוֹת יֵשׁ לַיִשׁוּב שְׁלָכֶם מֵאַתְרֵי הַטֶּבַע בְּאֶזֶר?

יֵשׁ תּוֹשְׁבִים בַּיִשׁוּב שְׁלָכֶם שְׂמֹאד אוֹהֲבִים אֶת הַנוֹף הַטֶּבַעִי, אוֹלָם יֵשׁ תּוֹשְׁבִים שְׁסוֹבְלִים בְּשָׁל תִּנְאִי הַסְּבִיבָה וּמִתְכּוֹנְנִים לַעֲבֹר לְמָקוֹם אֲחֵר.

4. הַצִּיגוּ לְפָחוֹת שְׁנֵי טַעֲוִנִים שֶׁל מִי שֶׁקָּשָׁה לָהֶם לַחֲיוֹת בְּאֶזֶר.

5. נִסּוּ לְשַׁכְנַע אוֹתָם לְהִשָּׁאֵר בְּאֶזֶר. בְּדַקוּ אֶת עֲצֻמְכֶם: הֵאֵם הַנְּמוּקִים שְׁלָכֶם מְשַׁכְנָעִים מִסְפִּיק? מָה תִּשְׁנֹו?

הנוף הטבעי באזור – לשמר או לפתח ולשנות?
קראו את הספור הבא:

סכר על הירדן

שיחים על גדת הנחל

האם הִיָּה אִפְשָׁר אַחֲרֵית?

"חֲרֻשֶׁת הָאֵיקָלִיפֶטוּס, מִי הַנַּחַל הַשְּׁקֵטִים, הַזֹּרְמִים
בֵּין הַגְּבְעוֹת הַנְּמוּכוֹת, וּמִשְׁמָשִׁים מְסִתּוֹר לְצִפּוֹרִים
וְחֲרָקִים, שִׁיחֵי הַפֶּטָל וְגִבְעוּלֵי הַקֶּנֶה הַגְּבוּהִים יוֹצְרִים
מִחְבּוֹא מוֹצֵל לְמַטִּילִים, קֶרְנֵי הָאוֹר מְפִזּוֹת וְהַצֵּל
יוֹצֵר צוּרוֹת, צִיּוֹץ הַצִּפּוֹרִים וְרִשְׁרוּשׁ הָעֵלִים – כָּל
אַלֶּה הֵם נוֹף יְלֻדוֹתִי, הַנוֹף הָאֲהוּב עָלַי וְעַל מִשְׁפָּחָתִי.
וְהִנֵּה בַּיּוֹם אֶחָד כָּל הַגְּבֻעָה גָּעָשָׁה, הִגִּיעוּ אֲנָשִׁים,
נִכְנְסוּ וַיֵּצְאוּ בַּחֲרֻשָּׁה.

הֵם מְדַדוּ וַעֲשׂוּ תַכְנִיּוֹת, וְהִחְלִיטוּ: אֵת מִי הַנַּחַל
צָרִיד לְהַטּוֹת, לְהַזְרִים אֵת הַמַּיִם הַזֵּכִים בְּצִנּוֹר –
וְלְהַשְׁקוֹת אֵת הַפְּרֻדָּסִים וְהַשְּׂדוֹת.
הֵם הִחֲלוּ לַחֲפֹר וְלַעְקֹר אֵת צִמְחֵי הַקֶּנֶה וְהַפֶּטָל
הַקּוֹצֵנִי וְכָל שִׁיחַ וְצִמְחַ שֶׁבְּדֶרֶכָם עָמַד.
וּבִבַּת אַחַת, פָּרְצָה שָׁם מִהוּמַת אֱלֹהִים, וַנִּשְׁמְעוּ
קוֹלוֹת צִיּוֹץ רַמִּים שֶׁל צִפּוֹרִים שֶׁקִּנְיָהֵן חָרְבוּ לַעַד.
הָעֲבוּדָה בָּצְעָה לְפִי הַתַּכְנִיּוֹת, וּמִי הַנַּחַל וְהַצִּפּוֹרִים
נִעְלְמוּ לְתַמִּיד.

וְאֲנִי – תוֹהָה, נְבוֹכָה וְכוֹעָסֶת: הָאֵם הִיָּה אִפְשָׁר אַחֲרֵית?"

כְּתִיבָה

1. הַבִּיעוּ דַּעְתְּכֶם: הָאֵם צוֹדֶקֶת הַמְּסַפֶּרֶת בְּשִׂאֲלָתָהּ: "הָאֵם הִיָּה
אִפְשָׁר אַחֲרֵית?" נִמְקוּ תְּשׁוּבַתְכֶם.

הטיה: הפניה לכוון מסים.

משאב: אוצר טבע שאפשר לנצל.

משאבי טבע: תופעות טבעיות שבני האדם מנצלים לצרכיהם, כמו: חול לבנה, עצים לשימושים שונים

ערכי טבע: תופעות טבע שצריך לשמור עליהן בשל חשיבותן וקיומן במקום שבו הן נמצאות, כמו נחל זורם, חוף ים, חרשה.

2. אילו בעיות עלולות להגרם בגלל השנוי?

3. תושבי הישוב שהטו את מי הנחל להשקית שדותיהם, טענו

שהנחל זורם בשטח שלהם והם רשאים להשתמש במים

לצרכיהם. ממילא מי הנחל מתבזבזים פאשר הם זורמים

ליים, ואלו בעת, הם נחסכו מים רבים לצורך השקית השדות.

לעמדתם טענו תושבי ישובים אחרים באזור, שהנחל אינו רק

שלהם, אלא הוא משאב טבעי וערך טבע השיד לכל האזור

ואף למדינה.

א. הסבירו איזו טענה מקבלת עליכם והציגו נמוקים

משכנעים.

ב. הציעו כמה פתרונות לבעיה.

4. חפשו במקומונים או בכלי תקשורת אחרים מידע על פעילות

האדם בנוף הטבעי, על הפתרונות שנבחרו כדי לשמר ולהגן

על ערכי הטבע. (הקישו בגוגל שמות כמו: כביש 6, שמורת

נחל הבשור, מצוק החוף, ים המלח, שמורת האלמגים באילת,

הנקרות בראש הנקרה).

יעל באזור בקעת ים המלח בשמורת עין גדי

למי שִׁיכִים מְשַׁבֵּי הַטֶּבַע בְּאֶזְזוֹר?

מִהֶעֱתוֹנוֹת

קְרָאוּ אֶת הַפְּתוּבוֹת שֶׁהִתְפָּרְסְמוּ בְּעִתּוֹנִים הָאֶזְזוֹרִיִּים (כָּאן וּבְעֶמּוּד 212).

הַתִּנְגְּדוֹת חֲרִיפָה לְסִלִּילַת כְּבִישׁ מֵהִיר בְּשִׁפְלַת יְהוּדָה וְהַקְמַת מַחֲלֵי רַב מַעֲקָפִים

מֵאֵת פִּתְּבִנוּ דָן לִוִּי

כְּדִי שִׁישְׁמֹשׁ בְּעֶקֶר אֶת הַנוֹסְעִים הָרַבִּים
הַנִּכְנָסִים אֶל הָעִיר וְיוֹצְאִים מִמֶּנָּה. הֵם טוֹעֲנִים
שֶׁסִּלִּילַת הַכְּבִישׁ תִּגְרַם לָהֶם זְהוּם סְבִיבְתִי נֶכֶד
וְתַפְּגַע בְּאִיכוֹת חַיֵּיהֶם, וְכֵן תַּפְּגַע בְּשִׁטְחִים
הַפְּתוּחִים, בְּפִרְדָּסִים וּבְשָׂדוֹת שֶׁהֵם מַעֲבָדִים
וּמֵהוּיִם רֵאוֹת יְרֻקוֹת לְאֶזְזוֹר.

מִמֶּשֶׁר הַתְּחַבּוּרָה נִמְסַר כִּי הַטְּעָנוֹת
נִבְדָּקוֹת וְתִמְסַר תְּשׁוּבָה בְּהִקְדָּם.

תוֹשְׁבֵי הַמוֹשָׁבִים וְהַקְּבוּצִים הַשְּׂכָנִים לְעִיר
הַמְּרֻכָּזִית שֶׁבְּאֶזְזוֹר פָּנוּ לְמִשְׁרַד הַתְּחַבּוּרָה
בְּבִקְשָׁה לְבַטֵּל אֶת סִלִּילַת הַכְּבִישׁ הַמֵּהִיר
וְהַקְּמַת הַמַּחֲלֵי הַגָּדוֹל הַמִּתְכַּנֵּן לְעֵבֶר
לְיָד בְּתֵיחֶם וּבִתְוֹךְ הַשִּׁטְחִים הַחֻקְלָאִיִּים
שֶׁלָּהֶם.

תוֹשְׁבֵי הַמוֹשָׁבִים טוֹעֲנִים שֶׁרֹאשׁ הָעִיר הַשְּׂכָנָה
פָּנָה לְמִשְׁרַד הַתְּחַבּוּרָה שִׁיסְלִלוּ אֶת הַכְּבִישׁ

הַתִּנְגְּדוֹת לְהַקְמַת בְּתֵי מִלּוֹן וּמְרִינָה עַל חוּף הַיָּם

מֵאֵת פִּתְּבִתּוֹ עֲנָבֵל לֵב

הַשִּׁיךְ לְכָלֶם וְהַמִּיזֵם הַחֲדָשׁ יִפְגַּע בַּחֲלוּלוֹת הַלִּבָּנִים
שֶׁהֵם מְשַׁאֵב שֶׁל כָּלֶם, וְיַחֲסֹם אֶת הַמַּעֲבָר הַחֲפָשִׁי
לָיִם, שֶׁגַּם הוּא מְשַׁאֵב צְבוּרֵי וְלֹא פְרָטִי.
הַמִּתְנַגְּדִים פָּנוּ לְמִשְׁרַד הַהִגָּנָה הַסְּבִיבָה שִׁיסְיַע
בִּידֵם לְהַעֲבִיר אֶת רֵעַ הַגִּזְרָה. מִהֶמְשֶׁר נִמְסַר
כִּי הִדְבֵּר נִבְדָּק.

תְּכִנִּית חֲדָשָׁה שֶׁל קְבוּצַת יְזָמִים לְהָקִים מַעֲגָן
לְסִירוֹת (מְרִינָה) וּשְׁלוֹשָׁה בְּתֵי מִלּוֹן עַל רְצוּעַת
הַחוּף שֶׁבֵּין הַמוֹשָׁב פְּרִיאֵל לְבֵין הַקְּבוּץ תֵּל יָם,
מְעוֹרֶרֶת אֶת כַּעַס שֶׁל תוֹשְׁבֵי הַיִּשׁוּבִים הַשְּׂכָנִים
וְשֶׁל כָּל חוֹבְבֵי הַחוּף הַיָּפֶה בְּעַל הַחֲלוּלוֹת הַלִּבָּנִים
וְהַמְּפָרְצוֹנִים הַקָּטָנִים.

הַמִּתְנַגְּדִים טוֹעֲנִים שֶׁהַחוּף הוּא שִׁטַּח צְבוּרֵי

ממצאים מדאגים בנוגע להשפעות מזיקות מהמפעל ליצור מלט על תושבי הסביבה

מאת פתביתנו יעל בן אברהם

ממשרד הבריאות נמסר שבבדיקות שנערכו לתושבי האזור נמצאה עליה בתחלואת מחלת ראות אצל מבגרים וילדים בשובים הסמוכים למפעל. ראשי השובים דרשו מהנהלת המפעל שימצאו פתרון לזהום וכן פנו למשרד להגנת הסביבה בבקשה שיסיעו להם מהמשרד להגנת הסביבה נמסר שהם הודיעו למפעל שבתוך חדש עליהם למצא פתרון או שהמפעל יסגר. דובר המפעל מסר שהם פועלים למניעת זהום האויר.

למי שיכת הקרקע ולמי עצי החרש?

מאת פתביתנו דוד גל ורוית עזריהו

שלושה ישובים שכנים התאחדו כדי לשמר את החרש ואת הצמחה הטבעית שעל הגבעות שביניהם. הם התארגנו לפעילות המשתפת כדי למנוע בניה על הגבעות ועקירת הצמחה הטבעית. עפר סימן טוב, נציג הקבוצה, מסר שנודע להם על תכניות להקמת גן ארועים וצימרים וברור שזה יפגע בקרקע, בצמחה ובנוף. הם מקבלים תמיכה צבורית רחבה מגולשי האינטרנט ומהנהלות ישובי האזור.

כְּתִיבָה

על הר הגלבוע

שָׂדֶה לֹא מְעַבֵּד – שֵׁטַח פְּתוּחַ בְּשׁוּלֵי הַיָּשׁוּב

בְּאוּרֵי מַלִּים וּמְשׁוּגִים

בְּעֵלֵי עֵינֶיךָ: אֲנָשִׁים שֶׁמְעוֹנְנִים
בְּדִבְרֵי מָה וּפּוֹעֲלִים לְהַשְׁגַּת
הַמִּטְרָה.

2. חֲבֵרוּ שֵׁם כָּלֵלִי שְׂתֵּתָאִים לַכְּתָבוֹת.

3. אִם יָדוּעַ לָכֶם עַל בְּעֵיָה דּוֹמָה בְּאֶזְרוֹר שְׁלָכֶם –
כְּתִבוּ מֵהוּ הָאָרוּעַ: מָה הַבְּעֵיָה וְאֵילוּ פְתָרוֹנוֹת
הַצָּעוֹ?

2. קִיָּם מֵאֲבָק תְּמִידִי בֵּין בְּעֵלֵי עֵינֶיךָ הָרוֹצִים לְנַצֵּל
אֶת מִשְׁאֲבֵי הַטֶּבַע לְבֵין אֵלֶּה הַמְּעוֹנְנִים לְהִגּוֹ
עֲלֵיהֶם.

א. בְּחֵרוּ בְּאַחַד מֵהַתְּאוּרִים הַמְּצֻגִים בַּכְּתָבוֹת

בְּעִמּוּדִים 211-212,

וְהַצִּיגוּ כִּמָּה טַעוֹנִים

מִשְׁכָּנֵעִים שֶׁל בְּעֵלֵי הָעֵינֶיךָ.

ב. הַצִּיגוּ שְׁנֵי טַעוֹנִים

מִשְׁכָּנֵעִים שֶׁל הַמִּשְׁרָד

לְהַגְנַת הַסְּבִיבָה אוֹ שֶׁל

הַחֲבֵרָה לְהַגְנַת הַטֶּבַע וְשֶׁל

הַצָּבוֹר.

בְּעִקְבוֹת לַמּוֹד הַפָּרֶק

יֵשׁ הַטּוֹעֲנִים שֶׁצָּרִיךְ לְהִגּוֹ עַל הַטֶּבַע לְמַעַן טוֹבַת בְּנֵי הָאָדָם. יֵשׁ
הַטּוֹעֲנִים שֶׁצָּרִיךְ לְהִגּוֹ. עַל הַטֶּבַע לְמַעַן עֲצֻמוֹ.

מָה דַּעְתְּכֶם, מִי צוּדֵק וּמִדּוּעַ?

ב. קשרי גומלין בין הישובים השכנים באזור

מה תלמדו בפרק זה?

1. על הישובים השכנים שלכם.
2. על קשרי גומלין בין הישובים השכנים.
3. האזור על מפת הארץ.

הישובים השכנים – מי מכיר ומי יודע?

נושאים למחשבה ולדין

1. אילו ישובים שכנים אתם מכירים? צינו את שמם.
2. ספרו אם אתם או בני משפחתכם מקימים קשרים עם אנשים באחד הישובים השכנים, כמו: קשרים אישיים, קניות, עבודה, למודים, פעילות נפש ופנאי.

התבוננות על המפה וכתובה במחברת

1. **התבוננו** בגב מפת הישוב ובמפת המדינה ו**כתבו** את שמות כל הישובים השכנים לישוב שלכם. ליד שמם **פרטו** מהי צורת הישובים: ישוב עירוני, כפרי (קבוץ, מושב, כפר ערבי או דרוזי, ישוב קהלתי), אחר.
העזרו בדגמה: העיר נהריה.

שם הישובים השכנים	צורת הישובים השכנים
שְׁלוּמִי	עירוני יהודי
סַעַר, עֶבְרוֹן, גֶּשֶׁר הַזֵּי	קבוץ
מִזְרָעָה	עירוני ערבי
שָׁבִי צִיּוֹן, רֶגְבָה	מושב
שְׁלוֹמִית	ישוב קהלתי

2. **ספרו:** כמה ישובים עירוניים באזור שלכם וכמה ישובים כפריים (כמו קבוץ, מושב, ישוב קהלתי, כפר ערבי או דרוזי) **מה הרב?**
3. **לפי דעתכם,** האם יש קשר בין רב הישובים באזור שלכם לבין פני השטח של האזור?

קָשָׁרִים וְשִׁתּוּף פְּעוּלָה בֵּין יְשׁוּבִים

חֲלוֹן מִידַע

בֵּין אֲנָשִׁים מִתְקַיָּמִים קָשָׁרִים שׁוֹנִים וּבִינֵיהֶם גַּם עֲזָרָה
הַדְּדִית. אֲנָשִׁים עוֹזְרִים, תּוֹרְמִים וּמְסִיעִים אֶלֶּה לְאֶלֶּה. כֵּךְ גַּם
בֵּין יְשׁוּבִים יֵשׁ קָשָׁרִים הַדְּדִיִּים שֶׁבָּהֶם מִתְקַיָּמֹת פְּעִילוּיֹת
מְשִׁתָּפוֹת כְּמוֹ בְּחֻנוּךְ, בְּתַרְבוּת, בְּתַחֲבוּרָה אוֹ בְּעִנְפֵי תַעֲסוּקָה.

כְּתִיבָה

1. **כְּתִבּוּ דְגָמָה לְקָשָׁרִים בֵּין יְשׁוּבִים
בְּאִזְרוֹכֶם.**

2. **קְרֹאוּ אֶת תַּאֲוֵרֵי הַמְּקָרִים
וְהַתִּיחָסוּ לְשֵׂאוֹת בְּהַמְשִׁךְ.**

תַּאֲוֵרֵי מְקָרִים

א. רֹאשִׁי שְׁתֵּי קְבוּצוֹת כְּדוֹרְסִל
שֶׁל הָעָרִים הַשְּׂכֵנֹת הַחֲלִיטוֹ
לְהִתְאַחֵד וּלְהַקִּים נִבְחָרֶת
אַחַת חֲזָקָה. הָיוּ שֶׁפָּרְכוּ עַל
הַחֲלָטָה וְהָיוּ שֶׁהִתְנַגְּדוּ.

ב. בֵּין הַיְשׁוּבִים הַשְּׂכֵנִים

הִתְעוֹרָרָה מַחֲלָקֶת בְּקֶשֶׁר

לְמַתָּנוּ מַעֲבָר לְכָלִי רָכַב בְּדַרְכֵי הָעֶפֶר שֶׁבֵּין הַפְּרִדָּסִים כְּקַצּוֹר
דֶּרֶךְ לְכַבֵּישׁ הָרֹאשִׁי. הִנְהִלַת הַיְשׁוּבִים הַחֲקֵלָאִי הַחֲלִיטָה
לְחֹסֶם אֶת הַמַּעֲבָר. תּוֹשָׁבֵי הָעִיר כָּעֶסוּ מְאוּד.

ג. ראשי ישוב ערבי קטן פנו בבקשה לשלב את ילדי הישוב בבית הספר היסודי האזורי, שבו לומדים ילדי הישובים היהודיים באזורם. במועצה האזורית היו שראו זאת בחיוב והיו שהתנגדו.

ד. מועצת העיר, שחוף הים המסדר הוא בשטחה, החליטה לאפשר לתושבי הישובים השכנים כניסה וחניה ללא תשלום בבוץ לחוף הים המסדר. בעיר היו תושבים שפרכו והיו שהתנגדו להסדר.

ה. מפעל ביוב משתף הוקם בין המועצה האזורית של המושבים והקבוצים לשלוש מועצות מקומיות של הישובים העירוניים השכנים – הערבים והיהודים. הישובים החליטו לפעל ביחד כדי למנוע פגיעה בסביבה וכן כדי לצמצם עלויות. רב התושבים מברכים על כך, אולם יש גם שמתנגדים לשתוף פעולה.

3. **בחרו בשני תאורי מקרה, והציגו נקודות מבט שונות של**
כל צד בכל אחד משני התאורים, את צד המחייבים (בצעד)
ואת צד המתנגדים.

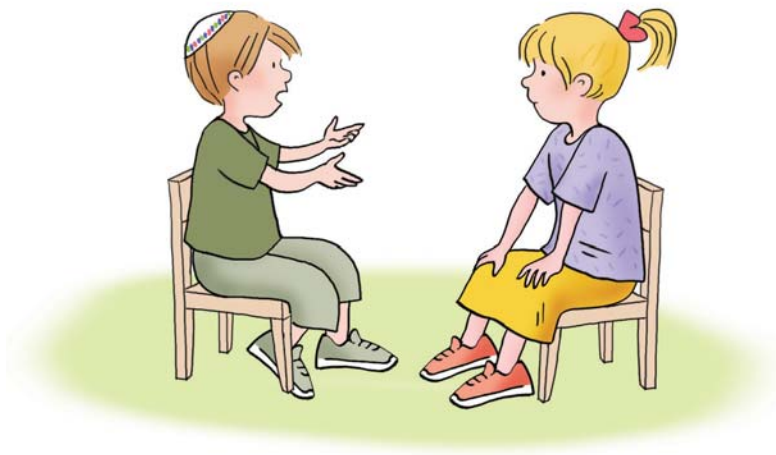
4. **חשבו על מציאת פשרה בין הדעות השונות והציגו**
אותה.

בעקבות למוד הפרק

1. **קראו את ההגדים הקשורים למקרים הבאים והתאימו**
אותם לדעות שמחייבות קשרי גומלין או לדעות שמתנגדות
לקשרי גומלין.

א. הגיע הזמן שנשנה את הדעות שלנו ונפתח דף חדש בינינו.
ב. לאחר בדיקה יסודית של הדברים יש חשיבות רבה לשתוף.
ג. אי אפשר לסמוך עליהם, הם יכולים לאכזב אותנו, זה כבר
קרה בעבר.

ד. הם תמיד משתלטים ואף פעם לא מתחשבים בנו.
ה. אנחנו שכנים ולכן חשוב שנשתף פעולה למען כלנו.
2. **בין ההגדים יש שהם בטוי לדעות קדומות והכללות. צינו**
אילו, ונמקו מדוע.

הַתְּבוּנָה עַל הַמַּפָּה וְכִתְיָהּ בַּמַּחְבֶּרֶת

1. הַתְּבוּנָה בַּמַּפֶּת יִשְׂרָאֵל בְּאֵטָלָס. אֲתֵרוּ אֶת הַאָזוֹר שָׁבוּ נִמְצָא יְשׁוּבָכֶם וּפְעָלוֹ לְפִי הַהֲנָחִיּוֹת הַבָּאוֹת:
א. מִצָּאוּ בַּמַּפָּה אֶת הַכּוּוֹן שָׁבוּ נִמְצָא הַאָזוֹר שְׁלָכֶם. לְדַגְמָה:
צָפוֹן, דָּרוֹם, מְרָכֵז, מִזְרָח אוֹ מַעֲרָב.
ב. צִיְנוּ מֵהוּ שֵׁם חֶבֶל הָאָרֶץ שָׁבוּ שׁוּכֵן יְשׁוּבָכֶם.

בִּאֲוֵרֵי מַלִּים וּמִשְׁנֵים

חֶבֶל אֶרֶץ: חֶלֶק אֶרֶץ
שְׁשׁוֹנָה מִחֶלְקֵי הָאָרֶץ
הָאַחֲרִים. חֶלֶק זֶה מִיָּחָד
בְּנוֹף הַטְּבָעִי שָׁבוּ וּבְנוֹף
הָאֲנוּשִׁי (הַיְשׁוּבִים). לְחֶבֶל
הָאָרֶץ יֵשׁ שֵׁם שְׁמַעִיד עַל
הַנוֹף. לְדַגְמָה: רֶמֶת הַגּוֹלָן.
מִשׁוֹר חוֹף הַכְּרָמֶל, הַגָּלִיל
הָעֲלִיּוֹן, עַמֶּק יִזְרְעֶאל,
הָעֲרָבָה.

לְדַגְמָה: עַמֶּק בֵּית שָׁאן,

חוֹף הַכְּרָמֶל, הַנֶּגֶב

הַצִּפּוֹנִי, הַשְּׂרׁוֹן.

ג. כִּתְבוּ אֶת שְׁמוֹת הָעָרִים

הַמְּרָכִזִּיּוֹת בְּאָזוֹר

שְׁלָכֶם.

2. אֲתֵרוּ בַּמַּפֶּת הַאָזוֹר שְׁלָכֶם

בֵּית סֵפֶר אָזוֹרִי, בֵּית

חוֹלִים שְׁמִשְׁתָּף לְיִשׁוּבֵי

הַאָזוֹר, אוֹ מוֹסְדוֹת צִבּוֹר

אָזוֹרִיִּים, וְצִיְנוּ מָה שְׁמָם.

וְהִיכֵן הֵם מְמַקְמִים?

3. לְדַעַתְכֶם, מַדּוּעַ מְקִימִים מוֹסְדוֹת חֲנוּךְ, בְּרִיאּוֹת אוֹ מְפַעְלִים

מְשִׁתָּפִים לְיִשׁוּבִים רַבִּים בְּאָזוֹר?

4. הַכִּינוּ תַּעֲוֹדַת זְהוּי לְאָזוֹר וְלִסְבִּיבָהּ שְׁלָכֶם אוֹ פְּרָסְמוֹ אוֹתוֹ

בְּאִמְצָעוֹת שִׁיר אוֹ סִסְמָה שֶׁתְּחַבְּרוּ, אוֹ כָּל רֵעִיוֹן מְקוֹרִי וְיָפָה

שְׁעוֹלָה בְּדַעַתְכֶם.

ג. ספור תולדות הישובים השכנים בראי תולדות מדינת ישראל

מה תלמדו בפרק זה?

1. להפיר את ספור תולדות הישובים השכנים באזור.
2. להפיר אתרים באזור שקשורים לתולדות המדינה והאזור ולפעל לשמורם.

ספור תולדות ישובים שכנים בסביבה הקרובה בראי תולדות מדינת ישראל

במדינת ישראל יש מגוון ישובים וכך גם בסביבה שלכם. לכל ישוב יש ספור מרתק על ראשית ההתישבות בו, על הקמתו ועל החיים שלו. הספורים שונים ומיוחדים, מעוררי סקרנות ועניין, אולם לפעמים שזור בספור עצב וצער

הפועלים השומרים על פרדס ברחובות, 1909

ולעתים שומעים וחשים את השמחה, הגאווה והאשר. הספורים הם של האנשים שהקימו ובנו את הישוב, ושל האנשים שהצטרפו ובאו לחיות עם משפחותיהם בישוב. לכל

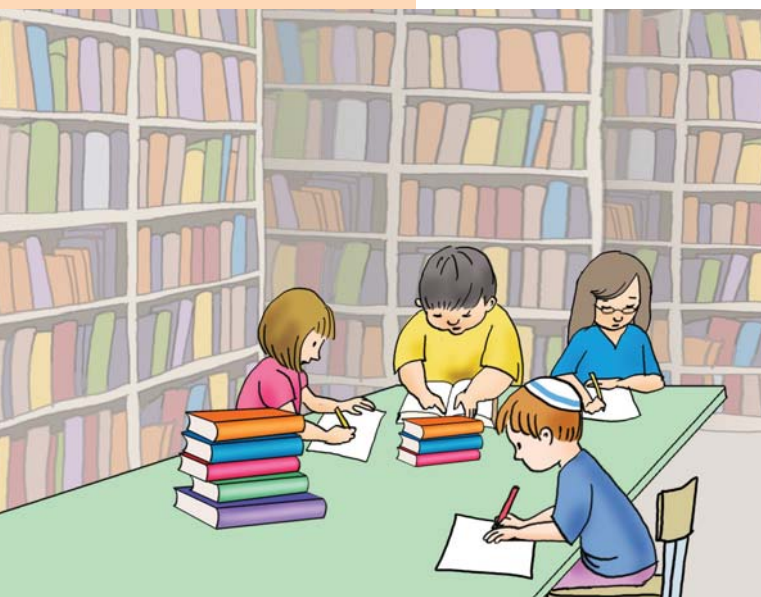
האנשים יש ספורים על רגעים שונים בישוב, וכלם ביחד מצטרפים לספור העשייה המפארת של הישוב והם חליה אחת בשרשרת ספורי ההתישבות והבניה בארץ ובמדינה.

בפרק זה תחקרו ספורים וארועים של ישובים שכנים לכם מתולדות קיומה של מדינת ישראל ובדרך להקמתה.

כְּתִיבָה

מְשִׁימָה בְּזוּגוֹת

1. הוֹטֵל עֲלֵיכֶם לְהִכִּין חוֹבֶרֶת אוּ מַצָּגֶת

שְׂפָה יִהְיֶה יְצוּג לְיִשׁוּבִים בְּסִבִּיבָה
הַקְרוֹבָה לְיִשׁוּבְכֶם.

א. כָּל זוּג יָכִין דָּף מִידַע עַל אַחַת

מַצּוּרוֹת הַיִּשׁוּבִים בְּסִבִּיבַתְכֶם.
הַעֲזְרוּ בְּגֵב מִפֶּת יִשׁוּבְכֶם אוּ בְּמִפֶּת
יִשְׂרָאֵל.

ב. בְּדֶף כְּתִבוּ אֶת תְּקוּפַת הַקִּמָּת

הַיִּשׁוּב, מִהִיכֵן הִגִּיעוּ הָעוֹלָיִם וּבְאִיזוֹ
תְּקוּפָה (לִפְנֵי הַקִּמָּת הַמְּדִינָה וּלְאַחֵר
הַקִּמָּתָה).

ג. אִם יֵשׁ סִפּוּר מְעֻנֵּן כְּתִבוּ אוֹתוֹ בְּקֶצֶרָה. וְכְתִבוּ בְּאֵילוֹ

מִקּוּרוֹת מִידַע נֶעְזְרֶתֶם לְשֵׁם כָּדָ.

2. קְרֹאוּ אֶת סִפּוּרֵם שֶׁל אַרְבָּעָה יִשׁוּבִים שְׂמִינְצָגִים צוּרוֹת יִשׁוּב

שׁוֹנוֹת וְשִׁנּוּסָדוֹ לִפְנֵי הַקִּמָּת הַמְּדִינָה וְכֹאֲלָה שִׁנּוּסָדוֹ לְאַחֵר
הַקִּמָּתָה. (הַעֲזְרוּ בְּמִידַע בְּעִמּוּדִים 225, 226, 227).

הַיִּשׁוּבִים שִׁנּוּסָדוֹ לִפְנֵי הַקִּמָּת מְדִינַת יִשְׂרָאֵל:

- מוֹשֶׁבֶה וְתִיקָה שְׁקִבְלָה מַעֲמָד שֶׁל עִיר, כְּמוֹ כָּפַר סָבָא.
 - הָעִיר הָעֵבְרִית הָרִאשׁוֹנָה – תֵּל אַבִּיב.
 - קְבוּצִים אוּ מוֹשָׁבִים שֶׁהוֹקְמוּ בְּשִׁטַּת חוּמָה וּמִגְדָּל. כְּמוֹ
- תֵּל עֵמֶל – נִיר דָּוִד.

3. כְּתִבוּ עַל עִיר חֲדָשָׁה לְעוֹלָיִם שֶׁהוֹקְמָה עַל יְדֵי עוֹלָיִם לְאַחֵר

הַקִּמָּת הַמְּדִינָה בְּמָקוֹם עֵתִיק – כְּמוֹ בֵּית שֶׁמֶשׁ.

ישובים שנוסדו לפני הקמת מדינת ישראל

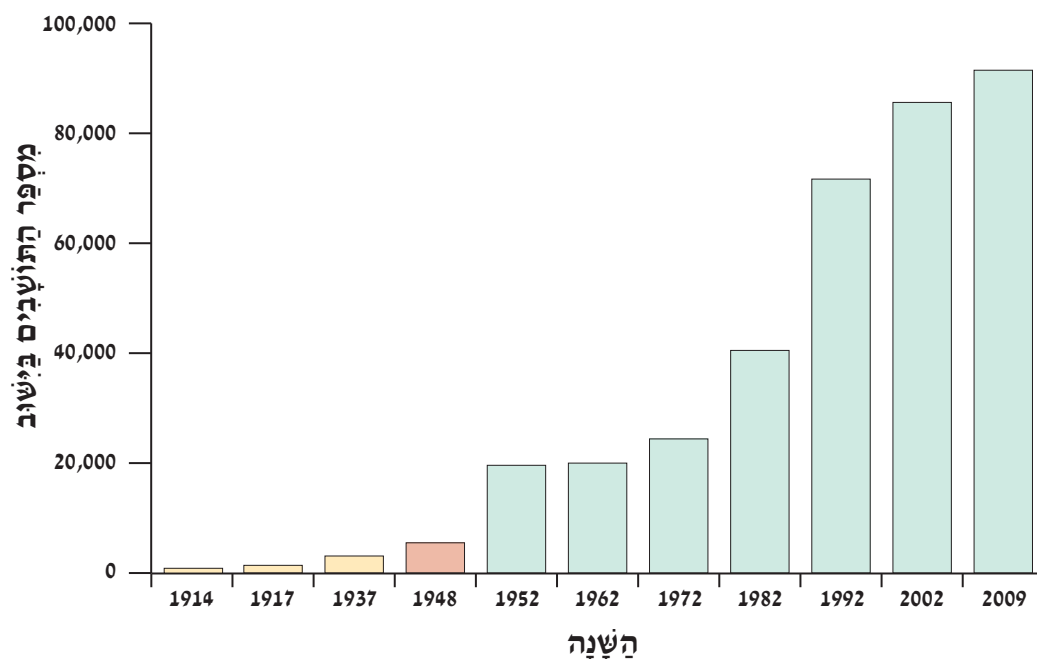

המושבה כפר סבא גדלה והכרזה לעיר
המושבה כפר סבא נוסדה פעמים: בשנת
1895 נקנתה האדמה ובשנת 1903 נחפרה
הבאר הראשונה והחלו לבנות בתים.
המתושבים התפרנסו מגדול עצי פרי הדר,
טבק וגדולים אחרים.

במשך השנים גדלה המושבה, אנשים רבים הגיעו להתישב
ולחיות בה, עולים חדשים ותושבים מישובים שונים בארץ,
ילדים נולדו, נבנו בתים רבים, נפתחו מוסדות צבור רבים,
הוקם אזור תעשייה גדול ונפתחו חנויות, משרדים, בתי קפה
ומסעדות, נבנו גנים יפים ומקומות לבלוי בשעות הפנאי.
בשנת 1961 הכרזה כפר סבא לעיר.

לדגמה:

תרשים המציג את קצב גדול מספר התושבים בכפר סבא
במשך השנים

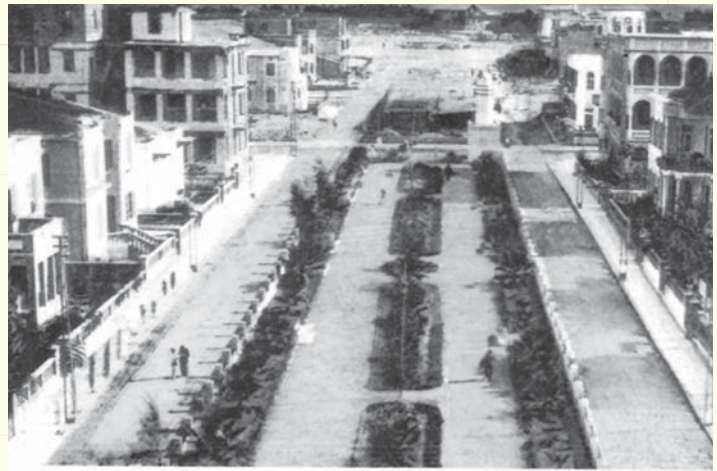

לפני הקמת המדינה
לאחר הקמת המדינה

תל אביב הקטנה גדלה

תל אביב הוקמה בשנת 1909 כשכונת גנים עברית ראשונה על פי חזונו של הרצל. היא הוקמה על החולות מחוץ ליפו העתיקה. מהתצלום אפשר ללמוד על הזמנים הראשונים בתל אביב, על הבתים, על הרחובות, על הצמחיה ועוד.

תל אביב הקטנה השתנתה, גדלה והתפתחה מהר מאוד. יש המכנים אותה בשם "עיר ללא הפסקה". כיום שמה הוא תל אביב-יפו, משום שחל אחוד בין שתי הרשויות וזו עיר אחת גדולה ומרכזית לתושבי האזור והמדינה.

תצלום של תל אביב בשנים הראשונות

מבט על תל אביב מיפו כיום

קבוצים ומושבים שקמו בתקופת השלטון הבריטי בשיטת חומה ומגדל

קבוץ ניר דוד (תל עמל) - ראשון לחומה ומגדל, המחנה והמגדל הראשונים לרגלי הר הגלבוע

בין השנים 1936–1939 הוקמו 55 קבוצים ומושבים בכל הארץ בשיטת **חומה ומגדל**. בוני הישוב הקימו ביום אחד חומה מלוחות עץ ובין הלוחות הכניסו חצץ, כדי שישגן בפני פדורי רובים.

במרכז העמידו מגדל שמירה גבוה וכמה צריפים. בדרך זו הקימו ישובים רבים בכל הארץ, כנגד האסור של הבריטים על הקמת ישובים יהודים בארץ ישראל. הישוב הראשון לחומה ומגדל הוא תל עמל – ניר דוד, שפעמק בית שאן.

באורי מלרים ומשגים

שלטון בריטי: ארץ ישראל
היתה חלק מהאימפריה
הבריטית ושלט בה הצבא
הבריטי (האנגלי), עד ההכרזה
על הקמת המדינה באו"ם.

קראתם של שלש צורות ישוב שנוסדו בתקופות שונות בישראל
לפני הקמת המדינה

● על מושבה שהוכרזה לעיר.

● על העיר העברית הראשונה שנוסדה כשכונה.

● על קבוץ שנוסד בשיטת חומה ומגדל.

1. אם בשכנות ישובכם יש ישובים מאחת צורות הישוב האלו,
שנוסדו לפני הקמת המדינה, **בחרו** באחד מהם. **חפשו** עליו
מידע ו**כתבו** בקצרה את תולדות הישוב.

2. **חפשו** במקורות מידע שונים תצלומים ו**צרפו** למחברתכם.

3. אם אתם חיים בישוב שנגעז במלחמת העצמאות (כמו ישובי
גוש עציון), או אם יש בשכנותכם ישוב כזה, שהוקם מחדש
לאחר מלחמת ששת הימים (1967), **ספרו** את הספור המיוחד
שלו. **העזרו** במקורות מידע שונים.

באורי מלים ומשגים

תבל: מלה נרדפת לעולם

ערים חדשות לעולים הוקמו בראשית ימיה של המדינה (ערי פתוח)
מיד לאחר הקמת המדינה בשנת 1948 הגיעו אליה עולים רבים
מכל קצות העולם. עליה זו כנתה בשם "**העליה הגדולה**", כי
במשך שלש שנים עלו לארץ מעל לשבע מאות אלף (700,000)
עולים – יותר ממספר התושבים היהודים שחיו בארץ באותו
הזמן. העולים הגיעו מכל קצות תבל, רבים מהם היו פליטים
מאירופה, מאסיה ומצפון אפריקה.

היה צריך לדאג להם למגורים ולפרנסה. לכן הקימו בתחלה
מעברות (מקום זמני, מגורים במעבר). בשנת 1950 הוקם הישוב

העירוני החדש הראשון לעולים **בית שמש**. רב העולים הגיעו מעירק ומרומניה והיו גם שהגיעו מצפון אפריקה, מפרוקו ומאלג'יר. לאחר מכן הוקמו כמה עשרות ערים חדשות לעולים בכל הארץ. חלקן הוקמו במקום שבו הייתה המעברה וחלקן נבנו מחדש.

שתי מטרות היו בהקמת הישובים העירוניים החדשים שהוקמו לעולים:

- **לישב את העולים החדשים ולמזג בין העולים מהתפוצות השונות.** לכן היו בישובים עולים ששלו לארץ ממדינות שונות.

צריפונים במעברה

- **לפתח את המדינה ולפזר את האכלוסיה בכל רחבי הארץ.**
ישובים עירוניים חדשים לעולים שהוקמו:
בנגב ובדרום הוקמו הערים: ירוחם, קרית מלאכי, דימונה, אילת, שדרות, אפקים, מצפה רמון, נתיבות, קרית גת.
בגליל ובצפון הוקמו שלומי, נצרת עלית, בית שאן, חצור הגלילית, קנעם, מגדל העמק, קרית שמונה.
במרכז הארץ הוקמו הערים: אור עקיבא, יבנה, לד, אור יהודה, בית שמש, יהוד.

סמל העיר בית שמש

כל הישובים גדלו והתפתחו במשך השנים וקבלו מעמד של עיר.
כיום אלו ערים יפות שחיים בהן תושבים רבים.

כתיבה

- יש המכנים את העליה לאחר הקמת המדינה בשם **העליה הגדולה**. מדוע?
- אילו בעיות רצו לפתור בהקמת ישובים חדשים לעולים (עירות ומושבים) לאחר הקמת המדינה?
- האם הצליחו לדעתכם? **הביאו** דגמה.

בעקבות למוד הפרק

- האם ידוע לכם על ישובים באזורכם שהוקמו בישובים חדשים

לעולים או מושבים חדשים לעולים?

כתבו את שמם. העזרו בגב מפת ישובכם או במפת ארץ ישראל. תוכלו גם **להקליד** בגוגל "ערים חדשות לעולים" ו**לקבל** מידע.

- הסבירו:** במה שונה ההתיישבות בבית

שמש מההתיישבות בתל אביב, בכפר סבא או בתל עמל – ניר דוד? (האנשים שהקימו

את הישוב, הסבות להקמת הישוב, צורת הישוב והזמן).

- אם אתם חיים בישוב שהוקם כעיר חדשה לעולים, **כתבו**

מכתב לילדים שגרים במושב או בקבוץ וספרו להם על החיים בישוב שלכם.

חצור הגלילית הוקמה כעיר חדשה לעולים

בְּמִדֵּינַת יִשְׂרָאֵל שָׁלָנוּ

א. סְפֹר הַקִּמַּת מְדִינַת יִשְׂרָאֵל

מָה תִּלְמְדוּ בַּפֶּרֶק זֶה?

סְפֹרִים שֶׁל אֲנָשִׁים עַל הַקִּמַּת מְדִינַת יִשְׂרָאֵל

הוֹקְמָה מְדִינַת יִשְׂרָאֵל

מָה הָיָה לִפְנֵי הַהִכָּרָזָה עַל הַקִּמַּת הַמְדִּינָה? מִדּוּעַ חֲשׂוּבָה הָיְתָה הַהִכָּרָזָה?

לְקִרְאָת אֲרוּעֵי יוֹם הָעֶצְמָאוֹת הַמוֹרָה רוּיָה אָמְרָה "הַיּוֹם נִשְׁמַע עַל הַמַּאֲבָק לַהֲקִמַּת הַמְדִּינָה בְּתִקְוָה שֶׁבִּה הַבְּרִיטִים שָׁלְטוּ בָּאָרֶץ, מִפִּי מְנַחֵם, סָבוּ שֶׁל אֶלְעֵד."

סָבָא מְנַחֵם סִפֵּר: "נִוְלַדְתִּי בָּאָרֶץ כְּאִשֵּׁר הַבְּרִיטִים שָׁלְטוּ כָּאֵן.

"כְּשֶׁהֵייתִי בְּגִילְכֶם הִבְנֵתִי שֶׁהֵם מְנַהֲלִים אֶת הַחַיִּים כָּאֵן וְאוֹסְרִים

עַל יְהוּדִים לַעֲלוֹת לָאָרֶץ, לְבָנוֹת יְשׁוּבִים וּלְהִגֵּן עַל עֶצְמָם מִפְּנֵי

הָעֲרָבִים שֶׁהִתְנַכְּלוּ לַיְשׁוּבִים הַיְּהוּדִיִּים. אֲנָשִׁים רַבִּים בָּאָרֶץ הִתְנַגְּדוּ

לְשִׁלְטוֹן הַבְּרִיטִי כִּי הַיְּשׁוּבִים הַיְּהוּדִי בָּאָרֶץ רָצָה עֶצְמָאוֹת, הוּא רָצָה

לְהִשְׁתַּחֲרֵר מִשִּׁלְטוֹן הַבְּרִיטִים (הָאֲנִגְלִים), וּלְכֹן אֲגִרוּ נֶשֶׁק וְהִתְאַמְּנוּ

נֶגֶד הַשּׁוֹטְרִים וְהַחֲזִלִּים הַבְּרִיטִים.

"יּוֹם מִיַּחַד הָיָה בְּיוֹם כ"ט בְּנוֹבֶמְבֶּר בִּשְׁנַת 1947 כִּי בּוֹ הִתְכַּנְּסָה

בְּנֵי יוֹרֵק שֶׁבָּאֲרָצוֹת הַבְּרִית אֲסִפַּת הָאו"ם (הָאֲמוֹת הַמְאֻחדוֹת)

וּנְצִיגִי הַמְדִּינוֹת הַמְשֻׁתָּפוֹת בָּהּ, הִצְבִּיעוּ עַל סִיוֵם הַמְנָדָט

הַבְּרִיטִי בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל וְעַל חִלְקַת הָאָרֶץ לִשְׁתֵּי מְדִינוֹת: מְדִינָה

יְהוּדִית, מְדִינָה עֲרָבִית וְאַזּוֹר בִּינְלָאֲמִי בִּירוֹשָׁלַיִם וּבִסְבִּיבֶתָּה.

"הַיְּהוּדִים שָׁמְחוּ כָּל כָּךְ, הֵנָּה תִּהְיֶה לָנוּ מְדִינָה לָעַם הַיְּהוּדִי בָּאָרֶץ

יִשְׂרָאֵל. אָמֵנָם קִטְנָה, אִךְ מְדִינָה יְהוּדִית מִשְׁלָנוּ. שָׁנִים רַבּוֹת הִתְפַּלְּלוּ

הַתְּפִלָּה שֶׁהִתְפַּלְּלוּ:
מִתּוֹךְ תְּפִלַּת שְׁמוֹנָה
עֶשְׂרֵה (עֲמִידָה)
בְּסִדּוֹר הַתְּפִלָּה:
"וְתַחֲזִינָה עֵינֵינוּ
בְּשׁוּבָךְ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים.
כְּרוּךְ אַתָּה ה' הַמְחִיזֵר
שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן."

הישוב העברי: הכונה
ליהודים שחיו בישובים
היהודיים בארץ ישראל.

המנדט הבריטי: המנוי שנתן
לבריטים לשלט על ארץ
ישראל על ידי האו"ם.

עצרת האומות המאוחדות:
הארגון העולמי של מדינות
העולם. עצרת – התכנסות
לדיון.

ארגון האו"ם: ארגון בינלאומי
של כל המדינות העצמאיות
בעולם.

סמל ההגנה

יהודים לשוב לארץ ישראל. הם שאפו לעלות לארץ ולהקים בה
מדינה יהודית. המנהיגות היהודית קבלה את תכנית החלוקה
והמנהיגות הערבית התנגדה לקבל אותה והחליטה על מאבק נגד
הישוב היהודי בארץ. "ההנהגה הערבית והתושבים הערבים לא היו
מרצים, הם לא הסכימו לחלוקת הארץ ודרשו את כל שטחה."
"מה עשיתם?" שאל גולן.

המשיך מנחם לספר: "בארץ התארגנו קבוצות של לוחמים
במחתרות שונות כדי לגרש את החילים הבריטים. המחתרות
היו: ההגנה, אצ"ל ולח"י."

"השם פלמ"ח (הכח הצבאי של ההגנה), הוא ראשי תבות של
פלגות מחץ. השם אצ"ל הוא ראשי תבות של: ארגון צבאי
לאומי, והשם לח"י הוא ראשי תבות של לוחמי חרות ישראל."

"לוחמי הפלמ"ח היו בחורים ובחורות צעירים שותרו על הלמודים
והתגייסו לפלמ"ח. הם עבדו ביום בקבוצים ובמושבם, ובלילות
התאמנו בכלי נשק."

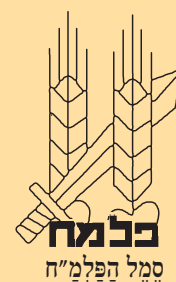
ליאור הצביע ושאל: "למה הם התאמנו בלילות?"
מנחם ענה: "הם חששו שהאנגלים יקחו מהם את הנשק. לוחמי
המחתרות התאמנו לקראת מצבים שבהם יהיה מאבק בין
היהודים לבין הערבים שחיו בארץ."

"אספר לכם זכרון אחד מאותה תקופה שקשור להסתרת
הנשק: לקבוצ שבו גדלתי הגיעה ידיעה שהבריטים מתכננים
לערך חפוש בשבת בכל הקבוצים, בפרים וביושבים, במקומות
שלידתם אנו מסתירים נשק."

"לכן, בבקר יצאו רב חברי הקבוצ שלי לקבוצ השכן, עין חרוד, כדי
להגן על הסליק, כך קראו למחבוא הנשק הגדול. אנחנו היילדים
נשארו בבית היילדים. לפתע הגיעו חילים בריטים, גבוהי קומה

מחברת: פעילות נגד
השלטונות.

מנהלת העם: 13 חברים
שכהנו כממשלה זמנית לפני
הקמת המדינה.

ונחמושים בְּרוּבִים. הם קבצו אותנו בְּחֶדֶר אֶחָד גָּדוֹל וְהִתְחִילוּ
לְהַרִים אֶת כָּל הָרָצְפוֹת וְלִשְׁבֹּר קִירוֹת וְרֵהִיטִים בְּחִפּוּשׁ אַחֵר נָשָׁק.
בְּעָרֵב כְּשֶׁכָּל הַחֲבֵרִים חִזְרוּ הַבֵּיתָה הַתְּבֵרָר שֶׁשְׁנֵי חֲבֵרִים נִהְרְגוּ
בְּעֵין חֲרוּד מֵהִירִיּוֹת שֶׁל הַחֲזִלִים הַבְּרִיטִים. הָיוּ אֵלֶּה אֲבוֹת שֶׁל
יְלָדִים מֵהַכְּתָה שְׁלִי, אֲבָא שֶׁל שׁוֹלְמִית וְאֲבָא שֶׁל אוּרִי. אֶת הַשַּׁבָּת
כָּנוּ בָּשֵׁם: "הַשַּׁבָּת הַשְּׁחוּרָה". בַּכְּתָה הַשְּׁתֵּרָרָה דִּמְמָה.
"**בְּעָרֵב שַׁבָּת, ה' בְּאֵיר תש"ח, 14 בְּמָאי 1948** עָזַב הַחֲזִל הַבְּרִיטִי
הָאַחֲרוֹן אֶת הָאָרֶץ וְהִיָּתָה שְׂמִיחָה גְּדוֹלָה, סוּף-סוּף וְלֹא עוֹד שְׁלִטוֹן
זָר בְּאָרֶץ.

"עוֹד בְּאוֹתוֹ עָרֵב הַכְּרִיזוּ דָוִד בֶּן-גּוּרִיּוֹן וּמִנְהֶלֶת הָעָם עַל הַקָּמֶת
מְדִינַת יִשְׂרָאֵל, שֶׁתִּקּוּם עַל פִּי חֲזוֹנוֹ שֶׁל בְּנִימִין זָאֵב הָרָצַל וְשֶׁל אֲבוֹת
וּמִנְהִיגֵי הַצִּיּוֹנוּת, וְעַל יִסוֹד הַהַחֲלָטָה בְּאו"ם בֶּכ"ט בְּנוֹבֶמְבֶּר 1947.
"טָקֶס הַהַכְרָזָה הַתִּקָּים בֵּיתֵל אָבִיב וְשֶׁדֶר בְּרִדְיוֹ בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל.
הַמוֹנֵי יְהוּדִים פָּרְצוּ בְּרִקּוּדִים בְּכָל הַיִּשׁוּבִים בְּאָרֶץ, הַשְּׂמִיחָה
וְהַתִּרְגָּשׁוּת הָיוּ גְּדוֹלוֹת.
"לְמַחֲרַת פָּרְצָה מְלַחֲמַת הַעֲצָמָאוּת, כִּי כְּמוֹ שֶׁסִּפְרָתִי לָכֶם,
הַמִּנְהִיגוֹת הָעֵרֶבִית לֹא הִסְכִּימָה לְחַלֵּקֶת הָאָרֶץ לְשְׁנֵי הָעַמִּים וְהֵם
רָצוּ אֶת כָּל הָאָרֶץ. וְלִמְנַע הַקָּמֶת מְדִינָה יְהוּדִית."

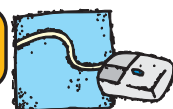
ישעיהו בן-יליד ציר אנשים שמאזינים לחדשות ברדיו על הכרזת המדינה

קראתם את הספור של סבא מנחם.

1. **הסבירו:** מדוע הבין הישוב היהודי את חשיבות הסכמת המדינות באו"ם לחלוקת הארץ לשתי מדינות והסכים להחלטה?
2. **הסבירו:** מדוע שמחו היהודים בעולם על הקמת מדינת ישראל?
3. אם ידוע לכם על בני משפחה או על חברים ומכרים שהיו בארץ באותו זמן, ראינו אותם וכתבו בקצרה את ספורם.

שלחן המחשב

1. **אתרו מידע** בגוגל על המשגים: כ"ט בנובמבר, תכנית החלוקה, פלמ"ח, הגנה, אצ"ל, לח"י.

למענינים

1. תוכלו לבקר עם בני משפחתכם או ערכו בקור וירטואלי (באתרי האינטרנט) **בהיכל העצמאות** שבתל אביב, באולם הכרזת המדינה. שם תראו ותשמעו כיצד הכריזו דוד בן גוריון ומנהלת העם על הקמת המדינה היהודית העצמאית.
2. תוכלו לבקר באתרי האינטרנט של **מוזאון ההגנה**, **מוזאון הפלמ"ח ובבית האצ"ל**, שלשתם בתל אביב. ו**מוזיאון אסירי המחפרות** בירושלים. **צינו** מה מיחד במוזיאון שבקרתם. הציעו לבני משפחתכם לבקר בהם.

ההעפלה לארץ

ביום רביעי נפגשה הכיתה עם שולמית, דודתה של איריס.
המורה רות אמרה: "נודע לנו, ששולמית דודתה של איריס,
היתה ילדה באגנית מעפילים שהגיעה לארץ בזמן שלטון
הבריטים. היום נשמע את הספור שלה."

שולמית, החלה את ספורה: "שמעתם על השואה, על מחנות
ההשמדה ועל הגטאות בפולין, בהונגריה ובמקומות רבים
באירופה. היתי ילדה בפולין בזמן המלחמה. באחד הימים
נלקחתי עם הורי ויהודים רבים למחנה רכוז שבו הגרמנים
הנאצים שמרו עלינו, העבירו את המבגרים קשה, והרעו אותנו.
במחנה אבי מת. אבל היום אספר לכם מה קרה לאחר
שהסתתרה המלחמה. יצאתי עם אמי ועם עוד פליטים רבים
מהמחנה כשפגינו לארץ ישראל. התחלנו לנדוד ברגל ועל גבי
עגלות, בדרךים שעברו ביערות ובין כפרים, חצינו הרים משלגים
עד שהגענו לאיטליה על חוף הים התיכון.

"באיטליה התאספו יהודים רבים נצולי המחנות שסבלו כמונו.
היום המאשר שלנו היה באשר אנשים מארץ ישראל העלו אותנו
על אניה כדי שנפליג בזה לחיפה.

"ההפלגה היתה קשה. היה צפוף מאוד ובקשי היה מקום להסתובב.
רב הזמן שכבנו על דרגשים מעץ. אכל וימי שתיה לא הספיקו, לא
היה נוח, הקאנו עם כל תנודה של האניה, אבל שמחנו שנצלנו
מהמלחמה ובעקור שאנחנו מפליגים לארץ ישראל.

"ערב אחד נשמעה באניה קריאה: 'הגענו לחוף! נא להתכונן
לירידה מן האניה! שמרו על שקט! יהיה חשך, כדי שהחיילים
הבריטים לא יגלו אותנו.'

"פחדתי מאוד שיתפסו אותנו, כי אמרו שהיו אגיות שהבריטים
החזירו לאירופה.

באורי מלים ומשגים

העפלה: עליה לארץ ישראל
פלי רשיון כניסה בתקופת
המנדט הבריטי.

נדודים: מעבר ממקום למקום
ללא בית.

איטליה: מדינה באירופה.

פליטים: אנשים שנאלצים
לעזב את בתיהם ואת ארצם
בשעת סכנה גדולה ומחפשים
מחסה.

"כְּשֶׁהָאֲנִיָּה עָגְנָה, שָׂרָר חֲשָׁד מַחְלָט, לֹא רָאִינוּ כָלוּם. לָפֶתַע צָץ מוֹלִי גֶבֶר צָעִיר, הוּא תַפֵּס אוֹתִי וְנִשָּׂא אוֹתִי עַל גִּבּוֹ וְהַחֵל לָלֶכֶת בַּמַּיִם. הוּא אָמַר לִי בְלִחָשׁ: 'יִלְדָּה, אֶת בְּיָדִים טוֹבוֹת. כְּשֶׁנִּגְיַע לַחוּף תִּפְגְּשִׁי

אֶת אִמָּא שְׁלָדָךְ, וְעֲכָשׁוּ – אֵל תִּשְׁמִיעִי קוֹלִי!'
 "הוּא הִלָּךְ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וְאָנִי עַל גִּבּוֹ. מִדִּי פַעַם הָיָה אֶפְשָׁר לִרְאוֹת בְּאוֹר חֲלָשׁ עוֹד בַּחוּרִים כְּמוֹהוּ, סוֹחָבִים עַל הַגֶּב יִלְדִים וְזֻקְנִים. הַמְבֻגָּרִים צָעְדוּ בַּמַּיִם, כִּדּוּ גַם אִמָּא שְׁלִי.

"כְּשֶׁהִגַּעְנוּ לַחוּף, נָתַנוּ לָנוּ בָּגָדִים יְבֵשִׁים לְהַחֲלִפָּה, בִּינִיָּהֶם זוּג מְכַנְסִים מְשֻׁנִּים, וְאָמְרוּ לִי: 'הִס! אֵל תִּדְבָּרִי.'

הוֹרֶדֶת מַעֲפִילִים בַּחוֹפֵי הָאָרֶץ

"גַּם אִמָּא הִגִּיעָה וְגַם הִיא הִחְלִיפָה לְבָגָדִים שֶׁנָּתַנוּ לָהּ. הֵם רָצוּ שֶׁנִּרְאָה כְּמוֹ תוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְלֹא כְּמוֹ פְּלִיטִים מֵאִירוּפָּה. בְּטָנָדָר גָּדוֹל הֵבִיאוּ אוֹתָנוּ לְמוֹשָׁב וְשָׁם קִבְּלָה אוֹתָנוּ מִשְׁפַּחַת אֶלְעָזָר. הֵם נָתַנוּ לָנוּ מְטוֹת, שְׂמִיכוֹת חֲמוֹת וְאָכַל חֵם וְאָמְרוּ שֶׁמָּחַר בְּבֶקֶר יָבוֹאוּ וְיִקְחוּ אוֹתָנוּ לְמָקוֹם אַחֵר, כִּדִּי שֶׁהָאֲנָגְלִים לֹא יִתְפָּסוּ אוֹתָנוּ. הֵם לָמְדוּ אוֹתָנוּ לוֹמַר שְׁנֵי מִשְׁפָּטִים בְּעִבְרִית, כִּדִּי שְׂאֵם הַחֲזִלִים הַבְּרִיטִים יִתְפָּסוּ אוֹתָנוּ, נִגִּיד: 'אֲנַחְנוּ חַיִּים כָּאֵן בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל', וְהַמִּשְׁפָּט הַשֵּׁנִי – 'תָּנוּ לָנוּ לַחֲזוֹר לְבֵית שְׁלָנוּ בְּמוֹשָׁב.' הַלֵּילָה הָרִאשׁוֹן בְּאֶרֶץ הַיָּה נִהְדָּר. לְמַחֲרַת שִׁמְעָנוּ בְּרִדּוֹ שֶׁלֹּא לְכָל נוֹסְעֵי הָאֲנִיָּה הָיָה מִזָּל. לְאַחַר שֶׁנִּסְעָנוּ מִשָּׁם, הִגִּיעוּ חֲזִלִים אֲנָגְלִים לַחוּף וְתַפְסוּ כַּמָּה פְּלִיטִים. הֵם הֶעֱבִירוּ אוֹתָם לְמַחֲנֵה הַמַּעְצָר בְּעֵתֻלִּית. לָנוּ הָיָה מִזָּל גָּדוֹל. מֵאַחַר יוֹתֵר נוֹדַע לָנוּ שֶׁהָיוּ הַפְּגָנוֹת בְּרַחוּבוֹת הָעָרִים נֶגֶד הַשְּׁלִטוֹן הַבְּרִיטִי וְהַסְסָמָה הִיָּתָה: 'הִרְשׁוּ עֲלֶיהָ חֲפָשִׁית לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל!'

כְּתִיבָה

1. מִיָּנֹה אֶת הַקְּשִׁיִּים שֶׁל הַמַּעֲפִילִים וְאֶת הַדְּרָכִים שֶׁבָּהֶן נִסּוּ לְהִתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם. הַחֲלִיטוּ עַל תְּבַחֲיָנִים. דְּגֻמָּה: חֲשֵׁשׁ שֶׁהַבְּרִיטִים יִתְּפְּסוּ אוֹתָם.
2. צִינּוֹ: בְּאִילוֹ דְּרָכִים הִתְנַגְּדוּ הַיְּהוּדִים, שִׁחִיו בְּאֶרֶץ, לְשִׁלְטוֹן הַבְּרִיטִי שֶׁמָנַע עֲלִית יְהוּדִים לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל?
3. הַתְּבוּנָנוּ בְּבוּלִים שֶׁהִנָּפְקוּ לְזֶכֶר אַרְוֵעֵי הַהַעֲפָלָה. מִדּוּעַ לְדַעְתְּכֶם הַחֲלַט לְהִנָּפִיק אוֹתָם?

בְּשִׁיר וּבְזִמְרָה עַל הַהַעֲפָלָה

- עַל הַתְּקוּפָה הַזֹּאת וְעַל אַרְוֵעֵי הַהַעֲפָלָה נִכְתְּבוּ שִׁירִים רַבִּים וּבִינֵיהֶם הַשִּׁיר "עוֹלִים".
4. לְמַדּוּ לְשִׁיר אֶת הַמִּנְגִּינָה וְשִׁירוּ אֶת הַשִּׁיר.

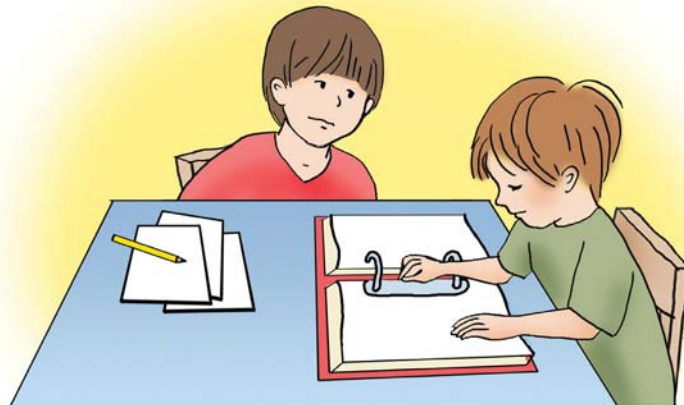
עוֹלִים / מַלִּים: יִצְחָק שְׁנֵהָר, לַחֹ: שְׁלום פּוֹסְטוֹלְסְקִי

בְּחֲשָׁאֵי סְפִינָה גּוֹשְׁשֶׁת	בְּחֲשָׁאֵי עוֹלִים אַחֵי
לֵיל שָׁחַר, הַיָּם גּוֹעֵשׁ,	עַל אֲדָמַת מוֹרְשֶׁת
הוּא שְׁמָעִי אֲדָמַת מוֹרְשֶׁת	וּבְאַזְנָם הִיא עוֹד לוֹחֶשֶׁת
שֶׁב אֲלִיָּד בֶּן עֵינִי.	כֹּה לָחִי! כֹּה לָחִי!

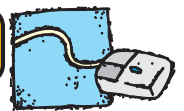
בְּחֲשָׁאֵי סְפִינָה גּוֹשְׁשֶׁת
בְּתִקְוָה שֶׁם לֵב הוֹלֵם
הוּא שְׁמָעִי אֲדָמַת מוֹרְשֶׁת
שֶׁב אֲלִיָּד בֶּן חוֹלָם.

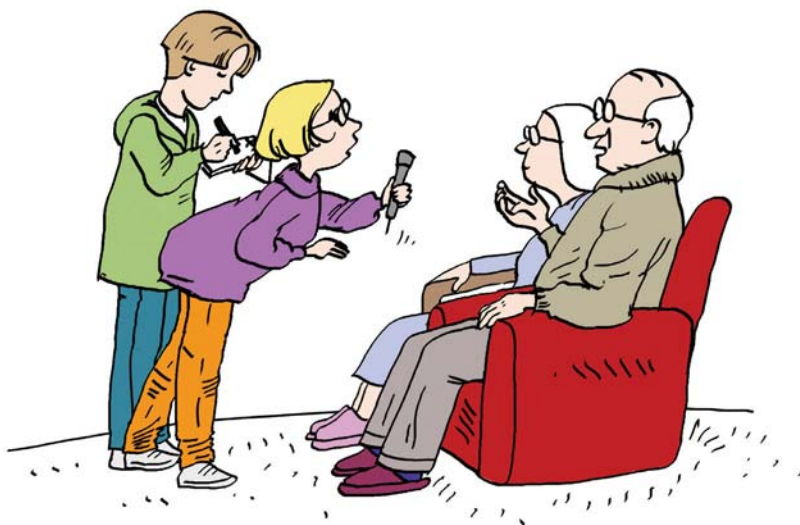
1. הַתְּבוֹנְנוּ בַּמַּלּוֹן וְכַתְּבוּ אֶת פִּרוּשׁ הַמַּלִּים: בַּחֲשָׁאי, גּוֹשְׁשֶׁת, אֲדָמַת מוֹרֶשֶׁת.
2. מַדּוּעַ הַמֶּלֶךְ בַּחֲשָׁאי חוֹזֶרֶת בְּכָל בֵּית בִּשְׂרִיר?
3. לָמָּה מֵתָכּוֹן הַמְּשׁוֹרֵר בַּמַּלִּים "שָׁב אֶלֶיךָ בֶּן עֵינִי, שָׁב אֶלֶיךָ בֶּן חוֹלִים"?
4. אֵילוּ הֵן הַמַּלִּים הַמְּלֵאוֹת תִּקְוָה וְשִׁמְחָה בִּשְׂרִיר? וּבְאַיִזָּה מָקוֹם הֵן מְקַמּוֹת בִּשְׂרִיר? מַדּוּעַ?

שִׁלְחַן הַמַּחֲשֵׁב וְהִיצִירָה

1. אֶתְרוּ בְּגוּגֵל אוֹ בַּמְּקוֹרוֹת מִידַע אֲחֵרִים (בִּסְפָּרִים, מַפִּי אֲנָשִׁים) מִידַע עַל הַהֶעֱפָלָה: עַל הָאֲנִיּוֹת אֶקְסוֹדוּס, בְּרֵל כְּצִנְלֶסוֹן וְשִׁמּוֹת שֶׁל אֲנִיּוֹת אֲחֵרוֹת.
2. בַּחֲרוּ בְּאַנִּיָּה אַחַת וְהִרְחִיבוּ אֶת הַיָּדַע שֶׁלְכֶם. כַּתְּבוּ עַל מָה שֶׁקָּרָה לַמַּעֲפִילִים.

למענינים

1. תוכלו לבקר באתר האינטרנט של מוזיאון ההעפלה בחיפה. אתרו בגוגל את הכתבת ואת שעות הפתיחה.
2. תוכלו לראות בוגי משפחה על הידוע להם.

בעקבות למוד הפרק

1. תארו שלוש פעולות שעשו חברי הנהגת הישוב היהודי בארץ והתושבים היהודים נגד שלטון המנדט הבריטי.
2. נסו "להכניס לעורם" של ילדים שעלו ארצה באנחת מעפילים. ספרו מה עבר עליכם בהפלגה, מה חשבתם או הרגשתם.

טקס הכרזת המדינה במוזיאון תל אביב

ביום ששי הגיע לפתח סבא מרדכי, סבא רבא של יותם. המורה רות פתחה את המפגש, ואמרה: "כזכור לכם, למחרת ההכרזה על הקמת מדינת ישראל. פרצה **מלחמת העצמאות**, שיש המכנים אותה **מלחמת השחרור** או **מלחמת הקוממיות**. היום יספר לנו סבא מרדכי על חלקו במלחמת העצמאות."

באורי מלים ומשגים

קפריסין: אי בים התיכון קרוב לישראל, שאליו הבריטים גרשו את המעפילים לאחר מלחמת העולם השנייה.

סבא מרדכי התרגש מאוד, פתח ואמר: "כשיותם בקש שאבוא, אמרתי לו שאני השתתפתי רק בכמה קרבות ולא הייתי גבור גדול, היו גבורים יותר ממני. אבל הספור שלי שונה קצת.

"הפלגתי לארץ מרומניה, אבל כשהאנחה התקרבה לחופי הארץ עצרו אותנו ספינות מלחמה בריטיות והובילו את הספינה הישר לאי קפריסין, למחנה המעצר. אפילו לא נתנו לנו לראות את חופי הארץ שחלמנו עליהם. זה היה לפני ההכרזה על הקמת המדינה. לילה אחד הגיעו לחדר שלנו במחנה המעצר שני אנשים צעירים

מהארץ והציעו לנו שנברח בסיירה לחופי הארץ ביחד אתם. וכך עשינו, כשרק הבגדים עלינו וללא נעליים, יצאנו בשקט וברחנו דרך חור בגדר אל סיירה שחפיתה לנו בים. היינו שלושה בחורים מרומניה וארבעה מפולין. העברית שלנו לא הייתה טובה, אבל רצינו להשתתף בגרוש הבריטים מהארץ ולחיות בארצנו. שחינו אל הסיירה ושם חכו לנו שני בחורים אחרים וביחד חתרנו במשוטים לחוף שליד חדרה. שם חכו לנו אנשים שנתנו לנו בגדים ונשק, ומיד גיסנו לפלמ"ח. לא הספקנו להתאמן הרבה, ופרצה מלחמת העצמאות.

חגיגת סבות במחנה המעצר בקפריסין

"בחרתי לספר לכם על שני קרבות שהשתתפתי בהם. האחד הוא הקרב לשחרור **אילת**. היום יש באילת בתי מלון וזו עיר יפה, אבל אז היה שם כפר דגים בשם **אום רשרש** ועמדה של המצרים. "עלינו על כלי רכב ונסענו לאורך המדבר, בדרכים לא דרכים,

באורי מלים ומשגים

פלגה: יחידה בצבא.

ים סוף: הים בדרום הארץ, אילת נמצאת לחופו.

כדי להגיע לחוף ים סוף, למפרץ אילת שאז נקרא מפרץ שלמה. היו פעמים שכלי הרכב נתקעו ונאלצנו לדחוף אותם בידיים, אבל לא ויתרנו.

"כשהגענו לחוף ראינו שהעמדה המצרית נטושה. כי החילים המצרים ברחו. החלטנו להניף את דגל ישראל כדי להראות לכל העולם שהמקום שלנו.

הנפת דגל הדיו עם כבוש אילת

אָבֿל לֹא הָיָה לָנוּ דָגֵל. לָכֵן צִיָּרְנוּ עַל בֵּד לָבוֹ גָּדוֹל אֶת הַסֵּמֶל בְּדִיו, וּבִשָּׁל כָּךְ נִהְיָו לְכַנוֹת אוֹתוֹ מֵאִזּוֹ בִּשְׁם דָּגֵל הַדִּיו. בַּיּוֹם 10 בְּמָרֶס בִּשְׁנַת 1949 שְׁחָרְרָה אֵילַת'

בִּיאורֵי מִלִּים וּמִשְׁוֹבִים

עֲמֻדָּה: מָקוֹם שָׁבוּ הָיוּ
הַלּוּחִמִּים.

הַמְצָרִים: הַכּוֹנֵה לְחִילֵי הַצָּבָא
הַמְצָרִי.

רִמּוֹן יָד: כָּלִי נִשְׁק שְׂצוּרָתוֹ
כְּרִמּוֹן וּבְתוֹכוֹ יֵשׁ חֲמֵר נֶפֶץ.
זוֹרְקִים אֶת הַרִמּוֹן וְהוּא
מִתְפּוֹצֵץ.

נֶגֶב: חֶבֶל אֶרֶץ בְּדֵרוֹם הָאֶרֶץ.

נִסְיָנָה: תְּנוּעָה לְאַחֹר.
בְּמִלְחָמָה, כְּשֶׁהַצָּבָא עוֹזֵב אֶת
הַקָּרֵב וּפּוֹנֶה בַּחֲזָרָה הוּא נִסּוּג
לְאַחֹר.

"אֶסְפֵּר לָכֶם עַל קָרֵב נוֹסֵף שֶׁהִשְׁתַּתְּפַתִּי בּוֹ: צִרְפוֹ אוֹתָנוּ, הַחִילִים
הָעוֹלִים הַחֲדָשִׁים, לְפָלְגָה שִׁיִּצְאָה לְעִזְרַת קַבּוּץ נִגְבָּה. שְׂבַצְפוֹן הַנֶּגֶב."
דִּנְיָאֵל הַצְּבִיעָה וְאָמְרָה: "אֲנִי הָיִיתִי בְּנִגְבָּה, יֵשׁ שָׁם טֶנֶק מְצָרִי."
"נָכוֹן," אָמַר מֶרְדִּכִּי, וְהִמְשִׁיד לְסַפֵּר: "הַצָּבָא הַמְצָרִי הַפְּגִיז אֶת
הַקַּבּוּץ וְחִילָיו יָצְאוּ לִכְבֹּשׁ אוֹתוֹ. הִגַּעְנוּ אֶל הַקַּבּוּץ כְּדִי לְעֹזֹר
לְחַבְרָיו לְהִלָּחֵם עַל הַמָּקוֹם. בְּמִשְׁךְ זְמַן רַב הַקַּבּוּץ הַפְּגִיז וְהָיָה
מִסְכָּן לְהָרִים אֶת הָרֹאשׁ מִהַעֲמֻדָּה שֶׁבָּהּ יִשְׁבְּתִי. מִגִּדֵּל הַמַּיִם
נִקְבַּ כָּלוּ בְּכַדּוּרִים. אֲנִי זוֹכֵר שִׁישִׁשְׁנוּ בַּעֲמָדוֹת וְיָרִינוּ עַל הַחִילִים
הַמְצָרִים שֶׁהִתְקַדְּמוּ אַחֲרֵי הַטֶּנֶקִּים כְּדִי לִכְבֹּשׁ אֶת נִגְבָּה.
"הַטֶּנֶק הָרֹאשׁוֹן פָּרַץ וְהִגִּיעַ לְשַׁעְרֵי הַקַּבּוּץ וְכָל הַחִילִים הַמְצָרִים
אַחֲרָיו. וְאִזּוֹ אֶחָד מִחַבְרֵי הַקַּבּוּץ גָּלָה אִמָּץ לֵב וְלָקַח רִמּוֹן יָד, זָחַל
וְזָרַק אוֹתוֹ עַל הַטֶּנֶק. הַטֶּנֶק נִפְגַּע וְנִנְעָצַר. כְּשֶׁהַחִילִים הַמְצָרִים
רָאוּ שֶׁהַטֶּנֶק שָׁלָהֶם נִפְגַּע הֵם הִסְתוּבְּבוּ וְנִסּוּגוּ. וְכָךְ נִצְלָה נִגְבָּה.
בְּקִרְבוֹת נִגְבָּה נִהְרָגוּ הָרַבָּה לּוּחִמִּים וְגַם שְׁנֵי חֲבֵרִים שָׁלִי."
"אַתָּה גִּבּוֹר, סָבָא!" אָמַר יוֹתָם, "לֹא פָחַדְתָּ?"
מֶרְדִּכִּי הָיָה נְבוֹדָה, וְרַק הוֹסִיף: "אַתֶּם יוֹדְעִים שֶׁהַמִּלְחָמָה הָיְתָה
בְּכָל הָאֶרֶץ, הָיוּ קִרְבוֹת בַּדֶּרֶךְ לִירוּשָׁלַיִם כְּדִי לְשַׁחֵר אֶת הָעִיר
מִהַמְצוֹר שֶׁהָיְתָה נְתוּנָה בּוֹ. הָיוּ קִרְבוֹת קָשִׁים גַּם בְּגִלְלִל, בַּעֲמֶק
הַיַּרְדֵּן, בְּגוֹשׁ עַצִּיוֹן, בְּמֶרְכָּז הָאֶרֶץ וּכְמוֹכָן בְּנִגְבָּה. כָּל הָאֶרֶץ הָיְתָה
חֲזִית וְכָל הָעָם הָיָה צָבָא. אָבֿל כָּךְ הִצְלַחְנוּ לְהַקִּים מְדִינָה יְהוּדִית
לָעָם הַיְּהוּדִי בָּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לְהַגְשִׁים אֶת הַחֲלוֹם וְאֶת גַּעְגּוּעֵי הָעָם
הַיְּהוּדִי מֵאִזּוֹ הִחְרַבּוֹן וְהַגְלוֹת לְמְדִינָה יְהוּדִית עֲצָמָאִית."
מֶרְדִּכִּי הוֹצִיא תַּצְלוּמִּים אֶחָדִים וְהִרְאָה לַיִּלָּדִים.

כְּתִיבָה

1. הַסְבִּירוּ אֶת הַסִּסְמָה: "כָּל הָאָרֶץ חֲזִית – כָּל הָעָם צָבָא".
2. נִגְבֶּה נִהְיְתָה סִמֵּל בְּמִלְחָמַת הָעֶצְמָאוֹת. מִדּוּעַ?
3. לְמַעַנְיָנִים: אִסְפוּ מִידַע עַל הַקְרָבוֹת בְּדֶרֶךְ לִירוּשָׁלַיִם וְעַל הַקְרָב שָׁבוּ נִלְחָמוּ בְּגִבּוֹרָה לוחָמֵי מַחְלָקַת הַל"ה 35 לוחָמִים וְנִהְרְגוּ בְּדֶרֶכָם לְהַצִּיל אֶת יְשׁוּבֵי גּוֹשׁ עֲצִיּוֹן.

תּוֹצְאוֹת מִלְחָמַת הָעֶצְמָאוֹת

נושאים למחשבה ולדיון

1. מָה יָדוּעַ לָכֶם עַל תּוֹצְאוֹת מִלְחָמַת הָעֶצְמָאוֹת?
2. הָאֵם כָּל הַתּוֹשָׁבִים בְּמִדְיָנָה – יְהוּדִים וְעַרְבִים – הָיוּ מְרָצִים? מִדּוּעַ?

בְּאוּרֵי מַלִּים וּמִשְׁגִּים

חֲזִית: הָקוּ הַקִּדְמִי שֶׁל הַצָּבָא בְּמִלְחָמָה.

מִצּוֹר: מָצָב שָׁבוּ הָאוֹיֵב סוּגָר עַל הַיָּשׁוּב וְאִינוּ מֵאֲפָשֶׁר כְּנִיסַת מְזוֹן, מִיָּם, תַּחֲמִשָּׁת, חֲמָרֵי רְפוּאָה וּמַעֲבַר אֲנָשִׁים.

סיום המלחמה ותוצאותיה

בזכור לכם, הערבים תושבי הארץ לא הסכימו לחלקת הארץ לשתי מדינות – מדינה יהודית עצמאית ומדינה ערבית עצמאית בארץ ישראל. לכן הם פתחו במלחמה. המלחמה התחוללה בכל הארץ מול חמש מדינות ערביות: לבנון, סוריה, ממלכת עבר הירדן, מצרים, עירק וכן הערבים תושבי הארץ.

המלחמה ארכה שנים וזו הייתה מלחמה קשה וארכה. במלחמה מתרחשים דברים קשים ועצובים, יש מי שמנצח ויש מי שמפסיד. אבל שני הצדדים נפגעים. בזמן הקרבות נהרגו אנשים. היו הרוגים ערביים והרוגים יהודיים, נעזבו ישובים יהודיים וישובים ערביים.

בזמן המלחמה תושבים ערביים רבים ברחו מישוביהם מסבות שונות: חלקם ברחו מפחד המלחמה כי חששו שהיהודים יפגעו בהם והיו שברחו כי נשמעו לקריאת המנהיגים הערביים להתרחק מבתייהם זמנית, שכן הם מבטיחים להם שבקרוב, לאחר המלחמה, כשהם ינצחו את היהודים, הם יחזרו לבתייהם. היו תושבים שבעת הקרבות גרשו מבתייהם ומישובם. הערבים שעזבו את הארץ היו לפליטים במדינות הערביות שאליהן הגיעו, ושם הם שכנו במחנות פליטים, וחלקם עדין חיים שם. התושבים הערביים שנשארו בארץ הם אזרחי מדינת ישראל.

המלחמה הסתיימה בהסכמי שביתת נשק שנחתמו בין מדינת ישראל לבין ארבע מדינות ערביות: מצרים, ירדן, לבנון וסוריה.

באורי מילים ומשגים

או"ם: ראשי תבות

של – אמות מאחדות. הארגון העולמי של רב המדינות בעולם.

אזרחים: תושבי המדינה שיש להם זכויות וחובות של המדינה. הם יכולים לבחור ולהבחר לכנסת.

כְּתִיבָה

בְּאוּרֵי מָלִים וּמִשְׁגִּים

שְׁבִיתַת נֶשֶׁק: הַסֵּכֶם זְמָנִי
לְהַפְסֵקֶת מִלְחָמָה.

בְּמִפֶּת הַסֵּכָמִי שְׁבִיתַת הַנֶּשֶׁק (1949) רוֹאִים אֶת גְּבֻלוֹת הָאָרֶץ
לְאַחַר סִיּוּם מִלְחָמַת הָעֲצָמָאוֹת וְחִלְקַת הָאָרֶץ עַל פִּי הַחֲלָטָה
הָאו"ם בֶּכ"ט בְּנוֹבֶמְבֶּר 1947.

1. הַתְּבוּנָנוּ בִּ"מִפֶּת הַסֵּכָמִי שְׁבִיתַת הַנֶּשֶׁק 1949", וְכָתְבוּ:
בְּאִיזָה כּוּוֹן שֶׁל מְדִינַת יִשְׂרָאֵל נִמְצְאָה כָּל אַחַת מִהַמְּדִינוֹת
שֶׁנִּלְחַמוּ נֶגֶד יִשְׂרָאֵל.

מִפֶּת הַסֵּכָמִי שְׁבִיתַת הַנֶּשֶׁק 1949

2. עִם אֵילֹו שְׁתֵּי מְדִינוֹת עֶרְבִיּוֹת שֶׁכְּנוֹת נִחְתְּמוּ הַסֵּכָמִי שְׁלוֹם? כָּתְבוּ
אֶת שְׁמֹן וְאִם אֵינְכֶם יוֹדְעִים – שְׁאֵלוּ אוֹ קְרָאוּ וְכָתְבוּ אֶת שְׁמֹן.

משיקה לבית

1. האם ישובכם נוסד לפני מלחמת העצמאות? אם כן, התענינו מה קרה בישוב בעת המלחמה וספרו בכתה.
2. שאלו את בני משפחתכם היכן היו בזמן מלחמת העצמאות: מה עשו? אולי סבא רבא או סבתא רבתא השתתפו במלחמה זו?
3. כתבו ספור אחד או הזמינו אחד מבני המשפחה לספר לכתה על מעשיו בזמן המלחמה.
4. אם יש במשפחתכם או בין החברים של בני המשפחה כאלה שנהרגו או שנפצעו במלחמת העצמאות, בקשו שייספרו לכם כיצד ואיפה זה ארע. כיצד מנצחים את הנופלים?
5. אם לא שמעתם ספור אישי, חפשו מידע במקורות שונים, כמו בספרים באתרי אינטרנט או באתר ההנצחה ביישובכם.

טקס יום הזכרון ברעננה בשנת תשי"א (1950) ליד האנדרטה לזכר הלוחמים שנהרגו

באורי מלים ומשגים

הנצחה: פעילות שמטרתן להזכיר את הנופלים במלחמות ישראל.

אַתְרֵי הַנִּצְחָה בְּיִשׁוּב

בְּיִשׁוּבִים רַבִּים מִנְצִיחִים אֶת זֵכֶר הַלּוֹחָמִים שֶׁנִּהְרְגוּ בַּמִּלְחָמָה
הָעֲצָמָאוֹת בְּאַתְרֵי זִכְרוֹן, בְּבִנְיַת בֵּית יָד לְבָנִים וּבְאַנְדֶּרְטָאוֹת
(פְּסָלִים לְזִכָּרָם)

בתִּיה לִישִׁנְסְקִי פְּסֵלָה אַנְדֶּרְטָה לְזִכָּר הַנוֹפְלִים בַּמִּלְחָמָה הָעֲצָמָאוֹת בְּכִפּוּר יְהוּשָׁע

הַחֲלָטוֹת חֲשׂוֹבוֹת לַמְּדִינָת יִשְׂרָאֵל וְלָעָם הַיְּהוּדִי שֶׁהִתְקַבְּלוּ עִם הַקָּמַת הַמְּדִינָה

כַּמָּה הַחֲלָטוֹת מְרֻכָּזוֹת הִתְקַבְּלוּ בַּהֲכָרָזַת
הַמְּדִינָה וְנִכְתְּבוּ בַּמְּגִלַּת הָעֲצָמָאוֹת וְהוּא יִשְׁמוּ מִיד
לְאַחַר הַמִּלְחָמָה וְאֵף בַּמַּהֲלָכָה.
דָּוִד בֶּן-גִּוְרִיּוֹן הִקְרִיא אוֹתָהּ בְּטָקָס הַכְרָזַת הַמְּדִינָה
בְּיוֹם שֵׁשִׁי, ה' בְּאֵיָר תַּש"ח, 14 בְּמָאי 1948.
בַּמְּגִלָּה חֲמֵשֶׁה חֻלְקִים שֶׁמְפָרְטִים אֶת זִכְרוֹתוֹ
הַהִיסְטוֹרִית שֶׁל הָעָם הַיְּהוּדִי עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
הַכְרָזָה עַל הַקָּמַת הַמְּדִינָה, עֲקָרוֹנוֹתֶיהָ שֶׁל הַמְּדִינָה
הַחֲדָשָׁה, פְּנִיָּה אֶל מְדִינוֹת הָעוֹלָם וְהַצְהָרַת כְּנוֹנוֹת

מגלת העצמאות

שֶׁל הַמְּדִינָה לְהַשְׁתַּלֵּב בֵּין מְדִינוֹת הָעוֹלָם.
בְּסוֹף הַמְּגִלָּה מוֹפִיעוֹת חֲתִימוֹתֵיהֶם שֶׁל
חֲבֵרֵי מוֹעֶצַת הָעָם.

הִנֵּה שְׂתִים מֵהַצְהָרוֹת הַכּוֹנוֹת שֶׁל מְדִינַת
יִשְׂרָאֵל:

1. הַמְּדִינָה הַצְעִירָה חוֹקֶקָה אֶת
חֻק הַשְּׁבוּת הַמֵּאֲפִשֵּׁר לְכָל הַיְּהוּדִים לַעֲלוֹת
לְמְדִינַת יִשְׂרָאֵל וּלְחִיּוֹת בָּהּ כְּאַזְרָחִים
בְּמְדִינַת יִשְׂרָאֵל הַיְּהוּדִית וְהַדְּמוֹקְרָטִית.
מִיד לְאַחֵר תִּם הַמְּלַחֲמָה, וְאִף בְּמִהְלָכָה,
הִתְנָה עָלֶיהָ גְּדוּלָּה שֶׁל פְּלִיטִים יְהוּדִים
מְכַל הָעוֹלָם, מַחְצִיתָם מִמְּדִינוֹת אֵירוֹפָּה
שְׁלֹאֲחֵר הַשּׂוֹאָה, וּמַחְצִיתָם מִמְּדִינוֹת
בְּצִפּוֹן אֲפִרִיקָה וְאַסְיָה, לְדַגְמָה אֶלְג'יר,
תִּיִּמון, עִירָק, מִצְרַיִם וּמְדִינוֹת עֲרָבִיּוֹת אֲחֵרוֹת.
כְּפִי שֶׁנִּבְּא הַנְּבִיא יִשְׁעִיָּהוּ:

"שְׂאִי-סִבִּיב עֵינֶיךָ וּרְאִי, כָּל־שֶׁ נִקְבְּצוּ בְּאוֹ-לֶךְ, חֵי-אֲנִי נְאֻם-ה'."

(יִשְׁעִיָּהוּ פָּרָק מט, פְּסוּק יח)

2. מְדִינַת יִשְׂרָאֵל הִיא מְדִינָה יְהוּדִית-דְּמוֹקְרָטִית, שֶׁתִּשְׁמֹר עַל
כְּבוֹדָם וְזִכוּיֹתֵיהֶם שֶׁל כָּל הָאֲנָשִׁים הַחַיִּים בָּהּ. דְּבָרִים אֵלּוּ נִכְתְּבוּ
בְּמִגְלַת הָעֲצֻמָּאוֹת.

חלון מידע

מדינת ישראל הצעירה, ככל מדינה עצמאית, קבעה וחוקקה כמה חקים שמייצגים אותה בארץ ובעולם כמדינה יהודית ודמוקרטית:

- ❖ **השפה העברית** היא השפה הרשמית של מוסדות המדינה והיא שפת הלמוד בבתי הספר. בבתי הספר הערביים שפת הלמוד היא ערבית ועברית.
- ❖ **ההמנון** של המדינה הוא "התקנה" שחבר נפתלי הרץ אימבר ובו מבצעת התקנה של העם היהודי לחיות בארצו - ארץ ציון וירושלים לעד.
- ❖ **בסמל המדינה** יש מגן ועליו מנורת שבעת הקנים ומשני צדיה ענפי זית. למטה כתוב: ישראל.
- ❖ **דגל ישראל** בצבעי כחל לבן. הדגל מסמל את הטלית: משני צדיו פסים בצבע תכלת כהה ובמרכז מגן דוד באותו צבע.
- ❖ **על בולי ישראל** מצירים ארועים חשובים במדינה, אישים וקבוצות שפעלו למען המדינה והחברה ועוד. על הבולים כתוב ישראל.
- ❖ **על הפסוק** שהמדינה הדפיסה מצירים אישים שפעלו למען המדינה ותרבותה כמו נשיאי המדינה, סופרים וראשי ממשלה.

חֲקִים וְזכוֹת בְּמִדֵּינַת יִשְׂרָאֵל

חֲבָרֵי הַכְּנָסֶת מְחַקְקִים חֲקִים חֲשׂוּבִים וְשׁוֹנִים.

בֵּין הַחֲקִים חוֹקֵק הַחֵק הַחֲשׂוֹב: **חֵק כְּבוֹד הָאָדָם וְחֵרּוֹתוֹ**, שְׁמִשְׁמָעוֹ: לְכָל בְּנֵי הָאָדָם יֵשׁ זְכוֹת לְכְבוֹד.

לְחֵרּוֹת אִישִׁית שְׁמִשְׁמָעָה: לְכָל אָדָם יֵשׁ חֵפֶשׁ מִחֲשָׁבָה וּבִטּוּי, חֵפֶשׁ דָּת, הַזְכוֹת לְמִידָע וּלְהַבְעֵת דְּעָה עֲצָמִית, חֵפֶשׁ לְהִתְאַרְגֵּנוֹת, חֵפֶשׁ תְּנוּעָה וְחֵפֶשׁ לַעֲסֹק לְפִי רְצוֹנוֹ, זְכוֹת לְחֵירוֹת

בְּכָל מְקוֹם, זְכוֹת לְבַחֵר וּלְהִבְחֹר לְתַפְקִידִים שׁוֹנִים, לְהִנְהִיגַת הַיָּשׁוּב וְהַמְּדִינָה.

הַמְּדִינָה שׁוֹמֶרֶת עַל הַזְכוֹת לְחַיִּים וּלְשִׁלְמוֹת הַגּוֹף שֶׁל כָּל אָדָם. לְכָל אָדָם קִיָּמַת הַזְכוֹת לְקִנְיָן (רְכוּשׁוֹ), לְשִׁלּוּמוֹ וּלְבִטְחוֹנוֹ הָאִישִׁי.

הַמְּדִינָה הַקִּיָּמָה מַעֲרֶכֶת שֶׁל בִּטְחוֹן פְּנִימִי שֶׁזֶּה הַמְּשֻׁטָּרָה, צָבָא שְׁשׁוּמֵר עַל גְּבוּלוֹת הַמְּדִינָה וּמַעֲרֶכֶת בִּתְּי הַמְּשֻׁפָּט שֶׁתַּפְקִידָהּ לְאַכֹּף אֶת הַחֲקִים.

הַזְכוֹת לְשׁוֹיֹן הַזְדַּמְנוּיּוֹת הוּא חֵק שְׁמַאֲפִשֵּׁר לְכָל הָאֲנָשִׁים, לִיהוּדִים וְעֶרְבִים, לְנָשִׁים וְלַגְּבָרִים, הַזְדַּמְנוּיּוֹת שְׁווֹת בְּמְקוֹם הָעֲבוּדָה, בְּלַמּוּדִים, בְּפַעִילוּיּוֹת שׁוֹנוֹת, בְּאַפְשָׁרוֹת לְהִגִּיעַ לְכָל מְקוֹם, כְּמוֹ לְנָכִים, לְבַעֲלֵי מְגֻבְלוּיּוֹת וְעוֹד.

בַּכְּנָסֶת חוֹקֵקוֹ **חֵק חֲנוּךְ חוֹבָה** שְׁמַעֲנִיק אֶת הַזְכוֹת לְכָל יֶלְדֵי יִשְׂרָאֵל לִלְמַד. **חֵק בְּרִיאוֹת** שְׁמַעֲנִיק לְכָל הָאֲזָרָחִים אֲפָשָׁרוֹת לְקַבֵּל טָפוֹל בְּרִיאוֹת.

נושאים למחשבה ולדין

1. מדוע חשוב שיהיו חקים המגנים על הזכויות של כל בני

האדם במדינה?

2. הביאו דגמה כיצד שומרים

על הזכות לחיים ולשלמות הגוף

במדינת ישראל?

3. מה דעתכם על הדעה: הזכות

להבצעת דעה וחפץ הבטוי גורמת

נזק לישוב ולמדינה.

כתיבה

1. כיצד התגשמה נבואתו של ישעיהו לאחר מלחמת העצמאות?

2. מדוע חשוב לשמר על המקומות הקדושים לכל הדתות

ולאילו החלטות במגלת העצמאות זה קשור?

סמל השלום: יונה עם עלה של זית

שלחן היצירה

1. צירו ציור מתאים לארועי יום

העצמאות של המדינה, או ציור

שקשור למלחמת העצמאות.

2. כתבו שיר או ספור על המאבק

לעצמאות מדינת ישראל.

3. הביאו לפתה אלבומים ותמונות

על מלחמת העצמאות והציגו

אותם לפני חבריכם.

בִּיּוֹם כ"ט בְּנוֹבֶמְבֶּר 1947, בְּהַצְבָּעָה בְּאו"ם עַל חִלְקַת הָאָרֶץ לְשְׁתֵּי מְדִינּוֹת – מְדִינָה לַיהוּדִים וּמְדִינָה לְעֶרְבִים – הִצְבִּיעוּ בְּעֵד 33 מְדִינּוֹת ו-13 מְדִינּוֹת הִצְבִּיעוּ נֶגֶד. 10 מְדִינּוֹת נִמְנְעוּ.

1. **עָרְכוּ הַשְּׂוֹאָה** בֵּין תְּגוּבַת הַיהוּדִים לַהַחֲלָטָה עַל חִלְקַת הָאָרֶץ לְבֵין תְּגוּבַת הָעֶרְבִים. **הַחֲלִיטוּ עַל הַתְּבַחְיָנִים.**

2. הַמְּלַחֲמָה פָּרְצָה מִיָּד לַמַּחֲרַת הַהִכְרָזָה עַל הַקְּמַת מְדִינַת יִשְׂרָאֵל. **הַסְּבִירוּ** מִדּוּעַ הִיא נִקְרָאָה **מְלַחֲמַת הָעֶצְמָאוֹת** אוֹ **מְלַחֲמַת הַשְּׁחֵרוֹר.**

3. **הַסְּבִירוּ** אֶת הַמִּשְׁגִּים: קְבוּץ גְּלוּיּוֹת; עִיר חֲדָשָׁה לְעוֹלָיִם; הָעִפְלָה; שָׂפָה מִתְחַדָּשֶׁת.

4. **צִירוּ בּוֹל** אוֹ **כָּרָזָה** לַמְּדִינַת יִשְׂרָאֵל הָעֶצְמָאִית.

ב. להיות אזרחי המדינה

מה תלמדו בפרק זה?

1. על המשתף לכל אזרחי המדינה.
2. על בעיות ומחלוקות בין קבוצות במדינה ועל דרכים לפתרונן.

מה משתף לנו כִּישָׂרָאִלִים?

לְאֶזְרָחֵי הַמְּדִינָה וּלְתוֹשְׁבֶיהָ יֵשׁ דְּבָרִים מְשֻׁתָּפִים לְצַד שְׁמִירָה עַל יְחִוּדִיּוּת. כָּלֵם מְשֻׁתָּפִים לְקְבוּצוֹת שׁוֹנוֹת, אֲדָ קְבוּצַת הַהֲשֻׁתָּפוּת הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר שֶׁל כָּל הָאֶזְרָחִים הִיא מְדִינַת יִשְׂרָאֵל.

כְּתִיבָה

בְּכֻתָּה ד הִתְקַיֵּם דִּיוֹן בְּשָׂאֵלָה: מָה מְשֻׁתָּף לָנוּ כִּישָׂרָאִלִים וְהָאֵם הַמְּדִינָה הִיא קְבוּצַת הַשִּׁיכּוֹת שֶׁל כָּלָנוּ.

1. מִי בְּקְבוּצוֹת הַשִּׁיכּוֹת שְׁלָכֶם? (כְּתִבּוּ שְׁמוֹת שֶׁל אֲנָשִׁים אוֹ קְבוּצוֹת שׁוֹנוֹת). אַתֶּם יְכוּלִים לְסַרְטֹט לְפִי הַבְּנֵתְכֶם אֶת מַעְגְּלֵי הַשִּׁיכּוֹת שְׁלָכֶם.
2. צִרְפוּ לְכָל קְבוּצַת שִׁיכּוֹת סִימָן שְׂיֵאֲפִין אוֹתָהּ. תּוֹכְלוּ לְצַרֵּף צִיּוֹר אוֹ תַּצְלוּם, סִמָּל אוֹ שִׁיר אוֹ סִסְמָה.
3. הַסִּיקוּ מִסְקָנָה לְגַבֵּי הַמְשֻׁתָּף לְכָל קְבוּצוֹת הַשִּׁיכּוֹת שְׁלָכֶם וְכְתִבּוּ זֹאת בְּמִשְׁפָּט כָּלְלִי אֶחָד.

מִמְקוֹרוֹת הַיְהוּדוּת

"כָּל יִשְׂרָאֵל עֲרֵבִין זֶה לָזֶה."

(רַש"י בְּפֶרוֹשׁוֹ לְמִדְרַשׁ סֵפֶרָא עַל וַיִּקְרָא כו, לו)

"אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ יַעֲזֹרוּ וּלְאָחִיו יֹאמַר חֲזָק."

(יִשְׁעִיָּהוּ פֶּרֶק מֵא, פָּסוּק ו)

כְּתִיבָה

1. **קְרָאוּ אֶת הַצְטוּטִים** מִמְקוֹרוֹת הַיְהוּדוּת וְהַסְבִּירוּ אֶת הַקֶּשֶׁר שֶׁלָּהֶם לְנוֹשֵׂא.
2. **הִבִּיאוּ דִגְמָה** לְמִקְרָה שֶׁבּוֹ אֲזָרְחִים נִחְלְצוּ לַעֲזָרָה אוֹ הִתְנַגְּדוּ לָמָּה שֶׁקְרָה (לְדִגְמָה: הַשִּׁירוּתָרוֹם, חֵיל שְׁבוּי).
3. **כְּתִבוּ** עַל אֲרוֹעַ אֶחָד שֶׁקְרָה בְּשָׁנִים הָאַחֲרוֹנוֹת, לְדִגְמָה: בְּמִלְחַמַת לְבָנוֹן הַשְּׁנִיָּה נִעְזְרוּ תוֹשְׁבֵי הַצֶּפֶן בְּתוֹשְׁבִים מֵהַמֶּרְקֵז וְהַדָּרוֹם, וּבְמִבְצַע עוֹפְרֵת יְצוּקָה נִעְזְרוּ תוֹשְׁבֵי הַדָּרוֹם בְּתוֹשְׁבֵי הַמֶּרְקֵז וְהַצֶּפֶן.

טָקָסִים וְאֲרֻעִים בַּמִּדְבָּה

טָקָס חֲתָנִי וְכִלּוֹת פֶּרֶס יִשְׂרָאֵל

יוֹם הַזִּכְרוֹן לַשּׁוֹאָה וְלַגְבוּרָה

חֲגִיגוֹת יוֹם הָעֶצְמָאוֹת

סְפוֹרֶטָאֵי יִשְׂרָאֵל בְּאוֹלִימְפִיאָדָה

יוֹם הַזִּכְרוֹן לְחִלְלֵי מַלְחָמוֹת יִשְׂרָאֵל וּכְעֵלוֹת אֵיכָה

שָׁבוּעַ הַסֵּפֶר הָעֵבְרִי

חִידוֹן הַתֵּנָ"ךְ

כְּתִיבָה

סמל מדינת ישראל

1. **בַּחֲרוּ בְּאִרְוֵעַ** אֶחָד מֵהָאִרְוֵעִים שֶׁבְּעֶמּוּד הַקּוֹדֶם וְסִפְרוּ מָה יָדוּעַ לָכֶם עָלָיו.
2. כְּשֶׁגַל פְּרִידְמֹן זָכָה בְּמִדְלִית זָהָב בְּאוֹלִימְפִיאָדָה בְּאֶתוֹנָה – הֵיטָה שְׂמִיחָה גְּדוֹלָה בְּאֶרֶץ.
הַסְבִּירוּ מִדּוּעַ, הֲרִי רָבֵנוּ לֹא מַכִּירִים אוֹתוֹ.
3. בְּפִגּוּעַ קָשָׁה שֶׁקָּרָה בְּבֵית חֶב"ד שֶׁבְּהַדָּו, הַמְּדִינָה כָּלָה דָּאָגָה לַיֶּלֶד הַקָּטָן שֶׁנִּצָּל לְאַחַר שְׁהוֹרָיו נִהְרָגוּ. הֲרִי אֲנַחְנוּ לֹא מַכִּירִים אוֹתָם. **מִדּוּעַ הָיָה לָנוּ אֲכַפְתָּ?**
4. בְּזִמְנֵן שִׁיּוּאָב וְטָלִי טִילוּ בְּהַדָּו חָל יוֹם הַזְכָּרוֹן לְחֻלְלֵי צַה"ל.
בְּעָרֵב הַזְכָּרוֹן הֵם הַזְמִנּוּ לְבִלּוֹת עִם חֲבֵרֵיהֶם הַצָּרֶפְתִּים בְּמַסָּבָה לְכָבוֹד יוֹם הַלְדָּתָהּ שֶׁל נִיקוֹל.
טָלִי וַיּוֹאֵב הַסְבִּירוּ לְחֲבֵרֵיהֶם שֶׁהָעָרֵב הֵם אֵינָם מְבִלִּים כִּי זֶה יוֹם הַזְכָּרוֹן לְחֻלְלֵי צַה"ל.
נִיקוֹל, שֶׁרָצְתָה לְחַגֵּג עִם חֲבֵרֶיהָ אֶת יוֹם הַלְדָּתָהּ אָמְרָה: "אֲבֵל אַתֶּם לֹא בִּישְׂרָאֵל, אַתֶּם בְּהַדָּו."
מִי לִדְעַתְכֶם צוּדֵק – נִיקוֹל אוֹ יוֹאֵב וְטָלִי?
נִמְקוּ מִדּוּעַ.
5. **מָה יָדַעְתֶּכֶם:** מִדּוּעַ אֲזַרְחִי הַמְּדִינָה גָּאִים כְּשֶׁהַמְּדַעְנִים הַיִּשְׂרָאֵלִים זָכוּ בְּפָרֶס נוֹבֵל אוֹ כְּשֶׁסָּרְטוּ שֶׁל בִּמְאִי יִשְׂרָאֵלִי זֹכָה בְּפָרֶס חָשׁוּב בְּעוֹלָם? הֲרִי אֲנַחְנוּ לֹא מַכִּירִים אוֹתָם בְּאֶפֶן אִישִׁי?
6. **הַסִּיקוּ** אֵיךְ זֶה מִתְקַשֵּׁר לְכוֹתָרַת הַפָּרֶק וְלַפְסוּק מִסִּפֵּר יִשְׁעִיָּהוּ (בְּעֶמּוּד 245)?

חקים, זכויות וחובות משתפים לכלל האזרחים במדינה ולתושביה

באורי מלים ומשגים

חק: הוראה הקובעת מה מתר
ומה אסור. דין המחייב את
כלם.

במדינת ישראל יש חקים שונים. להלן רשימת התכן של

עשרה חקים:

- א. חק למען ילדי ישראל שילמדו ויתפתחו.
- ב. חק למען פריאות האזרחים – מבגרים וילדים.
- ג. חק להגנת החי והצומח, האור, המים והקרקע.
- ד. חק לפיו לכלם יש זכות שזה בעבודה ובפרנסה ובבלמודים,
בהשתתפות בפעילות מסימת ובכל משימה לגבר ולאשה.
- ה. חק המאפשר לצעירים ולמבגרים לבחר את נבחריהם
להנהגת המדינה והישוב.
- ו. חק לפיו האזרחים חייבים לשלם כסף על הרוחים
מההכנסה בעבודתם או בעסקיהם.
- ז. חק חשוב שחוקקה המדינה כדי שכל היהודים בעולם יעלו
אליה ויחיו בה.
- ח. חק חשוב במדינה – חייב הבוגרים (מעל גיל 18) לשרת
בצה"ל, להגן על המדינה ולתרום למענה בשרות לאמי-אזרחי.
- ט. חק חשוב שנועד לשמור ולהגן על כבודם ועל חרותם של אנשים
וילדים בכל מקום, בכל מצב ובכל זמן ולהגן על זכויותיהם.
- י. ירושלים היא בירת ישראל.

יש חקים רבים, מהם חקים שהאזרחים נהנים מהם בכל יום
ובכל מקום, ומהם חקים שמגבילים ולא תמיד האזרחים מרצים
מהם, אבל חובת האזרחים להתנהג ולצית להם, כי הם למעננו
ולמען החברה במדינה.

כְּתִיבָה

1. לְכָל חֵק בִּ"רְשִׁימַת הַתֵּכֶן שֶׁל

עֲשֶׂה חֻקִּים" יֵשׁ שֵׁם.

מֵהֶם הַשְּׁמוֹת שֶׁל הַחֻקִּים? לְדַגְמָה:

חֵק ב - חֵק בְּרִיאֹת הַצִּבּוֹר.

הַתְּאִימוּ בֵּין שְׁמוֹת הַחֻקִּים הָרְשׁוּמִים

בְּמִסְגֶּרֶת לַחֻקִּים שֶׁבְּרִשְׁמָה:

שְׁמוֹת הַחֻקִּים

הַחֵק לְהַגְנַת הַסְּבִיבָה, חֵק הַשְּׁבוּת, חֵק חֲנוּךְ חוּבָה, חֵק
זְכוּיוֹת הַיֶּלֶד, חֵק שְׁוִיוֹן הַזְדַּמְנוּיוֹת, חֵק כְּבוֹד הָאָדָם וְחֲרוּתוֹ,
חֵק תְּשׁוּלוּם מַסִּים, חֵק בְּרִיאֹת הַצִּבּוֹר, חֵק הַבְּחִירָה הַחִפְּשִׁית
לְכַנְסֵת וְלָרְשׁוּיוֹת הַמְּקוֹמִיּוֹת, חֵק יִסוּד יְרוּשָׁלַּיִם בֵּית יִשְׂרָאֵל,
חֵק גִּיוּס חוּבָה לְצֶה"ל אוֹ לְשֵׁרוֹת לְאֻמִּי-אֶזְרָחִי.

2. בַּחֲרוּ שְׁנֵי חֻקִּים מִהַרְשִׁמָּה. הַבִּיאוּ דַּגְמָה לְכָל חֵק - אֵיךְ

מְבַצְעִים אוֹתוֹ?

חלון מידע

החקיקה

בית המחוקקים הוא המוסד הנבחר –

הכנסת, ובו חברים 120 חברי כנסת.

חברי הכנסת נבחרו על ידי הצבור בבחירות

חפשיות ותפקידם ליצג את האזרחים

בהחלטות ובחקיקת חקים ובקביעת דרגות

הענשים על אי ציות לחקים.

האכיפה

אכיפת החקים נעשית בידי כוחות הבטחון (המשטרה והצבא) ומערכת המשפט.

משטרת ישראל אחראית לשמור על הסדר במדינה ולדאג שהאזרחים יחיו

בבטחה ובכבוד.

הצבא שומר על גבולות המדינה ומגן בפני ארועי מלחמה והתנגשויות עם האויבים.

מערכת המשפט אחראית לשפט את מי שלא שמרו על החקים ולבחון כיצד להענישם

או לאפשר להם לשנות את מעשיהם ודרך פעלתם.

מי מטפל בבציעה? למי פונים? במי נעזרים?

מקרה א:

ביום חמישי, כְּאֶשֶׁר בְּנֵי מִשְׁפַּחַת גִּלְבּוֹעַ חָזְרוּ לְבֵיתָם מִטַּיּוֹל,

הִתְפַּרַּר לָהֶם שְׁגָנָבִים פָּרְצוּ לְדִירָתָם וְגָנְבוּ רְכוּשׁ רַב. לְמִי פָּנוּ?

מקרה ב:

אֲזָרְחִים הִתְאַרְגְּנוּ כְּדִי לְהַרְחִיב אֶת הַחֹק בַּדֶּבֶר זֶהוּם סְבִיבְתִי מֵאֲנִטְנוֹת

שֶׁל חֲבֵרוֹת הַטִּלְפּוֹן כְּדִי לְמַנֵּעַ אֶת הַקִּמָּתוֹן בְּאִזְרוֹרֵי מְגוּרִים. לְמִי פָּנוּ?

מקרה ג:

נהג נסע במהירות גבוהה מהמותר בחק נעצר על ידי המשטרה וקבל הזמנה לדיון בענן זה. מי יטפל בפעיה שלו?

מקרה ד:

ארגון הנכים דורש שפכל מבני הצבור במדינה יהיו תנאים שיתאימו לאנשים עם מגבלויות. למי יפנו?

מקרה ה:

לאהרן יש נגריה ליד ביתו באזור מגורים. השכנים פנו אליו שיעביר את הנגריה, אך הוא סרב. הם סובלים מהרעש ומזהום האויר. מה הם יכולים לעשות? למי לפנות?

כתיבה

1. קראו את תאורי המקרה (א-ה) וצינו מי יטפל בפעיה בכל אחד מהמקרים ולמי האנשים יפנו כדי לקבל עזרה ולפתר את בעיתם. נמקו החלטתכם.
2. חברו פותרת לכל מקרה.

בְּעִיּוֹת וּמַחְלֻקוֹת בֵּין קְבוּצוֹת בְּמִדְיָנָה וְהַדָּרָכִים לְפִתְרוֹן

מָה תִּלְמְדוּ בַּפֶּרֶק זֶה?

1. עַל הַיַּחֲס לְאַחֲרִים בְּמִדְיָנָה וּבְכָל מָקוֹם.
2. עַל הַצָּרָה בְּסוּבְּלָנוּת, בְּכַבּוּד וּבְעֶזְרָה הַדְּדִית בֵּין תּוֹשְׁבֵי הַמִּדְיָנָה.
3. עַל שְׁמִירַת הַזְכוּיוֹת לְכָל הָאֲנָשִׁים הַחַיִּים בְּמִדְיָנָה.

יְדִיעָה שְׁשֻׁדָּרָה בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל בְּרָדִיו:

שְׁלוֹשׁ סְטוּדֵנְטִיּוֹת עֶרְבִיּוֹת פָּנוּ לְהַנְהִיל הָאוּנִיבֶרְסִיטָה בְּתִלּוּנָה עַל כֵּךְ שֶׁבְּמִסְגֵּרַת לַמּוּדֵי סִפְרוֹת כְּמַעַט שָׁאִין שְׁעוּרִים בְּסִפְרוֹת הָעֶרְבִית. מִהַנְהִיל הָאוּנִיבֶרְסִיטָה הִשִּׁיבוּ שְׂיִבְחָנוּ אֶת פְּנִיָּתָן.

- דְּרֹר שֶׁהִקְשִׁיב לַיְדִיעָה אָמַר: "אֲנִי לֹא מִבִּין לָמָּה הֵן מִתְּלֻנְנוֹת, הֲרֵי הֵן לּוֹמְדוֹת בְּאוּנִיבֶרְסִיטָה עִבְרִית בְּמִדְיָנָה יִשְׂרָאֵל."
- זֹהָר הִשִּׁיבָה לוֹ: "נָכוֹן, אָבֵל בְּמִדְיָנָה שָׁלָנוּ יֵשׁ אֲזָרָחִים עֶרְבִים וְדְרוּזִים וְזָכוּתָם לְלַמֵּד גַּם סִפְרוֹת עֶרְבִית."
1. הֲאֵם הַסְטוּדֵנְטִיּוֹת צוּדְקוֹת בְּפְנִיָּתָן? מַדּוּעַ?
 2. בְּמִי אֲתֵם תּוֹמְכִים: בְּדְרֹר אוֹ בְּזֹהָר? מַדּוּעַ?

נושאים למחשבה ולדין

1. עַל אֵיזָה חֵק מַחְקֵי הַמִּדְיָנָה וּמִהַהֲגָדְרוֹת בְּמַגִּלַּת הָעֶצְמָאוֹת מִתְּבַסְסוֹת הַסְטוּדֵנְטִיּוֹת? (הַעֲזְרוּ בַּמִּידָע בְּעִמּוּדִים 254–255).
2. אֵלּוּ הֵייתֶם נִפְגָּשִׁים עִם הַנְהִילָה הָאוּנִיבֶרְסִיטָה וְעִם הַסְטוּדֵנְטִיּוֹת – מָה הֵייתֶם מַצִּיעִים לָהֶם?

3. קראו את הפסוקים מהתנ"ך ומדברי חז"ל.

הסבירו: מה הקשר ביניהם לבין שתי הידיעות שהתפרסמו בתקשורת?

4. בפסוקים אלה יש מצוות שציון אדם לחברו. אילו מהן דומות לחקיי המדינה שקראתם עליהם בעמודים 254-255?

מקורות היהדות

"רבי אליעזר אומר: יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך."

(פרקי אבות, ב, י)

"ויאמר אברהם אל-לוט, אל-נא תהי מדיבה ביני ובינך,

ובין רעי ובין רעיך: כי-אנשים אחים אנחנו."

(בראשית פרק יג, פסוק ח)

"שמאי אומר עשה תורתך קבע, אמר מעט ועשה הרבה

והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות."

(פרקי אבות א, טו)

"הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים הרחק ממך..."

(משלי פרק ד, פסוק כד)

"מה ששנוא עליך – אל תעשה לחברך"

(שבת לא, עא)

יום אחד בא לפני הלל אדם נכרי (זר) ובקש: "למדני כל

התורה כלה כשאני עומד על רגל אחת." הלל נענה מיד

ואמר: "מה ששנוא עליך אל תעשה לחברך, זו היא כל

התורה כלה, כל היתר הוא פרוש לזה בלבד – לך ולמד."

(שבת לא, עא)

משגים – ערכים – דרכי התנהגות

כתיבה

1. חברי תאור מקרה שיתבסס על מספר משגים, ערכים ודרכי התנהגות ברשימה שבמסגרת. תוכלו להעזר בפסוקים ממקורות היהדות.

סובלנות, זכויות אדם, כבוד האדם, שלום, התפישות,
מחלקת ומציאת פשרה, נקדות מפגש בין דעות שונות,
הסכמה, שתוף לעמת פרוד, שנוי דעה, ותור

2. הציגו את מה שכתבתם לפני חבריכם והאזינו לחוות דעתם.
3. האם תתקנו את התאור לאחר חית הדעת של חבריכם?
מדוע? כיצד?

בואו נעשה שלום קטן / ילדה נאור

בואו נעשה שלום קטן
 אני אתך, אתה אתי.
 בואו נעשה שלום קטן
 שלום קטן אמתי.
 בואו נעשה שלום קטן,
 לא נצעק, לא נריב.
 פשוט נשב ביחד, נדבר,
 או נקשיב.
 בואו נעשה שלום קטן,
 לא שלום עולמי.
 תראו אני עושה שלום קטן
 עם עצמי.
 אולי זה לא שלום כל כך גדול
 הוא פשוט ורגיל.
 אך כל שלום צריך גם איכשהו
 להתחיל.
 אני לא אכעס בכלל
 אם אוכל.
 אני לא ארגיז אף אחד
 במיוחד.

רוקרים הורה, פסלה דורית אפרתי

בעקבות למוד הפרק

1. **הסבירו מה הקשר בין השיר "בואו נעשה שלום קטן" לבין נושא הפרק.**

2. **מפעל גדול פרסם מודעה שבה הוא מחפש עובדים במספר מקצועות. הם הוסיפו את המשפט הבא:**
 "לא יתקבלו אנשים מעל גיל 40, נכים ומי שאינם יהודים."
 א. **צינו באילו זכויות של אנשים פגע המפעל.**
נמקו תשובתכם.

ב. **הציעו למי שזכותם הראשונית נפגעה, מה הם יכולים לעשות כדי להגן על זכותם להתמודד על מקום עבודה?**
הציעו שתי חלופות או יותר.

3. **הסבירו למה הפונה:**

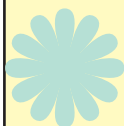
להיות אזרחי המדינה – בעת שמחה ובעת צרה?

סיום הנושא

כתבי חידה לסיום הנושא

לפניכם כתבי חידה שעליכם לפתור. כל חידה קשורה לנושאים שונים שנלמדו בכל פרק. אם תדפדפו בספר – תזכרו ותפתרו את החידות.

חידה מספר 1

אום רשרש לה קראו, חטיבת הנגב אותה כבשה.
דגל הדיו הונף בגאווה והצג שם לראווה.
זוהי עיר דרומית, בה כחלים השמים ודגים צבעוניים שוחים
שם במים.
בחוף הים משתזפים ושוחים וללא מע"מ שם קונים.
מהו שם העיר? מהו שם הים?

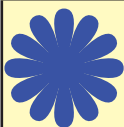
חידה מספר 2

בישראל הימה היחידה עם מים מתוקים,
הרי הגליל והגולן אותה מקיפים.
נקראת כך בגלל צורתה המיוחדת וכדי להגיע אליה צריכים לרדת.
היא מקור המים החשוב בישראל,
קוים אדמים לה ולכן חיבים להזהר.
מימיה זכים וכחלים ומגיעים אליה הרבה נופשים ומטילים.
מהו שם הימה? ומהם הקוים האדמים?

חידה מספר 3:

אבי האמה שם יושב ואת מקור החיים משם שאב.
עיר בדרום, מרפזית וגדולה, שם בית חולים ומוסד להשכלה,
למודים גבוהים שם מלמדים, תלמידים רבים בה לומדים.
מהו שם העיר? שם המוסד להשכלה גבוהה?

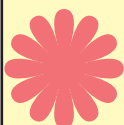
חידה מספר 4:

בתקופת שלטון הטורקים הוקמתי, על שם ספרו
של חוזה המדינה נקראתי.
בשמי גם חדש וגם ישן ועם השנים הפכתי לגדולה ולמרכזית
מכלן.
בי מרכזים מפעלים ובתי מסחר רבים, תאטראות, מוזאונים
ומוסדות חשובים.
מהו שמי? מהו שם הספר שעל שמו נקראתי?

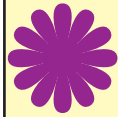
חידה מספר 5:

בנקאי יהודי ונדבן מפרסם, "הנדיב הידוע"
כנו אותו כלם. אלפי דונמים של אדמות קנה, תמך במושבות
נזקקות וחדשות בנה. פתח את תעשיית היין ואת פרמי
הענבים, בנה יקבים והקים מפעלים שונים.
רחובות רבים בארץ על שמו נקראים, והוא טמון באחת קבר
ברמת הנדיב.
מי האיש? ליד איזה ישוב נמצאת אחזת הקבר?

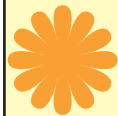
חידה מספר 6:

בראש ארגון האצ"ל עמד ובשלטון הבריטים נאבק.
כהן בראש הממשלה התשיעית ויד לשלום הושיט.
ארח את הנשיא המצרי לאחר שנים של סכסוך אכזרי.
חתם עם המצרים על הסכם שלום ובכך הגשים חלום.
מי האיש? ומי הנשיא המצרי?

חידה מספר 7

העיר שוכנת בין ירק לֶחֶל, בה הסתתר הנביא
הכל יכול. עיר מערבת שדוברים בה עברית וערבית,
נמל גדול לה, רפכל ורפכת תחתית.
גן צבירי וגן חיות למודי, מוזאונים רבים: יפני, העפלה וימי.
מדרגות מחברות בין רחובות ומפלסים ומרפז עולמי ובו מקדש
וגנים מרהיבים.
מה שם העיר? מהו הירק ומהו הפחל?
מיהו הנביא? ומהו המקדש?

חידה מספר 8

דוד המלך בחר בה לפני 3 אלפים שנים,
העיר הנצחית ובה מבנים חשובים.
מסלמים, נוצרים ויהודים אותה מקדשים
ובסמטאותיה צילי שפות רבות נשמעים.
עיר של זקב ושכונות לה רבות:
נחלת שבועה בית הפרס וגם רמות.
זוהי עיר הבנויה לתלפיות ובה ועליה נאמרים
מזמורי תהלים ותפלות.
עיר זו היא _____ מדינת ישראל.
מה שם העיר?

חידה מספר 9

נולד בְּרוּסְיָה לִפְנֵי 150 שָׁנָה וְעָלָה לְאֶרֶץ חֲדוּר בְּאֶמוּנָה:
לְהַפִּיךְ אֶת הָעִבְרִית מִלְשׁוֹן קֹדֶשׁ לְלִשׁוֹן דְּבוּר, לְמִרוֹת שְׂזֵה הַרְגִּיז
חֵלֶק גָּדוֹל מִהַצְבוּר.

חֲדָשׁ וְהַמְצִיא מְלִים, חִבֵּר מִלּוֹן וְכָתַב מֵאֲמָרִים,
"מַחֲיָה הַשְּׂפָה הָעִבְרִית" כֵּךְ לוֹ אָנוּ קוֹרְאִים.

זָכָה לְרֹאוֹת אֶת חִלּוּמוֹ מִתְגַּשֵּׁם
וְאוֹנֶסְקוֹ הַכִּיר בּוֹ כְּאִישִׁיּוֹת בְּעֶלֶת שֵׁם.

מִי הָאִישׁ?

חידה מספר 10:

בְּעֲלִיָּה הַשְּׂנִיָּה לְאֶרֶץ עָלָה וְלֹא קָלָה הִיָּתָה כָּאֵן
הַהִתְחַלָּה. כְּפוּעֵל פָּשׁוּט עָבַד בְּמוֹשְׁבוֹת הַגָּלִיל וּבִיהוּדָה
וְאַחֵר כֵּךְ פָּעַל רַבּוֹת לְהַקְמַת הַמְּדִינָה.

הָיָה שָׂר בְּטָחוֹן וְרֹאשׁ מְמַשְׁלָה, עֶסֶק בְּהַקְמַת צֶה"ל
וְגַם בְּקִלְיַת עֲלִיָּה.

לְאַחֵר שְׁפָרֵשׁ, הַחֲלִיטוֹ הוּא וְאַשְׁתּוֹ לְהִתְיָשֵׁב בְּנֶגֶב הַשּׁוּמִים.
הוֹבָא לְמִנוּחַת עוֹלָמִים בְּהַלּוּיָה מִמְּלַכְתִּית בְּאַחֲזַת קֶבֶר
מִשְׁפַּחְתִּית בְּקִבוּץ בְּנֶגֶב שְׂכָה אָהֵב.

מִי הָאִישׁ? הֵיכֵן נִמְצְאוּ אַחֲזַת הַקֶּבֶר?

חידה מספר 11

לחם במלחמת העצמאות בפלמ"ח, המשיך כמפקד
בצה"ל וכרמטב"ל השביעי, ובשנת 1967 פקד על נצחון צבאי.
בהן כראש ממשלה ועל הסכמי שלום חתם עם הפלשתינאים.
במוצאי שבת, בצאתו מעצרת תמיכה של המונים,
רוצח יהודי שהתנגד לדרכו, מאקדח נרה בגבו וגרם למותו.
נפל חלל משום שהיה לו חלום, להיות גם מנהיג של שלום.
**מי האיש? מה היתה הססמה בעצרת?
איזה פרס חשוב קבל?**

תם אף לא נשלים למוד הנושא

אתם התלמידים תמשיכו להיות תושבי ישובכם ואזרחי המדינה, תמשיכו לפעל על פי הרעיונות והערכים שלמדתם.

המשיכו להיות חברים שעוזרים ועושים "שלום קטן", תפעלו למען הישוב ותושביו, והמשיכו להתמצא בישוב שלכם עם המפה ובלעדיה, ולגלות בישוב מקומות חדשים ככל שתוכלו.

המשיכו לאסוף מידע על תולדות הישוב שלכם ואולי אף לתרם את הידע והממצאים שלכם למוזאון הישובי או לחדר ראשונים, אם יש, ואם אין – הציעו להקים.

כל אלה הם שלכם, כי אתם למדתם, חקרתם וגליתם.

איך מסיימים?

וכמו בכל סיום של למוד – החליטו ביחד עם המורה על סיום יפה של הנושא, שתפו את בני המשפחה ואת ראשי ישובכם. וגם אנחנו, שכתבנו את הספר בעבורכם, נשמח לשמע מכם ולהשתתף בחגיות שלכם.

רשימה ביבליוגרפית

אבס שלמה (עורך), "החלמאי שהלך לוורשה" בתוך: **חכמי חלם**, 1992, הוצאת עגור.

אור שמרית, שיר "אהבה למושבה", בתוך **אוגדן מקורות מידע פרדס חנה – כרכור היישוב שלנו**, 2000, הוצאה לאור המועצה המקומית פרדס חנה – כרכור.

אליגון-רוז תלמה, **עכשיו כאן שרים**, 2003, כנרת בית הוצאה לאור.

גלר-טליתמן בינה, רייזבר רחל, **דרך המילים ז**, 2009, כנרת בית הוצאה לאור.

טל לאה, מימוני זיוה, **כפר סבא עירנו**, 1994, הוצאת עיריית כפר סבא.

יבין עמרי, **תל אביב – עיר אגדה**, 1989, כנרת.

יורמן פנחס, **32 דקות ראשונות**, 1978, מסדה.

לוריא יהושע, **תל עמל ראשונה לחומה ומגדל**, 1986, הוצאת קיבוץ ניר דוד (תל עמל)

נאור לאה, **בואי אמא**, 2004, הוצאת כלל.

נבון יצחק, **בוסתן ספרדי**, מחזה 1969.

סחייק-אלעני גאולה, **לחיות במעברה**, עיצוב והפקה צרפתי מעצבים.

קמחי עליזה (ריכוז וניהול הכתיבה וצוות מורים כותבים), **בית שמש עירנו, ספר מקורות מידע לתלמידים**, 2007, הוצאת עיריית בית שמש.

תורה נביאים כתובים (תנ"ך).

